סנהדרין

תלמוד בבלי

תלמוד בבלי (ויקיטקסט), ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף ב עמוד א

מתני׳ **דיני** ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה

האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי ר״מ

וחכמים אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה מפני שיש בו דיני נפשות

מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה

עיבור החדש בשלשה עיבור השנה בשלשה דברי ר״מ רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה ואם גמרו בג׳ מעוברת:

סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי ר׳ שמעון ר׳ יהודה אומר בחמשה החליצה והמיאונין בשלשה

נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה ההקדשות בשלשה הערכין המטלטלים בשלשה ר׳ יהודה אומר אחד מהן כהן

והקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן

דיני נפשות בעשרים ושלשה הרובע והנרבע בעשרים ושלשה שנאמר (ויקרא כ, טז) והרגת את האשה ואת הבהמה ואומר ואת הבהמה תהרוגו

שור הנסקל בעשרים ושלשה שנאמר (שמות כא, כט) השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעלים כך מיתת השור הזאב והארי הדוב והנמר והברדלס והנחש מיתתן בעשרים ושלשה רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה רבי עקיבא אומר מיתתן בעשרים ושלשה:

אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין עושין סנהדריות לשבטים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד

אין עושין עיר הנדחת אלא על פי בית דין של שבעים ואחד אין עושין עיר הנדחת בספר ולא שלש אבל עושין אחת או שתים

סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וקטנה של עשרים ושלשה מנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר (במדבר יא, טז) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן ר׳ יהודה אומר שבעים

ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה שנאמר (במדבר לה, כד) ושפטו העדה והצילו העדה עדה שופטת ועדה מצלת הרי כאן עשרים

ומנין לעדה שהיא עשרה שנאמר (במדבר יד, כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב

ומנין להביא עוד שלשה ממשמע שנאמר (שמות כג, ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני שאהיה עמהם לטובה אם כן למה נאמר אחרי רבים להטות לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי אחד הטייתך לרעה על פי שנים

דף ב עמוד ב

ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן עשרים ושלשה

וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים רבי נחמיה אומר מאתים ושלשים כנגד שרי עשרות:

גמ׳ אטו גזילות וחבלות לאו דיני ממונות נינהו אמר רבי אבהו מה הן קתני מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא

וצריכא דאי תנא דיני ממונות הוה אמינא דאפי׳ הודאות והלואות תנא גזילות וחבלות ואי תנא גזילות וחבלות ולא קתני דיני ממונות הוה אמינא הוא הדין דאפילו הודאות והלואות והאי דקתני גזילות וחבלות משום דעיקר ג׳ דכתיבי בגזילות וחבלות כתיבי

גזילות דכתיב (שמות כב, ז) ונקרב בעל הבית אל האלהים חבלות מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו תנא מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא

ולמאי אילימא דלא בעינן שלשה והאמר רבי אבהו שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דיניהם דין

אלא דלא בעינן מומחין

מאי קסבר אי קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ליבעי נמי מומחין ואי קסבר אין עירוב פרשיות כתוב כאן שלשה למה לי

לעולם קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן ובדין הוא דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דרבי חנינא דאמר רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה

דף ג עמוד א

שנאמר (ויקרא כד, כב) משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין

אלא מעתה טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל דלת בפני לווין

אי הכי תרתי קתני דיני ממונות בשלשה הדיוטות גזילות וחבלות בשלשה מומחין

ועוד שלשה שלשה למה לי

אלא אמר רבא תרתי קתני משום דרבי חנינא רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא חד נמי כשר שנאמר (ויקרא יט, טו) בצדק תשפוט עמיתך אלא משום יושבי קרנות

אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אלא מעתה טעו לא ישלמו כ״ש דנפישי יושבי קרנות

מאי איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב איקא איכא בינייהו דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין חצוף לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא בריה דרב איקא אית ליה דשמואל:

נזק וחצי נזק וכו׳: נזק היינו חבלות משום דקא בעי למיתנא חצי נזק תני נמי נזק שלם

חצי נזק נמי היינו חבלות תנא ממונא וקתני קנסא

הניחא למאן דאמר פלגא ניזקא קנסא אלא למאן דאמר פלגא ניזקא ממונא מאי איכא למימר

אלא איידי דקא בעי למיתנא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דממון

דף ג עמוד ב

שאינו משתלם בראש הוא תנא נמי חצי נזק דממון שאינו משתלם בראש הוא ואיידי דקא בעי למיתנא חצי נזק תנא נמי נזק:

שלשה מנלן דתנו רבנן (שמות כב, ז) ונקרב בעל הבית אל האלהים הרי כאן אחד (שמות כב, ח) עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן שנים (שמות כב, ח) אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שלשה דברי רבי יאשיה

ר׳ יונתן אומר ראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות אלא עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן אחד אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה

נימא בדורשין תחילות קמיפלגי דמר סבר דורשין תחילות ומר סבר אין דורשין תחילות לא דכולי עלמא אין דורשין תחילות אמר לך ר׳ יאשיה אם כן נימא קרא ונקרב בעל הבית אל השופט מאי אל האלהים ש״מ למניינא

ורבי יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא

ור׳ יאשיה לית ליה ב״ד נוטה והתניא רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר מה תלמוד לומר (שמות כג, ב) לנטות אחרי רבים להטות התורה אמרה עשה לך ב״ד נוטה

סבר לה כרבי יהודה דאמר שבעים דתנן סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד ר׳ יהודה אומר שבעים

אימר דשמעת ליה לרבי יהודה בסנהדרי גדולה דכתיבי קראי בשאר בי דינא מי שמעת ליה

וכי תימא לא שנא והתנן סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי ר׳ שמעון ר׳ יהודה אומר בחמשה

ואמרינן מאי טעמא דרבי יהודה (ויקרא ד, טו) וסמכו שנים זקני שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ה׳

דרבי יאשיה עדיפא מדר׳ יהודה דאילו ר׳ יהודה בסנהדרי גדולה הוא דלית ליה הא בשאר בי דינא אית ליה ור׳ יאשיה בשאר בי דינא נמי לית ליה ואלא האי לנטות מאי עביד ליה מוקים לה בדיני נפשות

אבל בדיני ממונות לא אלא הא דתנן שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב נימא דלא כרבי יאשיה

אפילו תימא רבי יאשיה מייתי לה בקל וחומר מדיני נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כל שכן:

תנו רבנן דיני ממונות בשלשה רבי אומר בחמשה כדי שיגמר הדין בשלשה אטו בתלתא מי לא גמר דינא בתרי הכי קאמר מפני שגמר דין בשלשה אלמא קסבר תלתא כי כתיבי בגמר דינא כתיבי

מגדף בה רבי אבהו אלא מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה וארבעים ואחד כדי שיגמר הדין בשבעים ואחד ותהא סנהדרי קטנה צריכה ארבעים וחמשה כדי שיגמר הדין בשלשה ועשרים

אלא (במדבר יא, טז) אספה לי שבעים איש אמר רחמנא משעת אסיפה שבעים (במדבר לה, כד) ושפטו העדה והצילו העדה נמי משעת שפיטת העדה הכי נמי (שמות כב, ז) ונקרב בעל הבית אל האלהים משעת קריבה שלשה

אלא היינו טעמא דרבי (שמות כב, ח) אשר ירשיעון אלהים תרי נאמר אלהים למטה ונאמר אלהים למעלה מה למטה שנים אף למעלה שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה

דף ד עמוד א

ורבנן ירשיען כתיב

א״ר יצחק בר (יוסי) אמר ר׳ יוחנן רבי ורבי יהודה בן רועץ ובית שמאי ור״ש ור׳ עקיבא כולהו סבירא להו יש אם למקרא

רבי הא דאמרן

ור׳ יהודה בן רועץ דתניא שאלו תלמידים את ר׳ יהודה בן רועץ אקרא אני (ויקרא יב, ה) שבעים יכול תהא יולדת נקבה טמאה שבעים

אמר להן טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטיהר בזכר בנקבה כפלים אף כשטימא בזכר בנקבה כפלים

לאחר שיצאו יצא ומחזיר אחריהם אמר להן אי אתם זקוקים לכך שבועיים קרינן ויש אם למקרא

ב״ש דתנן ב״ש אומרים כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר (שנאמר (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך) ובחטאת שתי מתנות ובית הלל אומרים אף בחטאת שנתנן במתנה אחת כיפר

ואמר רב הונא מ״ט דב״ש (ויקרא ד, ז) קרנות קרנות קרנות הרי כאן שש ארבע למצוה ושתים לעכב

ובית הלל אומרים קרנות קרנת קרנת הרי כאן ארבע ג׳ למצוה ואחת לעכב

ואימא כולהו למצוה כפרה בכדי לא אשכחן

ר״ש דתניא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ר״ש אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח במאי קמיפלגי רבנן סברי יש אם למסורת ור״ש סבר יש אם למקרא

רבנן סברי יש אם למסורת בסכת בסכת בסוכות הרי כאן ארבע דל חד קרא לגופיה פשו להו תלת אתאי הלכתא גרעתא לשלישית ואוקימתא אטפח

ור״ש סבר בסוכות בסוכות בסוכות הרי כאן שש דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע אתאי הלכתא גרעתא לרביעית ואוקמיה אטפח

ר״ע דתניא ר״ע אומר מניין לרביעית דם שיצאה משני מתים שמטמא באהל שנאמר (ויקרא כא, יא) על כל נפשות מת לא יבא שתי נפשות ושיעור א׳ ורבנן נפשת כתיב

מתקיף לה רב אחא בר יעקב מי איכא דלית לי׳ יש אם למקרא והתניא (שמות כג, יט) בחלב אמו יכול בחלב

דף ד עמוד ב

אמרת יש אם למקרא

אלא דכ״ע יש אם למקרא ורבי ורבנן בהא קמיפלגי רבי סבר (שמות כב, ח) ירשיעון אלהים אחריני ורבנן סברי ירשיעון דהאיך והאי

ור״י בן רועץ לא פליגי רבנן עליה

ב״ה דתניא (ויקרא ד, כ) וכפר (ויקרא ד, כו) וכפר (ויקרא ד, לא) וכפר מפני הדין

והלא דין הוא נאמר דמים למטה ונאמר דמים למעלה מה דמים האמורים למטה שנתנן במתנה אחת כיפר אף דמים האמורים למעלה שנתנן במתנה אחת כיפר

או כלך לדרך זו נאמר דמים בחוץ ונאמר דמים בפנים מה דמים האמורים בפנים חיסר אחת ממתנות לא עשה ולא כלום אף דמים האמורים בחוץ חיסר אחת ממתנות לא עשה כלום

נראה למי דומה דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מפנים

או כלך לדרך זו דנין חטאת וד׳ קרנות מחטאת וארבע קרנות ואל יוכיח זה שאין חטאת וד׳ קרנות

תלמוד לומר וכפר וכפר וכפר מפני הדין כיפר אע״פ שלא נתן אלא שלשה כיפר אף על פי שלא נתן אלא שתים כיפר אע״פ שלא נתן אלא אחת

ור״ש ורבנן בהא פליגי ר״ש סבר סככא לא בעי קרא ורבנן סברי סככא בעי קרא

ור״ע ורבנן בהא פליגי ר״ע סבר (ויקרא כא, יא) נפשות תרתי משמע ורבנן סברי נפשות דעלמא משמע

ודכולי עלמא יש אם למקרא והתניא (שמות יג, טז) לטטפת (דברים ו, ח) לטטפת (דברים יא, יח) לטוטפות הרי כאן ארבע דברי ר׳ ישמעאל

ר״ע אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים

אלא לעולם פליגי והני מילי כי פליגי היכא דשני קרא ממסורת אבל האי חלב וחלב דכי הדדי נינהו יש אם למקרא

והרי (שמות כג, יז) יראה יראה דכי הדדי נינהו ופליגי דתניא יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה בן תימא הסומא בא׳ מעיניו פטור מן הראיה שנא׳ יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אמר קרא (שמות כג, יט) לא תבשל גדי דרך בישול אסרה תורה

תנו רבנן דיני ממונות בשלשה

דף ה עמוד א

ואם היה מומחה לרבים דן אפילו יחידי אמר רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי וכן אמר ר׳ חייא כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי

איבעיא להו כגון אנא דגמירנא וסבירנא ונקיטנא רשותא אבל לא נקיט רשותא דיניה לא דינא או דילמא אע״ג דלא נקיט רשותא דיניה דינא

ת״ש דמר זוטרא בריה דר״נ דן דינא וטעה אתא לקמיה דרב יוסף א״ל אם קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים ש״מ כי לא נקיט רשותא דיניה דינא ש״מ

אמר רב האי מאן דבעי למידן דינא ואי טעה מיבעי למיפטרא לישקול רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר שמואל לשקול רשותא מבי ריש גלותא

פשיטא מהכא להכא ומהתם להתם (מהני) ומהכא להתם (נמי) מהני דהכא שבט והתם מחוקק

כדתניא (בראשית מט, י) לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים

מהתם להכא מאי ת״ש דרבה בר חנה דן דינא וטעה אתא לקמיה דרבי חייא א״ל אי קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט ש״מ מהתם להכא לא מהני ש״מ

ולא מהני והא רבה בר רב הונא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו מינייכו נקיטנא רשותא נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מרי מרב ורב מר׳ חייא ור׳ חייא מרבי במילתא דעלמא הוא דאוקים להו

וכי מאחר דלא מהני רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי לעיירות העומדים על הגבולין

מאי רשותא כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות יתיר

כי הוה נחית רב לבבל אמר ליה רבי חייא לר׳ בן אחותי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות אל יתיר

מ״ש למר דקא קרי בן אחי ומ״ש למר דקא קרי בן אחותי וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא כולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו רב בר אחוה דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחוה דלאו בר אחתיה

ואי בעית אימא

דף ה עמוד ב

על שם חכמתו דכתיב (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את

יתיר בכורות אל יתיר מאי טעמא אילימא משום דלא חכים הא קא אמרינן דחכים טובא אלא משום דלא בקיע במומי

והאמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר אלא לחלק לו כבוד לרבה בר חנה

ואיבעית אימא משום הא גופיה דרב בקיע במומי טפי ושרי מומי דלא ידעי אינשי ואמרי כי האי גוונא שרא רב ואתו למשרי מום עובר

יורה יורה אי גמיר רשותא למה לי למישקל משום מעשה שהיה

דתניא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה בני אדם שמגבלין עיסותיהם בטומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלין עיסותיכם בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצעים אין מכשירין והוא מי ביצים דרש להו ואינהו סבור מי בצעים קאמר

וטעו נמי בהא מי קרמיון ומי פיגה פסולין מפני שהן מי (בצעים) ואינהו סבור מדלגבי חטאת פסילי אכשורי נמי לא מכשרי ולא היא התם לענין חטאת בעינן מים חיים הכא אכשורי כל דהו מכשרי

תנא באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אלא אם כן נוטל רשות מרבו

תנחום בריה דרבי אמי איקלע לחתר דרש להו מותר ללתות חיטין בפסח אמרו לו לאו ר׳ מני דמן צור איכא הכא ותניא תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אלא אם כן היה רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל אמר להו לאו אדעתאי

רבי חייא חזייה להההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה לאו בן איש פלוני כהן אתה אמר ליה אין אבוה דההוא גברא גבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו

פשיטא לפלגא הא קאמר דמהני על תנאי מאי תא שמע דאמר ליה רבי יוחנן לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא אצלנו

גופא אמר שמואל ב׳ שדנו דיניהם דין אלא שנקרא ב״ד חצוף יתיב רב נחמן וקאמר להא שמעתא איתיביה רבא לרב נחמן אפילו שנים מזכין או שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין ואי איתא להוו כשנים שדנו

שאני התם דמעיקרא אדעתא דתלתא יתיבי הכא לאו אדעתא דתלתא יתיבי

איתיביה רבן שמעון בן גמליאל אומר הדין בשלשה ופשרה בשנים ויפה כח פשרה מכח הדין ששנים שדנו בעלי דינין יכולין לחזור בהן ושנים שעשו פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן

דף ו עמוד א

וכי תימא פליגי רבנן עליה דרשב״ג והאמר רבי אבהו שנים שדנו לדברי הכל אין דיניהם דין גברא אגברא קא רמית

גופא א״ר אבהו שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דיניהם דין איתיביה רבי אבא לרבי אבהו דן את הדין וזיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי ומשלם מביתו

הכא במאי עסקינן דקיבלוהו עלייהו אי הכי אמאי משלם מביתו דאמרו ליה דיינת לן דין תורה

א״ל רב ספרא לרבי אבא דטעה במאי אילימא דטעה בדבר משנה והאמר רב ששת א״ר (אמי) טעה בדבר משנה חוזר אלא דטעה בשיקול הדעת

היכי דמי בשיקול הדעת אמר רב פפא כגון תרי תנאי ותרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וסוגיין דעלמא אליבא דחד מינייהו ואזל איהו ועבד כאידך היינו שיקול הדעת

לימא כתנאי ביצוע בשלשה דברי ר״מ וחכ״א פשרה ביחיד סברוה לכ״ע מקשינן פשרה לדין

מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר דין בשלשה ומר סבר דין בשנים לא דכ״ע דין בשלשה והכא בהא קמיפלגי דמר סבר מקשינן פשרה לדין ומר סבר לא מקשינן פשרה לדין

לימא תלתא תנאי בפשרה דמר סבר בשלשה ומר סבר בשנים ומר סבר ביחיד אמר רב אחא בריה דרב איקא ואיתימא רבי יימר בר שלמיא מאן דאמר תרי אפילו חד נמי והאי דקאמר תרי כי היכי דליהוו עליה סהדי

אמר רב אשי ש״מ פשרה אינה צריכה קנין דאי סלקא דעתך צריכה קנין למ״ד צריכה תלתא ל״ל תסגי בתרי וליקני מיניה והלכתא פשרה צריכה קנין

תנו רבנן כשם שהדין בשלשה כך ביצוע בשלשה

דף ו עמוד ב

נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע:

סרמ״ש בנק״ש סימן: ר״א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע וכל הבוצע ה״ז חוטא וכל המברך את הבוצע הרי זה מנאץ ועל זה נאמר (תהלים י, ג) בוצע ברך נאץ ה׳

אלא יקוב הדין את ההר שנאמר (דברים א, יז) כי המשפט לאלהים הוא וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו שנאמר (מלאכי ב, ו) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון

ר׳ אליעזר אומר הרי שגזל סאה של חטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה׳

רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה שנאמר (בראשית לז, כו) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך נאץ ה׳

רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע שנאמר (זכריה ח, טז) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא במקום שיש משפט אין שלום ובמקום שיש שלום אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע

וכן בדוד הוא אומר (שמואל ב ח, טו) ויהי דוד עושה משפט וצדקה והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה וצדקה אין משפט אלא איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע

אתאן לת״ק דן את הדין זיכה את הזכאי וחייב את החייב וראה שנתחייב עני ממון ושלם לו מתוך ביתו זה משפט וצדקה

משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממון וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו (וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו)

קשיא ליה לרבי האי לכל עמו לעניים מיבעי ליה אלא (רבי אומר) אע״פ שלא שילם מתוך ביתו זהו משפט וצדקה משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא גזילה מתחת ידו

רבי שמעון בן מנסיא אומר שנים שבאו לפניך לדין עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו שנאמר (משלי יז, יד) פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטשו משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו

(וריש לקיש) אמר שנים שבאו לדין אחד רך ואחד קשה עד שלא תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה אתה רשאי לומר להם אין אני נזקק לכם שמא נתחייב חזק ונמצא חזק רודפו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה יכול לומר להן איני נזקק לכם שנא׳ (דברים א, יז) לא תגורו מפני איש

ר׳ יהושע בן קרחה אומר מניין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש רבי חנין אומר לא תכניס דבריך מפני איש ויהו עדים יודעים את מי הן מעידין ולפני מי הן מעידין ומי עתיד ליפרע מהן שנא׳ (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה׳

ויהו הדיינין יודעין את מי הן דנין ולפני מי הן דנין ומי עתיד ליפרע מהן שנא׳ (תהלים פב, א) אלהים נצב בעדת אל וכן ביהושפט הוא אומר (דברי הימים ב יט, ו) ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפטו כי (אם) לה׳ שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה ת״ל עמכם בדבר משפט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות

היכי דמי גמר דין אמר רב יהודה אמר רב איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי אמר רב הלכה כרבי יהושע בן קרחה איני והא רב הונא תלמידיה דרב הוה כי הוה אתו לקמיה דרב הונא אמר להו אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו מאי מצוה נמי דקאמר רבי יהושע בן קרחה

דף ז עמוד א

מצוה למימרא להו אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו היינו תנא קמא איכא בינייהו מצוה רבי יהושע בן קרחה סבר מצוה ת״ק סבר רשות

היינו דר״ש בן מנסיא איכא בינייהו משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו

ופליגא דרבי תנחום בר חנילאי דאמר רבי תנחום בר חנילאי לא נאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה העגל שנאמר (שמות לב, ה) וירא אהרן ויבן מזבח לפניו מה ראה א״ר בנימין בר יפת א״ר אלעזר ראה חור שזבוח לפניו

אמר אי לא שמענא להו השתא עבדו לי כדעבדו בחור ומיקיים בי (איכה ב, כ) אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא ולא הויא להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל אפשר הויא להו תקנתא בתשובה

והני תנאי (משלי יז, יד) פוטר מים ראשית מדון מאי דרשי ביה כדרב המנונא דאמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח

אביי קשישא אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם:

שמע״י ושת״י שב״ע זמירו״ת הו״א סימן:

ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה דשמע ואדיש חלפוה בישתיה מאה א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב פוטר מים ראשית מדון ריש מאה דיני

ההוא דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב (עמוס ב, ו) כה אמר ה׳ על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו

ההוא דהוה קאמר ואזיל שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב (משלי כד, טז) כי שבע יפול צדיק וקם (ורשע יפול באחת)

ההוא דהוה קאמר ואזיל דאזיל מבי דינא שקל גלימא ליזמר זמר וליזיל באורחא א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב (שמות יח, כג) וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום

ההוא דהוה קאמר ואזיל היא ניימא ודיקולא שפיל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב (קהלת י, יח) בעצלתים ימך המקרה וגו׳

ההוא דהוה קאמר ואזיל גברא דרחיצנא עליה אדייה לגזיזיה וקם א״ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב (תהלים מא, י) גם איש שלומי אשר בטחתי בו וגו׳

ההוא דהוה קאמר ואזיל כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן אמר רב הונא קראי כתיבי מעיקרא כתיב (שמות כה, כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת ותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה

וכתיב (מלכים א ו, ב) והבית אשר בנה המלך שלמה לה׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו ולבסוף כתיב (ישעיהו סו, א) כה אמר ה׳ השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי וגו׳

מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא דכנושי הוא אמר רב נחמן אמר קרא (דברים כח, לט) ויין לא תשתה ולא תאגור רב אחא בר יעקב אמר מהכא (משלי ו, ח) תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה רב אחא בריה דרב איקא אמר מהכא (משלי י, ה) אוגר בקיץ בן משכיל:

אמ״ת ממו״ן ירא״ה סימן: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר (תהלים פב, א) אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (תהלים יב, ו) משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה׳ וגו׳

ואמר רבי שמואל בר (נחמן) אמר רבי יונתן כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשו שנאמר (משלי כב, כב) אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה׳ יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו

דף ז עמוד ב

שנאמר (שיר השירים ג, ז) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על יריכו מפחד בלילות מפחדה של גיהנם שדומה ללילה

דרש ר׳ יאשיה ואיתימא רב נחמן בר יצחק מאי דכתיב (ירמיהו כא, יב) בית דוד כה אמר ה׳ דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק וכי בבקר דנין וכל היום אין דנין אלא אם ברור לך הדבר כבקר אמרהו ואם לאו אל תאמרהו ר׳ חייא בר אבא א״ר יונתן מהכא (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו ואם לאו אל תאמרהו

אמר ר׳ יהושע בן לוי עשרה שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן פשיטא לא צריכא אלא לתלמיד היושב לפני רבו

רב הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מיכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי דלימטיי׳ שיבא מכשורא רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא

כי אתא רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן מאי דכתיב (משלי כט, ד) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה אם דיין דומה למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שמחזר בבית הגרנות יהרסנה

דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא הוה גמיר א״ל ליהודה בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש קום עליה באמורא קם גחין עליה ולא א״ל ולא מידי

פתח ואמר (חבקוק ב, יט) הוי אומר לעץ הקיצה עורי לאבן דומם הוא יורה הנה הוא תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבו ועתיד הקב״ה ליפרע ממעמידין שנאמר (חבקוק ב, כ) וה׳ בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ

אמר ריש לקיש כל המעמיד דיין (על הציבור) שאינו הגון כאילו נוטע אשירה בישראל שנאמר (דברים טז, יח) שופטים ושוטרים תתן לך וסמיך ליה (דברים טז, כא) לא תטע לך אשירה כל עץ אמר רב אשי ובמקום שיש תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח שנאמר (דברים טז, כא) אצל מזבח ה׳ אלהיך

כתיב (שמות כ, כג) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב אלהי כסף ואלהי זהב הוא דלא עבדי הא דעץ שרי אמר רב אשי אלוה הבא בשביל כסף ואלוה הבא בשביל זהב

רב כי הוה אתי לבי דינא אמר הכי ברעות נפשיה לקטלא נפיק וצבי ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה עייל ולואי שתהא ביאה כיציאה

כי הוי חזי אמבוהא (דספרי) אבתריה אמר (איוב כ, ו) אם יעלה לשמים שיאו [וגו׳] כגללו לנצח יאבד (וגו׳) מר זוטרא חסידא כי הוו מכתפי ליה בשבתא דריגלא אמר הכי (משלי כז, כד) כי לא לעולם חוסן ואם נזר לדור ודור

דרש בר קפרא מנא הא מילתא דאמרו רבנן הוו מתונין בדין דכתיב (שמות כ, כו) לא תעלה במעלות וסמיך ליה (שמות כא, א) ואלה המשפטים אמר ר׳ אליעזר מניין לדיין שלא יפסע על ראשי עם קודש שנא׳ לא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה המשפטים

אשר תשים אשר תלמדם מיבעי ליה אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא אלו כלי הדיינין רב הונא כי הוה נפק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חנותאי מקל ורצועה ושופרא וסנדלא

(דברים א, טז) ואצוה את שופטיכם בעת ההיא אמר רבי יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא זריז (דברים א, טז) שמוע בין אחיכם ושפטתם אמר רבי חנינא אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין חבירו ואזהרה לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו קרי ביה נמי שמע בין אחיכם

רב כהנא אמר מהכא (שמות כג, א) מלא תשא לא תשיא

(דברים א, טז) ושפטתם צדק אמר ריש לקיש צדק את הדין ואחר כך חתכהו (דברים א, טז) בין איש ובין אחיו (ובין גרו) אמר רב יהודה אפילו בין בית לעלייה

ובין גרו אמר רב יהודה אפילו בין תנור לכירים

(דברים א, יז) לא תכירו פנים במשפט רבי יהודה אומר לא תכירהו רבי אלעזר אומר לא תנכרהו

אושפיזכניה דרב אתא לקמיה לדינא אמר לו לאו אושפיזכני את אמר לו אין אמר ליה דינא אית לי אמר ליה

דף ח עמוד א

פסילנא לך לדינא אמר ליה רב לרב כהנא פוק דיניה חזייה דהוה קא גאיס [ביה] א״ל אי צייתא צייתא ואי לא מפיקנא לך רב מאונך

(דברים א, יז) כקטן כגדול תשמעון אמר ריש לקיש שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה למאי הלכתא אילימא לעיוני ביה ומיפסקיה פשיטא אלא לאקדומיה

(דברים א, יז) לא תגורו מפני איש (א״ר חנן אל תכניס דבריך מפני איש) (דברים א, יז) כי המשפט לאלהים הוא א״ר חמא ברבי חנינא אמר הקב״ה לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון ונותנים לזה שלא כדין אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו

(דברים א, יז) והדבר אשר יקשה מכם א״ר חנינא ואיתימא רבי יאשיה על דבר זה נענש משה שנאמר (במדבר כז, ה) ויקרב משה את משפטן לפני ה׳ מתקיף לה רב נחמן בר יצחק מי כתיב ואשמיעכם (דברים א, יז) ושמעתיו כתיב אי גמירנא גמירנא ואי לא אזלינא וגמירנא

אלא כדתניא ראויה פרשת נחלות שתיכתב על ידי משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב על ידן ראויה היתה פרשת מקושש שתיכתב ע״י משה רבינו אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו ללמדך שמגלגלין חובה ע״י חייב וזכות על ידי זכאי

כתיב (דברים א, טז) ואצוה את שופטיכם בעת ההיא וכתיב (דברים א, יח) ואצוה אתכם בעת ההיא אמר רבי אלעזר אמר רבי שמלאי אזהרה לציבור שתהא אימת דיין עליהן ואזהרה לדיין שיסבול את הציבור עד כמה אמר רבי חנן ואיתימא רבי שבתאי (במדבר יא, יב) כאשר ישא האומן את היונק

כתיב (דברים לא, ז) כי אתה תבוא וכתיב (דברים לא, כג) כי אתה תביא אמר רבי יוחנן אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם אמר לו הקב״ה טול מקל והך על קדקדם דבר אחד לדור ואין שני דברין לדור

תנא זימון בשלשה מאי זימון אילימא ברכת זימון והתניא זימון וברכת זימון בשלשה וכי תימא פרושי קמפרש מאי זימון ברכת זימון והתניא זימון בשלשה ברכת זימון בשלשה

אלא מאי זימון אזמוני לדין כי הא דאמר רבא הני בי תלתא דייני דיתבי ואזיל שליחא דבי דינא ואמר מפומא דחד לא אמר כלום עד דאמר משמיה דכולהו הני מילי בלא יומא דדינא אבל ביומא דדינא לית לן בה:

תשלומי כפל כו׳: שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו דיני קנסות בכמה מאי קמיבעיא ליה הא אנן תנן בשלשה אלא יחיד מומחה קמיבעיא ליה דאין דיני קנסות או לא

אמר ליה תניתוה תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה מאי שלשה אילימא שלשה הדיוטות האמר אבוה דאבוך משמיה דרב אפילו עשרה והן הדיוטות פסולין לדיני קנסות אלא מומחין וקאמר שלשה:

וחכמים אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה:

וכי יש בו דיני נפשות מאי הוי

אמר עולא בחוששין ללעז קמיפלגי רבי מאיר סבר אין חוששין ללעז ורבנן סברי חוששין ללעז

רבא אמר כולי עלמא ללעז לא חיישינן והכא בחוששין לכבודן של ראשונים קמיפלגי והב״ע כגון דאיכניף בי עשרין ותלתא למידן דיני נפשות ואיבדור ואמר להו דיינו לי מיהא דיני ממונות

דף ח עמוד ב

מיתיבי וחכמים אומרים תבעו ממון בשלשה תבעו נפשות בעשרים ושלשה בשלמא (לרבא) תבעו ממון תחלה בשלשה תבעו נפשות תחלה אפילו ממון בעשרים ושלשה אלא לעולא קשיא

אמר רבא אני וארי שבחבורה תרגימנא ומנו רב חייא בר אבין הכא במאי עסקינן שהביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעדי הבעל בא לגבות ממון מבעל בשלשה ובמקום נפשות בעשרים ושלשה

אביי אמר דכולי עלמא חיישינן ללעז ומשום כבודן של ראשונים הכא במאי עסקינן כגון דאתרו בה סתם

והאי תנא הוא דתניא ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותם אלא בעדה ועדים והתראה ועד שיודיעוהו שהוא חייב מיתה בבית דין

ר׳ יהודה אומר עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג

רב פפא אמר הכא באשה חבירה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי בר יהודה ורבנן דתניא ר׳ יוסי בר יהודה אומר חבר א״צ התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד

רב אשי אמר כגון

דף ט עמוד א

דאתרו ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא

וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן דתנן מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה

רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבי אליבא דר׳ עקיבא דתנן רבי עקיבא אומר לא בא שלישי אלא להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו

א״כ ענש הכתוב את הניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר את הניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה

ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומניין שאפי׳ מאה ת״ל עדים

א״ר יוסי בד״א בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים עדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן

דף ט עמוד ב

מה יעשו שני אחים ואחד שראו באחד שהרג את הנפש

ואיבעית אימא כגון שהתרו בה אחרים ולא התרו בה עדים וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דתנן רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדיו מתרין בו שנאמר (דברים יז, ו) על פי שנים עדים

ואיבעית אימא כגון דאיתכחוש בבדיקות ולא איתכחוש בחקירות

וקמיפלגי בפלוגתא דבן זכאי ורבנן דתנן מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים

אמר רב יוסף הביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעדי הבעל עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון

חזר והביא הבעל עדים והזימום לעדי האב עדי האב נהרגין ומשלמין [ממון] ממון לזה ונפשות לזה

ואמר רב יוסף פלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מצטרפין להרגו

לרצונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע

אמר רבא

דף י עמוד א

פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה

מאי קא משמע לן דמפלגינן בדיבורא היינו הך מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן קא משמע לן

ואמר רבא פלוני בא על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון בתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה ונפשות לזה

ואמר רבא פלוני רבע השור והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון שורו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה ונפשות לזה

הא תו למה לי היינו הך משום דקא בעי בעיא עלויה דבעי רבא פלוני רבע שורי מהו מי אמרינן אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל ממונו או דילמא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו בתר דבעיא הדר פשטה אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל ממונו:

מכות בשלשה כו׳: מנהני מילי אמר רב הונא אמר קרא (דברים כה, א) ושפטום שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן שלשה

אלא מעתה (דברים כה, א) והצדיקו שנים והרשיעו שנים הרי כאן שבעה ההוא מיבעי ליה כדעולא דאמר עולא רמז לעדים זוממין מן התורה מניין

רמז לעדים זוממין והא כתיב (דברים יט, יט) כאשר זמם אלא רמז לעדים זוממין שלוקין מניין דכתיב (דברים כה, א) והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע

משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו להנך רשעים והיה אם בן הכות הרשע

ותיפוק ליה (שמות כ, יב) מלא תענה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו:

משום ר׳ ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה: מ״ט דרבי ישמעאל אמר אביי אתיא רשע רשע מחייבי מיתות כתיב הכא (דברים כה, ב) והיה אם בן הכות הרשע וכתיב התם (במדבר לה, לא) אשר הוא רשע למות מה להלן בעשרים ושלשה אף כאן בעשרים ושלשה

רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי הכי אומדנא למה לי למחייה ואי מאית לימות

א״ל אמר קרא (דברים כה, ג) ונקלה אחיך לעיניך כי מחית אגבא דחיי מחית אלא הא דתניא אמדוהו לקבל עשרים אין מכין אותו אלא מכות הראויות להשתלש וכמה הן תמני סרי

דף י עמוד ב

למחייה עשרים וחדא וכי מיית בהך חדא לימות דהא כי מחית אגבא דחייא קא מחית אמר ליה אמר קרא (דברים כה, ג) ונקלה אחיך לעיניך אחר שלקה אחיך בעינא וליכא:

עיבור החדש בשלשה: חישוב לא קתני קידוש לא קתני אלא עיבור לא ליקדשא וממילא לעבר

אמר אביי תני קידוש החדש תניא נמי הכי קידוש החדש ועיבור השנה בשלשה דברי רבי מאיר אמר רבא והא עיבור קתני אלא אמר רבא קידוש ביום עיבור בשלשה אחר עיבור ליכא קידוש

ומני רבי אלעזר (בן) צדוק היא דתניא רבי אלעזר (בן) צדוק אומר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר קידשוהו בשמים

רב נחמן אמר קידוש אחר עיבור בשלשה ביום עיבור ליכא קידוש ומני פלימו היא דתניא פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו שלא בזמנו מקדשין אותו

רב אשי אמר לעולם חישוב קתני ומאי עיבור חישוב דעיבור ואיידי דקבעי למיתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חודש

חישוב חודש אין קידוש חודש לא מני ר׳ אליעזר היא דתניא ר׳ אליעזר אומר בין בזמנו בין שלא בזמנו אין מקדשין אותו שנאמר (ויקרא כה, י) וקדשתם את שנת החמשים שנה שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים:

רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה כו׳: תניא כיצד אמר רבן שמעון בן גמליאל בשלשה מתחילין ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה אחד אומר לישב ושנים אומרים שלא לישב בטל יחיד במיעוטו

שנים אומרים לישב ואחד אומר שלא לישב מוסיפין עליהם עוד שנים ונושאין ונותנין בדבר שנים אומרים צריכה ושלשה אומרים אינה צריכה בטלו שנים במיעוטן שלשה אומרים צריכה ושנים אומרים אינה צריכה מוסיפין עליהם עוד שנים שאין המנין פחות משבעה

הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה רבי שמעון בן פזי וחד דעימיה ומנו ר׳ יצחק בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר שלשה כנגד שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך

תני רב יוסף הני שלשה וחמשה ושבעה שלשה כנגד שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך א״ל אביי לרב יוסף עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר הכי אמר להו לא הוה ידענא דצריכיתו מי בעיתו מנאי מילתא ולא אמרי לכו:

זמן נשיא צריך גדי סימן: ת״ר אין מעברין את השנה אלא

דף יא עמוד א

במזומנין לה מעשה ברבן גמליאל שאמר השכימו לי שבעה לעלייה השכים ומצא שמונה אמר מי הוא שעלה שלא ברשות ירד

עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שעליתי שלא ברשות ולא לעבר השנה עליתי אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי אמר לו שב בני שב ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך אלא אמרו חכמים אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה ולא שמואל הקטן הוה אלא איניש אחרינא ומחמת כיסופא הוא דעבד

כי הא דיתיב רבי וקא דריש והריח ריח שום אמר מי שאכל שום יצא עמד רבי חייא ויצא עמדו כולן ויצאו בשחר מצאו רבי שמעון בר׳ לרבי חייא אמר ליה אתה הוא שציערת לאבא אמר לו לא תהא כזאת בישראל

ורבי חייא מהיכא גמיר לה מרבי מאיר דתניא מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של ר״מ אמרה לו רבי אחד מכם קדשני בביאה עמד רבי מאיר וכתב לה גט כריתות ונתן לה עמדו כתבו כולם ונתנו לה

ור״מ מהיכא גמיר לה משמואל הקטן ושמואל הקטן מהיכא גמיר לה משכניה בן יחיאל דכתיב (עזרא י, ב) ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת

ושכניה בן יחיאל מהיכא גמר לה מיהושע דכתיב (יהושע ז, י) ויאמר ה׳ אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל אמר לפניו רבש״ע מי חטא אמר לו וכי דילטור אני לך הטל גורלות ואיבעית אימא ממשה דכתיב (שמות טז, כח) עד אנה מאנתם

ת״ר משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ואף על פי כן היו משתמשין בבת קול פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה (כמשה רבינו) אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא

שוב פעם אחת היו מסובין בעליה ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל אף הוא אמר בשעת מיתתו שמעון וישמעאל לחרבא וחברוהי לקטלא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאן עתידן למיתי על עלמא

ועל יהודה בן בבא בקשו לומר כן אלא שנטרפה שעה שאין מספידין על הרוגי מלכות

ת״ר אין מעברין את השנה אלא אם כן ירצה נשיא ומעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות אצל שלטון אחד שבסוריא ושהה לבא ועיברו את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל וכשבא ר״ג ואמר רוצה אני נמצאת שנה מעוברת

תנו רבנן אין מעברין את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים ומפני הגשרים ומפני תנורי פסחים ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו אבל לא מפני השלג ולא מפני הצינה ולא מפני גליות ישראל שלא עקרו ממקומן

ת״ר אין מעברין את השנה לא מפני הגדיים ולא מפני הטלאים ולא מפני הגוזלות שלא פירחו אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד רבי ינאי אומר משום רבן שמעון בן גמליאל מהודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואימריא דערקין וזימנא דאביבא לא מטא ושפרת מילתא באנפאי ואוסיפית על שתא דא תלתין יומין

מיתיבי כמה עיבור השנה שלשים יום רבן שמעון בן גמליאל אומר חדש אמר רב פפא רצו חדש רצו שלשים יום

תא חזי מאי איכא בין

דף יא עמוד ב

תקיפאי קדמאי לעינוותני בתראי

דתניא מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוחנן סופר הלז עומד לפניו ושלש איגרות חתוכות לפניו מונחות

אמר לו טול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ולאחנא בני גלילאה תתאה שלומכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא ממעטנא דזיתא וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני דרומא שלומכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא מעומרי שיבליא

וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלוותא בבבל ולאחנא דבמדי ולשאר כל גלוותא דישראל שלומכון יסגא לעלם מהודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואימריא ערקין וזמנא דאביבא לא מטא ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבריי ואוסיפית על שתא דא יומין תלתין דילמא בתר דעברוהו:

תנו רבנן על שלשה דברים מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעברין ועל אחד מהן אין מעברין

ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמחין רבי שמעון בן גמליאל אומר על התקופה איבעיא להו על התקופה שמחין או על התקופה מעברין תיקו:

ת״ר על שלשה ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן והגליל על שתים מהן מעברין ועל אחת מהן אין מעברין ובזמן שיהודה אחת מהן הכל שמחין שאין עומר בא אלא מיהודה

ת״ר אין מעברין את השנים אלא ביהודה ואם עיברוה בגליל מעוברת העיד חנניה איש אונו אם עיברוה בגליל אינה מעוברת א״ר יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי מאי טעמא דחנניה איש אונו אמר קרא (דברים יב, ה) לשכנו תדרשו ובאת שמה כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום

ת״ר אין מעברין את השנה אלא ביום ואם עיברוה בלילה אינה מעוברת ואין מקדשין את החדש אלא ביום ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש א״ר אבא מאי קרא (תהלים פא, ד) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מה משפט ביום אף קידוש החדש ביום

ת״ר אין מעברין את השנה

דף יב עמוד א

בשני רעבון

תניא רבי אומר (מלכים ב ד, מב) ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וגו׳

ואין לך קלה בכל ארץ ישראל לבשל פירותיה יותר מבעל שלישה ואף על פי כן לא בכרה אלא מין אחד שמא תאמר חטים תלמוד לומר שעורים שמא תאמר לפני העומר תלמוד לומר (מלכים ב ד, מב) תן לעם ויאכלו אחר העומר היה

אמור מעתה ראויה היתה אותה שנה שתתעבר ומפני מה לא עיברה אלישע ששנת בצורת היתה והיו הכל רצין לבית הגרנות

ת״ר אין מעברין את השנה לפני ראש השנה ואם עיברוה אינה מעוברת אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד ואעפ״כ אין מעברין אלא אדר

איני והא שלחו ליה לרבא זוג בא מרקת ותפשו נשר ובידם דברים הנעשה בלוז ומאי ניהו תכלת בזכות הרחמים ובזכותם יצאו בשלום

ועמוסי יריכי נחשון בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחן אדומי הלז אבל בעלי אסופות נאספו וקבעו לו נציב אחד בירח שמת בו אהרן הכהן חשובי מחשבי גלויי לא מגלו

מאי משמע דהאי נציב לישנא דירחא הוא דכתיב (מלכים א ד, ז) ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת (אנשיו) חדש בשנה והכתיב (מלכים א ד, יט) ונציב אחד [אשר] בארץ רב יהודה ורב נחמן חד אמר אחד ממונה על כולם וחד אמר כנגד חדש העיבור

ת״ר אין מעברין את השנה לא משנה לחברתה ולא שלש שנים זו אחר זו אמר רבי שמעון מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים ועיבר שלש שנים זו אחר זו אמרו לו משם ראיה ב״ד ישבו וקבעו אחת אחת בזמנה

תנו רבנן אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית אימתי רגילין לעבר ערב שביעית של בית רבן גמליאל היו מעברין במוצאי שביעית

ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אין מביאין ירק מחוצה לארץ ורבותינו התירו מאי בינייהו אמר רבי ירמיה חוששין לגושיהן איכא בינייהו

תנו רבנן אין מעברין את השנה מפני הטומאה

רבי יהודה אומר מעברין אמר רבי יהודה מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה ובקש רחמים על עצמו דכתיב (דברי הימים ב ל, יח) כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו

דף יב עמוד ב

(דה״ב ל, יח) כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כי התפלל חזקיהו עליהם לאמר ה׳ הטוב יכפר בעד

רבי שמעון אומר אם מפני הטומאה עיברוה מעוברת אלא מפני מה ביקש רחמים על עצמו שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן ר׳ שמעון בן יהודה אומר משום ר״ש מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני:

אמר מר רבי יהודה אומר מעברין אלמא אית ליה לרבי יהודה טומאה דחויה היא בציבור

והא תניא ציץ בין שישנו על מצחו ובין שאינו על מצחו מרצה דברי רבי שמעון ר׳ יהודה אומר עודו על מצחו מרצה אין עודו על מצחו אינו מרצה

א״ל ר׳ שמעון כהן גדול ביום הכיפורים יוכיח שאינו על מצחו ומרצה אמר לו רבי יהודה הנח ליום הכיפורים שטומאה הותרה בציבור

וליטעמיך תיקשי לך היא גופה ר׳ יהודה אומר מעברין ואמר ר׳ יהודה מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה וביקש רחמים על עצמו אלא חסורי מחסרא והכי קתני אין מעברין את השנה מפני הטומאה ואם עיברוה מעוברת רבי יהודה אומר אינה מעוברת ואמר רבי יהודה וכו׳

אי הכי ר׳ שמעון אומר אם מפני הטומאה עיברוה מעוברת היינו תנא קמא אמר רבא לכתחלה איכא בינייהו תניא נמי הכי אין מעברין את השנה מפני הטומאה לכתחילה ר׳ שמעון אומר מעברין אלא מפני מה בקש רחמים על עצמו שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן

אמר מר שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן ולית ליה לחזקיה (שמות יב, ב) החדש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן טעה בדשמואל דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן

ואיהו סבר הואיל וראוי לא אמרינן תניא נמי הכי אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן:

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני היכי דמי אמר רב אשי כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים ונשים משלימות לטהורים ועודפות עליהם

מעיקרא סבר נשים בראשון חובה דהוו מיעוטן טמאים ומיעוטן מידחו לפסח שני ולבסוף סבר נשים בראשון רשות דהוו להו טמאים רובא ורובא לא מדחו לפסח שני:

גופא אמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן עיברוה מאי אמר עולא אין מקדשין את החדש קידשו מאי אמר רבא בטל העיבור רב נחמן אמר מעובר ומקודש

א״ל רבא לרב נחמן מכדי מפוריא לפיסחא תלתין יומין הוו ומפוריא דרשינן בהלכות הפסח דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום רשב״ג אומר שתי שבתות וכי מטי ריש ירחא מרחקין ליה אתי לזלזולי בחמץ

אמר ליה מידע ידיעי דשתא מעברתא בחושבנא תליא מילתא אמרי חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד השתא

אמר רב יהודה אמר שמואל אין מעברין את השנה אלא א״כ היתה תקופה חסירה רובה של חודש וכמה רובה של חודש ששה עשר יום דברי רבי יהודה

דף יג עמוד א

רבי יוסי אומר אחד ועשרים יום ושניהם מקרא אחד דרשו (שמות לד, כב) חג האסיף תקופת השנה מר סבר כוליה חג בעינן בתקופה חדשה ומר סבר מקצת חג בעינן בתקופה חדשה

מאי קא סברי אי קסברי יום תקופה גומר בלאו הכי נמי לא למ״ד כוליה חג איכא ולא למאן דאמר מקצת חג איכא אלא קסברי יום תקופה מתחיל

מיתיבי יום תקופה גומר דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יום תקופה מתחיל

ועוד תניא אין מעברין את השנה אלא א״כ היתה תקופה חסירה רובו של חודש וכמה רובו של חדש ששה עשר יום ר׳ יהודה אומר שתי ידות בחודש וכמה שתי ידות בחדש כ׳ יום

ר׳ יוסי אומר מחשבין ששה עשר לפני הפסח מעברין ששה עשר לפני החג אין מעברין ר״ש אומר אף ששה עשר לפני החג מעברין אחרים אומרים מיעוטו וכמה מיעוטו ארבעה עשר יום קשיא

אמר מר רבי יהודה אומר שתי ידות בחודש עשרים יום רבי יוסי אומר מחשבין ששה עשר יום לפני הפסח מעברין היינו רבי יהודה

יום תקופה גומר ויום תקופה מתחיל איכא בינייהו

אמר מר ששה עשר לפני החג אין מעברין אלא לרבי יוסי ששה עשר לפני החג הוא דלא הא שיבסר ותמניסר מעברין

והאמר ששה עשר לפני הפסח אין בציר לא

לא אידי ואידי אין מעברין ואיידי דתנא רישא ששה עשר לפני הפסח תנא נמי ששה עשר לפני החג

ר״ש אומר אף ששה עשר לפני החג מעברין היינו תנא קמא

דף יג עמוד ב

איכא בינייהו יום תקופה מתחיל ויום תקופה גומר ולא מסיימי

אחרים אומרים מיעוטו וכמה מיעוטו ארבעה עשר יום מאי קסברי אי קסברי יום תקופה גומר וכוליה חג בעינן האיכא אמר רב שמואל בר רב יצחק אחרים בתקופת ניסן קיימי דכתיב (דברים טז, א) שמור את חדש האביב שמור אביב של תקופה שיהא בחדש ניסן

וליעבריה לאדר אמר רב אחא בר יעקב תנא מלמעלה למטה קחשיב והכי קאמר עד מיעוטו מעברין וכמה מיעוטו ארבעה עשר יום

רבינא אמר לעולם אחרים בתשרי קיימי וקסברי אחרים כוליה חג בעינן ויו״ט ראשון יום טוב ראשון חג האסיף כתיב חג הבא בזמן אסיפה:

סמיכת זקנים: ת״ר (ויקרא ד, טו) וסמכו זקני יכול זקני השוק ת״ל עדה

אי עדה יכול קטני עדה ת״ל העדה מיוחדין שבעדה וכמה הן וסמכו שנים זקני שנים ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר זקני שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה

ור׳ שמעון הכתיב וסמכו ההוא מיבעי ליה לגופיה ורבי יהודה לגופיה לא צריך דאם כן דלא אתי וסמכו לדרשה ליכתוב זקני העדה ידיהם על ראש הפר

ור׳ שמעון אי כתיב הכי הוה אמינא מאי על בסמוך ורבי יהודה גמר ראש ראש מעולה ור״ש לא גמר ראש ראש מעולה

תנא סמיכה וסמיכת זקנים בג׳ מאי סמיכה ומאי סמיכת זקנים א״ר יוחנן מיסמך סבי

א״ל אביי לרב יוסף מיסמך סבי בשלשה מנלן אילימא מדכתיב (במדבר כז, כג) ויסמוך את ידיו עליו אי הכי תסגי בחד וכי תימא משה במקום שבעים וחד קאי אי הכי ליבעי שבעים וחד קשיא

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי בידא ממש סמכין ליה אמר ליה סמכין ליה בשמא קרי ליה רבי ויהבי ליה רשותא למידן דיני קנסות

וחד לא סמיך והא אמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו שאילמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו נגרוסינהו אלא

דף יד עמוד א

בטלו דיני קנסות מישראל שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תיחרב ותחומין שסומכין בהן יעקרו

מה עשה יהודה בן בבא הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות ובין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים ואלו הן ר״מ ור׳ יהודה ור׳ שמעון ור׳ יוסי ור׳ אלעזר בן שמוע רב אויא מוסיף אף ר׳ נחמיה

כיון שהכירו אויביהם בהן אמר להן בניי רוצו אמרו לו רבי מה תהא עליך אמר להן הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכים אמרו לא זזו משם עד שנעצו בו שלש מאות לונביאות של ברזל ועשאוהו ככברה

רבי יהודה בן בבא אחריני הוו בהדיה והאי דלא חשיב להו משום כבודו דרבי יהודה בן בבא ור״מ ר׳ יהודה בן בבא סמכיה והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל האומר ר״מ לא סמכו ר׳ עקיבא אינו אלא טועה סמכיה ר׳ עקיבא ולא קיבלו סמכיה ר׳ יהודה בן בבא וקיבלו

אמר רבי יהושע בן לוי אין סמיכה בחוצה לארץ מאי אין סמיכה אילימא דלא דייני דיני קנסות כלל בחוצה לארץ והא תנן סנהדרין נוהגת בין בארץ ובין בחוצה לארץ אלא דלא סמכינן בחוצה לארץ

פשיטא סומכין בחוצה לארץ ונסמכין בארץ הא אמרינן דלא אלא סומכין בארץ ונסמכין בחוצה לארץ מאי

ת״ש דרבי יוחנן הוה מצטער עליה דרב שמן בר אבא דלא הוה גבייהו דליסמכיה ר״ש בן זירוד וחד דעימיה ומנו ר׳ יונתן בן עכמאי ואמרי לה רבי יונתן בן עכמאי וחד דעימיה ומנו ר״ש בן זירוד חד דהוה גבייהו סמכוהו וחד דלא הוה גבייהו לא סמכוהו

ר׳ חנינא ורבי הושעיא הוה קא משתקיד רבי יוחנן למיסמכינהו לא הוה מסתייעא מילתא הוה קא מצטער טובא אמרו ליה לא נצטער מר דאנן מדבית עלי קאתינן

דא״ר שמואל בר נחמן א״ר יונתן מניין שאין נסמכין לבית עלי שנאמר (שמואל א ב, לב) לא יהיה זקן בביתך כל הימים מאי זקן אילימא זקן ממש והכתיב (שמואל א ב, לג) כל מרבית ביתך ימותו אנשים אלא סמיכה

רבי זירא הוה מיטמר למיסמכיה דאמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים כיון דשמעה להא דא״ר אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא א״כ מוחלין לו על כל עונותיו אמצי ליה אנפשיה

כי סמכוה לר׳ זירא שרו ליה הכי לא כחל ולא שרק ולא פירכוס ויעלת חן כי סמכוה לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי כל מן דין כל מן דין סמוכו לנא לא תסמכו לנא לא מסרמיטין ולא מסרמיסין ואמרי לה לא מחמיסין ולא מטורמיסין

ר׳ אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר נפקי מטרוניתא דבי קיסר ומשריין ליה רבה דעמיה מדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייך לשלם:

עריפת עגלה בשלשה: ת״ר (דברים כא, ב) ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים שופטיך שנים ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דברי ר׳ יהודה רבי שמעון אומר זקניך שנים ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן שלשה

ור״ש האי שופטיך מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה למיוחדין שבשופטיך ור׳ יהודה מזקני זקניך נפקא

ור״ש אי מזקני הוה אמינא זקני השוק כתב רחמנא זקניך ואי כתיב זקניך הוה אמינא סנהדרי קטנה כתב רחמנא ושופטיך ממיוחדין שבשופטיך ורבי יהודה גמר זקני זקני מוסמכו זקני העדה את ידיהם מה להלן מיוחדין שבעדה אף כאן מיוחדין שבזקניך

אי יליף לילף כולה מהתם זקניך ושופטיך למה לי אלא וי״ו ושופטיך למניינא ורבי שמעון וי״ו לא דריש

אלא מעתה ויצאו שנים ומדדו שנים לרבי יהודה הרי תשעה לרבי שמעון שבעה ההוא מיבעי ליה לכדתניא ויצאו הן ולא שלוחן ומדדו שאפילו נמצא

דף יד עמוד ב

בעליל לעיר צריך לעסוק במדידה

מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר (דברים כא, ב) ויצאו זקניך ושופטיך זקניך זו סנהדרין ושופטיך זה מלך וכהן גדול מלך דכתיב (משלי כט, ד) מלך במשפט יעמיד ארץ כהן גדול דכתיב (דברים יז, ט) ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט

איבעיא להו רבי אליעזר בן יעקב בחדא פליג או בתרתי פליג במלך וכהן גדול פליג אבל בסנהדרי אי כר׳ יהודה אי כרבי שמעון או דילמא בסנהדרי נמי פליג דאמר כולה סנהדרי בעינן

אמר רב יוסף ת״ש מצאן אבית פגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה ת״ל (דברים יז, ח) וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם

דנפוק כמה אילימא מקצתן דילמא הנך דאיכא גואי קיימי כוותיה אלא פשיטא דנפוק כולהו למאי אילימא לדבר הרשות מי מצו נפקי והכתיב (שיר השירים ז, ג) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג אלא פשיטא לדבר מצוה

היכי דמי לאו למדידת עגלה ורבי אליעזר בן יעקב היא דאמר כולי סנהדרי בעינן אמר ליה אביי לא כגון שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות כדתנן אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד

תניא כוותיה דרב יוסף מצאן אבית פאגי והמרה עליהן כגון שיצאו למדידת עגלה ולהוסיף על העיר ועל העזרות יכול שתהא המראתו המראה ת״ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם:

נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה: תנו רבנן איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין פירות שהרקיבו ויין שהקרים ומעות שהחלידו תנו רבנן מעשר שני שאין דמיו ידועין פודין אותו בשלשה לקוחות אבל לא בשלשה שאין לקוחות אפילו נכרי אחד מהן אפילו אחד מהם בעלים

בעי רבי ירמיה שלשה ומטילין לתוך כיס אחד מהו תא שמע איש ושתי נשיו פודין מעשר שני שאין דמיו ידועין דילמא כגון רב פפא ובת אבא סוראה:

ההקדשות בשלשה: מתניתין דלא כי האי תנא דתניא ר׳ אליעזר בן יעקב אומר אפילו צינורא של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה

א״ל רב פפא לאביי בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב דאמר כשמואל דאמר שמואל עשרה כהנים כתובין בפרשה אלא לרבנן שלשה מנא להו

וכי תימא דכתיב בהו שלשה קרקעות דכתיב בהו ארבעה תיסגי בארבעה וכי תימא הכי נמי אלמה תנן הקרקעות תשעה וכהן

אלא מאי דמשלמי בהו עשרה הקדשות דמשלמי בהו שיתא ליבעו שיתא קשיא:

הערכין כו׳: מאי ערכין המטלטלין א״ר גידל אמר רב באומר ערך כלי זה עלי דא״ר גידל אמר רב

דף טו עמוד א

האומר ערך כלי זה עלי נותן דמיו מ״ט אדם יודע שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשום דמים משום הכי נותן דמיו האי ערכין המטלטלין ערכין של מטלטלין מיבעיא ליה תני ערכין של מטלטלין

רב חסדא אמר אבימי במתפיס מטלטלין לערכין האי ערכין המטלטלין מטלטלין של ערכין מיבעי ליה תני מטלטלין של ערכין

רבי אבהו אמר באומר ערכי עלי בא כהן לגבות ממנו מטלטלין בשלשה קרקעות בעשרה אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא בשלמא לאפוקי מהקדש בעינן שלשה אלא לעיולי להקדש שלשה למה לי

א״ל סברא הוא מה לי עיולי מה לי אפוקי אפוקי מ״ט דילמא טעי עיולי נמי דילמא טעי:

רבי יהודה אומר כו׳: א״ל רב פפא לאביי בשלמא לר׳ יהודה היינו דכתיב כהן אלא לרבנן כהן למה להו קשיא:

הקרקעות תשעה וכהן: מנהני מילי אמר שמואל עשרה כהנים כתובין בפרשה חד לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דאפילו ט׳ ישראל ואחד כהן

מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן אימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים קשיא:

ואדם כיוצא בהן: אדם מי קדוש אמר ר׳ אבהו באומר דמי עלי דתניא האומר דמי עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק ועבד אתקש לקרקעות

בעי רבי אבין שער העומד ליגזוז בכמה כגזוז דמי ובשלשה או כמחובר דמי ובעשרה

ת״ש המקדיש את עבדו אין מועלין בו רשב״ג אומר מועלין בשערו וקיימא לן דבשערו העומד ליגזוז פליגי ש״מ

נימא הני תנאי כהני תנאי דתנן ר״מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר׳ מאיר מחייב וחכ״א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע

ואמר רבי יוסי בר חנינא בענבים העומדות ליבצר עסקינן מר סבר כבצורות דמיין ומר סבר לאו כבצורות דמיין לא אפילו תימא ר׳ מאיר עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם כל כמה דשבקה להו מיכחש כחשי אבל שערו כל כמה דשבקה להו אשבוחי משבח:

דיני נפשות כו׳: קא פסיק ותני ל״ש רובע זכר ול״ש רובע נקבה בשלמא רובע נקבה דכתיב (ויקרא כ, טז) והרגת את האשה ואת הבהמה אלא רובע זכר מנא לן

דכתיב (שמות כב, יח) כל שוכב עם בהמה מות יומת אם אינו ענין לשוכב תניהו ענין לנשכב ואפקיה רחמנא בלשון שוכב לאקושי נשכב לשוכב מה שוכב הוא ובהמתו בעשרי׳ ושלשה אף נשכב הוא ובהמתו בעשרים ושלשה:

שור הנסקל בעשרים ושלשה: שנא׳ (שמות כא, כט) השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור: א״ל אביי לרבא ממאי דהאי וגם בעליו יומת לכמיתת בעלים כך מיתת השור הוא דאתא

דף טו עמוד ב

אימא לקטלא הוא דאתא א״כ ליכתוב וגם בעליו ולישתוק

אי כתב רחמנא הכי הוה אמינא בסקילה בסקילה ס״ד קטל איהו בסייף ממונו בסקילה

ודילמא האי דכתב רחמנא יומת לאקולי עילויה לאפוקי מסייף לחנק הניחא למאן דאמר חנק חמור אלא למאן דאמר חנק קיל מאי איכא למימר

לא ס״ד דכתיב (שמות כא, ל) אם כופר יושת עליו ואי ס״ד בר קטלא הוא והכתיב (במדבר לה, לא) לא תקחו כופר לנפש רוצח

אדרבה משום היא גופה קטל איהו לא תיסגי ליה בממונא אלא בקטלא קטל שורו ליפרוק נפשיה בממונא אלא אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא (במדבר לה, כא) מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו

איבעיא להו שור סיני בכמה מי גמר שעה מדורות או לא תא שמע דתני רמי בר יחזקאל (שמות יט, יג) אם בהמה אם איש לא יחיה מה איש בכ״ג אף בהמה בכ״ג:

הארי והזאב כו׳: אמר ר״ל והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא אלמא קסבר יש להן תרבות ויש להן בעלים רבי יוחנן אמר אע״פ שלא המיתו אלמא קסבר אין להם תרבות ואין להם בעלים

תנן רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה בשלמא לר׳ יוחנן למאי זכה זכה לעורן אלא לר״ל למאי זכה כיון שהמיתו שוינהו רבנן כמאן דגמר דינייהו ואיסורי הנאה נינהו

מאי זכה זכה לשמים תניא כוותיה דר״ל אחד שור שהמית ואחד בהמה וחיה שהמיתו בכ״ג ר׳ אליעזר אומר שור שהמית בעשרים ושלשה ושאר בהמה וחיה שהמיתו כל הקודם להורגן זכה בהן לשמים:

ר״ע אומר כו׳: ר״ע היינו ת״ק איכא בינייהו נחש:

אין דנין כו׳: האי שבט דחטא במאי אילימא שבט שחלל את השבת אימר דפליג רחמנא בין יחידים למרובין לענין עבודת כוכבים בשאר מצות מי פליג אלא בשבט שהודח

למימרא דבדינא דרבים דייניגן ליה כמאן לא כרבי יאשיה ולא כרבי יונתן דתניא עד כמה עושין עיר הנדחת מי׳ ועד ק׳ דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר מק׳ ועד רובו של שבט

ואפילו ר׳ יונתן לא קאמר אלא רובו אבל כולו לא אמר רב מתנה הכא

דף טז עמוד א

בנשיא שבט שחטא עסקינן מי לא אמר רב אדא בר אהבה (שמות יח, כב) כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול האי נמי גדול הוא

עולא אמר רבי אלעזר בבאין על עסקי נחלות וכתחילתה של ארץ ישראל מה תחילתה שבעים ואחד אף כאן שבעים ואחד

אי מה תחילתה קלפי אורים ותומים וכל ישראל אף כאן קלפי אורים ותומים וכל ישראל אלא מחוורתא כדרב מתנה

רבינא אמר לעולם בשבט שהודח ודקא קשיא לך בדינא דרבים דיינינן ליה אין אע״ג דקטלינן ביחיד בי דינא דרבים דיינינן ליה

מי לא א״ר חמא בר׳ יוסי א״ר אושעיא (דברים יז, ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו׳ איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך הכא נמי איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל השבט כולו לשעריך:

לא את נביא השקר מנהני מילי

א״ר יוסי בר׳ חנינא אתיא הזדה הזדה מזקן ממרא מה להלן בשבעים ואחד אף כאן בשבעים ואחד

והא הזדה כי כתיבא בקטלא הוא דכתיבא וקטלא בעשרין ותלתא הוא אלא אמר ריש לקיש גמר דבר דבר מהמראתו

ולהדר זקן ממרא ולגמר הזדה הזדה מנביא השקר דבר דבר גמיר הזדה הזדה לא גמיר:

ולא את כהן גדול: מנהני מילי אמר רב אדא בר אהבה דאמר קרא (שמות יח, כב) כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול

מיתיבי דבר גדול דבר קשה אתה אומר דבר קשה או אינו אלא דבריו של גדול כשהוא אומר (שמות יח, כו) את הדבר הקשה יביאון אל משה הרי דבר קשה אמור

הוא דאמר כי האי תנא דתניא דבר גדול דבריו של גדול אתה אומר דבריו של גדול או אינו אלא דבר הקשה כשהוא אומר הדבר הקשה הרי דבר קשה אמור הא מה אני מקיים דבר גדול דבריו של גדול

והאי תנא תרי קראי למה לי חד לצואה בעלמא וחד לעשייה ואידך א״כ לכתוב או גדול גדול או קשה קשה מאי גדול ומאי קשה שמע מינה תרתי

בעי רבי אלעזר שורו של כהן גדול בכמה למיתת בעלים דידיה מדמינן ליה או דילמא למיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה אמר אביי מדקא מבעיא ליה שורו מכלל דממונו פשיטא ליה

פשיטא מהו דתימא הואיל וכתב כל הדבר הגדול כל דבריו של גדול קא משמע לן:

אין מוציאין כו׳: מנהני מילי אמר ר׳ אבהו דאמר קרא (במדבר כז, כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד

הוא זה מלך וכל בני ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זה סנהדרי

ודילמא לסנהדרי הוא דקאמר להו רחמנא דלישיילו באורים ותומים

אלא כי הא דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו והיה מנגן מאליו מיד היה דוד עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו

אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה אמר להן לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו אמר להם לכו פשטו ידיכם בגדוד

מיד יועצין באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא

דף טז עמוד ב

(דברי הימים א כז, לד) ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכן הוא אומר (שמואל ב טז, כג) ועצת אחיתופל אשר יעץ וגו׳ ובניהו בן יהוידע זו סנהדרין אביתר אלו אורים ותומים

וכן הוא אומר (דברי הימים א יח, יז) ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ולמה נקרא שמן כרתי ופלתי כרתי שכורתין דבריהן ופלתי שמופלאין מעשיהן ואחר כך שר הצבא למלך יואב

א״ר יצחק בריה דרב אדא ואמרי לה א״ר יצחק בר אבודימי מאי קרא (תהלים נז, ט) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר:

ואין מוסיפין על העיר: מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא אמר קרא (שמות כה, ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וכן תעשו לדורות הבאין

מתיב רבא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשן מיכן ואילך עבודתן מחנכתן ואמאי נימא וכן תעשו לדורות הבאין

שאני התם דאמר קרא (במדבר ז, א) וימשחם ויקדש אותם אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה

ואימא אותם במשיחה ולדורות אי במשיחה אי בעבודה אמר רב פפא אמר קרא (במדבר ד, יב) אשר ישרתו בם בקודש הכתוב תלאן בשירות

אלא אותם למה לי אי לאו אותם הוה אמינא לדורות במשיחה ובעבודה דהא כתיב וכן תעשו כתב רחמנא אותם אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה:

ואין עושין סנהדראות כו׳: מנא לן כדאשכחן במשה דאוקי סנהדראות ומשה במקום שבעים וחד קאי

תנו רבנן מניין שמעמידין שופטים לישראל תלמוד לומר (דברים טז, יח) שופטים תתן שוטרים לישראל מניין תלמוד לומר שוטרים תתן שופטים לכל שבט ושבט מניין תלמוד לומר שופטים לשבטיך שוטרים לכל שבט ושבט מניין ת״ל שוטרים לשבטיך

שופטים לכל עיר ועיר מניין ת״ל שופטים לשעריך שוטרים לכל עיר ועיר מניין ת״ל שוטרים לשעריך רבי יהודה אומר אחד ממונה על כולן שנאמר תתן לך רשב״ג אומר לשבטיך ושפטו מצוה בשבט לדון את שבטו:

ואין עושין עיר הנדחת: מנה״מ אמר ר׳ חייא בר יוסף אמר רבי אושעיא דאמר קרא (דברים יז, ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך:

אין עושין עיר הנדחת בספר: מ״ט (דברים יג, יד) מקרבך אמר רחמנא ולא מן הספר:

ולא שלש (ערי הנדחת): דכתיב אחת אבל עושין אחת או שתים דכתיב (דברים יג, יג) עריך תנו רבנן אחת אחת ולא שלש אתה אומר אחת ולא שלש או אינו אלא אחת ולא שתים כשהוא אומר עריך הרי שתים אמור הא מה אני מקיים אחת אחת ולא שלש

זימנין אמר רב בב״ד אחד הוא דאין עושין הא בשנים ושלשה בתי דינין עושין וזימנין אמר רב אפילו בשנים ושלשה בתי דינין לעולם אין עושין מ״ט דרב משום קרחה אמר ר״ל לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות עושין רבי יוחנן אמר אין עושין משום קרחה

תניא כוותיה דר״י אין עושין שלש עיירות מנודחות בארץ ישראל אבל עושין אותם שתים כגון אחת ביהודה ואחת בגליל אבל שתים ביהודה ושתים בגליל אין עושין וסמוכה לספר אפילו אחת אין עושין מאי טעמא שמא ישמעו נכרים ויחריבו את ארץ ישראל

ותיפוק לי דמקרבך אמר רחמנא ולא מן הספר רבי שמעון היא דדריש טעמא דקרא:

סנהדרי גדולה היתה: מ״ט דרבנן דאמרי ומשה על גביהן אמר קרא (במדבר יא, טז) והתיצבו שם

דף יז עמוד א

עמך עמך ואת בהדייהו ורבי יהודה עמך משום שכינה

ורבנן אמר קרא (במדבר יא, יז) ונשאו אתך במשא העם אתך ואת בהדייהו ורבי יהודה אתך בדומין לך

ורבנן (שמות יח, כב) מוהקל מעליך ונשאו אתך נפקא וילפא סנהדרי גדולה מסנהדרי קטנה

ת״ר (במדבר יא, כו) וישארו שני אנשים במחנה יש אומרים בקלפי נשתיירו

שבשעה שאמר לו הקב״ה למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט ושבט נמצאו שנים יתירים אברור חמשה חמשה מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה הריני מטיל קנאה בין השבטים

מה עשה בירר ששה והביא שבעים ושנים פיתקין על שבעים כתב זקן ושנים הניח חלק בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פיתקיכם כל מי שעלה בידו זקן אמר כבר קידשך שמים מי שעלה בידו חלק אמר המקום לא חפץ בך אני מה אעשה לך

כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר ג, מז) ולקחת חמשת חמשת שקלים לגולגולת אמר משה כיצד אעשה להן לישראל אם אומר לו תן לי פדיונך וצא יאמר לי כבר פדאני בן לוי

מה עשה הביא עשרים ושנים אלפים פיתקין וכתב עליהן בן לוי ועל שלשה ושבעים ומאתים כתב עליהן חמשה שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להן טלו פיתקיכם מי שעלה בידו בן לוי אמר לו כבר פדאך בן לוי מי שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו תן פדיונך וצא

רבי שמעון אומר במחנה נשתיירו בשעה שאמר לו הקב״ה למשה אספה לי שבעים איש אמרו אלדד ומידד אין אנו ראויין לאותה גדולה אמר הקב״ה הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם ומה גדולה הוסיף להם שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו והם נתנבאו ולא פסקו

ומה נבואה נתנבאו אמרו משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ אבא חנין אומר משום רבי אליעזר על עסקי שליו הן מתנבאים עלי שליו עלי שליו

רב נחמן אמר על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאין שנאמר (יחזקאל לח, יז) כה אמר ה׳ אלהים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אותך עליהם וגו׳ אל תיקרי שנים אלא שנים ואיזו הן שנים נביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת הוי אומר אלדד ומידד

אמר מר כל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו והן נתנבאו ולא פסקו מנא לן דפסקו אילימא מדכתיב (במדבר יא, כה) ויתנבאו ולא יספו אלא מעתה (דברים ה, יח) קול גדול ולא יסף ה״נ דלא אוסיף הוא אלא דלא פסק הוא

אלא הכא כתיב ויתנבאו התם כתיב (במדבר יא, כז) מתנבאים עדיין מתנבאים והולכים

בשלמא למ״ד משה מת היינו דכתיב (במדבר יא, כח) אדוני משה כלאם אלא למ״ד הנך תרתי מאי אדני משה כלאם דלאו אורח ארעא דהוה ליה כתלמיד המורה הלכה לפני רבו

בשלמא למ״ד הנך תרתי היינו דכתיב מי יתן אלא למ״ד משה מת מינח הוה ניחא ליה לא סיימוה קמיה

מאי כלאם א״ל הטל עליהן צרכי ציבור והן כלין מאיליהן:

מניין להביא עוד שלשה:

סוף סוף לרעה ע״פ שנים לא משכחת לה אי אחד עשר מזכין ושנים עשר מחייבין אכתי חד הוא אי עשרה מזכין ושלשה עשר מחייבין תלתא הוו א״ר אבהו אי אתה מוצא אלא במוסיפין ודברי הכל ובסנהדרי גדולה ואליבא דרבי יהודה דאמר שבעים

וא״ר אבהו במוסיפין עושין ב״ד שקול לכתחילה פשיטא מהו דתימא האי דקאמר איני יודע כמאן דאיתיה דמי ואי אמר מילתא שמעינן ליה קמ״ל דהאי דקאמר איני יודע כמאן דליתיה דמי ואי אמר טעמא לא שמעינן ליה

אמר רב כהנא סנהדרי שראו כולן לחובה פוטרין אותו מ״ט כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא והני תו לא חזו ליה

א״ר יוחנן אין מושיבין בסנהדרי אלא בעלי קומה ובעלי חכמה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים ויודעים בע׳ לשון שלא תהא סנהדרי שומעת מפי המתורגמן

אמר רב יהודה אמר רב אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מה״ת אמר רב אני אדון ואטהרנו

דף יז עמוד ב

ומה נחש שממית ומרבה טומאה טהור שרץ שאינו ממית ומרבה טומאה אינו דין שיהא טהור ולא היא מידי דהוה אקוץ בעלמא

אמר רב יהודה אמר רב כל עיר שאין בה שנים לדבר ואחד לשמוע אין מושיבין בה סנהדרי ובביתר הוו שלשה וביבנה ארבעה רבי אליעזר ורבי יהושע ור״ע ושמעון התימני דן לפניהם בקרקע

מיתיבי שלישית חכמה רביעית אין למעלה הימנה הוא דאמר כי האי תנא דתניא שניה חכמה שלישית אין למעלה הימנה

למידין לפני חכמים לוי מרבי דנין לפני חכמים שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי וחנניא בן חכינאי רב נחמן בר יצחק מתני חמשה שמעון שמעון ושמעון חנן וחנניה

רבותינו שבבבל רב ושמואל רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא דייני גולה קרנא דייני דארץ ישראל רבי אמי ורבי אסי דייני דפומבדיתא רב פפא בר שמואל דייני דנהרדעא רב אדא בר מניומי סבי דסורא רב הונא ורב חסדא סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא חריפי דפומבדיתא עיפה ואבימי בני רחבה אמוראי דפומבדיתא רבה ורב יוסף אמוראי דנהרדעי רב חמא

נהרבלאי מתנו רמי בר ברבי אמרי בי רב רב הונא והאמר רב הונא אמרי בי רב אלא רב המנונא אמרי במערבא רבי ירמיה שלחו מתם ר׳ יוסי בר חנינא מחכו עלה במערבא ר׳ אלעזר

והא שלחו מתם לדברי רבי יוסי בר חנינא אלא איפוך שלחו מתם ר׳ אלעזר מחכו עלה במערבא רבי יוסי בר חנינא:

וכמה יהא בעיר ויהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים וכו׳: מאה ועשרים מאי עבידתייהו עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה ושלש שורות של עשרים ושלשה הרי תשעים ותרתי ועשרה בטלנין של בית הכנסת הרי מאה ותרי

ושני סופרים ושני חזנין ושני בעלי דינין ושני עדים ושני זוממין ושני זוממי זוממין הרי מאה וארביסר

ותניא כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה בית דין מכין ועונשין וקופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה ובית הכנסת ובית המרחץ וביהכ״ס רופא ואומן ולבלר (וטבח) ומלמד תינוקות משום ר׳ עקיבא אמרו אף מיני פירא מפני שמיני פירא מאירין את העינים:

ר׳ נחמיה אומר וכו׳: תניא רבי אומר

דף יח עמוד א

מאתים ושבעים ושבעה

והתניא רבי אומר מאתים שבעים ושמנה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן

תנו רבנן (שמות יח, כא) ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות שרי אלפים שש מאות שרי מאות ששת אלפים שרי חמשים שנים עשר אלף שרי עשרות ששת ריבוא נמצאו דייני ישראל שבעת ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות:

הדרן עלך דיני ממונות

מתני׳ כהן גדול דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו חולץ וחולצין לאשתו ומייבמין את אשתו אבל הוא אינו מייבם מפני שהוא אסור באלמנה

מת לו מת אינו יוצא אחר המטה אלא הן נכסין והוא נגלה הן נגלין והוא נכסה ויוצא עמהן עד פתח שער העיר דברי ר״מ

רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש משום שנאמר (ויקרא כא, יב) ומן המקדש לא יצא

וכשהוא מנחם אחרים דרך כל העם עוברין בזה אחר זה והממונה ממצעו בינו לבין העם וכשהוא מתנחם מאחרים כל העם אומרים לו אנו כפרתך והוא אומר להן תתברכו מן השמים וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל

המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו לא חולץ ולא חולצין לאשתו לא מייבם ולא מייבמין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב אמרו לו אין שומעין לו

ואין נושאין אלמנתו ר׳ יהודה אומר נושא המלך אלמנתו של מלך שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול שנאמר (שמואל ב יב, ח) ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך:

גמ׳ כהן גדול דן פשיטא דנין אותו איצטריכא ליה הא נמי פשיטא אי לא דיינינן ליה איהו היכי דיין והכתיב (צפניה ב, א) התקוששו וקושו ואמר ר״ל קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים

אלא איידי דקא בעי למיתני מלך לא דן ולא דנין אותו תנא נמי כה״ג דן ודנין ואי בעית אימא הא קמ״ל כדתניא כהן גדול שהרג את הנפש במזיד נהרג בשוגג גולה ועובר על עשה ועל לא תעשה והרי הוא כהדיוט לכל דבריו

במזיד נהרג פשיטא בשוגג גולה איצטריכא ליה

הא נמי פשיטא איצטריך ס״ד אמינא הואיל וכתיב (במדבר לה, כה) וישב בה עד מות הכהן הגדול אימא כל דאית ליה תקנתא בחזרה ליגלי דלית ליה תקנתא בחזרה לא ליגלי דתנן

דף יח עמוד ב

ההורג כהן גדול או כהן גדול שהרג את הנפש אינו יוצא משם לעולם אימא לא ליגלי קמ״ל ואימא הכי נמי אמר קרא (דברים יט, ג) לנוס שמה כל רוצח אפי׳ כ״ג במשמע:

עובר על עשה ועל לא תעשה: לא סגי דלא עבר הכי קאמר אם עבר על עשה ועל לא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו

פשיטא סלקא דעתך אמינא הואיל ותנן אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי ב״ד של שבעים ואחד ואמר רב אדא בר אהבה (שמות יח, כב) כל הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול אימא כל דבריו של גדול קמ״ל

ואימא הכי נמי מי כתיב דברי גדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש:

מעיד ומעידין אותו: מעיד והתניא (דברים כב, א) והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד

כהן והוא בבית הקברות זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת

אמר רב יוסף מעיד למלך והתנן לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו אלא א״ר זירא מעיד לבן מלך בן מלך הדיוט הוא

אלא מעיד בפני המלך והא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום יקרא דכהן גדול אתא ויתיב מקבלי ניהלי לסהדותיה קאי הוא ואזיל ומעיינינא ליה אנן בדיניה

גופא אין מושיבין מלך בסנהדרין ולא מלך וכהן גדול בעיבור שנה מלך בסנהדרין דכתיב (שמות כג, ב) לא תענה על ריב לא תענה על רב

לא מלך וכהן גדול בעיבור שנה מלך משום אפסניא כהן גדול משום צינה

א״ר פפא ש״מ שתא בתר ירחא אזיל איני והא הנך ג׳ רועי בקר דהוו קיימי ושמעינהו רבנן דקאמרי

חד אמר אם בכיר ולקיש כחדא יינץ דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר וחד אמר אם תור בצפר בתלג ימות ובטיהרא בטול תאינה ידמוך ישלח משכיה דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר וחד אמר אם קידום תקיף לחדא יהא יפח בלועך נפיק לקיבליה דין הוא אדר ואם לאו לית דין אדר ועברוה רבנן להההיא שתא

ותסברא רבנן ארעוותא סמוך אלא רבנן אחושבנייהו סמוך ורועי בקר איסתיועי הוא דאיסתייעא מילתייהו:

חולין וחולצין כו׳: קא פסיק ותני לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנישואין בשלמא מן הנישואין הוי עשה ולא תעשה

דף יט עמוד א

ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחה לא תעשה

גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה

תניא נמי הכי אם קדמו ובעלו ביאה ראשונה קנו ואסור לקיימן בביאה שניה:

מת לו מת כו': ת"ר (ויקרא כא, יב) ומן המקדש לא יצא לא יצא עמהן אבל יוצא הוא אחריהן כיצד הן נכסין והוא נגלה הן ניגלין והוא נכסה:

ויוצא עד פתח כו': שפיר קאמר ר' יהודה

אמר לך רבי מאיר אי הכי לביתו נמי לא אלא ה"ק מן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא וכיון דאית ליה הכירא לא אתי למינגע

ורבי יהודה אגב מרריה דילמא מקרי ואתי ונגע:

כשהוא מנחם: ת"ר כשהוא עובר בשורה לנחם את אחרים סגן ומשוח שעבר בימינו וראש בית אב ואבלים וכל העם משמאלו וכשהוא עומד בשורה ומתנחם מאחרים סגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו

אבל משוח שעבר לא אתי גביה מ"ט חלשא דעתיה סבר קא חדי בי א"ר פפא ש"מ מהא מתניתא תלת שמע מינה היינו סגן היינו ממונה ושמע מינה אבלים עומדין וכל העם עוברין ושמע מינה אבלים לשמאל המנחמין הן עומדין

ת"ר בראשונה היו אבלים עומדין וכל העם עוברין והיו ב' משפחות בירושלים מתגרות זו בזו זאת אומרת אני עוברת תחלה וזאת אומרת אני עוברת תחלה התקינו שיהא העם עומדין ואבלים עוברין:

(חזר והלך וסיפר סימן):

אמר רמי בר אבא החזיר רבי יוסי את הדבר ליושנו בציפורי שיהיו אבלים עומדין וכל העם עוברין ואמר רמי בר אבא התקין רבי יוסי בציפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה משום מעשה שהיה ואמר רמי בר אבא התקין ר' יוסי בציפורי שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום ייחוד

אמר רב מנשיא בר עות שאילית את רבי יאשיה רבה בבית עלמין דהוצל ואמר לי אין שורה פחותה מעשרה בני אדם ואין אבלים מן המנין בין שאבלים עומדין וכל העם עוברין בין שאבלים עוברין וכל העם עומדין:

כשהוא מתנחם כו': איבעיא להו כי מנחם הוא אחריני היכי אמר להו ת"ש והוא אומר תתנחמו היכי דמי אילימא כי מנחמי אחריני לדידיה אמר להו איהו תתנחמו נחשא קא רמי להו אלא כי מנחם לאחריני אמר להו תתנחמו ש"מ:

מלך לא דן כו': אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותן דכתיב (ירמיהו כא, יב) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט ואי לא דיינינן ליה אינהו היכי דייני והכתיב (צפניה ב, א) התקוששו וקושו ואמר ר"ל קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים

אלא מלכי ישראל מ"ט לא משום מעשה שהיה דעבדיה דינאי מלכא קטל נפשא אמר להו שמעון בן שטח לחכמים תנו עיניכם בו ונדוננו שלחו ליה עבדך קטל נפשא שדריה להו שלחו לי' תא אנת נמי להכא (שמות כא, כט) והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו

אתא ויתיב א"ל שמעון בן שטח ינאי המלך עמוד על רגליך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנאמר (דברים יט, יז) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב וגו' אמר לו לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך

דף יט עמוד ב

נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה לשמאלו וכבשו פניהם בקרקע אמר להן שמעון בן שטח בעלי מחשבות אתם יבא בעל מחשבות ויפרע מכם מיד בא גבריאל וחבטן בקרקע ומתו באותה שעה אמרו מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו:

לא חולץ ולא חולצין וכו': איני והאמר רב אשי אפילו למאן דאמר נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך מצוה שאני:

ואין נושאין כו': תניא אמרו לו לר' יהודה נשים הראויות לו מבית המלך ומאי נינהו מירב ומיכל

שאלו תלמידיו את ר׳ יוסי היאך נשא דוד שתי אחיות בחייהן אמר להן מיכל אחר מיתת מירב נשאה ר׳ יהושע בן קרחה אומר קידושי טעות היו לו במירב שנאמר (שמואל ב ג, יד) תנה את אשתי את מיכל אשר ארסתי לי במאה ערלות פלשתים

מאי תלמודא אמר רב פפא מיכל אשתי ולא מירב אשתי

מאי קידושי טעות דכתיב (שמואל א יז, כה) והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וגו׳ אזל קטליה אמר לו מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה אינה מקודשת

אזל יהבה לעדריאל דכתיב (שמואל א יח, יט) ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד וגו׳ א״ל אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי ליה א״ל מלוה ופרוטה אית לך גבאי

שאול סבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה

ואיבעית אימא דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה שאול סבר לא חזו ולא מידי ודוד סבר חזו לכלבי ושונרי

ור׳ יוסי האי תנה את אשתי את מיכל מאי דריש ביה ר׳ יוסי לטעמיה דתניא רבי יוסי היה דורש מקראות מעורבין

כתיב (שמואל ב כא, ח) ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את אדמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל המחולתי וגו׳ וכי לעדריאל נתנה והלא לפלטי בן ליש נתנה דכתיב (שמואל א כה, מד) ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו׳

אלא מקיש קידושי מירב לעדריאל לקידושי מיכל לפלטי מה קידושי מיכל לפלטי בעבירה אף קידושי מירב לעדריאל בעבירה

ור׳ יהושע בן קרחה נמי הכתיב את חמשת בני מיכל בת שאול אמר לך רבי יהושע וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה ומיכל גידלה לפיכך נקראו על שמה ללמדך שכל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו:

(חנינא קרא יוחנן ואשתו אלעזר וגאולה ושמואל בלימודי סימן): רבי חנינא אומר מהכא (רות ד, יז) ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי וכי נעמי ילדה והלא רות ילדה אלא רות ילדה ונעמי גידלה לפיכך נקרא על שמה

רבי יוחנן אמר מהכא (דברי הימים א ד, יח) ואשתו היהודית ילדה את ירד אביגדור וגו׳ אלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח (לו) מרד מרד זה כלב ולמה נקרא שמו מרד שמרד בעצת מרגלים וכי בתיה ילדה והלא יוכבד ילדה אלא יוכבד ילדה ובתיה גידלה לפיכך נקרא על שמה

רבי אלעזר אמר מהכא (תהלים עז, טז) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד אלא יעקב ילד ויוסף כילכל לפיכך נקראו על שמו

אמר רבי שמואל בר נחמני א״ר יונתן כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר (במדבר ג, א) ואלה תולדות אהרן ומשה וכתיב ואלה שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו

(ישעיהו כט, כב) לכן כה אמר ה׳ אל בית יעקב אשר פדה את אברהם וכי היכן מצינו ביעקב שפדאו לאברהם אמר רב יהודה שפדאו מצער גידול בנים והיינו דכתיב (ישעיהו כט, כב) לא עתה יבוש יעקב וגו׳ לא עתה יבוש יעקב מאביו ולא עתה פניו יחוורו מאבי אביו

כתיב פלטי וכתיב פלטיאל אמר ר׳ יוחנן פלטי שמו ולמה נקרא שמו פלטיאל שפלטו אל מן העבירה מה עשה נעץ חרב בינו לבינה אמר כל העוסק בדבר זה ידקר בחרב זה

והכתיב (שמואל ב ג, טז) וילך אתה אישה שנעשה לה כאישה והכתיב (שמואל ב ג, טז) הלך ובכה על המצוה דאזיל מיניה עד בחורים שנעשו שניהם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה

אמר רבי יוחנן תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש תוקפו של יוסף ענוותנותו של בועז דכתיב (רות ג, ח) ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת מאי וילפת אמר רב שנעשה בשרו כראשי לפתות

דף כ עמוד א

תוקפו של בועז ענוותנותו של פלטי בן ליש כדאמרן

אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (משלי לא, כט) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה רבות בנות עשו חיל זה יוסף ובועז ואת עלית על כולנה זה פלטי בן ליש

אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב (משלי לא, ל) שקר החן והבל היופי שקר החן זה יוסף והבל היופי זה בועז יראת ה׳ היא תתהלל זה פלטי בן ליש

דבר אחר שקר החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של יהושע יראת ה׳ היא תתהלל זה דורו של חזקיה

דבר אחר שקר החן זה דורו של משה ויהושע והבל היופי זה דורו של חזקיה יראת ה׳ היא תתהלל זה דורו של ר׳ יהודה ברבי אילעאי אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה:

מתני׳ מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו רבי יהודה אומר אם רוצה לצאת אחר המיטה יוצא שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר (שמואל ב ג, לא) והמלך דוד הולך אחר המיטה א״ל לא היה הדבר אלא לפייס את העם וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש:

גמ׳ תנו רבנן מקום שנהגו נשים לצאת אחר המיטה יוצאות לפני המיטה יוצאות ר׳ יהודה אומר לעולם נשים לפני המיטה יוצאות שכן מצינו בדוד שיצא אחר מיטתו של אבנר שנאמר (שמואל ב ג, לא) והמלך דוד הולך אחר המיטה

אמרו לו לא היה הדבר אלא לפייס את העם ונתפייסו שהיה דוד יוצא מבין האנשים ונכנס לבין הנשים ויצא מבין הנשים ונכנס לבין האנשים שנאמר (שמואל ב ג, לז) וידעו כל העם וכל ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר

דרש רבא מאי דכתיב (שמואל ב ג, לה) ויבא כל העם להברות את דוד כתיב להכרות וקרינן להברות בתחלה להכרותו ולבסוף להברותו

אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ר׳ יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהן מקרא אחד דרשו (שמואל ב ג, לג) ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו

מאן דאמר לא מיחה הכי קאמר ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים הוגשו מאי טעמא לא מחית (שמואל ב ג, לד) כנפול לפני בני עולה נפלת ומ״ד מיחה ולא נענה איתמהויי מתמה הכמות נבל ימות ידיך לא אסורות ורגליך לא לנחשתים מכדי מחויי מחית מ״ט כנפול לפני בני עולה נפלת

למאן דאמר מיחה מ״ט איענש א״ר נחמן (ברבי) יצחק ששהא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה:

וכשמברין אותו כו׳: מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא א״ל רבנן לעולא מי איכא מידי דעד האידנא לא אותביניה והשתא מותבינן ליה

מתקיף לה רבא מאי קושיא דילמא מידי דהוה אאכילה ושתיה דעד האידנא לא אכילניה ולא אשקיניה השתא קא מוכלינן ליה וקא משקינן ליה אלא אי קשיא הא קשיא דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו ואי ס״ד ערסא דגדא אמאי אינו צריך לכפותו והתניא הכופה את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה

מאי קושיא דילמא מידי דהוה אמטה מיוחדת לכלים דקתני אם היתה מיוחדת לכלים אינו צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא רשב״ג אומר דרגש מתיר קרביטין והוא נופל מאיליו ואי סלקא דעתך ערסא דגדא קרביטין מי אית ליה

אלא כי אתא רבין אמר אמר לי ההוא מרבנן ורב תחליפא שמיה דהוה שכיח בשוקא דגילדאי ואמר ליה מאי דרגש ערסא דצלא א״ר ירמיה א״ר יוחנן דרגש

דף כ עמוד ב

סירוגו מתוכו מטה סירוגה מעל גבה

מיתיבי כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה המטה והעריסה משישופם בעור הדג ואי מטה מסורגת (היא) מעל גבה למה לי שיפת עור הדג אלא הא והא מתוכו מטה אעולי ואפוקי בבזיוני דרגש אעולי ואפוקי באבקתא

אמר ר׳ יעקב אמר ר׳ יהושע בן לוי הלכה כרשב״ג אמר רבי יעקב בר אמי מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו׃

מתני׳ ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד ופורץ לעשות לו דרך ואין ממחה בידו דרך המלך אין לו שיעור וכל העם בוזזין ונותנין לו והוא נוטל חלק בראש׃

גמ׳ תנינא חדא זימנא אין מוציאין למלחמת הרשות אלא ע״פ ב״ד של שבעים ואחד איידי דתנא כל מילי דמלך תנא נמי מוציאין למלחמת הרשות

אמר רב יהודה אמר שמואל כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו רב אמר לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם שנאמר (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך

כתנאי ר׳ יוסי אומר כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו ר׳ יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך

וכן היה רבי יהודה אומר ג׳ מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה

רבי נהוראי אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנאמר (דברים יז, יד) ואמרת אשימה עלי מלך וגו׳

תניא ר״א אומר זקנים שבדור כהוגן שאלו שנאמר (שמואל א ח, ו) תנה לנו מלך לשפטנו אבל עמי הארץ שבהן קלקלו שנאמר (שמואל א ח, כ) והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו

תניא רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה ואיני יודע איזה מהן תחילה

כשהוא אומר (שמות יז, טז) כי יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה ואין כסא אלא מלך שנאמר (דברי הימים א כט, כג) וישב שלמה על כסא ה׳ למלך

ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחלה או להכרית זרעו של עמלק תחלה כשהוא אומר (דברים יב, י) והניח לכם מכל אויביכם וגו׳ והיה המקום אשר יבחר ה׳ וגו׳ הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחלה

וכן בדוד הוא אומר (שמואל ב ז, א) ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה׳ הניח לו מסביב וכתיב (שמואל ב ז, ב) ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וגו׳

אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר (דברי הימים א כט, כג) וישב שלמה על כסא ה׳ ולבסוף מלך על התחתונים שנאמר (מלכים א ה, ד) כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה

רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו יתבו וכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו

ולבסוף לא מלך אלא על ישראל שנאמר (קהלת א, יב) אני קהלת הייתי מלך על ישראל וגו׳ ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים שנאמר (קהלת א, א) דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים ולבסוף לא מלך אלא על מטתו שנאמר (שיר השירים ג, ז) הנה מטתו שלשלמה וגו׳

ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנאמר (קהלת ב, י) זה היה חלקי מכל עמלי רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו

הדר או לא הדר רב ושמואל חד אמר הדר וחד אמר לא הדר מאן דאמר לא הדר מלך והדיוט ומאן דאמר הדר מלך והדיוט ומלך׃

פורץ לעשות לו דרך׃ ת״ר אוצרות מלכים למלך ושאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם אמר ליה אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אחא בשלמא אוצרות מלכים למלך אורחא דמלתא אלא שאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם מנלן דכתיב

דף כא עמוד א

(דברי הימים א כט, כב) וימשחו לה׳ לנגיד ולצדוק מקיש נגיד לצדוק מה צדוק מחצה לו ומחצה לאחיו אף נגיד מחצה לו ומחצה לאחיו

וצדוק גופיה מנלן דתניא רבי אומר (ויקרא כד, ט) והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו:

מתני׳ (דברים יז, יז) לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה רבי יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר׳ שמעון אומר אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה אם כן למה נאמר לא ירבה לו נשים דאפילו כאביגיל:

גמ׳ למימרא דר׳ יהודה דריש טעמא דקרא ור״ש לא דריש טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו

דתניא אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר (דברים כד, יז) לא תחבול בגד אלמנה דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר עשירה ממשכנין אותה ענייה אין ממשכנין אותה ואתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה

ואמרינן מאי קאמר הכי קאמר מתוך שאתה ממשכנה אתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה אלמא ר׳ יהודה לא דריש טעמא דקרא ורבי שמעון דריש טעמא דקרא

בעלמא רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש טעמא דקרא מה טעם לא ירבה לו נשים משום (דברים יז, יז) דלא יסור לבבו

ור׳ שמעון אמר לך מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא א״כ לכתוב קרא לא ירבה לו נשים ולישתוק ואנא אמינא מה טעם לא ירבה משום דלא יסור לא יסור למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זו לא ישאנה אלא מה אני מקיים לא ירבה דאפילו כאביגיל

הני שמונה עשרה מנלן דכתיב (שמואל ב ג, ב) ויולדו לדוד בנים בחברון ויהי בכורו אמנון לאחינועם היזרעאלית ומשנהו כלאב לאביגיל אשת נבל הכרמלי והשלישי אבשלום בן מעכה והרביעי אדוניה בן חגית והחמישי שפטיה בן אביטל והששי יתרעם לעגלה אשת דוד אלה ילדו לדוד בחברון

וקאמר ליה נביא (שמואל ב יב, ח) אם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה כהנה שית וכהנה שית דהוו להו תמני סרי

מתקיף לה רבינא אימא כהנה תרתי סרי וכהנה עשרין וארבע

תניא נמי הכי לא ירבה לו נשים יותר מעשרים וארבע למאן דדריש וי״ו ארבעים ושמנה הוו תניא נמי הכי לא ירבה לו נשים יותר מארבעים ושמנה

ותנא דידן מאי טעמיה אמר רב כהנא מקיש כהנה בתרא לכהנה קמא מה כהנה קמא שית אף כהנה בתרא שית

והא הואי מיכל אמר רב עגלה זו מיכל ולמה נקרא שמה עגלה שחביבה עליו כעגלה וכן הוא אומר (שופטים יד, יח) לולי חרשתם בעגלתי וגו׳

ומי הוו למיכל בני והכתיב (שמואל ב ו, כג) ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה אמר רב חסדא עד יום מותה לא היה לה ביום מותה היה לה

מכדי בנים היכא קא חשיב להו בחברון ואילו מעשה דמיכל בירושלים הוה דכתיב (שמואל ב ו, טז) ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה׳ ותבז ואמר רב יהודה ואיתימא רב יוסף שקלתה מיכל למיטרפסה אלא אימא עד אותו מעשה היה לה מכאן ואילך לא היה לה

והכתיב (שמואל ב ה, יג) ויקח דוד עוד פלגשים ונשים בירושלים למלויי שמונה עשר מאי נשים ומאי פלגשים אמר רב יהודה אמר רב נשים בכתובה ובקידושין פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין

אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולן בני יפת תואר היו ומגדלי בלוריות היו וכולן יושבין בקרונות של זהב ומהלכין בראשי גייסות היו והם היו בעלי אגרופין של בית דוד

ואמר רב יהודה אמר רב תמר בת יפת תואר היתה שנאמר (שמואל ב יג, יג) ועתה דבר נא (על) המלך כי לא ימנעני ממך ואי ס״ד בת נישואין הואי אחתיה מי הוה שריא ליה אלא שמע מינה בת יפת תואר היתה

(שמואל ב יג, ג) ולאמנון רע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד (והיה) איש חכם וגו׳ אמר רב יהודה אמר רב איש חכם לרשעה

(שמואל ב יג, ד) ויאמר מדוע אתה ככה דל בן המלך ויאמר לו יונדב שכב על משכבך והתחל וגו׳ עד ועשתה לעיני את הבריה (שמואל ב יג, ט) ותקח המשרת ותצוק לפניו אמר רב יהודה אמר רב שעשתה לו מיני טיגון

(שמואל ב יג, טו) וישנאה אמנון שנאה גדולה מאוד מ״ט אמר ר׳ יצחק נימא נקשרה לו ועשאתו כרות שפכה וכי נקשרה לו איהי מאי עבדה אלא אימא קשרה לו נימא ועשאתו כרות שפכה

איני והא דרש רבא מאי דכתיב (יחזקאל טז, יד) ויצא לך שם בגוים ביפיך שאין להן לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא בית הערוה שאני תמר דבת יפת תואר הואי

(שמואל ב יג, יט) ותקח תמר אפר על ראשה (ואת כתונת) הפסים אשר עליה קרעה תנא משמיה דר׳ יהושע בן קרחה גדר גדול גדרה תמר באותה שעה אמרו לבנות מלכים כך לבנות הדיוטות על אחת כמה וכמה אם לצנועות כך לפרוצות על אחת כמה וכמה אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה גזרו

דף כא עמוד ב

על הייחוד ועל הפנויה

יחוד דאורייתא הוא דאמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מניין שנאמר (דברים יג, ז) כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה

אלא אימא גזרו על ייחוד דפנויה

(מלכים א א, ה) ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך אמר רב יהודה אמר רב מלמד שביקש להולמו ולא הולמתו

(מלכים א א, ה) ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותא אמר רב יהודה אמר רב כולן נטולי טחול וחקוקי כפות רגלים היו:

מתני׳ לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד אלא כדי ליתן אספניא וכותב לו ס״ת לשמו יוצא למלחמה מוציאה עמה נכנס הוא מכניסה עמו יושב בדין היא עמו מיסב היא כנגדו שנאמר (דברים יז, יט) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו:

גמ׳ תנו רבנן (דברים יז, טז) לא ירבה לו סוסים יכול אפילו כדי מרכבתו ופרשיו תלמוד לומר לו לו אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו הא מה אני מקיים סוסים סוסים הבטלנין מניין שאפילו סוס א׳ והוא בטל שהוא בלא ירבה ת״ל (דברים יז, טז) למען הרבות סוס

וכי מאחר דאפילו סוס אחד והוא בטל קאי בלא ירבה סוסים למה לי לעבור בל״ת על כל סוס וסוס

טעמא דכתב רחמנא לו הא לאו הכי ה״א אפילו כדי רכבו ופרשיו נמי לא לא צריכא לאפושי:

וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי ליתן אספניא: ת״ר (דברים יז, יז) וכסף וזהב לא ירבה לו יכול אפילו כדי ליתן אספניא ת״ל לו לו אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא

טעמא דכתב רחמנא לו הא לאו הכי הוה אמינא אפילו כדי ליתן אספניא נמי לא לא צריכא להרווחה

השתא דאמרת לו לדרשה (דברים יז, יז) לא ירבה לו נשים מאי דרשת ביה למעוטי הדיוטות

רב יהודה רמי כתיב (מלכים א ה, ו) ויהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבתו וכתיב (דברי הימים ב ט, כה) ויהי לשלמה ארבעת אלפים (ארוות) סוסים הא כיצד אם ארבעים אלף איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו ד׳ אלפים ארוות סוסים ואם ד׳ אלפים איצטבלאות היו כל אחד ואחד היו בו ארבעים אלף ארוות סוסים

(רבי) יצחק רמי כתיב (דברי הימים ב ט, כ) אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכתיב (מלכים א י, כז) ויתן) שלמה את הכסף בירושלים כאבנים לא קשיא כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה כאן לאחר שנשא שלמה את בת פרעה

אמר רבי יצחק בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול שברומי

ואמר ר׳ יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם כתיב (דברים יז, יז) לא ירבה לו נשים אמר שלמה אני ארבה ולא אסור וכתיב (מלכים א יא, ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו

וכתיב (דברים יז, טז) לא ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב וכתיב (מלכים א י, כט) ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו׳:

וכותב ספר תורה לשמו: תנא ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו

אמר (רבא) אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר (דברים לא, יט) ועתה כתבו לכם את השירה איתיביה אביי וכותב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא

לא צריכא לשתי תורות וכדתניא (דברים יז, יח) וכתב לו את משנה וגו׳ כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו

אותה שיוצאה ונכנסת עמו (עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר (תהלים טז, ח) שויתי ה׳ לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט) אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר (דברים יז, יט) והיתה עמו וקרא בו מקום הראוי לקראות בו

אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי בירורו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי

מאן הדיוטות אמר רב חסדא כותאי מאי כתב עברית אמר רב חסדא כתב ליבונאה

תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא (לא) קדמו משה במשה הוא אומר (שמות יט, ג) ומשה עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר (עזרא ז, ו) הוא עזרא עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה

במשה הוא אומר (דברים ד, יד) ואותי צוה ה׳ בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא הוא אומר (עזרא ז, י) כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה׳ (אלהיו) ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב שנאמר

דף כב עמוד א

(עזרא ד, ז) וכתב הנשתוון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתיב (דניאל ה, ח) לא כהלין כתבא למיקרא ופשרא להודעא למלכא וכתיב (דברים יז, יח) וכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות

למה נקרא אשורית שעלה עמהם מאשור

תניא רבי אומר בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר (זכריה ט, יב) שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך

למה נקרא שמה אשורית שמאושרת בכתב

רשב״א אומר משום ר׳ אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר (שמות כז, י) ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף ווים לא נשתנו ואומר (אסתר ח, ט) ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה

אלא מה אני מקיים את משנה התורה הזאת לשתי תורות אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר (תהלים טז, ח) שויתי ה׳ לנגדי תמיד

ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה כדרב חנה בר ביזנא דאמר רב חנה בר ביזנא אר״ש חסידא המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכינה כנגדו שנאמר שויתי ה׳ לנגדי תמיד

לר״ש דאמר כתב זה לא נשתנה מאי לא כהלין כתבא למיקרא אמר רב בגימטריא איכתיב להון יטת יטת אידך פוגחמט

מאי פריש להו (דניאל ה, כה) מנא מנא תקל ופרסין מנא מנא אלהא מלכותך (והשלמת לך) תקיל תקילתא במאזניא והשתכחת חסיר (פרסין) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס

ושמואל אמר ממתוס ננקפי אאלרן ור׳ יוחנן אמר אנם אנם לקת ניסרפו רב אשי אמר נמא נמא קתל פורסין:

מתני׳ אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ואין רואין אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום ולא כשהוא בבית המרחץ שנאמר (דברים יז, טו) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך:

גמ׳ אמר רב יעקב א״ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה ואסורה לאדניה מותרת לשלמה דמלך היה ומלך משתמש בשרביטו של מלך ואסורה לאדניה דהדיוט הוא

אבישג מאי היא דכתיב (מלכים א א, א) והמלך דוד זקן בא בימים וגו׳ ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו׳ וכתיב (מלכים א א, ג) ויבקשו נערה יפה וגו׳ וכתיב (מלכים א א, ד) והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתהו אמרה נינסבן אמר לה אסירת לי

אמרה ליה חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט אמר להו קראו לי לבת שבע וכתיב (מלכים א א, טו) ותבא בת שבע אל המלך החדרה אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות

אמר רב שמן בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין שהרי דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש

א״ר אליעזר כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר (מלאכי ב, יג) וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה׳ בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם וכתיב (מלאכי ב, יד) ואמרתם על מה על כי ה׳ העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך

א״ר יוחנן ואיתימא ר׳ אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר (משלי כב, כז) ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך

וא״ר יוחנן כל אדם שמתה אשתו ראשונה כאילו חרב בהמ״ק בימיו שנאמר (יחזקאל כד, טז) בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה לא תספד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך וכתיב (יחזקאל כד, יח) ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב וכתיב (יחזקאל כד, כא) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם

אמר רבי אלכסנדרי כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר (איוב יח, ו) אור חשך באהלו ונרו עליו ידעך ר׳ יוסי בר חנינא אמר פסיעותיו מתקצרות שנאמר (איוב יח, ז) יצרו צעדי אונו רבי אבהו אמר עצתו נופלת שנאמר (איוב יח, ז) ותשליכהו עצתו

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קשה לזווגם כקריעת ים סוף שנאמר (תהלים סח, ז) אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות (אל תיקרי מוציא אסירים אלא כמוציא אסירים אל תיקרי בכושרות אלא בכי ושירות)

איני והאמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני

א״ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא׳ (ישעיהו נד, ו) ואשת נעורים כי תמאס מתני לה רב יהודה לרב יצחק בריה אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא׳ (משלי ה, יח) יהי מקורך ברוך ושמח מאשת

דף כב עמוד ב

נעוריך אמר לו כגון מאן אמר לו כגון אמך

איני והא מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה (קהלת ז, כו) ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים ואמר לו כגון מאן וא״ל כגון אמך מיתקף תקיפא עיבורי מעברא במלה

אמר רב שמואל בר אוניא משמיה דרב אשה גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר (ישעיהו נד, ה) כי בועליך עושיך ה׳ צבאות שמו

תנא אין איש מת אלא לאשתו ואין אשה מתה אלא לבעלה אין איש מת אלא לאשתו שנאמר (רות א, ג) וימת אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר (בראשית מח, ז) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל:

אין רואין אותו כו׳: ת״ר מלך מסתפר בכל יום כהן גדול מערב שבת לערב שבת כהן הדיוט אחד לשלשים יום

מלך מסתפר בכל יום שנאמר (ישעיהו לג, יז) מלך ביפיו תחזינה עיניך: כהן גדול מע״ש: אמר רב שמואל בר נחמן א״ר יוחנן הואיל ומשמרות מתחדשות

כהן הדיוט אחד לשלשים יום דכתיב (יחזקאל מד, כ) וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם ויליף פרע פרע מנזיר כתיב הכא פרע לא ישלחו וכתיב התם (במדבר ו, ה) גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף כאן שלשים ותנן נמי סתם נזירות שלשים יום

והתם מנא לן אמר רב מתנה דאמר קרא קדש יהיה בגימטריא תלתין הוו

אמר ליה רב פפא לאביי אימא לא לירבו כלל אמר ליה אי כתיב לא ישלחו פרע כדקאמרת השתא דכתיב ופרע פרע ליהוי שלוחי לא לישלחו

אי הכי האידנא נמי דומיא דיין מה יין בזמן ביאה הוא דאסור שלא בזמן ביאה שרי אף פרועי ראש בזמן ביאה אסור שלא בזמן ביאה שרי

ויין שלא בזמן ביאה שרי והתניא רבי אומר אומר אני כהנים אסורין לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו ואמר אביי כמאן שתי כהני חמרא האידנא כרבי מכלל דרבנן אסרי

התם היינו טעמא מהרה יבנה בית המקדש ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא ה״נ בעינא כהן הראוי לעבודה וליכא

הכא אפשר דמספר ועייל התם נמי אפשר דניים פורתא ועייל דאמר רב אחא דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין ולאו איתמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא ששתה כדי רביעית אבל יותר מכדי רביעית כ״ש דדרך טורדתו ושינה משכרתו

רב אשי אמר שתויי יין דמחלי עבודה גזרו בהו רבנן פרועי ראש דלא מחלי עבודה לא גזרו בהו רבנן

מיתיבי ואלו שבמיתה פרועי ראש ושתויי יין

בשלמא שתויי יין דכתיב (ויקרא י, ט) יין ושכר אל תשת אתה ובניך ולא תמותו אלא פרועי ראש מנא לן

דאיתקש שתויי יין לפרועי ראש כתיב וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו (וכתיב) ויין לא ישתו וגו׳ מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה

ומינה מה שתויי יין דמחלי עבודה אף פרועי ראש דמחלי עבודה קשיא

אמר ליה רבינא לרב אשי האי עד דלא אתא יחזקאל מאן אמרה וליטעמיך הא דאמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולימדנו (יחזקאל מד, ט) כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני עד דלא בא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ה״נ גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא

(וכי גמרי הלכה למיתה לאחולי עבודה לא גמירי)

מאי כסום יכסמו את ראשיהם תנא כמין תספורת לולייניות מאי תספורת לולייניות אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה ה״ד אמר רב אשי ראשו של זה בצד עיקרו של זה

שאלו את רבי איזהו תספורת של כ״ג אמר להן צאו וראו מתספורת של בן אלעשה תניא רבי אומר לא על חנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות בו תספורת של כהן גדול:

הדרן עלך כהן גדול

דף כג עמוד א

מתני׳ **דיני** ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד דברי ר״מ וחכמים אומרים שני דיינין בוררין להן עוד אחד

זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה דברי ר׳ מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין או מומחין מפי בית דין אינו יכול לפוסלן

זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין אינו יכול לפוסלן:

גמ׳ מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד בתלתא סגי

הכי קאמר כשזה בורר לו ב״ד אחד וזה בורר לו ב״ד אחד שניהן בוררין להן עוד אחד

ואפילו לוה מצי מעכב והאמר ר׳ אלעזר לא שנו אלא מלוה אבל לוה כופין אותו ודן בעירו

כדאמר רבי יוחנן בערכאות שבסוריא שנו הכא נמי בערכאות שבסוריא שנו אבל מומחין לא

רב פפא אמר אפילו תימא מומחין כגון בי דינא דרב הונא ודרב חסדא דקאמר ליה מי קא מטרחנא לך

תנן וחכ״א שני דיינין בוררין להן עוד אחד ואי ס״ד כדקאמרינן ב״ד בית דין בתר דפסלי להו אזלו וברורו להו בי דינא אחריני

ועוד מאי זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד

אלא ה״ק כשזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד שניהן בוררין להן עוד אחד

מאי שנא דעבדי הכי אמרי במערבא משמיה דר׳ זירא מתוך שזה בורר לו דיין אחד וזה בורר לו דיין אחד ושניהן בוררין להן עוד אחד יצא הדין לאמיתו:

וחכמים אומרים כו׳: נימא בדרב יהודה אמר רב קמיפלגי

דאמר רב יהודה אמר רב אין העדים חותמין על השטר אלא א״כ יודעין מי חותם עמהן רבי מאיר לית ליה דרב יהודה אמר רב ורבנן אית להו דרב יהודה אמר רב

לא דכולי עלמא אית להו דרב יהודה אמר רב ודעת הדיינין כ״ע לא פליגי דבעינן כי פליגי דעת בעלי דינין ר״מ סבר דעת בעלי דינין נמי בעינן ורבנן סברי דעת הדיינין בעינן דעת בעלי דינין לא בעינן

גופא אמר רב יהודה אמר רב אין העדים חותמין על השטר כו׳ תניא נמי הכי כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין לא היו חותמין על השטר אלא א״כ יודעין מי חותם עמהן ולא היו יושבין בדין אלא א״כ יודעין מי יושב עמהן ולא היו נכנסין בסעודה אלא אם כן יודעין מי מיסב עמהן:

זה פוסל דיינו כו׳: כל כמיניה דפסיל דייני

א״ר יוחנן בערכאות שבסוריא שנו אבל מומחים לא

הא מדקתני סיפא וחכ״א אימתי בזמן שמביא ראיה שהן קרובין או פסולין אבל אם היו כשרין או מומחין מפי ב״ד אינו יכול לפוסלן מכלל דר׳ מאיר מומחין נמי קאמר

ה״ק אבל אם היו כשרין נעשו כמומחין מפי ב״ד ואינו יכול לפוסלן

ת״ש אמרו לו לר״מ לא כל הימנו שפוסל דיין שמומחה לרבים

אימא לא כל הימנו שפוסל דיין שהמחוהו רבים עליהם

תניא נמי הכי לעולם פוסל והולך עד שיקבל עליו ב״ד שמומחה לרבים דברי ר״מ

והא עדים כמומחין דמי ואמר ר״מ זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה

הא איתמר עלה אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר זה תני עדו

עדו למאי אילימא לממון רחמנא פסליה אי לשבועה הימוני מהימן כבי תרי

לעולם לממון לא צריכא דקבליה עליה כבי תרי

מאי קמ״ל דמצי הדר ביה תנינא אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי ג׳ רועי בקר ר״מ אומר יכול לחזור בו וחכ״א אינו יכול לחזור בו

דף כג עמוד ב

ואמר רב דימי בריה דרב נחמן בריה דרב יוסף כגון דקבליה עליה בחד

צריכא דאי תנא אבא ואביך בהא קאמרי רבנן דלא מצי הדר ביה משום דאבא ואביך חזו לעלמא אבל חד כבי תרי דלעלמא לא חזי אימא מודו ליה לר״מ

ואי אשמעינן בהא קאמר ר״מ אבל בההיא אימא מודו להו לרבנן צריכא

הא מדקתני רישא דיינו וסיפא עדיו אלמא דוקא קתני

אמר ר׳ אלעזר בבא הוא ואחר לפוסלן

כל כמיניה נוגע בעדותו הוא

אמר רב אחא בריה דרב איקא כגון שקרא עליו ערער

ערער דמאי אילימא ערער דגזלנותא כל כמיניה נוגע בעדותו הוא

אלא ערער דפגם משפחה ר׳ מאיר סבר הני אמשפחה קמסהדי ואיהו ממילא קפסיל ורבנן סברי סוף סוף נוגע בעדותו הוא

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מחלוקת בשתי כיתי עדים

דר׳ מאיר סבר צריך לברר ורבנן סברי אינו צריך לברר אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן

אמרו לפניו רב אמי ורב אסי אין שם אלא כת אחת מהו

אין שם אלא כת אחת והאמרת אבל בכת אחת דברי הכל אין יכול לפוסלן אלא נמצאת כת שניה קרובין או פסולין מהו

אמר להן כבר העידו עדים הראשונים איכא דאמרי אמר רב אשי כבר העידו עדים הראשונים

נימא בפלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל קמיפלגי

דתניא הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי רשב״ג אומר נידון בחזקה

והוינן בה בחזקה ולא בשטר אלא אימא אף בחזקה

וקיי״ל דבצריך לברר פליגי

לא אליבא דרשב״ג כ״ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי דר״מ כרבי

ורבנן אמרי לך עד כאן לא קאמר רבי התם אלא בחזקה דמכח שטרא קאתי אבל הכא דהני עדים לאו מכח עדים אחריני קאתו אפילו רבי מודה דא״צ לברר

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן רישא

דף כד עמוד א

בעדים פסולין ודיינין כשרין מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני סיפא בדיינין פסולין ועדים כשרין דמיגו דפסלי דיינין פסלי נמי עדים

מתקיף לה רבא בשלמא מיגו דפסלי עדים פסלי נמי דייני איכא בי דינא אחרינא אלא מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים והא עדים תו ליכא

לא צריכא דאיכא כת אחרת

הא ליכא כת אחרת מאי הכי נמי דלא מצי פסלי היינו דרב דימי

איכא בינייהו מיגו דמר סבר אמרינן מיגו ומר סבר לא אמרינן מיגו

גופא אמר ר״ל פה קדוש יאמר דבר זה תני עדו

איני והאמר עולא הרואה את ר״ל בבית המדרש כאילו עוקר הרים וטוחנן זה בזה

אמר רבינא והלא כל הרואה ר״מ בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנן זה בזה

הכי קאמר בא וראה כמה מחבבין זה את זה

כי הא דיתיב רבי וקאמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי אבא התיר להטמין את הצונן א״ל כבר הורה זקן

אמר רב פפא בא וראה כמה מחבבין זה את זה דאילו רבי יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי דהא ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי ממלא מקום אבותיו הוה והיה כפוף ויושב לפני רבי וקא אמר כבר הורה זקן

א״ר אושעיא מאי דכתיב (זכריה יא, ז) ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים נועם אלו ת״ח שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה חובלים אלו ת״ח שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה

(זכריה יא, יג) ויאמר (אלי) אלה [שני] בני היצהר העומדים וגו׳ ושנים זיתים עליה יצהר אמר רבי יצחק אלו ת״ח שבא״י שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית ושנים זיתים עליה אלו ת״ח שבבבל שמרורין זה לזה בהלכה כזית

(זכריה ה, ט) ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה האיפה בין השמים ובין הארץ ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער א״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל

וגסות הרוח לבבל נחית והאמר מר עשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם כולו

אין לבבל נחית ואישתרבובי דאישתרבב לעילם דיקא נמי דכתיב לבנות לה בית בארץ שנער ש״מ

והאמר מר סימן לגסות הרוח עניות ועניות לבבל נחית מאי עניות עניות תורה דכתיב (שיר השירים ח, ח) אחות לנו קטנה ושדים אין לה אמר ר׳ יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד

מאי בבל א״ר יוחנן בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד (איכה ג, ו) במחשכים הושיבני כמתי עולם אמר ר׳ ירמיה זה תלמודה של בבל:

מתני׳ אמר לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנים עלי שלשה רועי בקר ר״מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו

היה חייב לחבירו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך ר״מ אומר יכול לחזור בו וחכ״א אין יכול לחזור בו:

גמ׳ אמר רב דימי בריה דרב נחמן בריה דרב יוסף כגון דקבליה עליה בחד

אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת במחול לך אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו ורבי יוחנן אמר באתן לך מחלוקת

איבעיא להו באתן לך מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת

תא שמע דאמר רבא מחלוקת באתן לך אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו

אי אמרת בשלמא באתן לך מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו רבא דאמר כרבי יוחנן אלא אי אמרת בין בזו ובין בזו מחלוקת רבא דאמר כמאן

רבא טעמא דנפשיה קאמר

איתיביה רב אחא בר תחליפא לרבא היה חייב לחבירו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו

דף כד עמוד ב

מאי לאו באותן הנשבעין ולא משלמין דהוה ליה כמחול לך

לא באותן הנשבעין ונוטלין דהוה ליה כאתן לך

והא תנא ליה רישא

תנא תולה בדעת אחרים ותנא תולה בדעת עצמו

וצריכא דאי תנא תולה בדעת אחרים בהא קאמר ר׳ מאיר דמצי הדר ביה משום דלא גמר ומקני דאמר מי יימר דמזכי ליה אבל תולה בדעת עצמו אימא מודי להו לרבנן

ואי אשמעינן בהא בהא קאמרי רבנן אבל בההיא אימא מודו ליה רבנן לר׳ מאיר צריכא

אמר ריש לקיש מחלוקת לפני גמר דין אבל לאחר גמר דין דברי הכל אין יכול לחזור בו ור׳ יוחנן אמר לאחר גמר דין מחלוקת

איבעיא להו לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת

ת״ש דאמר רבא קיבל עליו קרוב או פסול לפני גמר דין יכול לחזור בו לאחר גמר דין אין יכול לחזור בו

אי אמרת בשלמא לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין ד״ה יכול לחזור בו רבא דאמר כרבי יוחנן ואליבא דרבנן אלא אי אמרת בין בזו בין בזו מחלוקת רבא דאמר כמאן

אלא לאו ש״מ לאחר גמר דין מחלוקת ש״מ

שלח ליה רב נחמן בר רב (חסדא) לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו לפני גמר דין מחלוקת או לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי מי שלח ליה לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים

רב אשי אמר הכי שלח ליה באתן לך מחלוקת או במחול לך מחלוקת והלכה כדברי מי שלח ליה באתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים

בסורא מתני הכי בפומבדיתא מתני הכי א״ר חנינא בר שלמיה שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו לפני גמר דין וקנו מידו מאי שלח להו אין לאחר קניין כלום:

מתני׳ ואלו הן הפסולין המשחק בקובי׳ והמלוה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית

אמר רבי שמעון בתחילה היו קורין אותן אוספי שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית

א״ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין:

גמ׳ משחק בקוביא מאי קא עביד אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא ואסמכתא לא קניא

רב ששת אמר כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא אלא לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם

מאי בינייהו איכא בינייהו דגמר אומנותא אחריתי

(ותנן) א״ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא (הרי זה) כשרים אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא

וכי תימא פליגי רבנן עליה דר׳ יהודה והא״ר יהושע בן לוי כל מקום שא״ר יהודה

דף כה עמוד א

אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים

רבי יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק ודכולי עלמא אימתי לפרש הוא

גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי

ולא פליגי והתניא בין שיש לו אומנות שלא הוא בין שאין לו אומנות אלא הוא הרי זה פסול

ההיא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר לפי שלא נתנה נזירות אלא להפלאה:

מלוה ברבית: אמר רבא לוה ברבית פסול לעדות והאנן תנן מלוה ברבית מלוה הבאה ברבית

בר ביניתוס אסהידו ביה תרי סהדי חד אמר קמי דידי אוזיף בריביתא וחד אמר לדידי אוזפי בריביתא פסליה רבא לבר ביניתוס

והא רבא הוא דאמר לוה ברבית פסול לעדות והוה ליה רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד

רבא לטעמיה דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע

ההוא טבחא דאישתכח דנפקא טריפתא מתותי ידיה פסליה רב נחמן ועבריה אזל רבי מזיה וטופריה סבר רב נחמן לאכשוריה

א״ל רבא דילמא איערומי קא מערים

אלא מאי תקנתיה כדרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין החשוד על הטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב משלו:

ומפריחי יונים: מאי מפריחי יונים הכא תרגומה אי תקדמיה יונך ליון רבי חמא בר אושעיא אמר ארא

מאן דאמר אי תקדמיה יונך ליון מ״ט לא אמר ארא

אמר לך ארא מפני דרכי שלום בעלמא

ומאן דאמר ארא מאי טעמא לא אמר אי תקדמיה יונך ליון אמר לך היינו משחק בקוביא

ואידך

תנא תולה בדעת עצמו ותנא תולה בדעת יונו

וצריכא דאי תנא תולה בדעת עצמו התם הוא דלא גמר ומקני דאמר

דף כה עמוד ב

קים לי בנפשאי דידענא טפי אבל תולה בדעת יונו אימא לא

ואי תנא תולה בדעת יונו דאמר בנקשא תליא מילתא ואנא ידענא לנקושי טפי אבל תולה בדעת עצמו אימא לא צריכא

מיתיבי המשחק בקוביא אלו הן המשחקים בפיספסים ולא בפיספסים בלבד אמרו אלא אפילו קליפי אגוזים וקליפי רימונים

ואימתי חזרתן משישברו את פיספסיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפילו בחנם לא עבדי

מלוה בריבית אחד המלוה ואחד הלוה ואימתי חזרתן משיקרעו את שטריהן ויחזרו בהן חזרה גמורה אפילו לנכרי לא מוזפי

ומפריחי יונים אלו שממרין את היונים ולא יונים בלבד אמרו אלא אפילו בהמה חיה ועוף ואימתי חזרתן משישברו את פגמיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפי׳ במדבר נמי לא עבדי

סוחרי שביעית אלו שנושאין ונותנין בפירות שביעית ואימתי חזרתן משתגיע שביעית אחרת ויבדלו

וא״ר נחמיה לא חזרת דברים בלבד אמרו אלא חזרת ממון כיצד אומר אני פלוני בר פלוני כינסתי מאתים זוז בפירות שביעית והרי הן נתונין במתנה לעניים

קתני מיהת בהמה בשלמא למאן דאמר אי תקדמיה יונך ליון היינו דמשכחת לה בהמה אלא למ״ד ארא בהמה בת הכי היא

אין בשור הבר וכמאן דאמר שור הבר מין בהמה הוא דתנן שור הבר מין בהמה הוא רבי יוסי אומר מין חיה

תנא הוסיפו עליהן הגזלנין והחמסנין

גזלן דאורייתא הוא לא נצרכא אלא למציאת חרש שוטה וקטן

מעיקרא סבור מציאת חרש שוטה וקטן לא שכיחא אי נמי מפני דרכי שלום בעלמא כיון דחזו דסוף סוף ממונא הוא דקא שקלי פסלינהו רבנן

החמסנין מעיקרא סבור דמי קא יהיב אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דקא חטפי גזרו בהו רבנן

תנא עוד הוסיפו עליהן הרועים הגבאין והמוכסין

רועים מעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזו דקא מכווני ושדו לכתחילה גזרו בהו רבנן: הגבאין והמוכסין מעיקרא סבור מאי דקיץ להו קא שקלי כיון דחזו דקא שקלי יתירא פסלינהו

אמר רבא רועה שאמרו אחד רועה בהמה דקה ואחד רועה בהמה גסה

ומי אמר רבא הכי והאמר רבא רועה בהמה דקה בא״י פסולין בחוצה לארץ כשרין רועה בהמה גסה אפילו בא״י כשרין ההוא במגדלים איתמר

ה״נ מסתברא מדקתני נאמנין עלי שלשה רועי בקר מאי לאו לעדות

לא לדינא דיקא נמי דקתני שלשה רועי בקר ואי לעדות שלשה למה לי

ואלא מאי לדינא מאי איריא שלשה רועי בקר כל בי תלתא דלא גמרי דינא נמי

הכי קאמר אפילו הני דלא שכיחי ביישוב

א״ר יהודה סתם רועה פסול סתם גבאי כשר

אבוה דר׳ זירא עבד גביותא תליסר שנין כי הוה אתי ריש נהרא למתא כי הוה חזי רבנן א״ל (ישעיהו כו, כ) לך עמי בא בחדריך כי הוה חזי אינשי דמתא אמר ריש נהרא אתא למתא והאידנא נכיס אבא לפום ברא וברא לפום אבא

דף כו עמוד א

ומיגנזו כולי עלמא כי אתי א״ל ממאן נבעי

כי ניחא נפשיה א״ל שקולו תליסר מעי דציירי לי בסדינאי והדרו ליה לפלניא דשקלתינהו מיניה ולא איצטריכו לי:

א״ר שמעון בתחילה היו קוראין אותן אוספי שביעית:

מאי קאמר אמר רב יהודה ה״ק בתחילה היו אומרים אוספי שביעית כשרין סוחרין פסולין

משרבו ממציאי מעות לעניים ואזלי עניים ואספי להו ומייתו חזרו לומר אחד זה ואחד זה פסולין

קשו בה בני רחבה האי משרבו האנסים משרבו התגרין מיבעי ליה

אלא בתחילה היו אומרים אחד זה ואחד זה פסולין משרבו האנסין ומאי נינהו ארנונא כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא חזרו לומר אוספין כשרין סוחרין פסולין

ר׳ חייא בר זרנוקי ור״ש בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר שנה בעסיא פגע בהו ריש לקיש איטפיל בהדייהו אמר איזיל איחזי היכי עבדי עובדא

חזייה לההוא גברא דקא כריב אמר להן כהן וחורש אמרו לו יכול לומר אגיסטון אני בתוכו

תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי אמר להן כהן וזמר א״ל יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אמר להם הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות

הי אמר להו ברישא אילימא הא קמייתא אמר להו ברישא הא נמי לימרו אגיסטון אני בתוכו אלא הא אמר ליה ברישא והדר אמר להו הך

מאי שנא כהן משום דחשידי אשביעית

(דתנן) סאה תרומה שנפלה למאה סאין של שביעית תעלה פחות מיכן ירקבו

והוינן בה אמאי ירקבו ימכרנו לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה

ואמר רב חייא משמיה דעולא זאת אומרת נחשדו כהנים אשביעית

אמרו טרודא הוא דין כי מטו להתם סליקו לאיגרא שלפוה לדרגא מתותיה

אתא לקמיה דרבי יוחנן א״ל בני אדם החשודין על השביעית כשרין לעבר שנה

הדר אמר לא קשיא לי מידי דהוה אשלשה רועי בקר ורבנן אחושבנייהו סמוך

והדר אמר לא דמי התם הדור אימנו רבנן ועברוה להההוא שתא הכא קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן המנין אמר רבי יוחנן דא עקא

כי אתו לקמיה דרבי יוחנן אמרו ליה קרי לן רועי בקר ולא אמר ליה מר ולא מידי אמר להו ואי קרי לכו רועי צאן מאי אמינא ליה

מאי קשר רשעים שבנא הוה דריש בתליסר רבוותא חזקיה הוה דריש בחד סר רבוותא

כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים כתב שבנא פתקא שדא בגירא שבנא וסיעתו השלימו חזקיה וסיעתו לא השלימו שנאמר (תהלים יא, ב) כי הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו חצם על יתר

הוה קא מסתפי חזקיה אמר דילמא חס ושלום נטיה דעתיה דקוב״ה בתר רובא כיון דרובא מימסרי אינהו נמי מימסרי בא נביא ואמר לו (ישעיהו ח, יב) לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר כלומר קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן המנין

הלך לחצוב לו קבר בקברי בית דוד בא נביא ואמר לו (ישעיהו כב, טז) מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר הנה ה׳ מטלטלך טלטלה גבר

אמר רב טלטולא דגברא קשי מדאיתתא

(ישעיהו כב, יז) ועטך עטה אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שפרחה בו צרעת כתיב הכא ועטך עטה וכתיב התם (ויקרא יג, מה) ועל שפם יעטה

(ישעיהו כב, יח) צנוף יצנפך צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים וגו׳ תנא הוא ביקש קלון בית אדניו לפיכך נהפך כבודו לקלון כי הוה נפיק איהו אתא גבריאל אחדיה לדשא באפי משרייתיה

דף כו עמוד ב

אמרו ליה משירייתך היכא אמר הדרו בי אמרו ליה אם כן אחוכי קא מחייכת בן נקבוהו בעקביו ותלאוהו בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותו על הקוצים ועל הברקנין

אמר רבי אלעזר שבנא בעל הנאה היה כתיב הכא (ישעיהו כב, טו) לך בא אל הסוכן הזה וכתיב התם (מלכים א א, ב) ותהי לו סוכנת

(ואומר) (תהלים יא, ג) כי השתות יהרסון צדיק מה פעל רב יהודה ורב עינא חד אמר אילו חזקיה וסיעתו נהרסים צדיק מה פעל וחד אמר אילו בית המקדש יהרס צדיק מה פעל ועולא אמר אילו מחשבותיו של אותו רשע אינן נהרסות צדיק מה פעל

בשלמא למאן דאמר אילו מחשבותיו של אותו רשע היינו דכתיב כי השתות יהרסון

ולמ״ד בית המקדש נמי דתנן אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים ושתייה היתה נקראת

אלא למ״ד חזקיה וסיעתו היכא אשכחן צדיקי דאיקרו שתות

דכתיב (שמואל א ב, ח) כי לה׳ מצוקי ארץ וישת עליהם תבל ואיבעית אימא מהכא (ישעיהו כח, כט) הפליא עצה הגדיל תושיה

א״ר חנן למה נקרא שמה תושיה מפני שהיא מתשת כחו של אדם דבר אחר תושיה שניתנה בחשאי מפני השטן דבר אחר תושיה דברים של תוהו שהעולם משותת עליהם

אמר עולא מחשבה מועלת אפילו לד״ת שנאמר (איוב ה, יב) מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושיה

אמר רבה אם עסוקין לשמה אינה מועלת שנאמר (משלי יט, כא) רבות מחשבות בלב איש ועצת ה׳ היא תקום עצה שיש בה דבר ה׳ היא תקום לעולם:

אמר ר׳ יהודה אימתי: א״ר אבהו א״ר אלעזר הלכה כרבי יהודה

וא״ר אבהו אמר רבי אלעזר כולן צריכין הכרזה בבית דין

רועה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעי הכרזה וחד אמר לא בעי הכרזה

בשלמא למ״ד לא בעי הכרזה היינו דאמר רב יהודה אמר רב סתם רועה פסול אלא למ״ד בעי הכרזה מאי סתם רועה פסול

דבסתמא מכרזינן עליה

ההיא מתנה דהוו חתימי עלה תרין גזלנין סבר רב פפא בר שמואל לאכשורה דהא לא אכרזינן עלייהו

אמר ליה רבא נהי דבעינן הכרזה בגזלן דרבנן בגזלן דאורייתא מי בעינן הכרזה:

סימן דב״ר ועריו״ת גנ״ב:

אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולין לעדות

הני מילי בפרהסיא אבל בצינעה לא ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר ליה לאיתזוני בצינעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא אפשר ליה חיותיה הוא

אמר רב נחמן החשוד על העריות כשר לעדות אמר רב ששת עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר

אמר רבא ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול אמר רבינא ואיתימא רב פפא לא אמרן אלא לאפוקה אבל לעיולה לית לן בה

פשיטא מהו דתימא הא עדיפא ליה דכתיב (משלי ט, יז) מים גנובים ימתקו וגו׳ קמ״ל דכמה דקיימא הכי שכיחא ליה

ואמר רב נחמן גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב

הני מילי באריסא ודבר מועט ובדבר שנגמרה מלאכתו

איכריה דרב זביד חד גנב קבא דשערי ופסליה וחד גנב קיבורא דאהיני ופסליה

הנהו קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון של עצרת שמתינהו רב פפא ופסלינהו לעדות ואכשרינהו רב הונא בריה דרב יהושע

אמר ליה רב פפא והא רשעים נינהו סברי מצוה קא עבדי

והא קא משמתינא להו סברי כפרה קא עבדי לן רבנן:

איתמר

דף כז עמוד א

עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מיכן ולהבא הוא נפסל

אביי אמר למפרע הוא נפסל מעידנא דאסהיד רשע הוא והתורה אמרה (שמות כג, א) אל תשת ידך עם רשע אל תשת רשע עד

רבא אמר מיכן ולהבא הוא נפסל עד זומם חידוש הוא מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך

איכא דאמרי רבא נמי כאביי סבירא ליה ומאי טעם קאמר מכאן ולהבא משום פסידא דלקוחות

מאי בינייהו איכא בינייהו דאסהידו בי תרי בחד אי נמי דפסלינהו בגזלנותא

ואמר ר׳ ירמיה מדיפתי עבד רב פפי עובדא כוותיה דרבא מר בר רב אשי אמר הלכתא כותיה דאביי

והלכתא כוותיה דאביי ביע״ל קג״ם

מומר אוכל נבילות לתיאבון דברי הכל פסול

להכעיס אביי אמר פסול רבא אמר כשר

אביי אמר פסול דהוה ליה רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד ורבא אמר כשר רשע דחמס בעינן

מיתיבי אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד אלו גזלנין ומועלין בשבועות מאי לאו אחד שבועת שוא ואחד שבועת ממון

לא אידי ואידי שבועת ממון ומאי שבועות שבועות דעלמא

מיתיבי אל תשת רשע עד אל תשת חמס עד אלו גזלנין ומלוי רביות תיובתא דאביי תיובתא

נימא כתנאי עד זומם פסול לכל התורה כולה דברי רבי מאיר ר׳ יוסי אומר בד״א שהוזם בדיני נפשות אבל הוזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות

נימא אביי כר״מ ורבא כר׳ יוסי אביי כר״מ דאמר אמרינן מקולא לחומרא ורבא דאמר כרבי יוסי דאמר מחומרא לקולא אמרינן מקולא לחומרא לא אמרינן

לא אליבא דר׳ יוסי כ״ע לא פליגי כי פליגי אליבא דר״מ

אביי כר״מ ורבא עד כאן לא קאמר ר״מ התם אלא גבי עד זומם דממון דרע לשמים ורע לבריות אבל הכא דרע לשמים ואין רע לבריות לא

והלכתא כוותיה דאביי והא איתותב ההיא רבי יוסי היא

ותיהוי נמי ר׳ יוסי ר״מ ור׳ יוסי הלכה כר׳ יוסי

שאני התם דסתם לן תנא כרבי מאיר והיכא סתם לן

כי הא דבר חמא קטל נפשא אמר ליה ריש גלותא לרב אבא בר יעקב פוק עיין בה אי ודאי קטל ליכהיוהו לעיניה אתו תרי סהדי אסהידו ביה דודאי קטל אזל איהו אייתי תרי סהדי אסהידו ביה בחד מהנך חד אמר קמאי דידי גנב קבא דחושלא וחד אמר קמאי דידי גנב

דף כז עמוד ב

קתא דבורטיא

א״ל מאי דעתיך כר׳ מאיר רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ורבי יוסי האמר הוזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות

אמר ליה רב פפי הני מילי היכא דלא סתם לן תנא כרבי מאיר הכא סתם לן תנא כרבי מאיר

ממאי אילימא מהא דתנן כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות מני אילימא רבי יוסי היא הא איכא עד זומם דממון דכשר לדיני נפשות ופסול לדיני ממונות אלא לאו רבי מאיר היא

ממאי דילמא בפסולי יוחסין קאי

דאי לא תימא הכי סיפא דקתני יש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות אמאי אינו ראוי דאיתזם בדיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות והא דברי הכל פסול הוא אלא בפסול יוחסין קאי ה״נ בפסול יוחסין קאי

אלא הכא קא סתם לן תנא דתנן אלו הן הפסולים המשחק בקוביא ומלוי ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית והעבדים זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה אף הן אין כשרין לה

מני אילימא רבי יוסי והאיכא עדות בדיני נפשות שאין האשה כשרה לה והן כשרין לה אלא לאו רבי מאיר היא

קם בר חמא נשקיה אכרעיה וקבליה לכרגיה דכולי שניה:

מתני׳ ואלו הן הקרובין אחיו ואחי אביו ואחי אמו ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו ובעל אמו וחמיו וגיסו הן ובניהן וחתניהן וחורגו לבדו

א״ר יוסי זו משנת רבי עקיבא אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו וכל הראוי ליורשו וכל הקרוב לו באותה שעה

היה קרוב ונתרחק ה״ז כשר רבי יהודה אומר אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה הרי זה קרוב

האוהב והשונא אוהב זה שושבינו שונא כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה א״ל לא נחשדו ישראל על כך:

גמ׳ מנהני מילי דת״ר (דברים כד, טז) לא יומתו אבות על בנים מה ת״ל אם ללמד שלא יומתו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבר נאמר (דברים כד, טז) איש בחטאו יומתו

אלא לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות

ובנים בעון אבות לא והכתיב (שמות לד, ז) פוקד עון אבות על בנים

התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן

כדתניא (ויקרא כו, לט) ואף בעונות אבותם אתם ימקו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אתה אומר כשאוחזין או אינו אלא כשאין אוחזין כשהוא אומר איש בחטאו יומתו הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן

ולא והכתיב (ויקרא כו, לז) וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכולן ערבים זה בזה

התם שהיה בידם למחות ולא מיחו

דף כח עמוד א

אשכחן אבות לבנים ובנים לאבות

וכ״ש אבות להדדי

בנים לבנים מנלן

א״כ ליכתוב קרא לא יומתו אבות על בן מאי בנים דאפילו בנים להדדי

אשכחן בנים להדדי בנים לעלמא מנלן

אמר רמי בר חמא סברא הוא כדתניא אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו שניהן ואי ס״ד בנים לעלמא כשרין נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו

אמר ליה רבא וליטעמיך הא דתנן שלשה אחין וא׳ מצטרף עמהן הרי אלו ג׳ עדיות והן עדות אחת להזמה

נמצא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו

אלא הזמה מעלמא קאתי ה״נ הזמה מעלמא קאתי

אלא א״כ ליכתוב קרא ובן על אבות אי נמי הם על אבות מאי ובנים אפילו בנים לעלמא

אשכחן קרובי האב קרובי האם מנלן אמר קרא אבות אבות תרי זימני אם אינו ענין לקרובי האב תניהו ענין לקרובי האם

אשכחן לחובה לזכות מנא לן

אמר קרא יומתו יומתו תרי זימני אם אינו ענין לחובה תנהו ענין לזכות

אשכחן בדיני נפשות בדיני ממונות מנלן

אמר קרא (ויקרא כד, כב) משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכם

אמר רב אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו אף אני לא אעיד לו אני ובני וחתני

ואמאי הו״ל שלישי בראשון ואנן שני בשני תנן שני בראשון תנן שלישי בראשון לא תנן

מאי חתנו דקתני במתניתין חתן בנו

וליתני בן בנו

מילתא אגב אורחיה קמ״ל דבעל כאשתו

ואלא הא דתני רבי חייא שמונה אבות שהן עשרים וארבעה הני תלתין ותרתין הוי

אלא לעולם חתנו ממש ואמאי קרי ליה חתן בנו כיון דמעלמא קאתי כדור אחר דמי

אי הכי הוה ליה שלישי בשני ורב אכשר שלישי בשני

אלא רב דאמר כרבי אלעזר דתניא רבי אלעזר אומר כשם שאחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו כך בן אחי אבא לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו

ואכתי הוה ליה שלישי בשני ורב אכשר שלישי בשני

רב סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא

מאי טעמא דרב דאמר קרא לא יומתו אבות על בנים ובנים לרבות דור אחר

ורבי אלעזר על בנים אמר רחמנא פסולי דאבות שדי אבנים

אמר רב נחמן אחי חמותי לא יעיד לי בן אחי חמותי לא יעיד לי בן אחות חמותי לא יעיד לי ותנא תונא בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הן ובניהן וחתניהן

אמר רב אשי כי הוינן בי עולא איבעי לן אחי חמיו מהו בן אחי חמיו מהו בן אחות חמיו מהו

אמר לן תניתוה אחיו ואחי אביו ואחי אמו הן ובניהן וחתניהן

רב איקלע למזבן

דף כח עמוד ב

גוילי בעו מיניה מהו שיעיד אדם באשת חורגו

בסורא אמרי בעל כאשתו

בפומבדיתא אמרי אשה כבעלה דאמר רב הונא אמר רב (נחמן) מניין שהאשה כבעלה דכתיב (ויקרא יח, יד) ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא והלא אשת דודו היא מכלל דאשה כבעלה:

ובעל אמו הוא ובנו וחתנו: בנו היינו אחיו

אמר רבי ירמיה לא נצרכא אלא לאחי האח

רב חסדא אכשר באחי האח אמרו ליה לא שמיע לך הא דר' ירמיה אמר להו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי

אי הכי היינו אחיו תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם

אמר רב חסדא אבי חתן ואבי כלה מעידין זה ע"ז ולא דמו להדדי אלא כי אכלא לדנא

אמר רבה בר בר חנה מעיד אדם לאשתו ארוסה אמר רבינא לא אמרן אלא לאפוקי מינה אבל לעיולי לה לא מהימן

ולא היא לא שנא לאפוקי ולא שנא לעיולי לא מהימן

מאי דעתיך כדאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה

התם בשארו תלה רחמנא אכתי לאו שארו היא הכא משום איקרובי דעתא הוא והא איקרבא דעתיה לגבה:

חורגו לבדו: ת"ר חורגו לבדו רבי יוסי אומר גיסו ותניא אידך גיסו לבדו ר' יהודה אומר חורגו

מאי קאמר אילימא הכי קאמר חורגו לבדו והוא הדין לגיסו ואתא ר' יוסי למימר גיסו לבדו והוא הדין לחורגו אלא מתני' דקתני גיסו הוא ובנו וחתנו מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי

ואלא הכי קאמר חורגו לבדו אבל גיסו הוא ובנו וחתנו ואתא ר' יוסי למימר גיסו לבדו אבל חורגו הוא ובנו וחתנו

ואלא הא דתני ר' חייא שמונה אבות שהן עשרים וארבעה כמאן לא כר' יוסי ולא כר' יהודה

אלא הכי קאמר חורגו לבדו אבל גיסו הוא ובנו וחתנו ואתא ר' יוסי למימר גיסו לבדו וכ"ש חורגו ומתני' ר' יהודה ברייתא ר' יוסי

אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי

ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי סבר רב יוסף לאכשורה דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי

אמר ליה אביי ממאי דרבי יוסי דמתניתין דמכשר בגיסו דילמא רבי יוסי דברייתא דפסיל בגיסו

לא ס"ד דאמר שמואל כגון אנא ופנחס דהוינן אחי וגיסי אבל גיסי דעלמא שפיר דמי

ודילמא כגון אנא ופנחס משום דגיסו קאמר

אמר ליה זיל קניה בעדי מסירה כר' אלעזר

והאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר במזויף מתוכו שהוא פסול א"ל זיל לא שבקי לי דאותביניה לך:

ר' יהודה אומר כו': א"ר תנחום א"ר טבלא אמר ר' ברונא אמר רב הלכה כרבי יהודה רבא אמר ר"נ אין הלכה כרבי יהודה וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אין הלכה כר' יהודה

איכא דמתני לה להא דרבה בר בר חנה אהא את זו דרש רבי יוסי הגלילי (דברים יז, ט) ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה בימיו אלא זה שהיה קרוב ונתרחק

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי הגלילי

בני חמוה דמר עוקבא

דף כט עמוד א

קרובים ונתרחקו הוו אתו לקמיה לדינא אמר להו פסילנא לכו לדינא

אמרו ליה מאי דעתיך כר׳ יהודה אנן מייתינן איגרתא ממערבא דאין הלכה כרבי יהודה

אמר להו אטו בקבא דקירא אידבקנא בכו דלא קאמינא פסילנא לכו לדינא אלא משום דלא צייתיתו דינא:

אוהב זה שושבינו וכו׳:

וכמה אמר ר׳ אבא אמר רבי ירמיה אמר רב כל שבעת ימי המשתה ורבנן משמיה דרבא אמרי אפילו מיום ראשון ואילך:

השונא כל שלא דבר כו׳: ת״ר (במדבר לה, כג) והוא לא אויב לו יעידנו (במדבר לה, כג) ולא מבקש רעתו ידיננו

אשכחן שונא אוהב מנלן

קרי ביה הכי והוא לא אויב לו ולא אוהב לו יעידנו ולא מבקש רעתו ולא טובתו ידיננו

מידי אוהב כתיב אלא סברא הוא אויב מאי טעמא משום דמרחקא דעתיה אוהב נמי מקרבא דעתיה

ורבנן האי לא אויב לו ולא מבקש רעתו מאי דרשי ביה

חד לדיין

אידך כדתניא אמר רבי יוסי ברבי יהודה והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו מכאן לשני תלמידי חכמים ששונאין זה את זה שאין יושבין בדין כאחד:

מתני׳ כיצד בודקים את העדים היו מכניסין אותן לחדר ומאיימין עליהן ומוציאין את כל האדם לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן

ואומרים לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז

ואחר כך מכניסין את השני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהן מכוונין נושאין ונותנין בדבר

שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב אחד אומר חייב ואחד אומר זכאי אפילו שנים מזכין או שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין

גמרו את הדבר היו מכניסין אותן הגדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב

ומניין לכשיצא לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבים אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי על זה נאמר ((ויקרא יט, טז) לא תלך רכיל בעמך ואומר) (משלי יא, יג) הולך רכיל מגלה סוד:

גמ׳ היכי אמרי׳ להו אמר רב יהודה הכי אמרינן להו (משלי כה, יד) נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר

אמר (ליה) רבא יכלי למימר שב שני הוה כפנא ואבבא אומנא לא חליף

אלא אמר רבא אמרינן להו (משלי כה, יח) מפץ וחרב וחץ שנון איש עונה ברעהו עד שקר

אמר (ליה) רב אשי יכלי למימר שב שני הוה מותנא ואיניש בלא שניה לא שכיב

אלא אמר רב אשי אמר לי נתן בר מר זוטרא אמרינן להו סהדי שקרי אאוגרייהו זילי דכתיב (מלכים א כא, י) והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו ויעידוהו לאמר ברכת אלהים ומלך:

אם אמר הוא אמר לי כו׳ עד שיאמרו בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז:

מסייע ליה לרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדיי

איתמר נמי א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן (מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי אמר) משטה אני בך פטור

תניא נמי הכי מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי אמר לו משטה אני בך פטור

ולא עוד אלא אפילו הכמין לו עדים אחורי גדר ואמר לו מנה לי בידך אמר לו הן רצונך שתודה בפני פלוני ופלוני אמר לו מתיירא אני שמא תכפיני לדין למחר אמר לו תניהו לי אמר לו משטה אני בך פטור

ואין טוענין למסית

מסית מאן דכר שמיה חסורי מיחסרא והכי קתני אם לא טען אין טוענין לו ובדיני נפשות אע״ג דלא טען טוענין לו ואין טוענין למסית

מאי שנא מסית אמר ר׳ חמא בר חנינא מפירקיה דרבי חייא בר אבא שמיע לי שאני מסית דרחמנא אמר (דברים יג, ט) לא תחמול ולא תכסה עליו

אמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מניין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני דא״ר שמלאי הרבה טענות היה לו לנחש לטעון ולא טען ומפני מה לא טען לו הקב״ה לפי שלא טען הוא

מאי הוה ליה למימר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין דברי הרב שומעין

אמר חזקיה מניין שכל המוסיף גורע שנאמר (בראשית ג, ג) אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו

רב משרשיא אמר מהכא (שמות כה, י) אמתים וחצי ארכו

רב אשי אמר (שמות כו, ז) עשתי עשרה יריעות

אמר אביי לא שנו אלא דאמר משטה אני בך אבל אמר

דף כט עמוד ב

לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן

(אמר) רב פפא בריה דרב אחא בר אדא הכי אמרינן משמיה דרבא כל מילי דכדי לא דכירי אינשי

ההוא דאכמין ליה עדים לחבריה בכילתיה אמר ליה מנה לי בידך אמר ליה הן אמר עירי ושכבי ליהוו עלך סהדי א״ל לא אמר רב כהנא הא אמר ליה לא

ההוא דאכמין עדים בקיברא לחבריה א״ל מנה לי בידך אמר ליה הן חיי ומיתי ליהוו עלך סהדי אמר ליה לא א״ר שמעון הא א״ל לא

אמר רבינא ואיתימא רב פפא שמע מינה מהא דאמר רב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדיי לא שנא כי אמר לוה ולא שנא כי אמר מלוה ושתיק לוה טעמא דאמר לוה לא אבל אי שתיק הכי נמי

ההוא דהוה קרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא פלוני ופלוני אתו תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן

א״ר נחמן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו

ההוא דהוו קרו ליה עכברא דשכיב אדינרי כי קא שכיב אמר פלניא ופלניא מסקו בי זוזי בתר דשכיב אתו תבעינהו ליורשין

אתו לקמיה דר׳ ישמעאל ברבי יוסי אמר להו כי אמרי׳ אדם עשוי שלא להשביע את עצמו הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא

פרעו פלגא תבעינהו לדינא לאידך פלגא אתו לקמיה דרבי חייא אמר להו כשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו כך אדם עשוי שלא להשביע את בניו אמרו ליה ניזיל וניהדר אמר להו כבר הורה זקן

הודה בפני שנים וקנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין

בפני שלשה ולא קנו מידו רב (אמי) אמר כותבין ורב אסי אמר אין כותבין הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי

אמר רב אדא בר אהבה הא אודיתא זימנין כתבינן וזימנין לא כתבינן כניפי ויתבי לא כתבינן כנפינהו איהו כתבינן

רבא אמר אפילו כנפינהו איהו לא כתבינן עד דאמר להו הוו עלי דייני

מר בר רב אשי אמר אפילו אמר הוו עלי דייני לא כתבינן עד דקבעי דוכתא ושלחי ומזמני ליה לבי דינא

הודה במטלטלי וקנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין במקרקעי ולא קנו מידו מאי אמימר אמר אין כותבין מר זוטרא אמר כותבין והלכתא כותבין

רבינא איקלע לדמהריא א״ל רב דימי בר רב הונא מדמהריא לרבינא מטלטלי ואיתנהו בעינייהו מאי אמר ליה כמקרקעי דמו רב אשי אמר כיון דמחסרי גוביינא לא

ההיא אודיתא דלא הוה כתוב בה אמר לנא כתבו וחתמו והבו ליה אביי ורבא דאמרי תרוייהו היינו דריש לקיש

דאמר ריש לקיש חזקה אין העדים חותמין על השטר אא״כ נעשה גדול

מתקיף לה רב פפי ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי דבי דינא ידעי

שאילינהו לספרי דאביי וידעי לספרי דרבא וידעי

ההיא אודיתא דהוה כתב ביה דוכרן פיתגמי

דף ל עמוד א

וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתב בה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי

סבר רבינא למימר היינו דריש לקיש א״ל רב נתן בר אמי הכי אמרינן משמיה דרבא כל כי האי גוונא חיישינן לב״ד טועין

אמר רב נחמן בר יצחק אי כתב בה בי דינא תו לא צריך

ודילמא בית דין חצוף הוא דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב״ד חצוף דכתב ביה בי דינא דרבנא אשי

ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דכתיב בו (ואמרנא ליה לרבנא אשי) ואמר לן רבנא אשי

ת״ר אמר להן אחד אני ראיתי אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין

כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין אין בידו ליטלן לא אמר כלום

הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו קיימין אם כמערים לא אמר כלום

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן במקום פלוני הן של מעשר שני הן זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין:

שנים אומרים זכאי כו׳: מיכתב היכי כתבי

ר׳ יוחנן אמר זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין (ופלוני ופלוני מחייבין) רבי (אליעזר) אמר מדבריהן נזדכה פלוני

מאי בינייהו איכא בינייהו לשלומי איהו מנתא בהדייהו דלמאן דאמר זכאי משלם ולמאן דאמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין לא משלם

ולמ״ד זכאי משלם לימא להו אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון

אלא איכא בינייהו לשלומי אינהו מנתא דידיה למ״ד זכאי משלמי למ״ד פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין לא משלמי

ולמאן דאמר זכאי משלמי ולימרו ליה אי לאו את בהדן לא הוה סליק דינא מידי

אלא איכא בינייהו משום (ויקרא יט, טז) לא תלך רכיל בעמך רבי יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל

ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני פלוני מחייבין משום דמיחזי כשיקרא

ור׳ אלעזר אית ליה דמר ואית ליה דמר הלכך כתבי הכי מדבריהם נזדכה פלוני:

גמרו את הדבר היו מכניסין כו׳: למאן אילימא לבעלי דינין התם קיימי אלא לעדים

כמאן דלא כרבי נתן דתניא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה

ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו

לא לעולם לבעלי דינין ורבי נחמיה היא דתניא רבי נחמיה אומר כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדבר (גמרו את הדבר מכניסין אותן כו׳)

והתניא גמרו את הדבר מכניסין את העדים ההיא דלא כרבי נתן

גופא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה במאי קמיפלגי איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא

איבעית אימא סברא אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי ומנה דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואידך אמנה בעלמא תרוייהו קמסהדי

ואיבעית אימא קרא דכתיב (ויקרא ה, א) והוא עד או ראה או ידע

ותניא ממשמע שנאמר (דברים יט, טו) לא יקום עד איני יודע שהוא אחד מה תלמוד לומר אחד

זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרט לך הכתוב אחד

ואפקיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרוייהו כחד ואידך והוא עד או ראה או ידע מ״מ:

ואין עדותן מתקיימת בב״ד עד שיעידו שניהן כאחד ר׳ נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו במאי קמיפלגי איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא

אב״א סברא מר סבר עד אחד כי אתי לשבועה אתי לממונא לא אתי

ואידך אטו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי אלא מצרפינן להו הכא נמי ליצרפינהו

ואיבעית אימא קרא (ויקרא ה, א) אם לא יגיד ונשא עונו

דף ל עמוד ב

ודכולי עלמא כרבנן דפליגי עליה דרבי יהושע בן קרחה והכא באקושי הגדה לראיה קא מיפלגי מר סבר מקשינן הגדה לראיה ומר סבר לא מקשינן

רבי שמעון בן אליקים הוה משתקיד עליה דר׳ יוסי ברבי חנינא למסמכיה ולא קא מיסתייע מילתא יומא חד הוה יתיב קמיה דר׳ יוחנן

אמר להו מי איכא דידע הלכה כרבי יהושע בן קרחה או לא א״ל רבי שמעון בן אליקים דין ידע אמר ליה לימא איזו אמר ליה ליסמכיה מר ברישא סמכיה

אמר ליה בני אמור לי כיצד שמעת א״ל כך שמעתי שמודה ר׳ יהושע בן קרחה לרבי נתן

אמר לזה הוצרכתי השתא ומה עיקר ראיה בהדי הדדי אמר ר׳ יהושע בן קרחה לא בעינן הגדה מיבעיא

א״ל הואיל ועלית לא תרד אמר ר׳ זירא שמע מינה גברא רבה כיון דסמיך סמיך

א״ר חייא בר אבין אמר רב הלכה כר׳ יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין

עולא אמר הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות אבל לא במטלטלין

א״ל אביי הלכה מכלל דפליגי והאמר ר׳ אבא א״ר הונא אמר רב מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע

ותני רב אידי בר אבין בנזיקין דבי קרנא מודין חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות בכור ובעדות קרקע ובעדות חזקה וכן שבבן ושבבת

גברא אגברא קא רמית מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי

מאי וכן שבבן ושבבת אילימא אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה האי חצי דבר וחצי עדות הוא

אלא אחד אומר שתים בגבה ואחד אומר שתים בכריסה

אמר רב יוסף אנא אמינא משמיה דעולא הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין ורבנן דאתו ממחוזא אמרי אמר ר׳ זירא משמיה דרב בקרקעות אין אבל לא במטלטלין

רב לטעמיה דאמר רב הודאה אחר הודאה הודאה אחר הלואה מצטרפי

הלואה אחר הלואה הלואה אחר הודאה לא מצטרפי

אשכחיה רב נחמן בר יצחק לרב הונא בריה דרב יהושע א״ל מאי שנא הלואה אחר הלואה דלא דמנה דקא חזי האי לא קא חזי האי הודאה אחר הודאה נמי אמנה דקא מודה קמי האי לא מודי קמי האי

דא״ל להאי בתרא בהאי מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי פלוני

אכתי בתרא ידע קמא לא ידע

דהדר אזיל א״ל לקמא האי מנה דאודיי ליה קמך אודיי ליה נמי קמי פלוני א״ל תנוח דעתך שהתנחת את דעתי

א״ל מאי ניחותא דרבא ואיתימא רב ששת שדא בה נרגא לאו היינו הודאה אחר הלואה

אמר ליה היינו דשמיע לי עלייכו דרמיתו דיקלי וזקפיתו להו

נהרדעי אמרי בין הודאה אחר הודאה בין הלואה אחר הלואה בין הלואה אחר הודאה מצטרפות כמאן כר׳ יהושע בן קרחה

אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרה בדיני ממונות

אמר רבא מסתברא מילתיה דרב יהודה באחד אומר בארנקי שחורה ואחד אומר בארנקי לבנה אבל אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן אין מצטרפין

וארנקי שחורה בדיני נפשות לא והאמר רב חסדא אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר באירין הרגו אין זה נכון אחד אומר כליו שחורים ואחד אומר כליו לבנים הרי זה נכון

דף לא עמוד א

גברא אגברא קא רמית

נהרדעי אמרי אפילו אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן מצטרפים

כמאן כרבי יהושע בן קרחה אימר דשמעת ליה לרבי יהושע בן קרחה היכא דלא מכחשו אהדדי היכא דמכחשי אהדדי מי אמר

אלא הוא דאמר כי האי תנא דתניא אמר ר׳ שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מאתים ואחת אומרת מנה שיש בכלל מאתים מנה

על מה נחלקו על כת אחת שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן ובית הלל אומרים יש בכלל מאתים מנה

אחד אומר חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן הוה עובדא ואתי לקמיה דרבי אמי חייביה רבי אמי לשלומי ליה חביתא דחמרא מיגו חביתא דמשחא

כמאן כר״ש בן אלעזר אימר דאמר ר״ש [ב״א] היכא דיש בכלל מאתים מנה כי האי גוונא מי אמר

לא צריכא לדמי

אחד אומר בדיוטא העליונה ואחד אומר בדיוטא התחתונה אמר רבי חנינא מעשה בא לפני רבי וצירף עדותן:

ומניין לכשיצא כו׳: תנו רבנן מניין לכשיצא לא יאמר הריני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי תלמוד לומר (ויקרא יט, טז) לא תלך רכיל בעמך ואומר (משלי יא, יג) הולך רכיל מגלה סוד

ההוא תלמידא דנפיק עליה קלא דגלי מילתא דאיתמר בי מדרשא בתר עשרין ותרתין שנין אפקיה רב אמי מבי מדרשא אמר דין גלי רזיא:

מתני׳ כל זמן שמביא ראיה סותר את הדין אמר לו כל ראיות שיש לך הבא מיכן עד שלשים יום מצא בתוך שלשים יום סותר לאחר שלשים יום אינו סותר

אמר רשב״ג מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשים

אמר לו הבא עדים ואמר אין לי עדים אמר הבא ראיה ואמר אין לי ראיה ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים הרי זה אינו כלום

אמר רשב״ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה

ראה שמתחייב בדין ואמר קרבו פלוני ופלוני ויעידוני או שהוציא ראיה מתחת פונדתו הרי זה אינו כלום:

גמ׳ אמר רבה בר רב הונא הלכה כרשב״ג ואמר רבה בר רב הונא אין הלכה כדברי חכמים

פשיטא כיון דאמר הלכה כרשב״ג ממילא ידענא דאין הלכה כחכמים

מהו דתימא הני מילי לכתחילה אבל דיעבד שפיר דמי קמ״ל דאי עביד מהדרינן ליה:

אמר לו הבא עדים כו׳ אמר רשב״ג כו׳: אמר רבה בר רב הונא א״ר יוחנן הלכה כדברי חכמים ואמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן אין הלכה כרשב״ג

פשיטא כיון דאמר הלכה כדברי חכמים ממילא ידענא דאין הלכה כרשב״ג

הא קמ״ל דבההיא אין הלכה כרשב״ג הא בכולהו הלכה כרשב״ג

לאפוקי מהא דאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן כל מקום ששנה רשב״ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה

ההוא ינוקא דתבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן א״ל אית לך סהדי א״ל לא אית לך ראיה א״ל לא חייביה רב נחמן

הוה קא בכי ואזיל שמעוהו הנך אינשי אמרו ליה אנן ידעינן במילי דאבוך אמר רב נחמן בהא אפילו רבנן מודו דינוקא במילי דאבוה לא ידע

ההיא איתתא דנפק שטרא מתותי ידה אמרה ליה ידענא בהאי שטרא דפריע הוה הימנה רב נחמן

אמר ליה רבא לרב נחמן כמאן כרבי דאמר אותיות נקנות במסירה

אמר ליה שאני הכא דאי בעיא קלתיה

איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן אמר ליה רבא לרב נחמן והא אי בעיא

דף לא עמוד ב

קלתיה

כיון דאיתחזק בבי דינא איבעיא קלתיה לא אמרינן

איתיביה רבא לרב נחמן סימפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שליש או שיצא אחר חיתום שטרות כשר אלמא שליש מהימן

תיובתא דרב נחמן (תיובתא)

כי אתא רב דימי אמר ר׳ יוחנן לעולם מביא ראיה וסותר עד שיסתתם טענותיו ויאמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני

הא גופא קשיא אמרת יסתתם טענותיו אתאן לרבנן והדר אמרת קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני אתאן לרשב״ג

וכי תימא כולה רשב״ג ופרושי קא מפרש מאי עד שיסתתם טענותיו עד שיאמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני והא אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה

אלא כי אתא רב שמואל בר יהודה א״ר יוחנן לעולם מביא ראיה וסותר עד שיסתתם טענותיו ויאמרו לו הבא עדים ואומר אין לי עדים הבא ראיה ואומר אין לי ראיה אבל באו עדים ממדינת הים או שהיתה דיסקיא של אביו מופקדת ביד אחר הרי זה מביא ראיה וסותר

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן התוקף את חבירו בדין אחד אומר נדון כאן ואחד אומר נלך למקום הוועד כופין אותו וילך למקום הוועד

אמר לפניו רבי אלעזר רבי מי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה אלא כופין אותו ודן בעירו

איתמר נמי א״ר ספרא (אמר רבי יוחנן) שנים שנתעצמו בדין א׳ אומר נדון כאן ואחד אומר נלך למקום הוועד כופין אותו ודן בעירו ואם הוצרך דבר לשאול כותבין ושולחין

ואם אמר כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו

והיבמה הולכת אחר היבם להתירה

עד כמה אמר רבי אמי אפילו מטבריא לצפורי

אמר רב כהנא מאי קרא (דברים כה, ח) וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה

אמר אמימר הילכתא כופין אותו וילך למקום הוועד א״ל רב אשי לאמימר והא אמר רבי אלעזר כופין אותו ודן בעירו הני מילי היכא דקאמר ליה לוה למלוה אבל מלוה (משלי כב, ז) עבד לוה לאיש מלוה

שלחו ליה למר עוקבא לדזיו ליה כבר בתיה שלם עוקבן הבבלי קבל קדמנא ירמיה אחי העביר עלי את הדרך ואמרו לו השיאוהו ויראה פנינו בטבריא

הא גופא קשיא אמרת אמרו לו אלמא דיינוה אתון השיאוהו ויראה פנינו בטבריא אלמא שדרוהו הכא

אלא הכי קאמרי אמרו ליה דיינו אתון אי ציית ציית ואי לא השיאוהו ויראה פנינו בטבריא

רב אשי אמר דיני קנסות הוה ובבבל לא דיינו דיני קנסות והא דשלחו ליה הכי כדי לחלוק כבוד למר עוקבא:

הדרן עלך זה בורר

דף לב עמוד א

מתני׳ **אחד** דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר (ויקרא כד, כב) משפט אחד יהיה לכם

מה בין דיני ממונות לדיני נפשות דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות פותחין לזכות ואין פותחין לחובה

דיני ממונות מטין על פי אחד בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה

דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה

דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה דיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה

דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות והמלמד זכות מלמד חובה דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה

דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום

דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב

דיני ממונות הטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול דיני נפשות מתחילין מן הצד

הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה:

גמ׳ דיני ממונות מי בעינן דרישה וחקירה ורמינהו שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני שטר כשר ועדיו כשרין חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו

ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה היכי חיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו

וליטעמיך תיקשי לך מתני׳ שטרי חוב המוקדמין פסולים והמאוחרים כשרין ואי סלקא דעתך בעינן דרישה וחקירה מאוחרין אמאי כשרין

הא לא קשיא דעדיפא מינה קאמרינן דאפי׳ אחד בניסן בשמיטה דלא שכיחי אינשי דמוזפי דליכא למימר שמא איחרוהו וכתבוהו דלא מרע לשטריה אפ״ה כיון דשביעית סופה משמטת מכשרינן

מ״מ קשיא: סימן חרפ״ש:

א״ר חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין

אלא מעתה

דף לב עמוד ב

טעו לא ישלמו כל שכן שתנעול דלת בפני לווין

רבא אמר מתניתין דהכא בדיני קנסות ואידך בהודאות והלואות

רב פפא אמר אידי ואידי בהודאה והלואה כאן בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה

כדריש לקיש דריש לקיש רמי כתיב (ויקרא יט, טו) בצדק תשפוט עמיתך וכתיב (דברים טז, כא) צדק צדק תרדף הא כיצד כאן בדין מרומה כאן בדין שאין מרומה

רב אשי אמר מתני׳ כדשנין קראי אחד לדין וא׳ לפשרה

כדתניא צדק צדק תרדף אחד לדין ואחד לפשרה כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה אם עוברות שתיהן טובעות בזה אחר זה שתיהן עוברות וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה אם עלו שניהן שניהן נופלין בזה אחר זה שניהן עולין

הא כיצד טעונה ושאינה טעונה תידחה שאינה טעונה מפני טעונה קרובה ושאינה קרובה תידחה קרובה מפני שאינה קרובה היו שתיהן קרובות שתיהן רחוקות הטל פשרה ביניהן ומעלות שכר זו לזו

ת״ר צדק צדק תרדף הלך אחר ב״ד יפה אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל

תנא קול ריחים בבורני שבוע הבן שבוע הבן אור הנר בברור חיל משתה שם משתה שם

ת״ר צדק צדק תרדף הלך אחר חכמים לישיבה אחר ר׳ אליעזר ללוד אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל אחר רבי יהושע לפקיעין אחר רבן גמליאל ליבנא אחר רבי עקיבא לבני ברק אחר רבי מתיא לרומי אחר רבי חנניא בן תרדיון לסיכני אחר ר׳ יוסי לציפורי אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין אחר רבי יהושע לגולה אחר רבי לבית שערים אחר חכמים ללשכת הגזית:

דיני ממונות פותחין כו׳: היכי אמרינן אמר רב יהודה הכי אמרינן להו מי יימר כדקאמריתו

א״ל עולא והא חסמינן להו וליחסמו מי לא תניא רבי שמעון בן אליעזר אומר מסיעין את העדים ממקום למקום כדי שתיטרף דעתן ויחזרו בהן

מי דמי התם ממילא קא מידחו הכא קא דחינן להו בידים

אלא אמר עולא הכי אמרינן יש לך עדים להזימם א״ל רבה וכי פותחין בזכותו של זה שהיא חובתו של זה

ומי הויא חובתו והתנן אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין

הכי אמינא אילו שתיק האי עד דמיגמר דיניה ומייתי עדים ומזים להו הויא ליה חובתו של זה אלא אמר רבה אמרינן ליה יש לך עדים להכחישן

רב כהנא אמר מדבריכם נזדכה פלוני אביי ורבא דאמרי תרוייהו אמרי׳ ליה אי לא קטלת לא תדחל רב אשי אמר כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו

תניא כוותיה דאביי ורבא רבי אומר (במדבר ה, יט) אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית וגו׳

דף לג עמוד א

מיכן שפותחין בדיני נפשות תחלה לזכות:

דיני ממונות מחזירין כו׳: ורמינהו דן את הדין זיכה את החייב חייב את הזכאי טימא את הטהור טיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו

אמר רב יוסף לא קשיא כאן במומחה כאן בשאינו מומחה ובמומחה מחזירין והקתני אם היה מומחה לב״ד פטור מלשלם

א״ר נחמן כאן שיש גדול הימנו בחכמה ובמנין כאן שאין גדול הימנו בחכמה ובמנין

רב ששת אמר כאן שטעה בדבר משנה כאן שטעה בשיקול הדעת דאמר רב ששת אמר רב אסי טעה בדבר משנה חוזר טעה בשיקול הדעת אינו חוזר

א״ל רבינא לרב אשי אפילו טעה בר׳ חייא ורבי אושעיא א״ל אין אפילו בדרב ושמואל אמר ליה אין אפילו בדידי ודידך א״ל אטו אנן קטלי קני באגמא אנן

היכי דמי שיקול הדעת אמר רב פפא כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ואיקרי ועבד כחד מינייהו וסוגיא דשמעת׳ אזלי כאידך היינו שיקול הדעת

איתיבי׳ רב המנונא לרב ששת מעשה בפרה (של בית מנחם) שניטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים

ובא מעשה לפני חכמים ביבנה והתירוה שאמר תודוס הרופא אין פרה וחזירה יוצאת מאלכסנדריא של מצרים אלא אם כן חותכין האם שלה כדי שלא תלד א״ר טרפון הלכה חמורך טרפון אמר לו רבי עקיבא פטור אתה שכל המומחה לרבים פטור מלשלם

ואי איתא לימא ליה טועה בדבר משנה אתה וטועה בדבר משנה חוזר

חדא ועוד קאמר חדא דטועה בדבר משנה אתה וטועה בדבר משנה חוזר ועוד אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה לרבים אתה וכל המומחה לרבים פטור מלשלם

אמר רב נחמן בר יצחק לרבא מאי קא מותיב רב המנונא לרב ששת מפרה פרה הרי האכילה לכלבים וליתא דתהדר

הכי קאמר ליה אי אמרת בשלמא טעה בדבר משנה אינו חוזר אלמא קם דינא היינו דקא מפחיד ר״ט וקאמר ליה איהו מומחה לב״ד אתה ואתה פטור מלשלם אלא אי אמרת טעה בדבר משנה חוזר לימא ליה כיון דאילו הואי פרה דינך לאו דינא ולא כלום עבדת השתא נמי לא כלום עבדת

רב חסדא אמר כאן שנטל ונתן ביד כאן שלא נטל ונתן ביד

בשלמא חייב את הזכאי כגון שנטל ונתן ביד אלא זיכה את החייב היכי משכחת לה דאמר ליה פטור אתה והא לא נטל ונתן ביד כיון דאמר פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי

אלא מתניתין דקתני דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה בשלמא לזכות משכחת לה דא״ל מעיקרא חייב אתה ולא נטל ולא נתן ביד אלא לחובה היכי משכחת לה דאמר ליה פטור אתה והאמרת כיון דא״ל פטור אתה כמו שנטל ונתן ביד דמי

חדא קתני דיני ממונות מחזירין לזכות שהיא חובה דכוותה גבי נפשות מחזירין לזכות

דף לג עמוד ב

ואין מחזירין לחובה מחזירין לזכות זכות גרידתא ואין מחזירין לחובה לזכות שהיא חובה

חובתיה דמאן הא לא קשיא חובתיה דגואל הדם משום חובתיה דגואל הדם קטלינן ליה להאי ועוד מאי בין בין קשיא

רבינא אמר כגון שהיה לו בידו משכון ונטלו ממנו

טימא את הטהור דאגעי ביה שרץ טיהר את הטמא שעירבן בין פירותיו:

דיני נפשות כו': ת"ר מניין ליוצא מבית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות מניין שמחזירין אותו ת"ל (שמות כג, ז) נקי אל תהרג

ומניין ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין מחזירין אותו ת"ל (שמות כג, ז) צדיק אל תהרג

א"ר שימי בר אשי וחילופא למסית דכתיב (דברים יג, ט) לא תחמול ולא תכסה עליו רב כהנא מתני (דברים יג, י) מכי הרג תהרגנו

בעא מניה רבי זירא מרב ששת חייבי גליות (מניין) אתיא רוצח רוצח

חייבי מלקיות (מניין) אתיא רשע רשע

תניא נמי הכי חייבי גליות מניין אתיא רוצח רוצח חייבי מלקות מניין אתיא רשע רשע:

ואין מחזירין לחובה: אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן והוא שטעה בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו זיל קרי בי רב הוא

בעא מיניה רבי חייא בר אבא מרבי יוחנן טעה בנואף ונואפת מהו א"ל אדמוקדך יקיד זיל קוץ קרך וצלי איתמר נמי א"ר אמי א"ר יוחנן טעה בנואף חוזר

אלא היכי דמי אין חוזרין א"ר אבהו אמר רבי יוחנן כגון שטעה שלא כדרכה:

דיני ממונות הכל כו': הכל ואפילו עדים נימא מתניתין ר' יוסי ברבי יהודה היא ולא רבנן

דתניא (במדבר לה, ל) ועד אחד לא יענה בנפש בין לזכות בין לחובה ר' יוסי בר' יהודה אומר עונה לזכות ואין עונה לחובה

אמר רב פפא באחד מן התלמידים ודברי הכל

דף לד עמוד א

מאי טעמא דר' יוסי בר יהודה דאמר קרא (במדבר לה, ל) עד אחד לא יענה בנפש למות למות הוא דאינו עונה אבל לזכות עונה ורבנן אמר ריש לקיש משום דמיחזי כנוגע בעדותו

ורבנן האי למות מאי דרשי ביה מוקמי ליה באחד מן התלמידים כדתניא אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות מניין שאין שומעין לו ת"ל עד אחד לא יענה מניין לאחד מן התלמידים שאמר יש לי ללמד עליו חובה מניין שאין שומעין לו ת"ל אחד לא יענה בנפש למות:

דיני נפשות המלמד כו': אמר רב לא שנו אלא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין מלמד זכות חוזר ומלמד חובה

מיתיבי למחרת משכימין ובאין המזכה אומר אני המזכה ומזכה אני במקומי המחייב אומר אני המחייב ומחייב אני במקומי המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה

והא למחרת גמר דין הוא וליטעמיך למחרת משא ומתן מי ליכא כי קתני בשעת משא ומתן

ת"ש דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין ואם איתא ליתני נמי איפכא תנא אזכות קא מהדר אחובה לא קא מהדר

ת"ש דאמר ר' יוסי בר חנינא אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו ואמאי נימא אילו הוה קיים הדר ביה השתא מיהא לא הדר ביה

והא שלחו מתם לדברי ר׳ יוסי בר חנינא מוצא מכלל רבינו אין מוצא איתמר

תא שמע שני סופרי הדיינין עומדין לפניהן אחד מן הימין ואחד מן השמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין

בשלמא דברי המחייבין למחר חזו טעמא אחרינא ובעו למעבד הלנת דין אלא דברי המזכין מאי טעמא לאו משום דאי חזו טעמא אחרינא לחובה לא משגחינן בהו

לא כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות כדבעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן אמרו שנים טעם אחד משני מקראות מהו אמר ליה אין מונין להן אלא אחד

מנהני מילי אמר אביי דאמר קרא (תהלים סב, יב) אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי עז לאלהים מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות דבי ר׳ ישמעאל תנא (ירמיהו כג, כט) וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים

היכי דמי טעם אחד משני מקראות אמר רב זביד כדתנן מזבח מקדש את הראוי לו

רבי יהושע אומר כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד שנאמר (ויקרא ו, ב) העולה על מוקדה מה עולה שהיא ראויה לאשים אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי לאשים אם עלה לא ירד

רבן גמליאל אומר כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שנאמר היא העולה על מוקדה על המזבח מה עולה שהיא ראויה לגבי מזבח אם עלתה לא תרד אף כל שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד

ותרוייהו מאי קמרבו פסולין מר מייתי לה ממוקדה ומר מייתי לה ממזבח

והא התם מיפלג פליגי דקתני סיפא אין בין דברי רבן גמליאל לדברי ר׳ יהושע אלא הדם והנסכים שר״ג אומר לא ירדו ור׳ יהושע אומר ירדו

אלא אמר רב פפא כדתניא ר׳ יוסי הגלילי אומר מתוך שנאמר

דף לד עמוד ב

(שמות כט, לז) כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי ת״ל (שמות כט, לח) כבשים מה כבשים ראויין אף כל ראוי ר׳ עקיבא אומר (שמות כט, כה) עולה מה עולה ראויה אף כל ראוי

ותרוייהו מאי קא ממעטו פסולי מר מייתי לה מכבשים ומר מייתי לה מעולה

והאמר רב אדא בר אהבה עולת העוף פסולה איכא בינייהו מאן דמייתי לה מכבשים כבשים אין אבל עולת העוף לא ומאן דמייתי לה מעולה אפילו עולת העוף נמי

אלא אמר רב אשי כדתניא (ויקרא יז, ד) דם יחשב לאיש ההוא דם שפך לרבות את הזורק דברי רבי ישמעאל

ר״ע אומר (ויקרא יז, ח) או זבח לרבות את הזורק ותרוייהו מאי קא מרבו זריקה מר מייתי לה מדם יחשב ומר מייתי לה מאו זבח

והאמר רבי אבהו שחט וזרק איכא בינייהו לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת לדברי ר״ע חייב שתים

הא איתמר עלה אמר אביי אף לדברי ר״ע נמי אינו חייב אלא אחת דאמר קרא (דברים יב, יד) שם תעלה עולותיך ושם תעשה ערבינהו רחמנא לכולהו עשיות:

דיני ממונות דנין ביום וכו׳: (סימן משפ״ט מענ״ה מט״ה) מנהני מילי א״ר חייא בר פפא דאמר קרא (שמות יח, כו) ושפטו את העם בכל עת

אי הכי תחלת דין נמי כדרבא דרבא רמי כתיב ושפטו את העם בכל עת וכתיב (דברים כא, טז) והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחלת דין לילה לגמר דין

מתניתין דלא כר׳ מאיר דתניא היה ר״מ אומר מה ת״ל (דברים כא, ה) על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע וכי מה ענין ריבים אצל נגעים

אלא מקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום דכתיב (ויקרא יג, יד) וביום הראות בו אף ריבים ביום ומה נגעים שלא בסומין דכתיב (ויקרא יג, יב) לכל מראה עיני הכהן אף ריבים שלא בסומין ומקיש נגעים לריבים מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים

אי מה ריבים בשלשה אף נגעים בשלשה ודין הוא ממונו בשלשה גופו לא כל שכן ת״ל (ויקרא יג, ב) והובא אל אהרן הכהן או אל אחד וגו׳ הא למדת שאפילו כהן אחד רואה את הנגעים

ההוא סמיא דהוה בשבבותיה דרבי יוחנן דהוה דאין דינא ולא אמר ליה רבי יוחנן ולא מידי היכי עביד הכי והא״ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש שכשר להעיד ואין כשר לדון ואמר ר׳ יוחנן לאתויי סומא באחת מעיניו

ר׳ יוחנן סתמא אחריתא אשכח דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה

מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא אי בעית אימא סתמא דרבים עדיף ואי בעית אימא משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא

ורבי מאיר האי ושפטו את העם בכל עת מאי דריש ביה אמר רבא לאיתויי יום המעונן דתנן אין רואין את הנגעים שחרית ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן מפני שכהה נראית עזה ולא בצהרים מפני שעזה נראית כהה

ורבי מאיר האי ביום הנחילו את בניו מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה לכדתני רבה בר חנינא קמיה דרב נחמן והיה ביום הנחילו את בניו ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה א״ל אלא מעתה מאן דשכיב ביממא ירתון ליה בניה ומאן דשכיב בליליא לא ירתון ליה בניה

דילמא דין נחלות קאמרת דתניא (במדבר כז, יא) והיתה לבני ישראל לחקת משפט אורעה כל הפרשה כולה להיות דין

כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין

ואמר רב חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין משום דהוו להו עדים ואין עד נעשה דיין אמר ליה אין הכי קאמינא:

דיני נפשות דנין ביום וכו׳: מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא אמר קרא (במדבר כה, ד) והוקע אותם לה׳ נגד השמש א״ר חסדא מניין להוקעה שהיא תלייה דכתיב (שמואל ב כא, ו) והוקענום לה׳ בגבעת שאול בחיר ה׳

דף לה עמוד א

וכתיב (שמואל ב כא, י) ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור בתחלת קציר

וכתיב (במדבר כה, ד) ויאמר ה׳ אל משה קח את כל ראשי העם אם העם חטאו ראשי העם מה חטאו

אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקב״ה למשה חלק להם בתי דינין מ״ט אילימא משום שאין דנין שנים ביום אחד והאמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי מיתות אבל במיתה אחת דנין

אלא כדי שישוב חרון אף מישראל:

דיני ממונות גומרין בו ביום כו׳: מנהני מילי

א״ר חנינא דאמר קרא (ישעיהו א, כא) מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים ורבא אמר מהכא (ישעיהו א, יז) אשרו חמוץ אשרו דיין שמחמץ את דינו

ואידך אשרו חמוץ ולא חומץ ואידך האי מלאתי משפט מאי עביד ליה

כדר׳ אלעזר אמר ר׳ יצחק דא״ר אלעזר אמר רבי יצחק כל תענית שמלינין בו את הצדקה כאילו שופך דמים שנאמר מלאתי משפט צדק וגו׳ וה״מ בריפתא ותמרי אבל בזוזי חיטי ושערי לית לן בה:

לפיכך אין דנין כו׳: מ״ט

משום דלא אפשר היכי ליעבד לידייניה במעלי שבתא וליגמריה לדיניה במעלי שבתא דילמא חזו טעם לחובה ובעו למיעבד הלנת דין לדייניה במעלי שבתא וליגמריה בשבתא וליקטליה בשבתא אין רציחה דוחה את שבת וליקטליה לאורתא נגד השמש בעינן

וליגמרי׳ לדיניה בשבתא וליקטליה בחד בשבתא נמצא אתה מענה את דינו נידייניה במעלי שבתא ונגמריה בחד בשבתא מינשו טעמייהו אף על גב דשני סופרי הדיינין עומדים לפניהם וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין נהי דבפומא כתבין ליבא דאינשי אינשי הלכך לא אפשר

א״ל ר״ל לר׳ יוחנן ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מק״ו ומה עבודה שדוחה שבת קבורת מת מצוה דוחה אותה מולאחותו

כדתני׳ (במדבר ו, ז) לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו מה ת״ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו

דף לה עמוד ב

ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא

יכול כשם שאינו מטמא לאחותו כך אינו מטמא למת מצוה ת״ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה

שבת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא קבורת מת מצוה דוחה אותה

א״ל רציחה תוכיח שדוחה את העבודה ואינה דוחה את השבת

רציחה גופה תדחה את השבת מק״ו מה עבודה שדוחה את השבת רציחה דוחה אותה שנאמר (שמות כא, יד) מעם מזבחי תקחנו למות שבת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה

אמר רבא כבר פסקה תנא דבי ר׳ ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל (שמות לה, ג) לא תבערו אש מה ת״ל

מה ת״ל אי לר׳ יוסי ללאו יצאת אי לרבי נתן לחלק יצאת כדתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר׳ יוסי ר׳ נתן אומר לחלק יצאת

אלא אמר רבא תנא מושבות קשיא ליה מושבות מה ת״ל מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו״ל (שמות לה, ג) מושבות דכתב רחמנא למה לי

משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר (דברים כא, כב) כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת והא מה אני מקיים (שמות לא, יד) מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין או אינו אלא אפי׳ מיתת ב״ד ומה אני מקיים והומת בחול אבל לא בשבת או אינו אלא אפילו בשבת

ת״ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר (במדבר לה, כט) והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות האמור להלן ב״ד אף מושבות האמור כאן בית דין ואמר רחמנא לא תבערו אש בכל מושבותיכם

אמר אביי השתא דאמרת אין רציחה דוחה את השבת אין רציחה דוחה את העבודה מקל וחומר ומה שבת שנידחית מפני העבודה אין רציחה דוחה אותה עבודה שהיא דוחה את השבת אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותה

אלא הא דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות ההוא לקרבן יחיד דלא דחי שבת

אמר רבא (אי הכי) לא תהא רציחה דוחה קרבן יחיד מק״ו

דף לו עמוד א

מה יום טוב שנדחה מפני קרבן יחיד אין רציחה דוחה אותו קרבן יחיד שהוא דוחה את יום טוב אינו דין שלא תהא רציחה דוחה אותו

הניחא למאן דאמר אין נדרים ונדבות קריבין ביום טוב אלא למאן דאמר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב מאי איכא למימר

אלא אמר רבא לא מיבעיא למ״ד נדרים ונדבות קריבין ביום טוב דהא לא מתקיים מעם מזבחי כלל

אלא אפילו למאן דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב הכתיב מעם מזבחי מזבחי המיוחד לי ומאי נינהו תמיד ואמר רחמנא (שמות כא, יד) מעם מזבחי תקחנו למות:

דיני ממונות הטמאות והטהרות כו׳: אמר רב אנא הואי במניינא דבי רבי ומינאי דידי הוו מתחלי ברישא והא אנן מתחילין מן הגדול תנן

אמר רבה בריה דרבא ואיתימא רבי הלל בריה דרבי וולס שאני מניינא דבי רבי דכולהו מניינייהו מן הצד הוו מתחלי

ואמר רבה בריה דרבא ואיתימא רבי הלל בריה דר׳ וולס מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד

ולא הא הוה יהושע הוה אלעזר והא הוה פנחס הוו זקנים

והא הוה שאול הוה שמואל והא נח נפשיה כולהו שניה קאמרינן

והא הוה דוד הוה עירא היאירי והא נח נפשיה כולהו שניה קאמרינן

והא הוה שלמה הוה שמעי בן גרא והא קטליה כוליה שניה קאמרינן

הא הוה חזקיה הוה שבנא והא איקטיל כולהו שניה קאמרינן והא הוה עזרא הוה נחמיה בן חכליה

אמר רב אדא בר אהבה אף אני אומר מימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד ולא והא הוה הונא בר נתן הונא בר נתן מיכף הוה כייף ליה לרב אשי:

דיני נפשות מתחילין מן הצד: מנא הני מילי אמר ר׳ אחא בר פפא אמר קרא (שמות כג, ב) לא תענה על ריב לא תענה על רב

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מהכא (שמואל א כה, יג) ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש [את] חרבו ויחגרו איש [את] חרבו ויחגור גם דוד את חרבו

אמר רב שונה אדם לתלמידו ודן עמו בדיני נפשות מיתיבי הטהרות והטמאות האב ובנו הרב ותלמידו מונין להם שנים דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות קידוש החדש ועיבור שנה אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד

דף לו עמוד ב

כי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוו צריכי ולסבריה דרב לא הוו צריכי

א״ר אבהו עשרה דברים יש בין דיני ממונות לדיני נפשות וכולן אין נוהגין בשור הנסקל חוץ מעשרים ושלשה

מנא הני מילי אמר רב אחא בר פפא דאמר קרא (שמות כג, ו) לא תטה משפט אביונך בריבו משפט אביונך אי אתה מטה אבל אתה מטה משפט של שור הנסקל

עשרה הא ט׳ הוו הא עשרה קתני משום דאין הכל כשרין ועשרים ושלשה חדא היא

הא איכא אחריתי דתניא אין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים ר׳ יהודה מוסיף אף אכזרי וחילופיהן במסית דרחמנא אמר (דברים יג, ט) לא תחמול ולא תכסה עליו:

הכל כשרין לדון דיני ממונות: הכל לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר

הא תנינא חדא זימנא כל הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות ויש ראוי לדון דיני ממונות ואין ראוי לדון דיני נפשות והוינן בה לאתויי מאי ואמר רב יהודה לאתויי ממזר חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר

וצריכ׳ דאי אשמעינן גר דראוי לבא בקהל אבל ממזר אימא לא ואי אשמעינן ממזר דבא מטיפה כשרה אבל גר דלא בא מטיפה כשרה אימא לא צריכא:

ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות: מאי טעמא דתני רב יוסף כשם שב״ד מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מום אמר אמימר מאי קרא (שיר השירים ד, ז) כולך יפה רעיתי ומום אין בך

ודילמא מום ממש אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא (במדבר יא, טז) והתיצבו שם עמך עמך בדומין לך

ודילמא התם משום שכינה אלא אמר רב נחמן בר יצחק אמר קרא (שמות יח, כב) ונשאו אתך אתך בדומין לך ליהוי:

מתני׳ סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה ושני סופרי הדיינין עומדים לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי (מחייבין ודברי מזכין) ר׳ יהודה אומר שלשה אחד כותב דברי המזכין ואחד כותב דברי המחייבין והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין

דף לז עמוד א

ושלש שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן כל אחד ואחד מכיר את מקומו הוצרכו לסמוך סומכין מן הראשונה אחד מן השניה בא לו לראשונה אחד מן השלישית בא לו לשניה בוררים להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקום הראוי לו:

גמ׳ מנא הני מילי א״ר אחא בר חנינא דאמר קרא (שיר השירים ז, ג) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג וגו׳

שררך זו סנהדרין למה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא דומה לסהר

אל יחסר המזג שאם הוצרך אחד מהם לצאת רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא:

(שיר השירים ז, ג) בטנך ערימת חטים מה ערימת חטים הכל נהנין ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן: (שיר השירים ז, ג) סוגה בשושנים שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות

והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת אמר ליה התורה העידה עלינו סוגה בשושנים שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות

ריש לקיש אמר מהכא (שיר השירים ו, ז) כפלח הרמון רקתך אפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרמון ר׳ זירא אמר מהכא (בראשית כז, כז) וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו

הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה דר׳ זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא והוו קפדי רבנן כי נח נפשיה דר׳ זירא אמרי עד האידנא הוה חריכא קטין שקיה דהוה בעי עלן רחמי השתא מאן בעי עלן רחמי הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה:

שלש שורות כו׳: אמר אביי ש״מ כי ניידי כולהו ניידי ולימא להו עד האידנא הוה יתיבנא ברישא השתא מותביתו לי בדנבי אמר אביי דאמרי ליה הכי הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים:

מתני׳ כיצד מאיימין את העדים על עידי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמא אי אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה

הוו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם

שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנאמר (בראשית ד, י) דמי אחיך צועקים אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעותיו דבר אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים

לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא

ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך ושלא יהו המינים אומרים הרבה רשויות בשמים

ולהגיד גדולתו של הקב״ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקב״ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם

ושמא תאמרו

דף לז עמוד ב

מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר (ויקרא ה, א) והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגו׳ ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר (משלי יא, י) באבוד רשעים רנה:

גמ׳ ת״ר כיצד מאומד אומר להן שמא כך ראיתם שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתם אחריו ומצאתם סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר אם כך ראיתם לא ראיתם כלום

תניא א״ר שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר ואמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה (דברים יז, ו) על פי שנים עדים יומת המת היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו אמרו לא זזו משם עד שבא נחש והכישו ומת

והאי בר נחש הוא והאמר רב יוסף וכן תני דבי חזקיה מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו לא בטלו והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו

מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי

אמרי ההוא חטא אחריתי הוה ביה דאמר מר מי שנתחייב שתי מיתות ב״ד נידון בחמורה:

מאומד וכו׳: בדיני נפשות הוא דלא אמדינן הא בדיני ממונות אמדינן כמאן כר׳ אחא דתניא ר׳ אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו

וליטעמיך עד מפי עד דקתני בדיני נפשות הוא דלא אמרינן הא בדיני ממונות אמרינן והתנן אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז

אלמא אף על גב דפסילי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות הכא נמי אף על גב דפסילי בדיני ממונות אמרינן להו בדיני נפשות:

הוו יודעים כו׳: אמר רב יהודה בריה דר׳ חייא מלמד שעשה קין בהבל אחיו חבורות חבורות פציעות פציעות שלא היה יודע מהיכן נשמה יוצאה עד שהגיע לצוארו

וא״ר יהודה בריה דר׳ חייא מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה שנאמר (ישעיהו כד, טז) מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק מכנף הארץ ולא מפי הארץ איתיביה חזקיה אחיו (במדבר טז, לב) ותפתח הארץ את פיה א״ל לרעה פתחה לטובה לא פתחה

וא״ר יהודה בריה דרבי חייא גלות מכפרת עון מחצה מעיקרא כתיב (בראשית ד, יד) והייתי נע ונד ולבסוף כתיב (בראשית ד, טז) וישב בארץ נוד

אמר רב יהודה גלות מכפרת שלשה דברים שנאמר (כה אמר ה׳ וגו׳) היושב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר והיוצא ונפל אל הכשדים הצרים עליכם יחיה והיתה לו נפשו לשלל

ר׳ יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל שנאמר (ירמיהו כב, ל) (כה אמר ה׳) כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו איש יושב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה ובתר דגלה כתיב (דברי הימים א ג, יז) ובני יכניה אסיר (בנו) שלתיאל בנו אסיר שעיברתו אמו בבית האסורין שלתיאל ששתלו אל שלא כדרך הנשתלין גמירי שאין האשה מתעברת מעומד

דף לח עמוד א

והיא נתעברה מעומד דבר אחר שלתיאל שנשאל על אלתו אל זרובבל שנזרע בבבל ומה שמו נחמיה בן חכליה שמו

יהודה וחזקיה בני רבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמי רבי ולא הוו קא אמרי ולא מידי אמר להו אגברו חמרא אדרדקי כי היכי דלימרו מילתא כיון דאיבסום פתחו ואמרו אין בן דוד בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל ואלו הן ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל שנאמר (ישעיהו ח, יד) והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל

אמר להם בניי קוצים אתם מטילין לי בעיניי א״ל רבי חייא רבי אל ירע בעיניך יין ניתן בשבעים אותיות וסוד ניתן בשבעים אותיות נכנס יין יצא סוד

א״ר חסדא אמר מר עוקבא ואמרי לה א״ר חסדא דרש מרי בר מר מאי דכתיב (דניאל ט, יד) וישקד ה׳ על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה׳ אלהינו משום דצדיק ה׳ וישקד ה׳ על הרעה ויביאה עלינו אין צדקה עשה הקב״ה עם ישראל שהקדים גלות צדקיהו ועוד גלות יכניה קיימת

דכתיב ביה בגלות יכניה (מלכים ב כד, טז) החרש והמסגר אלף חרש כיון שפותחין הכל נעשו כחרשין מסגר כיון שסוגרין בהלכה שוב אין פותחין וכמה היו אלף

עולא אמר שהקדים שתי שנים לונושנתם

א״ר אחא בר יעקב שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתין הוו:

לפיכך כו׳: תנו רבנן אדם יחידי נברא ומפני מה שלא יהו המינים אומרין הרבה רשויות בשמים דבר אחר מפני הצדיקים ומפני הרשעים שלא יהו הצדיקים אומרים אנו בני צדיק ורשעים אומרים אנו בני רשע

דבר אחר מפני המשפחות שלא יהו משפחות מתגרות זו בזו ומה עכשיו שנברא יחיד מתגרות נבראו שנים על אחת כמה וכמה דבר אחר מפני הגזלנין ומפני החמסנין ומה עכשיו שנברא יחידי גוזלין וחומסין נבראו שנים על אחת כמה וכמה:

ולהגיד גדולתו כו׳: תנו רבנן להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה אבל הקדוש ברוך הוא טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו שנא׳ (איוב לח, יד) תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש

ומפני מה אין פרצופיהן דומין זה לזה שלא יראה אדם דירה נאה ואשה נאה ויאמר שלי היא שנאמר (איוב לח, טו) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר

תניא היה רבי מאיר אומר בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו בקול במראה ובדעת בקול ובמראה משום ערוה ובדעת מפני הגזלנין והחמסנין

ת״ר אדם נברא בערב שבת ומפני מה שלא יהו המינים אומרים שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית דבר אחר שאם תזוח דעתו עליו אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד

דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין שנא׳ (משלי ט, א) חכמת בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה (משלי ט, ב) טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה (משלי ט, ג) שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת

חכמת בנתה ביתה זו מידתו של הקב״ה שברא את כל העולם כולו בחכמה חצבה עמודיה שבעה אלו שבעת ימי בראשית טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה אלו ימים ונהרות וכל צורכי עולם שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחוה

על גפי מרומי קרת רבה בר בר חנה רמי כתיב על גפי וכתיב על כסא בתחלה על גפי ולבסוף על כסא

(משלי ט, ד) מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו אמר הקדוש ברוך הוא מי פתאו לזה אשה אמרה לו דכתיב (משלי ו, לב) נואף אשה חסר לב

תניא היה ר׳ מאיר אומר אדם הראשון מכל העולם כולו הוצבר עפרו שנאמר (תהלים קלט, טז) גלמי ראו עיניך (וכתיב (דברי הימים ב טז, ט) כי ה׳ עיניו משוטטות בכל הארץ) אמר רב אושעיא משמיה דרב אדם הראשון

דף לח עמוד ב

גופו מבבל וראשו מארץ ישראל ואבריו משאר ארצות עגבותיו א״ר אחא מאקרא דאגמא

א״ר יוחנן בר חנינא שתים עשרה שעות הוי היום שעה ראשונה הוצבר עפרו שניה נעשה גולם שלישית נמתחו אבריו רביעית נזרקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו ששית קרא שמות שביעית נזדווגה לו חוה שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן עשירית סרח אחת עשרה נידון שתים עשרה נטרד והלך לו שנאמר (תהלים מט, יג) אדם ביקר בל ילין

אמר רמי בר חמא אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה שנאמר (תהלים מט, יג) נמשל כבהמות נדמו:

(שע״ה בסו״ף ארמ״י סימן) אמר רב יהודה א״ר בשעה שבקש הקב״ה לבראות את האדם ברא כת אחת של מלאכי השרת אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמנו אמרו לפניו רבש״ע מה מעשיו אמר להן כך וכך מעשיו

אמרו לפניו רבש״ע (תהלים ח, ה) מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם וכן כת שניה כת שלישית אמרו לפניו רבש״ע ראשונים שאמרו לפניך מה הועילו כל העולם כולו שלך הוא כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה

כיון שהגיע לאנשי דור המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין אמרו לפניו רבש״ע לא יפה אמרו ראשונים לפניך אמר להן (ישעיהו מו, ד) ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול וגו׳

אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר (דברים ד, לב) למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים כיון שסרח הניח הקדוש ברוך הוא ידו עליו ומיעטו שנאמר (תהלים קלט, ה) אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה

אמר ר״א אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע היה שנאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים (עד קצה השמים) כיון שסרח הניח הקב״ה ידו עליו ומיעטו שנאמר אחור וקדם צרתני וגו׳ קשו קראי אהדדי אידי ואידי חדא מידה היא

ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון בלשון ארמי ספר שנאמר (תהלים קלט, יז) ולי מה יקרו רעיך אל

והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית ה, א) זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב״ה דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר ולי מה יקרו רעיך אל

ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מין היה שנאמר (בראשית ג, ט) ויקרא ה׳ אלהים אל האדם ויאמר לו איכה אן נטה לבך רבי יצחק אמר מושך בערלתו היה כתיב הכא (הושע ו, ז) והמה כאדם עברו ברית וכתיב התם (בראשית ט, ט) את בריתי הפר

רב נחמן אמר כופר בעיקר היה כתיב הכא עברו ברית וכתיב התם (את בריתי הפר) (ירמיהו כב, ט) ואמרו על אשר עזבו (את) ברית ה׳ (אלהי אבותם)

תנן התם ר״א אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס אמר ר׳ יוחנן ל״ש אלא אפיקורוס (של) עובדי כוכבים אבל אפיקורוס ישראל כ״ש דפקר טפי

א״ר יוחנן כ״מ שפקרו המינים תשובתן בצידן (בראשית א, כו) נעשה אדם בצלמנו (ואומר) (בראשית א, כז) ויברא אלהים את האדם בצלמו (בראשית יא, ז) הבה נרדה ונבלה שם שפתם (בראשית יא, ה) וירד ה׳ לראות את העיר ואת המגדל (בראשית לה, ז) כי שם נגלו אליו האלהים (בראשית לה, ג) לאל העונה אותי ביום צרתי

(דברים ד, ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה׳ אלהינו בכל קראנו אליו (שמואל ב ז, כג) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם (דניאל ז, ט) עד די כרסוון רמיו ועתיק יומין יתיב

הנך למה לי כדרבי יוחנן דא״ר יוחנן אין הקב״ה עושה דבר אא״כ נמלך בפמליא של מעלה שנאמר (דניאל ד, יד) בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאילתא

התינח כולהי עד די כרסוון רמיו מאי איכא למימר אחד לו ואחד לדוד דתניא אחד לו ואחד לדוד דברי ר״ע א״ל ר׳ יוסי עקיבא עד מתי אתה עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה

קבלה מיניה או לא קבלה מיניה ת״ש דתניא אחד לדין ואחד לצדקה דברי ר״ע א״ל ר׳ אלעזר בן עזריא עקיבא מה לך אצל הגדה כלך אצל נגעים ואהלות אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף כסא לישב עליו שרפרף להדום רגליו

אמר רב נחמן האי מאן דידע לאהדורי למינים כרב אידית ליהדר ואי לא לא ליהדר אמר ההוא מינא לרב אידית כתיב (שמות כד, א) ואל משה אמר עלה אל ה׳ עלה אלי מיבעי ליה א״ל זהו מטטרון ששמו כשם רבו דכתיב (שמות כג, כא) כי שמי בקרבו

אי הכי ניפלחו ליה כתיב (שמות כג, כא) אל תמר בו אל תמירני בו אם כן לא ישא לפשעכם למה לי א״ל הימנותא בידן דאפילו בפרוונקא נמי לא קבילניה דכתיב (שמות לג, טו) ויאמר אליו אם אין פניך הולכים וגו׳

אמר ליה ההוא מינא לר׳ ישמעאל בר׳ יוסי כתיב (בראשית יט, כד) וה׳ המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה׳ מאתו מיבעי ליה א״ל ההוא כובס שבקיה אנא מהדרנא ליה דכתיב (בראשית ד, כג) ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך נשיי מיבעי ליה אלא משתעי קרא הכי הכא נמי משתעי קרא הכי א״ל מנא לך הא מפירקיה דר״מ שמיע לי

דא״ר יוחנן כי הוה דריש ר׳ מאיר בפירקיה הוה דריש תילתא שמעתא תילתא אגדתא תילתא מתלי ואמר ר׳ יוחנן ג׳ מאות משלות שועלים היו לו לרבי מאיר ואנו אין לנו אלא שלש

דף לט עמוד א

(יחזקאל יח, ב) אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה (ויקרא יט, לו) מאזני צדק אבני צדק (משלי יא, ח) צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו

א״ל כופר לרבן גמליאל אלהיכם גנב הוא דכתיב (בראשית ב, כא) ויפל ה׳ אלהים תרדמה על האדם ויישן אמרה ליה ברתיה שבקיה דאנא מהדרנא ליה אמרה ליה תנו לי דוכוס אחד א״ל למה ליך ליסטין באו עלינו הלילה ונטלו ממנו קיתון של כסף והניחו לנו קיתון של זהב אמר לה ולוואי שיבא עלינו בכל יום ולא יפה היה לו לאדם הראשון שנטלו ממנו צלע אחת ונתנו לו שפחה לשמשו

אמר לה הכי קאמינא אלא לשקליה בהדיא אמרה ליה אייתו לי אומצא דבישרא אייתו לה אותבה תותי בחשא אפיקתה אמרה ליה אכול מהאי אמר לה מאיסא לי אמרה ליה ואדם הראשון נמי אי הות שקילה בהדיא הוה מאיסא ליה

א״ל כופר לרבן גמליאל ידענא אלהייכו מאי קא עביד (והיכן יתיב) איתנגד ואיתנח א״ל מאי האי א״ל בן אחד יש לי בכרכי הים ויש לי גיעגועים עליו בעינא דמחוית ליה ניהלי אמר מי ידענא היכא ניהו א״ל דאיכא בארעא לא ידעת דאיכא בשמיא ידעת

אמר ליה כופר לרבן גמליאל כתיב (תהלים קמז, ד) מונה מספר לכוכבים מאי רבותיה אנא מצינא למימנא כוכבי אייתי חבושי שדינהו בארבילא וקא מהדר להו אמר ליה מנינהו א״ל אוקמינהו א״ל רקיע נמי הכי הדרא

איכא דאמרי הכי א״ל מני לי כוכבי א״ל אימא לי ככיך ושיניך כמה הוה שדא ידיה לפומיה וקא מני להו א״ל דאיכא בפומיך לא ידעת דאיכא ברקיעא ידעת

א״ל כופר לרבן גמליאל מי שברא הרים לא ברא רוח שנאמר (עמוס ד, יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח אלא מעתה גבי אדם דכתיב ויברא וייצר הכי נמי מי שברא זה לא ברא זה

טפח על טפח יש בו באדם ושני נקבים יש בו מי שברא זה לא ברא זה שנאמר (תהלים צד, ט) הנוטע אוזן הלא ישמע ואם יוצר עין הלא יביט א״ל אין א״ל ובשעת מיתה כולן נתפייסו

א״ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז א״ל א״כ היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה

אמר ליה קיסר לר׳ תנחום תא ליהוו כולן לעמא חד אמר לחיי אנן דמהלינן לא מצינן מיהוי כוותייכו אתון מהליתו והוו כוותן א״ל מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא לשדיוה לביבר שדיוה לביבר ולא אכלוה א״ל ההוא מינא האי דלא אכלוה משום דלא כפין הוא שדיוה ליה לדידיה ואכלוה

א״ל כופר לר״ג אמריתו כל בי עשרה שכינתא שריא כמה שכינתא איכא קרייה לשמעיה מחא ביה באפתקא א״ל אמאי על שמשא בביתיה דכופר א״ל שמשא אכולי עלמא ניחא ומה שמשא דחד מן אלף אלפי רבוא שמשי דקמי קודשא בריך הוא ניחא לכולי עלמא שכינתא דקב״ה על אחת כמה וכמה

א״ל ההוא מינא לרבי אבהו אלהיכם גחכן הוא דקאמר ליה ליחזקאל (יחזקאל ד, ד) שכב על צדך השמאלי וכתיב (יחזקאל ד, ו) ושכבת על צדך הימני אתא ההוא תלמידא א״ל מ״ט דשביעתא א״ל השתא אמינא לכו מילתא דשויא לתרוייהו

אמר הקב״ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא והן לא עשו כן אלא חטאו וגלו מנהגו של עולם מלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם אכזרי הוא הורג את כולן אם רחמן הוא הורג חצים אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר הגדולים שבהן ביסורין אף כך הקב״ה מייסר את יחזקאל כדי למרק עונותיהם של ישראל

א״ל ההוא מינא לרבי אבהו אלהיכם כהן הוא דכתיב (שמות כה, ב) ויקחו לי תרומה כי קבריה למשה במאי טביל וכי תימא במיא והכתיב (ישעיהו מ, יב) מי מדד בשעלו מים

א״ל בנורא טביל דכתיב (ישעיהו סו, טו) כי הנה ה׳ באש יבא ומי סלקא טבילותא בנורא א״ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב (במדבר לא, כג) וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים

אמר ליה ההוא מינא לרבי אבינא כתיב (שמואל ב ז, כג) מי כעמך כישראל גוי אחד בארץ מאי רבותייהו אתון נמי ערביתו בהדן דכתיב (ישעיהו מ, יז) כל הגוים כאין נגדו אמר ליה מדידכו אסהידו עלן דכתיב

דף לט עמוד ב

(במדבר כג, ט) ובגוים לא יתחשב

רבי אלעזר רמי כתיב (תהלים קמה, ט) טוב ה׳ לכל וכתיב (איכה ג, כה) טוב ה׳ לקוויו משל לאדם שיש לו פרדס כשהוא משקה משקה את כולו כשהוא עודר אינו עודר אלא טובים שבהם:

לפיכך כל א׳ וא׳ כו׳: (מלכים א כב, לו) ויעבר הרנה במחנה א״ר אחא בר חנינא (משלי יא, י) באבוד רשעים רנה באבוד אחאב בן עמרי רנה

ומי חדי קודשא בריך הוא במפלתן של רשעים הכתיב (דברי הימים ב כ, כא) בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו ואמר רבי יונתן מפני מה לא נאמר בהודאה זו כי טוב לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים

דאמר ר׳ שמואל בר נחמן אמר ר׳ יונתן מאי דכתיב (שמות יד, כ) ולא קרב זה אל זה כל הלילה באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב״ה אמר להן הקב״ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני

אמר ר׳ יוסי בר חנינא הוא אינו שש אבל אחרים משיש דיקא נמי דכתיב (דברים כח, סג) ישיש ולא כתיב ישוש שמע מינה

(מלכים א כב, לח) והזונות רחצו וגו׳ אמר רבי (אליעזר) למרק שתי חזיונות אחת של מיכיהו ואחת של אליהו במיכיהו כתיב (מלכים א כב, כח) אם שוב תשוב בשלום לא דיבר ה׳ בי באליהו כתיב (מלכים א כא, יט) במקום אשר לקקו הכלבים את דם נבות

רבא אמר זונות ממש אחאב איש מצונן היה ועשתה לו איזבל שתי צורי זונות במרכבתו כדי שיראה אותן ויתחמם

(מלכים א כב, לד) ואיש משך בקשת לתומו ויכה ר׳ אלעזר אמר לפי תומו רבא אמר לתמם שתי חזיונות אחת של מיכיהו ואחת של אליהו:

סימן קר״א וזכ״ה באדו״ם: כתיב (מלכים א יח, ג) ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית ועובדיה היה ירא ה׳ מאד מאי קאמר קרא

א״ר יצחק א״ל ביעקב כתיב (בראשית ל, כז) נחשתי ויברכני ה׳ בגללך ביוסף כתיב (בראשית לט, ה) ויברך ה׳ את בית המצרי בגלל יוסף ביתא דההוא גברא לא הוה מיבריך שמא לא ירא אלהים אתה יצתה בת קול ואמרה ועובדיה היה ירא את ה׳ מאד אבל ביתו של אחאב אינו מזומן לברכה

א״ר אבא גדול שנאמר בעובדיהו יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם לא כתיב מאד ובעובדיהו כתיב מאד

א״ר יצחק מפני מה זכה עובדיהו לנביאות מפני שהחביא מאה נביאים במערה שנאמר (מלכים א יח, ד) ויהי בהכרית איזבל את נביאי ה׳ ויקח עובדיהו מאה נביאים ויחביאם חמשים איש במערה וגו׳ מאי שנא חמשים איש א״ר אלעזר מיעקב למד שנאמר (בראשית לב, ט) והיה המחנה הנשאר לפליטה רבי אבהו אמר לפי שאין מערה מחזקת יותר מחמשים

(עובדיה א, א) חזון עובדיהו כה אמר ה׳ אלהים לאדום וגו׳ מאי שנא עובדיה לאדום

אמר רבי יצחק אמר הקדוש ברוך הוא יבא עובדיהו הדר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם וינבא על עשו הרשע שדר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום רבי מאיר עובדיה גר אדומי היה והיינו דאמרי אינשי מיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא

(שמואל ב ח, ב) ויך את מואב וימדדם בחבל השכב אותם ארצה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי היינו דאמרי אינשי מיניה וביה אבא ליזיל ביה נרגא כי אתא רב דימי אמר ירך מתוכה מסרחת

(מלכים ב ג, כז) ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה על החומה רב ושמואל חד אמר לשם שמים וחד אמר לשם ע״ז

בשלמא למאן דאמר לשם שמים היינו דכתיב (מלכים ב ג, כז) ויהי קצף גדול על ישראל אלא למאן דאמר לשם ע״ז אמאי ויהי קצף

כדר׳ יהושע בן לוי דריב״ל רמי כתיב (יחזקאל ה, ז) וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם וכתיב (יחזקאל יא, יב) וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם כמתוקנין שבהם לא עשיתם כמקולקלין שבהם עשיתם

(מלכים ב ג, כז) ויסעו מעליו וישובו לארץ אמר רבי חנינא בר פפא באותה שעה ירדו רשעיהן של ישראל למדריגה התחתונה

(מלכים א א, ד) והנערה יפה עד מאד א״ר חנינא בר פפא עדיין לא הגיעה לחצי יופי של שרה דכתיב עד מאד ולא מאד בכלל:

הדרן עלך אחד דיני ממונות

דף מ עמוד א

מתני׳ **היו** בודקין אותן בשבע חקירות באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חודש בכמה בחדש באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום ר׳ יוסי אומר באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום

מכירין אתם אותו התרתם בו העובד ע״ז את מי עבד ובמה עבד

כל המרבה בבדיקות הרי זה משובח מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים

מה בין חקירות לבדיקות חקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטילה בדיקות אחד אומר איני יודע ואפילו שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטילה

אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה בחדש עדותן קיימת שזה יודע בעיבורו של חדש וזה אינו יודע בעיבורו של חדש

זה אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה

אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטילה

רבי יהודה אומר קיימת אחד אומר בחמש ואחד אומר בשבע עדותן בטילה שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב

ואח״כ מכניסין את השני ובודקין אותו אם נמצאו דבריהם מכוונים פותחין בזכות אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות או אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהם ולא היה יורד משם כל היום כולו

אם יש ממש בדבריו שומעין לו ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין לו ובלבד שיש ממש בדבריו

ואם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין אותו למחר ומזדווגין זוגות זוגות היו ממעטין ממאכל ולא היו שותין יין כל היום ונושאין ונותנין כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לב״ד

המזכה אומר אני מזכה ומזכה אני במקומי והמחייב אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה טעו בדבר שני סופרי הדיינין מזכירין אותו אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדים למנין שנים עשר מזכין ואחד עשר מחייבין זכאי

שנים עשר מחייבין ואחד עשר מזכין ואפילו אחד עשר מזכין ואחד עשר מחייבין ואחד אומר איני יודע ואפילו עשרים ושנים מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין וכמה מוסיפין שנים שנים עד שבעים ואחד

שלשים ושתה מזכין ושלשים וחמשה מחייבין זכאי שלשים ושתה מחייבין ושלשים וחמשה מזכין דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין:

גמ׳ מנא הני מילי אמר רב יהודה דאמר קרא (דברים יג, טו) ודרשת וחקרת ושאלת היטב ואומר (דברים יז, ד) והוגד לך ושמעת ודרשת היטב ואומר (דברים יט, יח) ודרשו השופטים היטב

דף מ עמוד ב

ואימא חדא כדכתיבא דא״כ ליכתבינהו רחמנא בחדא כיון דכולהו בהדי הדדי כתיבא מהדדי ילפי וכיון דילפי מהדדי כמאן דכתיב בחדא דמי

והא לא דמיא להדדי (סימן פל״ט סי״ף התרא״ה)

עיר הנדחת להנך תרתי לא דמיא שכן ממונן פלט ע״ז להנך תרתי לא דמיא שכן בסייף עדים זוממין להנך תרתי לא דמיא שכן צריכים התראה

בהיטב היטב ילפינן מהדדי וגזירה שוה מופנה דאי לא מופנה איכא למיפרך לאיי אפנויי מופני מדהוה ליה למיכתב ודרשו וחקרו ושני קרא בדיבוריה בהיטב שמע מינה לאפנויי

ואכתי מופנה מצד אחד הוא בשלמא הנך תרתי מופנה הוא משום דהוה ליה למכתב אלא עיר הנדחת מאי הוה ליה למכתב הא כתיבא כולהו

התם נמי אפנויי מופנה מדהוה ליה למכתב דרוש תדרוש או חקור תחקור ושני קרא בדיבוריה בהיטב שמע מינה לאפנויי

ואתו נחנקין בק״ו מנסקלין ומנהרגין ואתו נשרפין בקל וחומר מנסקלים

הניחא לרבנן דאמרי סקילה חמורה אלא לרבי שמעון דאמר שריפה חמורה מאי איכא למימר

אלא אמר רב יהודה (דברים יג, טו) והנה אמת נכון והנה אמת נכון הא חד סרי שבע לשבע חקירות דל תלת לגזירה שוה פשא להו חדא

לר״ש לאתויי נשרפין לרבנן מילתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא

מגדף בה רבי אבהו אימא לאתויי שמנה חקירות ושמנה חקירות מי איכא אלמה לא והאיכא לאתויי בכמה בשעה ותניא נמי הכי היו בודקין אותו בשמנה חקירות

הניחא לאביי אליבא דר״מ דאמר אין אדם טועה ולא כלום ולהך לישנא נמי דאמר אדם טועה משהו שפיר אלא לאביי אליבא דר׳ יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה ולרבא דאמר טעו אינשי טובא מאי איכא למימר

אלא לאתויי בכמה ביובל

היינו באיזה שבוע אלא לאתויי באיזה יובל ואידך כיון דאמר באיזה שבוע לא בעי באיזה יובל:

רבי יוסי אומר: תניא אמר להם רבי יוסי לחכמים לדבריכם מי שבא ואמר אמש הרגו אומר לו באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חדש בכמה בחדש

אמרו לו לדבריך מי שבא ואמר עכשיו הרגו אומר לו באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום

אלא אע״ג דלא צריך רמינן עליה כדרבי שמעון בן אלעזר ה״נ אע״ג דלא צריך רמינן עליה כדרבי שמעון בן אלעזר

ור׳ יוסי אמש הרגו שכיח ברוב עדיות עכשיו הרגו לא שכיח ברוב עדיות:

מכירים אתם אותו: תנו רבנן מכירים אתם אותו נכרי הרג ישראל הרג התריתם בו קיבל עליו התראה התיר עצמו למיתה המית בתוך כדי דיבור

העובד ע״ז את מי עבד לפעור עבד למרקוליס עבד ובמה עבד בזיבוח בקיטור בניסוך בהשתחואה

אמר עולא מניין להתראה מן התורה שנאמר (ויקרא כ, יז) ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה אטו בראייה תליא מילתא אלא עד שיראוהו טעמו של דבר אם אינו ענין לכרת

דף מא עמוד א

תנהו ענין למלקות

דבי חזקיה תנא (שמות כא, יד) וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה שהתרו בו ועדיין הוא מזיד

דבי רבי ישמעאל תנא (במדבר טו, לג) המוצאים אותו מקושש עצים שהתרו בו ועדיין הוא מקושש

דבי רבי תנא (דברים כב, כד) על דבר אשר ענה על עסקי דיבור

וצריכא דאי כתב רחמנא אחותו הוה אמינא חייבי מלקות אין חייבי מיתות לא כתב רחמנא כי יזיד

ואי כתב רחמנא וכי יזיד הוה אמינא הני מילי סייף דקיל אבל סקילה דחמורה אימא לא צריכא

ותרתי בנסקלין למה לי לר״ש לאתויי נשרפין

לרבנן מילתא דאתיא בק״ו טרח וכתב לה קרא ולכתוב רחמנא בנסקלין וליתו הנך וליגמרו מיניה הכא נמי מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא:

התיר עצמו למיתה: מנא לן אמר רבא ואיתימא חזקיה אמר קרא (דברים יז, ו) יומת המת עד שיתיר עצמו למיתה

אמר רב חנן עדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו

והא אתרו בה דלא אתרו בה ואי לא אתרו בה היכי מיקטלא

באשה חבירה ואליבא דרבי יוסי בר׳ יהודה דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד

וכיון דאינהו לא מיקטלי איהי היכי מיקטלא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות

הכי נמי קאמר מתוך שאין נהרגין שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו אף היא אינה נהרגת דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה

אלא באשה חבירה דקיימא לן דמיקטלא אליבא דר׳ יוסי בר׳ יהודה היכי משכחת לה כשזינתה וחזרה וזינתה

והא יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו שזינתה מבועל ראשון אי נמי שזינתה מקרוביה

מאי שנא נערה מאורסה דנקט אפילו נשואה נמי אין אלא אפילו האי דלא יתבא תותיה יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו

אמר רב חסדא אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר באירין הרגו אין זה נכון אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו לבנים הרי זה נכון

מיתיבי נכון שיהא נכון אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר באירין הרגו אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו לבנים אין זה נכון תרגמה רב חסדא בסודר שחנקו בו דהיינו סייף ואירין

ת״ש אחד אומר סנדליו שחורין ואחד אומר סנדליו לבנים אין זה נכון התם נמי כגון שבעט בו בסנדלו והרגו

ת״ש מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנה אמר רמי בר חמא כגון שעקץ תאנה בשבת דעלה קא מיקטיל

והא תניא אמרו לו תחת תאנה הרגו אלא אמר רמי בר חמא כגון ששפדו בייחור של תאנה

ת״ש אמר להן תאנה זו עוקציה דקין עוקציה גסין תאנים שחורות תאנים לבנות אלא אמר רב יוסף מבן זכאי לותיב איניש שאני בן זכאי דבדיקות כחקירות משוי ליה

מאן בן זכאי אילימא רבי יוחנן בן זכאי מי הוה בסנהדרי והתניא כל שנותיו של רבי יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה ארבעים שנה עסק בפרקמטיא מ׳ שנה למד ארבעים שנה לימד

ותניא ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה בחנות ואמר ר׳ יצחק בר אבודימי לומר שלא דנו דיני קנסות ס״ד אלא שלא דנו דיני נפשות

ותנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי

אלא בן זכאי דעלמא הכי נמי מסתברא דאי ס״ד רבן יוחנן בן זכאי קרי ליה ר׳ בן זכאי

והתניא מעשה ובדק רבן יוחנן בן זכאי בעוקצי תאנים אלא תלמיד היושב לפני רבו הוה ואמר מילתא ומסתבר להו טעמיה

דף מא עמוד ב

וקבעוה בשמיה כי הוה למד בן זכאי הוה קרי ליה כתלמיד היושב לפני רבו כי הוה לימד הוה קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי כי קרי ליה בן זכאי על שם דמעיקרא וכי קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי על שם דהשתא:

מעשה ובדק כו׳ מה בין חקירות כו׳: מאי אפילו שנים אומרים פשיטא כי אמר אחד איני יודע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי עדותן קיימת

א״ר ששת ארישא קאי והכי קאמר בחקירות אפילו שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן בטילה כמאן כר״ע דמקיש שלשה לשנים

אמר רבא והא עדותן קיימת קתני אלא אמר רבא ה״ק אפילו בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת כמאן דלא כר״ע

רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה פגע בהו רמי בר חמא אמר להו מאי אמריתו בה בסנהדרין דבי רבה אמרי ליה ומאי אמרינן בה בסנהדרין גרידתא ומאי קשיא לך

א״ל מהא דקתני מה בין חקירות לבדיקות חקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטילה בדיקות אמר אחד איני יודע ואפי׳ שנים אומרים אין אנו יודעים עדותן קיימת מכדי אידי ואידי דאורייתא היא מאי שנא חקירות ומאי שנא בדיקות

א״ל הכי השתא בחקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטילה דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה בדיקות אמר אחד מהן איני יודע עדותן קיימת עדות שאתה יכול להזימה הוא

אמר להו אי הכי אמריתו בה טובא אמריתו בה אמרי ליה מטיבותיה דמר אמרינן בה טובא מנזיהותיה דמר לא אמרינן בה ולא חדא:

אחד אומר כו׳: עד כמה א״ר אחא בר חנינא אמר ר׳ אסי אמר רבי יוחנן עד רובו של חודש

אמר רבא אף אנן נמי תנינא אחד אומר בשלשה ואחד אומר בה׳ עדותן בטילה ואמאי נימא שזה יודע בשני עיבורין וזה אינו יודע בשני עיבורין אלא לאו משום דברובה ידע

לעולם אימא לך ברובה נמי לא ידע ובשיפורא ידע בחד שיפורא אמר דטעי בתרי שיפורא לא אמר דטעי

וא״ר אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד כמה מברכין על החדש עד שתתמלא פגימתה וכמה אמר רבי יעקב בר אידי אמר רב יהודה עד שבעה נהרדעי אמרי עד ששה עשר

דף מב עמוד א

ותרוייהו כר׳ יוחנן סבירא להו הא למיהוי כי יתרא הא למיהוי כי נפיא

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא וליבריך הטוב והמטיב אמר ליה אטו כי חסר מי מברכינן דיין האמת דלבריך הטוב והמטיב וליברכינהו לתרוייהו כיון דהיינו אורחיה לא מברכינן

וא״ר אחא בר חנינא א״ר אסי א״ר יוחנן כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא (שמות יב, ב) החדש הזה וכתיב התם (שמות טו, ב) זה אלי ואנוהו תנא דבי רבי ישמעאל אילמלא (לא) זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש דיים אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד

מרימר ומר זוטרא מכתפי (אהדדי) ומברכי א״ל רב אחא לרב אשי במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים אמר ליה האי נשי דידן נמי מברכי

אלא כדרב יהודה דאמר רב יהודה ברוך [וכו׳] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה׳ מחדש חדשים

(משלי כד, ו) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה א״ר אחא בר חנינא א״ר אסי א״ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה קרי רב יוסף אנפשיה (משלי יד, ד) ורב תבואות בכח שור:

אחד אומר בשתי שעות כו׳: א״ר שימי בר אשי לא שנו אלא שעות אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר לאחר הנץ החמה עדותן בטילה

פשיטא אלא אחד אומר קודם הנץ ואחד אומר בתוך הנץ הא נמי פשיטא מהו דתימא הא בגילויא קאי וזהרורי בעלמא הוא דחזא קמ״ל:

ואחר כך מכניסין כו׳: אותו היום ותו לא והתניא אם יש ממש בדבריו לא היה יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אין יורד כל היום כולו כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו אמר אביי תרגומה אאם אין ממש בדבריו:

מצאו לו זכות כו׳: יין מאי טעמא לא אמר רבי אחא בר חנינא אמר קרא (משלי לא, ד) ולרוזנים אי שכר העוסקין ברזו של עולם אל ישתכרו:

(מצאו לו זכות כו׳): לא ראו מאי

א״ר אחא פוטרין אותו וכן א״ר יוחנן פוטרין אותו א״ל רב פפא לאביי וליפטריה מעיקרא א״ל הכי א״ר יוחנן כדי שלא יצאו מב״ד מעורבבין

איכא דאמרי א״ל רב פפא לאביי ולמה לי יוסיפו ליפטריה מבי דינא קמא אמר ליה ר׳ יוסי קאי כוותך דתניא ר׳ יוסי אומר כשם שאין מוסיפין על ב״ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב״ד של עשרים ושלשה

ת״ר אומר בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומר בדיני נפשות נזדקן הדין

מאי נזדקן הדין אילימא קש דינא איפכא מיבעיא ליה אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא איפוך רב אשי אמר לעולם לא תיפוך ומאי נזדקן הדין חכם דינא

מיתיבי גדול שבדיינין אומר נזדקן הדין אי אמרת בשלמא חכם דינא היינו דאמר גדול אלא אי אמרת קש דינא לא סגיא דלא אמר גדול כסופי הוא דקא מיכסיף נפשיה

אין אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים

איכא דאמרי אי אמרת בשלמא קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים אלא אי אמרת חכם דינא גדול אשבוחי משבח נפשיה והכתיב (משלי כז, ב) יהללך זר ולא פיך

שאני מילתא דבי דינא דאגדול רמיא כדתנן גמרו את הדבר היו מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב:

הדרן עלך היו בודקין

דף מב עמוד ב

מתני׳ **נגמר** הדין מוציאין אותו לסוקלו בית הסקילה היה חוץ לבית דין שנאמר (ויקרא כד, יד) הוצא את המקלל

אחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו וסוס רחוק ממנו כדי שיהא רואהו אומר אחד יש ללמד עליו זכות הלה מניף בסודרין והסוס רץ ומעמידן ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות מחזירין אותו אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד שיש ממש בדבריו:

גמ׳ ובית הסקילה חוץ לב״ד הוה ותו לא והא תניא בית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות

אין כדקאמרת והא דקתני הכי נפקא מינה דאי נפיק בי דינא ויתיב חוץ לשלש מחנות עבדינן בית הסקילה חוץ לב״ד כי היכי דלא מיתחזי ב״ד רוצחין א״נ כי היכי דתיהוי ליה הצלה

מנהני מילי דת״ר הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ לג׳ מחנות אתה אומר חוץ לג׳ מחנות או אינו אלא חוץ למחנה אחת נאמר כאן מחוץ למחנה ונאמר בפרים הנשרפין חוץ למחנה מה להלן חוץ לשלש מחנות אף כאן חוץ לשלש מחנות

והתם מנלן דתנו רבנן (ויקרא ד, יב) והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות אתה אומר חוץ לשלש מחנות או אינו אלא חוץ למחנה אחת

כשהוא אומר (ויקרא ד, יב) אל מחוץ למחנה בפר העדה שאין ת״ל שהרי כבר נאמר (ויקרא ד, כא) ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון ליתן לו מחנה שניה

וכשהוא אומר (ויקרא ו, ד) אל מחוץ למחנה בדשן שאין ת״ל שהרי כבר נאמר (ויקרא ד, יב) על שפך הדשן ישרף ליתן לו מחנה שלישית

ולילף משחוטי חוץ מה להלן חוץ למחנה אחת אף כאן חוץ למחנה אחת

מסתברא מפרים הנשרפין ה״ל למילף

שכן הוצא אל מחוץ למחנה מכשיר ומכפר

אדרבה משחוטי חוץ ה״ל למילף

שכן אדם חוטא בנשמה פיגול

מכשיר ממכשיר עדיף ליה

רב פפא אמר משה היכא הוה יתיב במחנה לוייה ואמר ליה רחמנא (ויקרא כד, יד) הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ למחנה לוייה (ויקרא כד, יד) ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה חוץ למחנה ישראל

האי מיבעי ליה לעשייה עשייה בהדיא כתיבא

דף מג עמוד א

(ויקרא כד, כג) ובני ישראל עשו כאשר צוה ה׳ את משה

אלא מעתה (ויקרא כד, כג) וירגמו אותו אבן מאי עבדי ליה ההוא מבעי ליה לכדתניא וירגמו אותו באבן אותו ולא בכסותו אבן שאם מת באבן אחת יצא

ואצטריך למיכתב אבן ואיצטריך למיכתב אבנים דאי כתב רחמנא אבן הוה אמינא היכא דלא מת בחדא לא ניתי אחריתי ומיקטליה כתב רחמנא אבנים ואי כתב רחמנא אבנים הוה אמינא מעיקרא נייתי תרתי כתב רחמנא אבן

והא האי תנא נאמר קאמר אילו לא נאמר קאמר וה״ק אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה שוה עכשיו שנאמר קרא גזירה שוה לא צריך

רב אשי אמר משה היכא הוה יתיב במחנה לוייה ואמר ליה רחמנא הוצא את המקלל חוץ למחנה לוייה אל מחוץ למחנה חוץ למחנה ישראל ויוציאו את המקלל לעשייה

עשייה בהדיא כתיב בהו ובני ישראל עשו כאשר צוה ה׳ את משה מיבעי ליה חד לסמיכה וחד לדחייה

אמרו ליה רבנן לרב אשי לדידך כל הני הוציא דכתיבי בפרים הנשרפים מאי דרשת בהו קשיא:

אחד עומד כו׳: אמר רב הונא פשיטא לי אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה בו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן משל צבור מ״ט דמדידיה לא אמרינן ליה זיל וליתיה וליקטול נפשיה

בעי רב הונא סודר שמניפין בו וסוס שרץ ומעמידן משל מי הוא כיון דהצלה דידיה מדידיה הוא או דילמא כיון דבי דינא מחייבין למעבד בה הצלה מדידהו

ותו הא דאמר ר׳ חייא בר רב אשי אמר רב חסדא היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו שנאמר (משלי לא, ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ותניא נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן לא התנדבו נשים יקרות משל מי הא ודאי מסתברא משל צבור כיון דכתיב תנו מדידהו

בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות ונשתתק מהו מנפח רב ששת בידיה נשתתק אפילו אחד בסוף העולם נמי התם לא קאמר הכא קאמר מאי

תא שמע דאמר רבי יוסי בר חנינא אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו זיכה אין לא זיכה לא

זיכה פשיטא לי אמר תיבעי לך:

אפילו הוא כו': ואפילו פעם ראשונה ושניה והתניא פעם ראשונה ושניה בין שיש ממש בדבריו בין שאין ממש בדבריו מחזירין אותו מכאן ואילך אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו אין ממש בדבריו אין מחזירין אותו

אמר רב פפא תרגומה מפעם שניה ואילך

מנא ידעי אמר אביי דמסרינן ליה זוגא דרבנן אי איכא ממש בדבריו אין אי לא לא

ולימסר ליה מעיקרא אגב דבעית לא מצי אמר כל מאי דאית ליה:

מתני' מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו יצא ליסקל וכרוז יוצא לפניו איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית ופלוני ופלוני עדיו כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו:

גמ' אמר אביי וצריך למימר ביום פלוני ובשעה פלונית ובמקום פלוני דילמא איכא דידעי ואתו ומזים להו:

וכרוז יוצא לפניו לפניו אין מעיקרא לא והתניא בערב הפסח תלאוהו לישו והכרוז יוצא לפניו מ' יום ישו יוצא ליסקל על שכישף והסית והדיח את ישראל כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב הפסח

אמר עולא ותסברא בר הפוכי זכות הוא מסית הוא ורחמנא אמר (דברים יג, ט) לא תחמול ולא תכסה עליו אלא שאני ישו דקרוב למלכות הוה

ת"ר חמשה תלמידים היו לו לישו מתאי נקאי נצר ובוני ותודה אתיוהו למתי אמר להו מתי יהרג הכתיב (תהלים מב, ג) מתי אבוא וארא פני אלהים אמרו לו אין מתי יהרג דכתיב (שם מא, ו) מתי ימות ואבד שמו

אתיוהו לנקאי אמר להו נקאי יהרג הכתיב (שמות כג, ז) ונקי וצדיק אל תהרוג אמרו לו אין נקאי יהרג דכתיב (תהלים י, ח) במסתרים יהרג נקי

אתיוהו לנצר אמר נצר יהרג הכתיב (ישעיה יא, א) ונצר משרשיו יפרה אמרו לו אין נצר יהרג דכתיב (שם יד, יט) ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב

אתיוהו לבוני אמר בוני יהרג הכתיב (שמות ד, כב) בני בכורי ישראל אמרו לי' אין בוני יהרג דכתיב (שם, כג) הנה אנכי הורג את בנך בכורך

אתיוהו לתודה אמר תודה יהרג הכתיב (תהלים ק, א) מזמור לתודה אמרו לו אין תודה יהרג דכתיב (שם נ, כג) זובח תודה יכבדנני

דף מג עמוד ב

אריב"ל כל הזובח את יצרו ומתודה עליו מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים העולם הזה והעולם הבא דכתיב (תהלים נ, כג) זובח תודה יכבדנני

ואריב"ל בזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו מנחה שכר מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולן שנאמר (תהלים נא, יט) זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת שנאמר (תהלים נא, יט) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה:

מתני' היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין שכל המתודה יש לו חלק לעוה"ב שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) בני שים נא כבוד [לה'] אלהי ישראל ותן לו תודה (יהושע ז, כ) ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי וכזאת וכזאת וגו' ומנין שכיפר לו וידויו שנאמר (יהושע ז, כה) ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא

ואם אינו יודע להתוודות אומרים לו אמור תהא מיתתי כפרה על כל עונותי ר' יהודה אומר אם היה יודע שהוא מזומם אומר תהא מיתתי כפרה על כל עונותי חוץ מעון זה אמרו לו א"כ יהו כל אדם אומר כן כדי לנקות עצמו:

גמ׳ ת״ר נא אין נא אלא לשון בקשה

בשעה שאמר הקב״ה ליהושע (יהושע ז, יא) חטא ישראל אמר לפניו רבש״ע מי חטא אמר ליה וכי דילטור אני לך הפל גורלות הלך והפיל גורלות ונפל הגורל על עכן אמר לו יהושע בגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר הכהן שני גדולי הדור אתם אם אני מפיל עליכם גורל על אחד מכם הוא נופל אמר לו בבקשה ממך אל תוציא לעז על הגורלות שעתידה ארץ ישראל שתתחלק בגורל שנאמר (במדבר כו, נה) אך בגורל יחלק את הארץ

תן תודה אמר רבינא שחודי שחדיה במילי כלום נבקש ממך אלא הודאה תן לו תודה והיפטר מיד ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי לה׳ אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי

אמר רב אסי אמר רבי חנינא מלמד שמעל עכן בשלשה חרמים שנים בימי משה ואחד בימי יהושע שנאמר כזאת וכזאת עשיתי רבי יוחנן אמר משום ר׳ אלעזר בר׳ שמעון חמשה ארבעה בימי משה ואחד בימי יהושע שנאמר אנכי חטאתי וכזאת וכזאת עשיתי

ועד השתא מאי טעמא לא איענוש א״ר יוחנן משום ר׳ אלעזר בר׳ שמעון לפי שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן

כתנאי (דברים כט, כח) הנסתרות לה׳ אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם למה נקוד על לנו ולבנינו ועל עי״ן שבעד מלמד שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן דברי ר׳ יהודה

א״ל ר׳ נחמיה וכי ענש על הנסתרות לעולם והלא כבר נאמר עד עולם אלא כשם שלא ענש על הנסתרות כך לא ענש על עונשין שבגלוי עד שעברו ישראל את הירדן אלא

דף מד עמוד א

עכן מאי טעמא איענוש משום דהוו ידעי ביה אשתו ובניו

(יהושע ז, יא) חטא ישראל אמר רבי אבא בר זבדא אע״פ שחטא ישראל הוא אמר ר׳ אבא היינו דאמרי אינשי אסא דקאי ביני חילפי אסא שמיה ואסא קרו ליה

(יהושע ז, יא) וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם גם לקחו מן החרם גם גנבו גם כחשו גם שמו בכליהם אמר ר׳ אילעא משום ר׳ יהודה בר מספרתא מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה שנאמר חמשה גם

ואמר רבי אילעא משום רבי יהודה בר מספרתא עכן מושך בערלתו היה כתיב הכא וגם עברו את בריתי וכתיב התם (בראשית יז, יד) את בריתי הפר

פשיטא מהו דתימא במצוה גופיה לא פקר קמ״ל

(יהושע ז, טו) וכי עשה נבלה בישראל א״ר אבא בר זבדא מלמד שבעל עכן נערה המאורסה כתיב הכא וכי עשה נבלה וכתיב התם (דברים כב, כא) כי עשתה נבלה בישראל

פשיטא מהו דתימא כולי האי לא פקר נפשיה קמ״ל רבינא אמר דיניה כנערה המאורסה דבסקילה

אמר ליה ריש גלותא לרב הונא כתיב (יהושע ז, כד) ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו אם הוא חטא בניו ובנותיו מה חטאו

אמר ליה וליטעמיך אם הוא חטא כל ישראל מה חטאו דכתיב (יהושע ז, כד) וכל ישראל עמו אלא לרדותן ה״נ כדי לרדותן

(יהושע ז, כה) וישרפו אותם באש ויסקלו אותם באבנים בתרתי אמר רבינא הראוי לשריפה לשריפה הראוי לסקילה לסקילה

(יהושע ז, כא) וארא בשלל אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקלים כסף רב אמר איצטלא דמילתא ושמואל אמר סרבלא דצריפא

(יהושע ז, כג) ויציקום לפני ה׳ אמר רב נחמן בא וחבטם לפני המקום אמר לפניו רבש״ע על אלו תיהרג רובה של סנהדרין דכתיב (יהושע ז, ה) ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש ותניא שלשים וששה ממש דברי ר׳ יהודה אמר לו ר׳ נחמיה וכי שלשים וששה היו והלא לא נאמר אלא כשלשים וששה איש אלא זה יאיר בן מנשה ששקול כנגד רובה של סנהדרין

אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב (משלי יח, כג) תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות תחנונים ידבר רש זה משה ועשיר יענה עזות זה יהושע

מאי טעמא אילימא משום דכתיב ויציקום לפני ה׳ ואמר רב נחמן בא וחבטן לפני המקום אטו פנחס לא עביד הכי (דכתיב) (תהלים קו, ל) ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה ואמר ר׳ אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל מלמד שעשה פלילות עם קונו בא וחבטן לפני המקום אמר לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו עשרים וארבעה אלף מישראל דכתיב (במדבר כה, ט) ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף

ואלא מהכא (יהושע ז, ז) למה העברת העביר את העם הזה את הירדן משה נמי מימר אמר (שמות ה, כב) למה הרעתה לעם הזה אלא מהכא (יהושע ז, ז) ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן

(יהושע ז, י) ויאמר ה׳ אל יהושע קום לך דריש ר׳ שילא א״ל הקב״ה שלך קשה משלהם אני אמרתי (דברים כז, ד) והיה בעברכם את הירדן תקימו ואתם ריחקתם ס׳ מיל

בתר דנפק אוקים רב אמורא עליה ודרש (יהושע יא, טו) כאשר צוה ה׳ את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה׳ את משה

א״כ מה ת״ל קום לך א״ל אתה גרמת להם והיינו דקאמר ליה בעי (יהושע ח, ב) ועשית לעי ולמלכה כאשר עשית ליריחו ולמלכה וגו׳

(יהושע ה, יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא וגו׳ ויאמר לא כי אני שר צבא ה׳ עתה באתי [ויפול יהושע אל פניו ארצה וישתחו] היכי עביד הכי והאמר רבי יוחנן אסור לו לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה חיישינן שמא שד הוא

שאני התם דקאמר ליה (יהושע ה, יד) אני שר צבא ה׳ עתה באתי וגו׳ ודילמא משקרי גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה

דף מד עמוד ב

א״ל אמש ביטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה על איזה מהן באת א״ל עתה באתי

מיד (יהושע ח, ט) וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ואמר רבי יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה

אמר שמואל בר אוניא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין שנאמר (יהושע ה, יד) עתה באתי

אמר ליה אביי לרב דימי האי קרא במערבא במאי מוקמיתו ליה (משלי כה, ח) אל תצא לריב מהר פן מה תעשה באחריתה בהכלים אותך רעך ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל

בשעה שאמר לו הקב״ה ליחזקאל (יחזקאל טז, ג) לך אמור להם לישראל אביך האמורי ואמך חתית אמרה רוח פסקונית לפני הקב״ה רבש״ע אם יבואו אברהם ושרה ויעמדו לפניך אתה אומר להם ומכלים אותם ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל

ומי אית ליה רשותא כולי האי אין דא״ר יוסי ברבי חנינא שלש שמות יש לו פיסקון איטמון סיגרון פיסקון שפוסק דברים כלפי מעלה איטמון שאוטם עונותיהן של ישראל סיגרון כיון שסוגר שוב אינו פותח

(איוב לו, יט) היערוך שועך לא בצר א״ר אלעזר לעולם יקדים אדם תפלה לצרה שאילמלא (לא) הקדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין העי לא נשתייר מרשעי ישראל שריד ופליט ריש לקיש אמר כל המאמץ עצמו בתפלה מלמטה אין לו צרים מלמעלה ר׳ יוחנן אמר לעולם יבקש אדם רחמים שיהו הכל מאמצין את כחו ואל יהו לו צרים מלמעלה:

מנין שכיפר לו וידויו וכו׳: תנו רבנן מנין שכיפר לו וידויו שנאמר (יהושע ז, ב) ויאמר לו יהושע מה עכרתנו יעכרך ה׳ היום הזה היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא וכתיב (דברי הימים א ב, ו) ובני זרח זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע כולם חמשה מאי כולם חמשה הן לעוה״ב

כתיב זמרי וכתיב עכן רב ושמואל חד אמר עכן שמו ולמה נקרא שמו זמרי שעשה מעשה זמרי וחד אמר זמרי שמו ולמה נקרא שמו עכן שעיכן עונותיהן של ישראל:

אם אינו יודע להתוודות כו׳ רבי יהודה אומר כו׳ לנקות עצמן: וינקו עצמן כדי שלא להוציא לעז על בתי דינין ועל העדים

ת״ר מעשה באדם אחד שיצא ליהרג אמר אם יש בי עון זה לא תהא מיתתי כפרה לכל עונותי ואם אין בי עון זה תהא מיתתי כפרה לכל עונותי וב״ד וכל ישראל מנוקין והעדים לא תהא להם מחילה לעולם וכששמעו חכמים בדבר אמרו להחזירו אי אפשר שכבר נגזרה גזירה אלא יהרג ויהא קולר תלוי בצואר עדים

פשיטא כל כמיניה לא צריכא דקא הדרי בהו סהדי

וכי הדרי בהו מאי הוי כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לא צריכא דאע״ג דקא יהבי טעמא למילתייהו (כי ההוא מעשה דבעיא מיכסא):

מתני׳ היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין אותו את בגדיו האיש מכסין אותו מלפניו והאשה מלפניה ומאחריה דברי רבי יהודה וחכ״א האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה:

דף מה עמוד א

גמ׳ תנו רבנן האיש מכסין אותו פרק אחד מלפניו ואשה שני פרקים בין מלפניה בין מלאחריה מפני שכולה ערוה דברי ר׳ יהודה וחכמים אומרים האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה

מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא (ויקרא כד, יד) ורגמו אותו מאי אותו

אילימא אותו ולא אותה והכתיב (דברים יז, ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא מאי אותו אותו בלא כסותו הא אותה בכסותה רבי יהודה אומר אותו בלא כסותו לא שנא איש ולא שנא אשה

למימרא דרבנן חיישי להרהורא ורבי יהודה לא חייש להרהורא והא איפכא שמענא להו דתנן הכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שמגלה את לבה וסותר את שערה רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערה נאה לא היה סותרו

אמר רבה התם היינו טעמא שמא תצא מב״ד זכאה ויתגרו בה פירחי כהונה הכא הא מקטלא וכי תימא אתי לאיתגרויי באחרנייתא אמר רבה גמירי אין יצר הרע שולט אלא במי שעיניו רואות

אמר רבא דר׳ יהודה אדר׳ יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דרבי יהודה אדר׳ יהודה לא קשיא כדשנין

דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא אמר קרא (יחזקאל כג, מח) ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכינה הכא אין לך ייסור גדול מזה

וכ״ת ליעביד בה תרתי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה

לימא דרב נחמן תנאי היא לא דכולי עלמא אית להו דרב נחמן והכא בהא קמיפלגי מר סבר בזיוני דאיניש עדיפא ליה טפי מניחא דגופיה ומר סבר ניחא דגופיה עדיף מבזיוני:

מתני׳ בית הסקילה היה גובה שתי קומות אחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו ואם מת בה יצא

ואם לאו השני נוטל את האבן ונותנו על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר (דברים יז, ז) יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה:

גמ׳ תנא וקומה שלו הרי כאן שלש ומי בעינן כולי האי ורמינהו מה בור שהוא כדי להמית עשרה טפחים אף כל כדי להמית עשרה טפחים

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה אי הכי ליגבהיה טפי משום דמינוול:

אחד מן העדים דוחפו: תנו רבנן מניין שבדחייה ת״ל (שמות יט, יג) ירה ומנין שבסקילה ת״ל סקל

ומנין שבסקילה ובדחייה ת״ל (שמות יט, יג) סקל יסקל או ירה יירה ומנין שאם מת בדחייה יצא תלמוד לומר או ירה יירה מניין שאף לדורות כן

דף מה עמוד ב

ת״ל סקל יסקל:

ואם לאו עד השני נוטל את האבן: נוטל והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אבן היתה שם משוי שני בני אדם נוטלה ונותנה על לבו אם מת בה יצא וליטעמיך תיקשי לך היא גופא משוי שני בני אדם נוטלה ונותנה על לבו

אלא דמדלי לה בהדי חבריה ושדי לה איהו כי היכי דתיתי מרזיא:

ואם לאו רגימתו כו׳: והתניא מעולם לא שנה בה אדם מי קאמינא דעביד דאי מיצריך קאמינא

אמר מר אבן היתה כו׳ והתניא אחת אבן שנסקל בה ואחת עץ שנתלה עליו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן נקברין עמו לא צריכא דמתקני ומייתי אחריני חלופייהו

נקברין עמו והתניא אין נקברין עמו אמר רב פפא מאי עמו עמו בתפיסתו

אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינא (דברים יז, ז) יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא

אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא הכי נמי דפסילי שאני התם דאמר קרא יד העדים שהיתה כבר

מיתיבי כל מקום שיעידוהו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב״ד פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג תרגמא שמואל בהן הן עדיו

ומי בעינן קרא כדכתיב והתניא (במדבר לה, כא) מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת״ל מות יומת המכה מכל מקום

שאני התם דאמר קרא מות יומת

וליגמר מיניה משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין

רוצח הא דאמרן גואל הדם מאי היא דתניא (במדבר לה, כא) גואל הדם ימית את הרוצח מצוה בגואל הדם ומניין שאם אין לו גואל שב״ד מעמידין לו גואל שנאמר (במדבר לה, יט) בפגעו בו מכל מקום

א״ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתנן היה אחד מהן גידם או אילם או חיגר או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה

שנאמר (דברים כא, יט) ותפשו בו ולא גידמין (דברים כא, יט) והוציאו אותו ולא חיגרין (דברים כא, ז) ואמרו ולא אילמין (דברים כא, כ) בננו זה ולא סומין (דברים כא, כ) איננו שומע בקולנו ולא חרשין

מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא כדכתיב לא שאני התם דכוליה קרא יתירא הוא

ת״ש אין לה רחוב אין נעשית עיר הנדחת דברי רבי ישמעאל ר׳ עקיבא אומר אין לה רחוב עושין לה רחוב

עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר רחובה דמעיקרא בעינן ומר סבר רחובה דהשתא נמי כדמעיקרא דמי אבל דכ״ע בעינן קרא כדכתיב

תנאי היא דתנן אין לו בהן יד בהן רגל אזן ימנית אין לו טהרה עולמית רבי אליעזר אומר נותן על מקומו ויוצא רבי שמעון אומר נותן על שמאלו ויוצא:

מתני׳ כל הנסקלין נתלין דברי רבי אליעזר וחכ״א אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע״ז

האיש תולין אותו פניו כלפי העם והאשה פניה כלפי העץ דברי רבי אליעזר וחכ״א האיש נתלה ואין האשה נתלית אמר (להן) רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנין שנים ביום אחד:

גמ׳ ת״ר (דברים כא, כב) והומת ותלית יכול כל המומתין נתלין ת״ל (דברים כא, כג) כי קללת אלהים תלוי מה מקלל זה שבסקילה אף כל שבסקילה דברי רבי אליעזר

וחכ״א מה מקלל זה שכפר בעיקר אף כל שכפר בעיקר

במאי קא מיפלגי רבנן דרשי כללי ופרטי רבי אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי

רבנן דרשי כללי ופרטי והומת ותלית כלל כי קללת פרט אי הוו מקרבי להדדי אמרינן אין בכלל אלא מה שבפרט הני אין מידי אחרינא לא

דף מו עמוד א

השתא דמרחקי מהדדי אהני לרבויי עבודת כוכבים דדמי ליה בכל מילי

ור׳ אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי והומת ותלית רבוי כי קללת מיעוט אי הוו מקרבי להדדי לא הוו מרבינן אלא עבודת כוכבי׳ דדמי לה בכל מילי השתא דמרחקי מהדדי אהני לרבויי שאר הנסקלין:

האיש תולין וכו׳: מ״ט דרבנן אמר קרא (דברים כא, כב) ותלית אותו אותו ולא אותה ור׳ אליעזר אותו בלא כסותו

ורבנן אין הכי נמי אלא אמר קרא (דברים כא, כב) וכי יהיה באיש חטא איש ולא אשה

ור׳ אליעזר האי וכי יהיה באיש מאי דריש ביה אמר ריש לקיש ההוא למעוטי בן סורר ומורה והתניא בן סורר ומורה נסקל ונתלה דברי ר׳ אליעזר אלא אמר רב נחמן בר יצחק לרבות בן סורר ומורה מאי טעמא

דאמר קרא וכי יהיה באיש חטא איש ולא בן חטא מי שעל חטאו נהרג יצא בן סורר ומורה שעל שום סופו נהרג הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות:

אמר להן רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים כו׳: אמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי מיתות אבל במיתה אחת דנין והא מעשה דשמעון בן שטח דמיתה אחת הואי וקא אמרו ליה דאין דנין

אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו אלא במיתה אחת כעין שתי מיתות והיכי דמי כגון שתי עבירות אבל במיתה אחת ועבירה אחת דנין

מתיב רב אדא בר אהבה אין דנין שנים ביום אחד ואפילו בנואף ונואפת תרגמא רב חסדא בבת כהן ובועלה

או בבת כהן וזוממי זוממיה

תניא ר״א בן יעקב אומר שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סייג לתורה

ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך שוב מעשה באדם אחד שהטיח את אשתו תחת התאנה והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך:

מתני׳ כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ והעץ יוצא ומקיף שתי ידיו זו על גב זו ותולה אותו רבי יוסי אומר הקורה מוטה על הכותל ותולה אותו כדרך שהטבחין עושין

ומתירין אותו מיד ואם לן עובר עליו בלא תעשה שנאמר (דברים כא, כג) לא תלין נבלתו על העץ כי קבר תקברנו כי קללת אלהים תלוי וגו׳ כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל

אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך קל וחומר על דמן של צדיקים

ולא זו בלבד אמרו אלא כל המלין את מתו עובר בלא תעשה הלינהו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים אינו עובר עליו

ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין אחת לנהרגין ולנחנקין ואחת לנסקלין ולנשרפין נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן והקרובים באים ושואלים בשלום הדיינין ובשלום העדים כלומר שאין בלבנו עליכם שדין אמת דנתם

דף מו עמוד ב

ולא היו מתאבלין אבל אוננין שאין אנינות אלא בלב:

גמ׳ תנו רבנן אילו נאמר חטא ותלית הייתי אומר תולין אותו ואחר כך ממיתין אותו כדרך שהמלכות עושה תלמוד לומר (דברים כא, כב) והומת ותלית ממיתין אותו ואח״כ תולין אותו הא כיצד משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו וממיתין אותו ואח״כ תולין אותו אחד קושר ואחד מתיר כדי לקיים מצות תלייה

ת״ר (דברים כא, כב) עץ שומע אני בין בתלוש בין במחובר ת״ל (דברים כא, כג) כי קבר מי שאינו מחוסר אלא קבורה יצא זה שמחוסר קציצה וקבורה

ר׳ יוסי אומר מי שאינו מחוסר אלא קבורה יצא זה שמחוסר תלישה וקבורה ורבנן תלישה לאו כלום היא:

כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך כו׳: תניא אומר ר״מ משלו משל למה הדבר דומה לשני אחים תאומים בעיר אחת אחד מינוהו מלך ואחד יצא לליסטיות צוה המלך ותלאוהו כל הרואה אותו אומר המלך תלוי צוה המלך והורידוהו:

אמר ר׳ מאיר כו׳: מאי משמע אמר אביי כמאן דאמר קל לית אמר ליה רבא א״כ כבד עלי ראשי כבד עלי זרועי מיבעי ליה אלא אמר רבא כמאן דאמר קיל לי עלמא

האי מיבעי ליה לגופה א״כ נימא קרא מקלל מאי קללת ואימא כוליה להכי הוא דאתא א״כ נימא קרא קלת מאי קללת ש״מ תרתי:

ולא זו בלבד כו׳: א״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחי מנין למלין את מתו שעובר עליו בל״ת ת״ל כי קבר תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בלא תעשה

איכא דאמרי אמר רבי יוחנן משום ר״ש בן יוחי רמז לקבורה מן התורה מניין ת״ל כי קבר תקברנו מכאן רמז לקבורה מן התורה

א״ל שבור מלכא לרב חמא קבורה מה״ת מניין אישתיק ולא א״ל ולא מידי אמר רב אחא בר יעקב אימסר עלמא בידא דטפשאי דאיבעי ליה למימר כי קבור

דליעבד ליה ארון תקברנו לא משמע ליה

ונימא מדאיקבור צדיקי מנהגא בעלמא מדקבריה הקב״ה למשה דלא לישתני ממנהגא

ת״ש (מלכים א יד, יג) וספדו לו כל ישראל וקברו אותו דלא לישתני ממנהגא

(ירמיהו טז, ד) לא יספדו ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו דלישתנו ממנהגא

איבעיא להו קבורה משום בזיונא הוא או משום כפרה הוא

למאי נפקא מינה דאמר לא בעינא דליקברוה להוא גברא אי אמרת משום בזיונא הוא לא כל כמיניה ואי אמרת משום כפרה הוא הא אמר לא בעינא כפרה מאי

ת״ש מדאיקבור צדיקי ואי אמרת משום כפרה צדיקי לכפרה צריכי אין דכתיב (קהלת ז, כ) אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא

ת״ש וספדו לו כל ישראל וקברו אותו ואי אמרת כי היכי דתיהוי ליה כפרה הנך נמי ליקברו כי היכי דתיהוי להו כפרה האי דצדיק הוא תיהוי ליה כפרה הנך לא ליהוי להו כפרה

ת״ש לא יספדו ולא יקברו דלא תיהוי להו כפרה

איבעיא להו הספידא יקרא דחיי הוי או יקרא דשכבי הוי למאי נפקא מינה דאמר לא תספדוה להההוא גברא אי נמי לאפוקי מיורשין

ת״ש (בראשית כג, ב) ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא משום יקרא דאברהם משהו לה לשרה שרה גופה ניחא לה כי היכי דמייקר בה אברהם

ת״ש וספדו לו כל ישראל וקברו אותו ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא הנך בני יקרא נינהו ניחא להו לצדיקיא דמייקרי בהו אינשי

ת״ש לא יספדו ולא יקברו לא ניחא לצדיקיא דמייקרי ברשיעייא

תא שמע (ירמיהו לד, ה) בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך והוי אדון יספדו לך ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא מאי נפקא ליה מיניה הכי קאמר ליה לייקרו ביך ישראל כי היכי דמתייקרי באבהתך

דף מז עמוד א

ת״ש (תהלים טו, ד) נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו מלך יהודה שגירר עצמות אביו על מטה של חבלים ואי משום יקרא דחיי הוא מ״ט

כי היכי דתיהוי ליה כפרה לאבוה ומשום כפרה דאבוה משהו ליה ליקרא דישראל ישראל גופייהו ניחא להו דמיחלי יקרייהו לגביה

ת״ש אמר להן אל תספדוני בעיירות ואי אמרת יקרא דחיי מאי נפקא ליה מינה קסבר ליתייקרו ביה ישראל טפי

ת״ש הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו מאי לאו לכבודו של מת לא לכבודו של חי

ומשום כבודו של חי מבית ליה למת אין כי אמר רחמנא (דברים כא, כג) לא תלין נבלתו על העץ דומיא דתלוי דאית ביה בזיון אבל הכא כיון דלית ביה בזיון לא

ת״ש הלינו לכבודו לשמע עליו עיירות להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת ה״ק כל העושה לכבודו של חי אין בו בזיון למת

ת״ש ר׳ נתן אומר סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה מת שלא נספד ולא נקבר או שחיה גוררתו או שהיו גשמים מזלפין על מטתו זהו סימן יפה למת ש״מ יקרא דשכבי הוא שמע מינה:

לא היו קוברין כו׳: וכל כך למה לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק דאמר ר׳ אחא בר חנינא מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק שנאמר (מלכים ב יג, כא) ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו

אמר ליה רב פפא ודילמא לאיקיומא (מלכים ב ב, ט) ויהי נא פי שנים ברוחך אלי אמר ליה אי הכי היינו דתניא על רגליו עמד ולביתו לא הלך

אלא ויהי נא פי שנים היכי משכחת לה דאחייא א״ל רבי יוחנן שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת דכתיב (במדבר יב, יב) אל נא תהי כמת

וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל וליתקון ארבע קברות שני קברות גמרא גמירי לה

אמר עולא א״ר יוחנן אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו וחזר בו הואיל ונדחה ידחה

איתמר נמי א״ר ירמיה אמר ר׳ אבהו א״ר יוחנן אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה

וצריכא דאי אשמעינן קמייתא משום דאיהו דחה נפשיה בידים אבל האי דממילא קא דחי אימא כישן דמי

ואי אשמעינן הכא משום דאין בידו לחזור אבל התם דבידו לחזור אימא לא צריכא

אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא היו בה קדשים קדשי מזבח ימותו קדשי בדק הבית יפדו והוינן בה אמאי ימותו כיון דאיקטול הויא להו כפרה וליסקו לגבוה לאו משום דאמרינן הואיל ונדחו ידחו

א״ל אביי מי סברת מת מתוך רשעו הויא ליה כפרה מת מתוך רשעו לא הויא ליה כפרה דתני רב שמעיה יכול אפילו פירשו אבותיו מדרכי ציבור יטמא ת״ל בעמיו בעושה מעשה עמיו

א״ל רבא מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו מת מתוך רשעו כיון דכי אורחיה קמיית לא הויא ליה כפרה נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה מיית הויא ליה כפרה

תדע דכתיב (תהלים עט, א) מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך [וגו׳] נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ מאי עבדיך ומאי חסידיך לאו חסידיך חסידיך ממש עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא וכיון דאיקטול קרי להו עבדיך

אמר ליה אביי מי קא מדמית

דף מז עמוד ב

הרוגי מלכות להרוגי בית דין הרוגי מלכות כיון דשלא בדין קא מיקטלי הויא להו כפרה הרוגי בית דין כיון דבדין קא מיקטלי לא הוי להו כפרה

תדע דתנן לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו ואי סלקא דעתך כיון דאיקטול הויא להו כפרה ליקברו מיתה וקבורה בעינן

מותיב רב אדא בר אהבה לא היו מתאבלין אלא אוננין שאין אנינות אלא בלב ואי סלקא דעתך כיון דאיקבור הויא להו כפרה ליאבלו

בעינן נמי עיכול בשר דיקא נמי דקתני נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן שמע מינה

רב אשי אמר אבילות מאימתי קא מתחלת מסתימת הגולל כפרה מאימתי קא הויא מכי חזו צערא דקברא פורתא הלכך הואיל ואידחו ידחו

אי הכי למה לי עיכול בשר משום דלא אפשר

קבריה דרב הוו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא אתו אמרו ליה לשמואל אמר להו יאות עבדין קרקע עולם הוא וקרקע עולם אינה נאסרת דכתיב (מלכים ב כג, ו) וישלך את עפרה על קבר בני העם מקיש קבר בני העם לעבודת כוכבים

מה עבודת כוכבים במחובר לא מיתסרא דכתיב (דברים יב, ב) אשר אתם יורשים אותם את אלהיהם על ההרים הרמים על ההרים אלהיהם ולא ההרים אלהיהם הכא נמי במחובר לא מיתסר

מיתיבי החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בו עולמית הכא במאי עסקינן בקבר בנין

תא שמע קבר חדש מותר בהנאה הטיל בו נפל אסור בהנאה הכא נמי בקבר בנין

תא שמע נמצא אתה אומר שלש קברות הן קבר הנמצא קבר הידוע קבר המזיק את הרבים קבר הנמצא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה

קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה

קבר המזיק את הרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה הכא נמי בקבר בנין

וקבר הנמצא מותר לפנותו דילמא מת מצוה הוא ומת מצוה קנה מקומו שאני מת מצוה דקלא אית ליה

איתמר האורג בגד למת אביי אמר אסור ורבא אמר מותר

אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא ורבא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא

מאי טעמא דאביי גמר (במדבר כ, א) שם (דברים כא, ד) שם מעגלה ערופה מה עגלה ערופה בהזמנה מיתסרא האי נמי בהזמנה מיתסרא

ורבא גמר (דברים יב, ב) שם שם מעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים בהזמנה לא מיתסרא אף הכא נמי בהזמנה לא מיתסרא

ורבא מאי טעמא לא גמר מעגלה ערופה אמר לך

דף מח עמוד א

משמשין ממשמשין גמרינן לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדושה

ואביי מ״ט לא גמר מעבודת כוכבים אמר לך מידי דאורחיה ממידי דאורחיה גמרינן לאפוקי עבודת כוכבים דלאו אורחא:

(סימן כפ״ה נפשי״ה דחציב״א נכיס״א דאומנ״א)

מיתיבי כפה שהוא טמא מדרס ונתנתו לספר טהור מן המדרס אבל טמא (מגע מדרס) אימא נתנתו וכרכתו

למה לי נתנתו וכרכתו כדרב חסדא דאמר רב חסדא האי סודרא דאזמניה למיצר ביה תפילין וצר ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי אזמניה ולא צר ביה צר ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה פשיטי

ולאביי דאמר הזמנה מילתא היא אזמניה אע״ג דלא צר ביה צר ביה אי אזמניה אין אי לא אזמניה לא

ת״ש נפש שבנאו לשם חי מותר בהנאה הוסיף בו דימוס אחד לשם מת אסור בהנאה הכא במאי עסקינן דרמא ביה מת

אי הכי מאי איריא הוסיף כי לא הוסיף נמי לא צריכא אע״ג דפנייה

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא אם היה מכירו חולצו ומותר

ת״ש החוצב קבר לאביו והלך וקברו בקבר אחר הרי זה לא יקבר בו עולמית התם משום כבוד אביו

הכי נמי מסתברא דקתני סיפא רבן שמעון בן גמליאל אומר אף החוצב אבנים לאביו והלך וקברו במקום אחר הרי זה לא יקבר בהן עולמית

אי אמרת בשלמא משום כבוד אביו שפיר אלא אי אמרת משום הזמנה טווי לאריגה מי איכא למאן דאמר

ת״ש קבר חדש מותר בהנאה הטיל בו נפל אסור בהנאה הטיל אין לא הטיל לא

ה״ה דאע״ג דלא הטיל ולאפוקי מדרבן שמעון בן גמליאל דאמר אין לנפלים תפיסת הקבר קמ״ל

ת״ש מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו הכא במאי עסקינן שגבו מחיים

הא לא תני הכי דתנן מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו ותני עלה כיצד גבו למתים סתם זהו מותר המתים למתים גבו למת זה זהו מותר המת ליורשיו

וליטעמיך אימא סיפא ר״מ אומר לא יגע בהן עד שיבא אליהו ר׳ נתן אומר יעשנו דימוס על קברו או זילוף לפני מטתו

אלא אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה דכ״ע הזמנה מילתא היא ת״ק סבר דחזי ליה תפיס דלא חזי ליה לא תפיס

ור״מ מספקא ליה אי תפיס אי לא תפיס הלכך לא יגע בהן עד שיבא אליהו ור׳ נתן פשיטא ליה דודאי תפיס הלכך יעשה דימוס על קברו

ורבא מתרץ לטעמיה לכ״ע הזמנה לאו מילתא היא תנא קמא סבר כי בזו ליה אחולי מחיל זילותיה גבי יורשין

ור״מ מספקא ליה אי מחיל אי לא מחיל הלכך לא יגע בהן כו׳ ורבי נתן פשיטא ליה דלא מחיל הלכך יעשה דימוס על קברו או זילוף לפני מטתו

ת״ש היו אביו ואמו מזרקין בו כלים מצוה על האחרים להצילן

דף מח עמוד ב

התם משום מרירייהו אי הכי היינו דקתני עלה אמר רשב״ג במה דברים אמורים שלא נגעו במטה אבל נגעו במטה אסורין

תרגמה עולא במטה הנקברת עמו דמחלפי בתכריכי המת

ת״ש כיס שעשאו להניח בו תפילין אסור להניח בו מעות הניח בו תפילין יניח בו מעות אימא עשאו והניח בו תפילין אסור להניח בו מעות כדרב חסדא

ת״ש אמר לאומן עשה לי תיק של ספר או נרתיק של תפילין עד שלא נשתמש בהן קודש מותר להשתמש בהן חול נשתמש בהן קודש אסור להשתמש בהן חול

תנאי היא דתניא ציפן זהב או שטלה עליהן עור של בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשירות אע״פ שלא עיבדן לשמן ר״ש ב״ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדו לשמן

א״ל רבינא לרבא מי איכא דוכתא דרמו ביה מת וארגי בגד למת א״ל אין כגון שכבי דהרפניא

דרש מרימר הלכתא כוותי׳ דאביי ורבנן אמרי הלכתא כוותי׳ דרבא והלכתא כוותיה דרבא

ת״ר הרוגי מלכות נכסיהן למלך הרוגי ב״ד נכסיהן ליורשין ר׳ יהודה אומר אף הרוגי מלכות נכסיהן ליורשין אמרו ליה לרבי יהודה והלא כבר נאמר (מלכים א כא, יח) הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו

אמר להן בן אחי אביו היה וראוי ליורשו היה והלא הרבה בנים היו לו אמר להן אותו ואת בניו הרג שנא׳ (מלכים ב ט, כו) אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי ורבנן ההוא בנים הראוין לצאת ממנו

בשלמא למאן דאמר נכסיהן למלך היינו דכתיב (מלכים א כא, יג) ברך נבות אלהים ומלך אלא למאן דאמר נכסיהן ליורשין למה לי ומלך

ולטעמיך אלהים למה לי אלא לאפושי ריתחא ה״נ לאפושי ריתחא

בשלמא למאן דאמר נכסיהן למלך היינו דכתיב (מלכים א ב, כח) וינס יואב אל אהל ה׳ ויחזק בקרנות המזבח וכתיב (מלכים א ב, כב) ויאמר לא (אצא) כי פה אמות אלא למאן דאמר נכסיהן ליורשין מאי נפקא ליה מינה לחיי שעה

(מלכים א ב, ל) וישב בניהו את המלך דבר לאמר כה דיבר יואב וכה ענני אמר ליה זיל אימא ליה תרתי לא תעביד בהאי גברא אי קטלית ליה קבול לטותיה דלטייה אבוך ואי לא שבקיה דליקו בלטותיה דלטייה אבוך (מלכים א ב, לא) ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו

אמר רב יהודה אמר רב כל קללות שקילל דוד את יואב נתקיימו בזרעו של דוד (שמואל ב ג, כט) אל יכרת מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם

זב מרחבעם דכתיב (מלכים א יב, יח) והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס ירושלים וכתיב (ויקרא טו, ט) וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא

מצורע מעוזיהו דכתיב (דברי הימים ב כו, טז) ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל בה׳ אלהיו ויבא אל היכל ה׳ להקטיר על מזבח הקטרת וכתיב (דברי הימים ב כו, יט) והצרעת זרחה במצחו

מחזיק בפלך מאסא דכתיב (מלכים א טו, כג) רק לעת זקנתו חלה את רגליו ואמר רב יהודה אמר רב שאחזו פודגרא א״ל מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן היכי דמי א״ל כמחט בבשר החי מנא ידע אי בעית אימא מיחש הוה חייש ביה ואיבעית אימא מרביה הוה גמיר לה ואיבעית אימא (תהלים כה, יד) סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם

נופל בחרב מיאשיהו דכתיב (דברי הימים ב לה, כג) ויורו (המורים) למלך יאשיהו ואמר רב יהודה אמר רב שעשו כל גופו ככברה

וחסר לחם מיכניה דכתיב (מלכים ב כה, ל) וארוחתו ארוחת תמיד נתנה לו אמר רב יהודה אמר רב היינו דאמרי אינשי

דף מט עמוד א

תהא לוטא ולא תהא לאטה

אתיוה ליואב דיניה אמר ליה מאי טעמא קטלתיה לאבנר אמר ליה גואל הדם דעשאל הואי עשאל רודף הוה אמר ליה היה לו להצילו באחד מאבריו

אמר ליה לא יכיל ליה א״ל השתא בדופן חמישית כיון ליה דכתיב (שמואל ב ב, כג) ויכהו אבנר באחרי החנית אל החומש וא״ר יוחנן בדופן חמישית במקום שמרה וכבד תלויין בו באחד מאיבריו לא יכיל ליה

אמר ליה ניזיל אבנר מאי טעמא קטלתיה לעמשא אמר ליה עמשא מורד במלכות הוה דכתיב (שמואל ב כ, ד) ויאמר המלך לעמשא הזעק לי את איש יהודה שלשת ימים וגו׳ וילך עמשא להזעיק את יהודה ויוחר וגו׳

אמר ליה עמשא אכין ורקין דרש

אשכחינהו דפתיח להו במסכתא אמר כתיב (יהושע א, יח) כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת יכול אפילו לדברי תורה תלמוד לומר רק חזק ואמץ

אלא ההוא גברא מורד במלכות הוה דכתיב (מלכים א ב, כח) והשמועה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניה ואחרי אבשלום לא נטה

מאי לא נטה אמר רב יהודה שביקש לנטות ולא נטה ומאי טעמא לא נטה אמר רבי אלעזר עדיין ליחלוחית של דוד קיימת

רבי יוסי ברבי חנינא אמר עדיין איצטגניני של דוד קיימין דאמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד כולן בני יפת תואר היו ומגדלי בלורית היו ומהלכין בראשי הגייסות היו והן הן בעלי אגרופין של דוד

ופליגא דרבי אבא בר כהנא דאמר רבי אבא בר כהנא אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה דכתיב (שמואל ב ח, טו) ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו ויואב בן צרויה על הצבא מה טעם דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו משום דיואב על הצבא ומה טעם יואב על הצבא משום דדוד עושה משפט וצדקה לכל עמו

(שמואל ב ג, כו) ויצא יואב מעם דוד וישלח מלאכים אחרי אבנר וישיבו אותו מבור הסירה מאי בור הסירה אמר רבי אבא בר כהנא בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג

(שמואל ב ג, כז) ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי אמר רבי יוחנן שדנו דין סנהדרי א״ל מ״ט קטלתיה לעשאל עשאל רודף היה היה לך להצילו באחד מאיבריו לא יכילי ליה השתא בדופן חמישית כוונת ליה באחד מאיבריו לא יכלת ליה

לדבר אתו בשלי אמר רב יהודה אמר רב על עיסקי שלו (שמואל ב ג, כז) ויכהו שם אל החומש אמר רבי יוחנן בדופן חמישית מקום שמרה וכבד תלויין בו

(מלכים א ב, לב) והשיב ה׳ את דמו על ראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו טובים שהיו דורשין אכין ורקין והוא לא דרש צדיקים שהן בפה ולא עשו והוא באיגרת עשה

(שמואל ב כ, י) ועמשא לא נשמר בחרב אשר ביד יואב אמר רב שלא חשדו

(מלכים א ב, לד) ויקבר בביתו במדבר אטו ביתו מדבר הוא אמר רב יהודה אמר רב כמדבר מה מדבר מופקר לכל אף ביתו של יואב מופקר לכל דבר אחר כמדבר מה מדבר מנוקה מגזל ועריות אף ביתו של יואב מנוקה מגזל ועריות (דברי הימים א יא, ח) ויואב יחיה את שאר העיר אמר רב יהודה אפילו מוניני וצחנתא טעים פריס להו:

הדרן עלך נגמר הדין

דף מט עמוד ב

מתני׳ **ארבע** מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק רבי שמעון אומר שריפה סקילה חנק והרג זו מצות הנסקלין:

גמ׳ אמר רבא אמר רב סחורא אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מניין אין מוקדם ומאוחר חוץ משבעה סמנין

דתנן שבעה סמנין מעבירין על הכתם רוק תפל ומי גריסי׳ ומי רגלים ונתר ובורית קמוליא (ואשלך)

וקתני סיפא העבירן שלא כסידרן או שהעבירן שבעתן כאחד לא עשה ולא כלום

רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ארבע מיתות מדקא מפליג רבי שמעון ש״מ דוקא קתני ואידך בפלוגתא לא קא מיירי

רב פפא אמר אף סדר יומא דתנן כל מעשה יום הכפורים האמורים על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה ולא כלום

ואידך ההוא חומרא בעלמא

רב הונא בריה דרב יהושע אמר אף סדר תמיד דקתני עלה זהו סדר תמיד ואידך ההוא למצוה בעלמא

ולאפוקי ממצות חליצה דתנן מצות חליצה בא הוא ויבמתו לפני בית דין היו נותנין לו עצה ההוגנת לו שנאמר (דברים כה, ח) וקראו לו זקני עירו ודברו אליו

והיא אומרת (דברים כה, ז) מאן יבמי וגו׳ והוא אומר לא חפצתי לקחתה ובלשון הקדש היו אומרין

ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו וירקה בפניו רוק הנראה לדיינין ועונתה ואמרה ככה יעשה לאיש וגו׳ ונקרא שמו בישראל וגו׳

ואמר רב יהודה מצות חליצה קוראה וקורא חולצת ורוקקת וקוראה

והוינן בה מאי קמ״ל מתניתין היא הא קמ״ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה תניא נמי הכי בין שהקדים חליצה לרקיקה או רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי

ולאפוקי מהא דתנן כהן גדול משמש בשמונה כלים והדיוט בארבעה בכתונת במכנסים במצנפת ואבנט מוסיף עליהן כהן גדול חושן ואפוד ומעיל וציץ

ותניא מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר (ויקרא טז, ד) ומכנסי בד יהיו על בשרו

ותנא מאי טעמא אקדמיה לכתונת משום דאקדמיה קרא וקרא מאי טעמא אקדמיה משום דמכסיא כולה גופיה עדיפא ליה:

סקילה שריפה כו׳: סקילה חמורה משריפה שכן ניתנה למגדף ולעובד ע״ג מאי חומרא שכן פושט ידו בעיקר

אדרבה שריפה חמורה שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה

דף נ עמוד א

קסברי רבנן נשואה יוצאה לשריפה ולא ארוסה ומדאפקה רחמנא לארוסה בסקילה ש״מ סקילה חמורה

סקילה חמורה מסייף שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודת כוכבים ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונן אבד

אמרת איזה כח מרובה כח המדיח או כח הנידח הוי אומר כח המדיח ותניא מדיחי עיר הנדחת בסקילה

סקילה חמורה מחנק שכן ניתן למגדף ולעובד עבודת כוכבים ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כבודן לכבוד המקום

מדאפקיה רחמנא לארוסה בת ישראל מכלל נשואה בת ישראל מחנק לסקילה ש״מ סקילה חמורה

שריפה חמורה מסייף שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה

אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונן אבד

נאמר אביה בסקילה ונאמר אביה בשריפה מה אביה האמור בסקילה סקילה חמורה מסייף אף אביה האמור בשריפה שריפה חמורה מסייף

שריפה חמורה מחנק שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כבודן לכבוד המקום

מדאפקיה רחמנא לנשואה בת כהן מכלל נשואה בת ישראל מחנק לשריפה ש״מ שריפה חמורה

סייף חמור מחנק שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונם אבד

אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כו׳

אפילו הכי פושט ידו בעיקר עדיף:

רבי שמעון אומר כו׳: שריפה חמורה מסקילה שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה

אדרבה סקילה חמורה שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודת כוכבים ומאי חומרא שכן פושט ידו בעיקר

רבי שמעון לטעמיה דאמר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאה לשרפה ומדאפקיה רחמנא לארוסה בת כהן מכלל ארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה ש״מ שריפה חמורה

שריפה חמורה מחנק שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומר׳ שכן הוקש כבודם לכבוד המקו׳

מדאפקיה רחמנא לנשואה בת כהן מכלל נשואה בת ישראל מחנק לשריפה ש״מ שריפה חמורה

שריפה חמורה מסייף שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונם אבד

אמרת וכי איזה כח מרובה כח המדיח או כח הנידח

דף נ עמוד ב

הוי אומר כח המדיח וקל וחומר ומה חנק שחמור מסייף שריפה חמורה ממנו סייף הקל לא כ״ש

סקילה חמורה מחנק שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודת כוכבים ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כו׳

מדאפקיה רחמנא לארוסה בת ישראל מכלל נשואה בת ישראל מחנק לסקילה שמע מינה סקילה חמורה

סקילה חמורה מסייף שכן ניתנה למגדף כו׳ אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונם אבד

אמרת וכי איזה כח מרובה כח המדיח או כח הנידח הוי אומר כח המדיח וקל וחומר ומה חנק שחמור מסייף סקילה חמורה ממנו סייף הקל לא כ״ש

חנק חמור מסייף שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא כדאמרן

אדרבה סייף חמור שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונם אבד

אמרת וכי איזה כח מרובה כח המדיח או כח הנידח הוי אומר כח המדיח ותניא מדיחי עיר הנדחת בסקילה ר״ש אומר בחנק

מרגלא בפומיה דרבי יוחנן נערה המאורסה בת כהן שזינתה בסקילה ר״ש אומר בשריפה זינתה מאביה בסקילה ר״ש אומר בשריפה

מאי קמ״ל לרבנן נשואה יצאה לשריפה ולא ארוסה לר׳ שמעון אחת ארוסה ואחת נשואה יצאה לשריפה וטעמא מאי משום דלרבנן סקילה חמורה לר׳ שמעון שריפה חמורה

נפקא מינה למי שנתחייב שתי מיתות ב״ד נידון בחמורה

מאי רבי שמעון דתניא רבי שמעון אומר שני כללות נאמרו בבת כהן

בבת כהן ולא בבת ישראל אימא אף בבת כהן

והוציא הכתוב נשואה מכלל נשואה וארוסה מכלל ארוסה

מה כשהוציא הכתוב נשואה מכלל נשואה להחמיר אף כשהוציא הכתוב ארוסה מכלל ארוסה להחמיר

זוממי נשואה בת כהן בכלל זוממי נשואה בת ישראל וזוממי ארוסה בת כהן בכלל זוממי ארוסה בת ישראל

ת״ר (ויקרא כא, ט) ובת איש כהן כי תחל יכול אפילו חללה את השבת ת״ל (ויקרא כא, ט) לזנות בחילולין שבזנות הכתוב מדבר

יכול אפילו פנויה נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל

או אינו אומר אביה אלא להוציא את כל האדם כשהוא אומר (ויקרא כא, ט) היא מחללת הוי כל אדם אמור

הא מה אני מקיים אביה נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל

אי מה להלן נערה והיא ארוסה אף כאן נערה והיא ארוסה נערה והיא נשואה בוגרת והיא ארוסה בוגרת והיא נשואה ואפילו הזקינה מנין

תלמוד לומר (ויקרא כא, ט) ובת כהן מכל מקום

בת כהן

דף נא עמוד א

אין לי אלא שניסת לכהן ניסת ללוי ולישראל לעובד כוכבים לחלל לממזר ולנתין מניין ת״ל (ויקרא כא, ט) ובת איש כהן אע״פ שאינה כהנת

(ויקרא כא, ט) היא בשריפה ואין בועלה בשריפה היא בשריפה ואין זוממיה בשריפה

רבי אליעזר אומר את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה

אמר מר יכול אפילו חיללה שבת חיללה שבת בת סקילה היא

אמר רבא הא מני ר״ש היא דאמר שריפה חמורה סד״א הואיל ואחמיר בהו רחמנא בכהני דרבי בהו מצות יתירות תידון בשריפה קא משמע לן

מאי שנא מיניה דידיה

סלקא דעתך אמינא איהו דאשתריא ליה שבת לגבי עבודה היא כיון דלא אשתריא שבת לגבה אימא תידון בשריפה קא משמע לן

יכול אפילו פנויה הא לזנות כתיב

כדר״א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה

או אינו אומר אביה אלא להוציא את כל אדם אלא מאי ניהו שזינתה מאביה מאי אירא בת כהן אפילו בת ישראל נמי

דאמר רבא אמר לי רב יצחק בר אבודימי אתיא הנה הנה

אתיא זמה זמה

איצטריך סד״א קרא לאפוקי מדרבא מדגלי רחמנא בבת כהן ולא בבת ישראל קמ״ל

בת כהן אין לי אלא שניסת לכהן ניסת ללוי לישראל ולעובד כוכבים ולחלל לנתין ולממזר מניין תלמוד לומר בת איש כהן אף על פי שאינה כהנת

משום דאינסבא להו להני לאו בת כהן היא ותו מידי כהנת לכהן כתיב

סד״א (ויקרא כא, ט) כי תחל לזנות אמר רחמנא הני מילי היכא דקא מתחלא השתא אבל הא כיון דקא מתחלא וקיימא מעיקרא

דאמר מר (ויקרא כב, יב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה

ללוי וישראל נמי (ויקרא כב, יג) ושבה אל בית אביה כנעוריה מכלל דכי איתיה גביה לא אכלה

אימא לא תידון בשריפה קמ״ל

ודלא כר״מ דתניא בת כהן שניסת לישראל ואכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש ומיתתה בשריפה

ניסת לאחד מן הפסולין משלמת קרן וחומש ומיתתה בחנק דברי ר׳ מאיר

וחכמים אומרים זו וזו משלמות קרן ולא חומש ומיתתן בשריפה

ר״א אומר את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה מאי את אביה ואת חמיה

אילימא את אביה מאביה ואת חמיה מחמיה מאי אירא בת כהן אפילו בת ישראל נמי בתו בשריפה וכלתו בסקילה

אלא את אביה ברשות אביה ואת חמיה ברשות חמיה

כמאן אי כרבנן האמרי נשואה יצאת לשריפה ולא ארוסה אי כרבי שמעון האמר אחת ארוסה ואחת נשואה בשריפה

ואי כרבי ישמעאל האמר ארוסה יצאת לשריפה ולא נשואה את חמיה חנק הוא

שלח רבין משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא כך היא הצעה של משנה לעולם כרבנן והכי קאמר כל שהוא למטה ממיתת אביה ומאי ניהו נשוא׳ בת ישראל דאילו נשוא׳ בת ישראל בחנק הכא במיתת אביה בשריפה

כל שהיא למעלה ממיתת אביה ומאי ניהו ארוסה בת ישראל דאילו ארוסה בת ישראל בעלמא בסקילה הכא במיתת חמיה בסקילה

מתקיף לה ר׳ ירמיה מידי למעלה למטה קתני אלא אמר רבי ירמיה

דף נא עמוד ב

לעולם כרבי ישמעאל והכי קאמר את אביה ברשות אביה בשריפה ואת חמיה מחמיה בסקילה וכל אדם בחנק

אמר רבא מאי שנא או אידי ואידי ממש או אידי ואידי רשות

אלא אמר רבא לעולם כר״ש וקסבר ר״א נשואה כארוסה מה ארוסה חד דרגא מסקינן לה מסקילה לשריפה אף נשואה חד דרגא מסקינן לה מחנק לסקילה

מתקיף לה ר׳ חנינא הא אידי ואידי ר״ש בשריפה קאמר

אלא אמר רבינא לעולם כרבנן ואיפוך את אביה בסקילה ואת חמיה בשריפה והאי דקאמר את אביה סירכא בעלמא נקט:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כדשלח רבין משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא אמר רב יוסף הלכתא למשיחא

א״ל אביי אלא מעתה שחיטת קדשים לא ליתני הלכתא למשיחא אלא דרוש וקבל שכר הכא נמי דרוש וקבל שכר

הכי קאמרי הלכתא למה לי סוגיא דשמעתא הלכה קאמר

מאי רבי ישמעאל דתניא (ויקרא כא, ט) ובת [איש] כהן כי תחל לזנות בנערה והיא ארוסה הכתוב מדבר

אתה אומר בנער׳ והיא ארוסה או אינו אלא אפי׳ נשואה ת״ל (ויקרא כא, יח) איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנואף והנואפת הכל היו בכלל הנואף והנואפת הוציא הכתוב בת ישראל בסקילה ובת כהן בשריפה מה כשהוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ארוסה ולא נשואה אף כשהוציא הכתוב בת כהן לשריפה ארוסה ולא נשואה

זוממיה ובועלה בכלל (דברים יט, יט) ועשיתם לו כאשר זמם וגו׳

בועלה מאי כאשר זמם איכא אלא זוממיה בכלל מיתת בועלה

משום שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו דברי רבי ישמעאל

ר״ע אומר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאת לשריפה יכול אפילו פנויה נאמר כאן אביה ונאמר להלן אביה מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל

א״ל ר׳ ישמעאל אי מה להלן נערה והיא ארוסה אף כאן נערה והיא ארוסה

א״ל ר״ע ישמעאל אחי (ויקרא כא, ט) בת ובת אני דורש

א״ל וכי מפני שאתה דורש בת ובת נוציא זו לשריפה אם משמע להביא את הנשואה הביא את הפנויה ואם משמע להוציא את הפנויה הוציא את הנשואה

ור״ע אהני גזירה שוה למעוטי פנויה ואהני בת ובת לרבות את הנשואה

ורבי ישמעאל סבר מדקאמר ליה בת ובת ש״מ הדר ביה מגזירה שוה

ור׳ ישמעאל האי בת ובת מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתני אבוהי דשמואל בר אבין לפי שמצינו שחלק הכתוב בזכרים בין תמימים לבעלי מומין יכול נחלוק בבנותיהן ת״ל בת ובת

ורבי עקיבא (ויקרא כא, ו) מוהם מקריבים והיו קדש נפקא

ור׳ ישמעאל אי מההיא הוה אמינא ה״מ אינהו אבל בנותיהן לא קמ״ל

ורבי ישמעאל

דף נב עמוד א

האי (ויקרא כא, ט) את אביה היא מחללת מאי דריש ביה

מבעי ליה לכדתניא היה רבי מאיר אומר מה ת״ל את אביה היא מחללת שאם היו נוהגין בו קודש נוהגין בו חול כבוד נוהגין בו בזיון אומרין ארור שזו ילד ארור שזו גידל ארור שיצא זו מחלציו

אמר רב אשי כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפי׳ לרשיעא בר צדיקא כמאן כהאי תנא:

זו מצות הנסקלין: מאי תנא דקתני זו מצות הנסקלין

משום דתנא נגמר הדין מוציאין אותו לסקלו בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ואיידי דקא בעי למיתנא מצות הנשרפין תנא נמי זו מצות הנסקלין:

מתני׳ מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צווארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו

ר׳ יהודה אומר אף הוא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותח את פיו בצבת שלא בטובתו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו

אמר רבי אלעזר (בן) צדוק מעשה בבת כהן אחת שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה אמר לו מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי:

גמ׳ מאי פתילה אמר רב מתנה פתילה של אבר

מנא לן אתיא שריפה שריפה מעדת קרח מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים

רבי אלעזר אמר אתיא שריפה שריפה מבני אהרן מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים

מאן דיליף מעדת קרח מנא ליה דכתיב (במדבר יז, ג) ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם שנשמתן נשרפת וגוף קיים

ואידך ההיא שריפה ממש היא ומאי בנפשותם שנתחייבו שריפה על עסקי נפשותם

כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (תהלים לה, טז) בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה חרק עליהן שר של גיהנם שניו

ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה דכתי׳ (ויקרא י, ב) וימותו לפני ה׳ כעין מיתה

ואידך ההוא שריפה ממש הואי ומאי דכתיב וימותו דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אומר שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע ונכנסו שנים בחוטמו של זה ושנים בחוטמו של זה ושרפום

והכתיב (ויקרא י, ב) ותאכל אותם ולא בגדיהם

ונילף מפרים הנשרפים מה להלן שריפה ממש אף כאן שריפה ממש

מסתברא מאדם הוה ליה למילף שכן אדם חוטא נשמה פיגול

אדרבה מפרים הנשרפים הוה ליה למילף שכן מכשיר לדורות

הנך נפישין

מאן דיליף מעדת קרח מאי טעמא לא יליף מבני אהרן ההוא שריפה ממש הואי ונילף מינה

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה

וכי מאחר דאיכא דרב נחמן גזרה שוה למה לי

אי לאו גזרה שוה הוה אמינא שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא כלל ואי משום ואהבת לרעך כמוך לפיש ליה חבילי זמורות כי היכי דלישרוף לעגל קמ״ל:

וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור אמר להן הקב״ה הנראה מי קובר את מי אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי נפישי גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני

אמר רבי (אליעזר)

דף נב עמוד ב

למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ בתחלה דומה לקיתון של זהב סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה

אימרתא בת טלי בת כהן שזינתה הואי אקפה רב חמא בר טוביה חבילי זמורות ושרפה

אמר רב יוסף טעה בתרתי טעה בדרב מתנה וטעה בדתניא (דברים יז, ט) ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם בזמן שיש כהן יש משפט בזמן שאין כהן אין משפט:

אמר רבי אלעזר ברבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה וכו׳: אמר רב יוסף בית דין של צדוקים הוה

הכי אמר להו והכי אהדרו ליה והתניא אמר רבי אלעזר ברבי צדוק זכורני כשהייתי תינוק ומורכב על כתיפו של אבא והביאו בת כהן שזינתה והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה אמרו לו קטן היית ואין מביאין ראיה מן הקטן שני מעשים הוו

הי אמר להו ברישא אילימא הא קמייתא אמר להו ברישא א״ל כשהוא גדול ולא אשגחו ביה אמר להו כשהוא קטן ואשגחו ביה

אלא הא אמר להו ברישא ואמרו ליה קטן היית ואמר להו כשהוא גדול ואמרו ליה מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי:

מתני׳ מצות הנהרגין היו מתיזין את ראשו בסייף כדרך שהמלכות עושה רבי יהודה אומר ניוול הוא לו אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו:

גמ׳ תניא אמר להן רבי יהודה לחכמים אף אני יודע שמיתה מנוולת היא אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה (ויקרא יח, ג) ובחקותיהם לא תלכו

ורבנן כיון דכתיב סייף באורייתא לא מינייהו קא גמרינן

דאי לא תימא הכי הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי היכי שרפינן והכתיב ובחקותיהם לא תלכו אלא כיון דכתיב שריפה באורייתא דכתיב (ירמיהו לד, ה) ובמשרפות אבותיך וגו׳ לאו מינייהו קא גמרינן והכא נמי כיון דכתיב סייף באורייתא לאו מינייהו קא גמרינן

והא דתנן באידך פירקין אלו הן הנהרגין הרוצח ואנשי עיר הנדחת בשלמא עיר הנדחת כתיב בהו (דברים יג, טז) לפי חרב אלא רוצח מנלן

דתניא (שמות כא, כ) נקם ינקם נקימה זו איני יודע מה הוא כשהוא אומר (ויקרא כו, כה) והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית הוי אומר נקימה זו סייף

ואימא דבריז ליה מיברז לפי חרב כתיב

ואימא דעביד ליה גיסטרא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה

אשכחן דקטל עבדא בר חורין מנא לן

ולאו קל וחומר הוא קטל עבדא בסייף בר חורין בחנק

הניחא למאן דאמר חנק קל אלא למ״ד חנק חמור מאי איכא למימר

נפקא ליה מדתניא (דברים כא, ט) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה מה להלן בסייף ומן הצואר אף כאן בסייף ומן הצואר

אי מה להלן בקופיץ וממול עורף אף כאן בקופיץ וממול עורף אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה:

מתני׳ מצות הנחנקין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו ונותן סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צווארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאת:

גמ׳ תנו רבנן (ויקרא כ, י) איש פרט לקטן (ויקרא כ, י) אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן (ויקרא כ, י) אשת רעהו פרט לאשת אחרים

(ויקרא כ, ב) מות יומת בחנק אתה אומר בחנק או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה אמרת כל מקום שנאמר מיתה בתורה סתם אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה דברי רבי יאשיה

רבי יונתן אומר לא מפני שהיא קלה אלא כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק

רבי אומר נאמר מיתה בידי שמים ונאמר מיתה בידי אדם מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין בה רושם אף מיתה האמורה בידי אדם מיתה שאין בה רושם

ואימא שריפה מדאמר רחמנא בת כהן בשריפה מכלל דהא לאו בת שריפה היא

דף נג עמוד א

בשלמא לר׳ יונתן כדקא מפרש רבי טעמא אלא לרבי יאשיה ממאי דאיכא חנק בעולם אימא סייף

אמר רבא ארבע מיתות גמרא גמירי להו

מאי לא מפני שהיא קלה קמיפלגי בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן

א״ל רבי זירא לאביי שאר הנסקלין דלא כתיב בהו סקילה דגמרי מאוב וידעוני במאי גמרי במות יומתו גמרי או בדמיהם בם גמרי

א״ל בדמיהם דמיהם בם גמרי דאי במות יומתו גמרי דמיהם דמיהם למה לי

אלא מאי בדמיהם דמיהם גמרי מות יומתו למה לי

כדתניא (במדבר לה, כא) מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה הכתובה בו מניין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו תלמוד לומר מות יומת המכה מ״מ

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ואי במות יומתו גמרי מאי קא קשיא ליה

אילימא אשת איש קא קשיא ליה למיתי ולמיגמר מות יומת מאוב וידעוני מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

מדאמר רחמנא ארוסה בסקילה מכלל דנשואה לאו בסקילה

ואלא מכה אביו ואמו קא קשיא ליה למיתי ולמיגמר מאוב וידעוני

עד דגמרי מאוב וידעוני ליגמרו מאשת איש דאי אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה

אמר ליה שאר הנסקלין גופייהו קא קשיא ליה דאי במות יומת גמרי עד דגמרי מאוב וידעוני ליגמרו מאשת איש:

מתני׳ אלו הן הנסקלין הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה ועל הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה והמגדף והעובד עבודת כוכבים והנותן מזרעו למולך ובעל אוב וידעוני והמחלל את השבת והמקלל אביו ואמו והבא על נערה המאורסה והמסית והמדיח והמכשף ובן סורר ומורה

הבא על האם חייב עליה משום אם ומשום אשת אב רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד

הבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו בין מן האירוסין בין מן הנישואין

הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו בין מן האירוסין בין מן הנישואין:

גמ׳ תניא רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו חייב אלא משום האם בלבד

מאי אינה ראויה לו אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין מכלל דרבנן סברי אע״ג דאינה ראויה לו הא לית ליה קידושין בגווה

אלא חייבי לאוין ור׳ יהודה סבר לה כרבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין

מתיב רב אושעיא איסור מצוה ואיסור קדושה חולצות ולא מתייבמות

דף נג עמוד ב

איסור מצוה שניות מדברי סופרים ואמאי קרו להו איסור מצוה שמצוה לשמוע דברי חכמים

איסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרו להו איסור קדושה דכתיב (ויקרא כא, ו) קדושים יהיו לאלהיהם

ותניא עלה רבי יהודה מחליף

חלופי הוא דמחליף הא חליצה בעיא ואי סלקא דעתך ר׳ יהודה כר׳ עקיבא סבירא ליה מכדי חייבי לאוין לרבי עקיבא כחייבי כריתות דמי וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו

לדבריו דתנא קמא קאמר וליה לא סבירא ליה

כי אתא רבי יצחק תני כדתנן רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד

וטעמא מאי אמר אביי דאמר קרא (ויקרא יח, ז) אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב

אלא מעתה (ויקרא יח, ח) ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אמו

אלא אמו שהיא אשת אביו קאי הכא וממעט לה קאי הכא וממעט לה השתא אמו שאינה אשת אביו מיחייב אשת אביו שאינה אמו מיחייב אמו שהיא אשת אביו לא מיחייב כלל

ותו לרבנן נמי הכתיב אמך היא אלא ההוא מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב אידי לרבי יהודה נמי ההוא מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב אידי

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא אמר קרא ערותה משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות

אלא מעתה (ויקרא יח, טו) ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה הכי נמי משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות

והתנן הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו ולא פליג ר׳ יהודה

אלא כיון דחד גופא הוא אע״ג דתרי איסורי נינהו כתיב ערותה הכא נמי כיון דחד גופא הוא אע״ג דתרי איסורי נינהו כתיב ערותה

אלא אמר רבא קסבר ר׳ יהודה ערות אביך זו אשת אביך ומייתי לה בגזירה שוה

ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינה אשת אביו מניין ת״ל ערות אמך לא תגלה אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אביו

דף נד עמוד א

תניא כוותיה דרבא (ויקרא כ, יא) איש פרט לקטן

(ויקרא כ, יא) אשר ישכב את אשת אביו משמע בין אשת אביו שהיא אמו ובין אשת אביו שלא אמו אמו שאינה אשת אביו מניין ת״ל (ויקרא כ, יא) ערות אביו גלה מופנה להקיש ולדון ממנו גזרה שוה

מות יומתו בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה נאמר כאן דמיהם בם ונאמר באוב וידעוני דמיהם בם מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

עונש שמענו אזהרה מניין ת״ל (ויקרא יח, ז) ערות אביך לא תגלה ערות אביך זו אשת אביך

אתה אומר אשת אביך או אינו אלא ערות אביך ממש נאמר כאן ערות אביך לא תגלה ונאמר להלן (ויקרא כ, יא) ערות אביו גלה מה להלן באישות הכתוב מדבר אף כאן באישות הכתוב מדבר

ומשמע בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו אמו שאינה אשת אביו מניין תלמוד לומר (ויקרא יח, ז) ערות אמך לא תגלה

אין לי אלא באזהרה שעשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו עונש מניין

נאמר כאן ערות אביך לא תגלה ונאמר להלן ערות אביו גלה מה באזהרה עשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו אף בעונש עשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו

(ויקרא יח, ז) אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב

ורבנן ערות אביך ממש

האי (ויקרא יח, כב) מואת זכר נפקא לחייב עליו שתים

וכדרב יהודה דאמר רב יהודה נכרי הבא על אביו חייב שתים הבא על אחי אביו חייב שתים

אמר רבא מסתברא מילתא דרב יהודה בישראל בשוגג ובקרבן והאי דקאמר נכרי לישנא מעליא הוא דאי סלקא דעתך נכרי ממש דינו מאי ניהו קטלא בתרי קטלי קטלת ליה

תניא נמי הכי הבא על אביו חייב שתים הבא על אחי אביו חייב שתים

איכא דאמרי דלא כרבי יהודה

ואיכא דאמרי אפילו תימא רבי יהודה ומייתי לה בק״ו מאחי אביו ומה אחי אביו דקורבה דאביו הוא חייב שתים אביו לא כ״ש

וקמיפלגי בפלוגתא דאביי ורבא מר סבר עונשין מן הדין ומר סבר אין עונשין מן הדין

ורבנן אזהרה לאשת אביו מנא להו נפקא להו מערות אשת אביך לא תגלה

ור׳ יהודה ההוא מיבעי ליה לאזהרה לאשת אביו לאחר מיתה

ורבנן ההוא מסיפא דקרא נפקא ערות אביך היא

ורבי יהודה ההוא מיבעי ליה משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת איש

והאנן תנן הבא על אשת אב חייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו ולא פליג רבי יהודה

אמר אביי פליג בברייתא

ורבנן עונש דאשת אביו לאחר מיתה מנא להו בשלמא רבי יהודה מייתי לה בגזרה שוה אלא רבנן מנא להו

אמרי לך ההוא ערות אביו גלה דמפיק לה רבי יהודה לגזירה שוה מפקי ליה אינהו לעונש דאשת אביו לאחר מיתה

ורבנן עונש לאמו שאינה אשת אביו מנא להו אמר רב שישא בריה דרב אידי אמר קרא אמך היא עשאה הכתוב לאמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו:

הבא על כלתו כו׳: ולחייב נמי משום אשת בנו אמר אביי פתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו לומר לך זו היא כלתו זו היא אשת בנו:

מתני׳ הבא על הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה בסקילה אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא לפי שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל ד״א שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה:

גמ׳ זכר מנא לן דת״ר (ויקרא כ, יג) איש פרט לקטן אשר ישכב את זכר בין גדול בין קטן משכבי אשה מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה

א״ר ישמעאל הרי זה בא ללמד ונמצא למד

מות יומתו בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה נאמר כאן דמיהם בם ונאמר באוב וידעוני דמיהם בם מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

דף נד עמוד ב

עונש שמענו אזהרה מניין ת״ל (ויקרא יח, כב) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא

למדנו אזהרה לשוכב לנשכב מניין ת״ל (דברים כג, יח) לא יהיה קדש מבני ישראל ואומר (מלכים א יד, כד) וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים אשר הוריש וגו׳ דברי רבי ישמעאל

רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר ואת זכר לא תשכב משכבי אשה קרי ביה לא תשכב

בהמה מנא לן דתנו רבנן (ויקרא כ, טו) איש פרט לקטן אשר יתן שכבתו בבהמה בין גדולה בין קטנה

מות יומת בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה נאמר כאן תהרגו ונאמר להלן (דברים יג, י) כי הרג תהרגנו מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

למדנו עונש לשוכב עונש לנשכב מנלן ת״ל (שמות כב, יח) כל שוכב עם בהמה מות יומת אם אינו ענין לשוכב תניהו ענין לנשכב

למדנו עונש בין לשוכב בין לנשכב אזהרה מניין ת״ל (ויקרא יח, כג) ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה

למדנו אזהרה לשוכב לנשכב מניין ת״ל (דברים כג, יח) לא יהיה קדש מבני ישראל ואומר (מלכים א יד, כד) וגם קדש היה בארץ וגו׳ דברי רבי ישמעאל

רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר לא תתן שכבתך לא תתן שכיבתך

הבא על הזכור והביא עליו זכר

אמר ר׳ אבהו לדברי רבי ישמעאל חייב שתים חדא מלא תשכב וחדא מלא יהיה קדש לדברי ר״ע אינו חייב אלא אחת לא תשכב לא תשכב חדא היא

הבא על הבהמה והביא בהמה עליו אמר רבי אבהו לדברי ר׳ ישמעאל חייב שתים חדא מלא תתן שכבתך וחדא מלא יהיה קדש לדברי רבי עקיבא אינו חייב אלא אחת שכבתך ושכיבתך חדא היא

אביי אמר אפי׳ לדברי רבי ישמעאל נמי אינו חייב אלא אחת דכי כתיב לא יהיה קדש בגברי כתיב

אלא לרבי ישמעאל אזהרה לנשכב מנא ליה נפקא ליה (שמות כב, יח) מכל שוכב עם בהמה מות יומת אם אינו ענין לשוכב תניהו ענין לנשכב

ואפקיה רחמנא לנשכב בלשון שוכב מה שוכב ענש והזהיר אף נשכב ענש והזהיר

הנרבע לזכר והנרבע לבהמה אמר רבי אבהו לדברי רבי עקיבא חייב שתים חדא מלא תשכב וחדא מלא תתן שכבתך לדברי רבי ישמעאל אינו חייב אלא אחת אידי ואידי לא יהיה קדש הוא

אביי אמר אפילו לדברי רבי ישמעאל נמי חייב שתים דכתיב כל שוכב עם בהמה מות יומת אם אינו ענין לשוכב תניהו ענין לנשכב ואפקיה רחמנא לנשכב בלשון שוכב מה שוכב ענש והזהיר אף נשכב ענש והזהיר

אבל הבא על הזכור והביא זכר עליו הבא על הבהמה והביא בהמה עליו בין לר׳ אבהו בין לאביי לרבי ישמעאל חייב שלש לרבי עקיבא חייב שתים

תנו רבנן זכור לא עשו בו קטן כגדול בהמה עשו בה קטנה כגדולה

מאי לא עשו בו קטן כגדול אמר רב לא עשו ביאת פחות מבן תשע שנים כבן תשע שנים ושמואל אמר לא עשו ביאת פחות מבן שלש שנים כבן שלש שנים

במאי קמיפלגי רב סבר כל דאיתיה בשוכב איתיה בנשכב וכל דליתיה בשוכב ליתיה בנשכב

ושמואל סבר משכבי אשה כתיב

תניא כוותיה דרב זכר בן תשע שנים ויום אחד

דף נה עמוד א

הבא על הבהמה בין כדרכה בין שלא כדרכה והאשה המביאה את הבהמה עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב

דרש רב נחמן בר רב חסדא באשה שני משכבות ובבהמה משכב אחד

מתקיף לה רב פפא אדרבה אשה דאורחה היא אמשכב מיחייב אמידעם אחרינא לא מחייב בהמה דלאו אורחא היא לחייב עלה על כל נקב ונקב

תניא (דלא כתרוייהו) זכר בן תשע שנים ויום אחד הבא על הבהמה בין כדרכה בין שלא כדרכה והאשה המביאה את הבהמה עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב

א״ל רבינא לרבא המערה בזכור מהו

המערה בזכור (ויקרא יח, כב) משכבי אשה כתיב ביה אלא המערה בבהמה מהו

א״ל אם אינו ענין להעראה דכתיבא גבי אחות אביו ואחות אמו דלא צריכא דהא איתקש להעראה דנדה תניהו ענין להעראה דבהמה

מכדי בהמה מחייבי מיתות ב״ד היא למה לי דכתיב להעראה דידה גבי חייבי כריתות לכתביה גבי חייבי מיתות בית דין וליגמור חייבי מיתות בית דין מחייבי מיתות בית דין

הואיל וכוליה קרא לדרשא הוא דאתי כתיבא נמי מילתא דדרשא

בעא מיניה רב אחדבוי בר אמי מרב ששת המערה בעצמו מהו אמר ליה קבסתן

אמר רב אשי מאי תיבעי לך בקושי לא משכחת לה כי משכחת לה במשמש מת למאן דאמר משמש מת בעריות פטור הכא פטור ולמאן דאמר חייב הכא מיחייב תרתי מיחייב אשוכב ומיחייב אנשכב

בעו מיניה מרב ששת עובד כוכבים הבא על הבהמה מהו תקלה וקלון בעינן והכא תקלה איכא קלון ליכא או דילמא תקלה אע״פ שאין קלון

אמר רב ששת תניתוה מה אילנות שאין אוכלין ואין שותין ואין מריחין אמרה תורה השחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה על ידן המתעה את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה

אלא מעתה עובד כוכבים המשתחוה לבהמתו תיתסר ומקטלא מי איכא מידי דלישראל לא אסר ולעובד כוכבים אסר

ישראל גופיה ליתסר מידי דהוה ארביעה אמר אביי זה קלונו מרובה וזה קלונו מועט

והרי אילנות דאין קלונן מרובה ואמרה תורה השחת שרוף וכלה בבעלי חיים קאמרינן דחס רחמנא עלייהו

רבא אמר אמרה תורה בהמה נהנית מעבירה תיהרג

והרי אילנות דאין נהנין מעבירה ואמרה תורה השחת שרוף וכלה בבעלי חיים קאמרינן דחס רחמנא עלייהו

ת״ש ד״א שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה מאי לאו

דף נה עמוד ב

מדסיפא תקלה וקלון רישא תקלה בלא קלון והיכי דמי עובד כוכבים הבא על הבהמה

לא סיפא תקלה וקלון רישא הא קמ״ל דאפילו קלון בלא תקלה נמי מיחייבי והיכי דמי ישראל הבא על הבהמה בשוגג וכדבעי רב המנונא

דבעי רב המנונא ישראל הבא על הבהמה בשוגג מהו תקלה וקלון בעינן והכא קלון איכא תקלה ליכא או דילמא קלון אע״פ שאין תקלה

אמר רב יוסף תא שמע בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה ואם בא עליה יבם קנאה וחייבין עליה משום אשת איש

ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון ניסת לכהן אוכלת בתרומה בא עליה אחד מן הפסולים פסלה מן הכהונה

ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין על ידה והיא פטורה

אחד מכל עריות ואפילו בהמה והא הכא דקלון איכא תקלה ליכא וקתני מומתין על ידה

כיון דמזידה היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה עלה דידה חס אבהמה לא חס

אמר רבא ת״ש בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל ומטמא כנדה לטמא משכב תחתון כעליון

פוסל ואינו מאכיל ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח ונסקלת ע״י ואם בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה מומתים על ידו

והא הכא קלון איכא תקלה ליכא וקתני נסקלת על ידו

כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עילויה עליה דידיה חס רחמנא אבהמה לא חס רחמנא

תא שמע דבר אחר שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה מאי לאו מדסיפא תקלה וקלון רישא קלון בלא תקלה והיכי דמי ישראל הבא על הבהמה בשוגג

לא סיפא תקלה וקלון רישא תקלה בלא קלון והיכי דמי עובד כוכבים הבא על הבהמה וכדבעו מיניה מרב ששת:

מתני׳ המגדף אינו חייב עד שיפרש השם א״ר יהושע בן קרחה

דף נו עמוד א

בכל יום דנין את העדים בכינוי יכה יוסי את יוסי

נגמר הדין לא הורגין בכינוי אלא מוציאין כל אדם לחוץ שואלין את הגדול שביניהן ואומר לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין

והשני אומר אף אני כמוהו והשלישי אומר אף אני כמוהו:

גמ׳ תנא עד שיברך שם בשם

מנהני מילי אמר שמואל דאמר קרא (ויקרא כד, טז) ונוקב שם וגו׳ בנקבו שם יומת

ממאי דהאי נוקב לישנא דברוכי הוא דכתיב (במדבר כג, ח) מה אקב לא קבה אל ואזהרתיה מהכא (שמות כב, כז) אלהים לא תקלל

ואימא מיברז הוא דכתיב (מלכים ב יב, י) ויקב חור בדלתו ואזהרתיה מהכא (דברים יב, ג) ואבדתם את שמם לא תעשון כן לה׳ אלהיכם

בעינא שם בשם וליכא

ואימא דמנח שני שמות אהדדי ובזע להו ההוא נוקב וחוזר ונוקב הוא ואימא דחייק שם אפומא דסכינא ובזע בה ההוא חורפא דסכינא הוא דקא בזע

אימא פרושי שמיה הוא דכתיב (במדבר א, יז) ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות ואזהרתיה מהכא (דברים ו, יג) את ה׳ אלהיך תירא

חדא דבעינא שם בשם וליכא ועוד הויא ליה אזהרת עשה ואזהרת עשה לא שמה אזהרה

ואיבעית אימא אמר קרא (ויקרא כד, יא) ויקב ויקלל למימרא דנוקב קללה הוא

ודילמא עד דעבד תרוייהו לא סלקא דעתך דכתיב (ויקרא כד, יד) הוצא את המקלל ולא כתיב הוצא את הנוקב והמקלל שמע מינה חדא היא

תנו רבנן איש מה ת״ל איש איש לרבות את העובדי כוכבים שמוזהרין על ברכת השם כישראל ואינן נהרגין אלא בסייף שכל מיתה האמורה בבני נח אינה אלא בסייף

והא מהכא נפקא מהתם נפקא ה׳ זו ברכת השם

אמר ר׳ יצחק נפחא לא נצרכא אלא לרבותא הכינויין ואליבא דרבי מאיר

דתניא (ויקרא כד, טו) איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר (ויקרא כד, טז) ונוקב שם ה׳ מות יומת לפי שנאמר ונוקב שם מות יומת יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מניין לרבות כל הכינויין תלמוד לומר איש כי יקלל אלהיו מכל מקום דברי רבי מאיר

וחכמים אומרים על שם המיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה

ופליגא דרבי מיישא דאמר רבי מיישא בן נח שבירך את השם בכינויים לרבנן חייב

מאי טעמא דאמר קרא (ויקרא כד, טז) כגר כאזרח גר ואזרח הוא דבעינן בנקבו שם אבל עובד כוכבים אפילו בכינוי

ורבי מאיר האי כגר כאזרח מאי עביד ליה גר ואזרח בסקילה אבל עובד כוכבים בסייף סלקא דעתך אמינא הואיל ואיתרבו איתרבו קמ״ל

ורבי יצחק נפחא אליבא דרבנן האי כגר כאזרח מאי עביד ליה גר ואזרח הוא דבעינן שם בשם אבל עובד כוכבים לא בעינן שם בשם

איש איש למה לי דיברה תורה כלשון בני אדם

תנו רבנן שבע מצות נצטוו בני נח דינין וברכת השם ע״ז גילוי עריות ושפיכות דמים וגזל ואבר מן החי

דף נו עמוד ב

רבי חנניה בן (גמלא) אומר אף על הדם מן החי רבי חידקא אומר אף על הסירוס רבי שמעון אומר אף על הכישוף

רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת כישוף בן נח מוזהר עליו (דברים יח, י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים וגו׳ ובגלל התועבות האלה ה׳ אלהיך מוריש אותם מפניך ולא ענש אלא אם כן הזהיר

רבי אלעזר אומר אף על הכלאים מותרין בני נח ללבוש כלאים ולזרוע כלאים ואין אסורין אלא בהרבעת בהמה ובהרכבת האילן

מנהני מילי אמר ר׳ יוחנן דאמר קרא (בראשית ב, טז) ויצו ה׳ אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל

ויצו אלו הדינין וכן הוא אומר (בראשית יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו׳

ה׳ זו ברכת השם וכן הוא אומר (ויקרא כד, טז) ונוקב שם ה׳ מות יומת אלהים זו עבודת כוכבים וכן הוא אומר (שמות כ, ב) לא יהיה לך אלהים אחרים על האדם זו שפיכות דמים וכן הוא אומר (בראשית ט, ו) שופך דם האדם וגו׳

לאמר זו גילוי עריות וכן הוא אומר (ירמיהו ג, א) לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר מכל עץ הגן ולא גזל אכל תאכל ולא אבר מן החי

כי אתא רבי יצחק תני איפכא ויצו זו עבודת כוכבים אלהים זו דינין

בשלמא אלהים זו דינין דכתיב (שמות כב, ז) ונקרב בעל הבית אל האלהים אלא ויצו זו ע״ז מאי משמע

רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר (שמות לב, ח) סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם וגו׳ וחד אמר (הושע ה, יב) עשוק אפרים רצוץ משפט כי הואיל הלך אחרי צו

מאי בינייהו איכא בינייהו עכו״ם שעשה ע״ז ולא השתחוה לה למאן דאמר עשו משעת עשייה מיחייב למאן דאמר כי הואיל הלך עד דאזיל בתרה ופלח לה

אמר רבא ומי איכא למאן דאמר עכו״ם שעשאה ע״ז ולא השתחוה לה חייב והתניא בעכו״ם דברים שבית דין של ישראל ממיתין עליהן בן נח מוזהר עליהן אין בית דין של ישראל ממיתין עליהן אין בן נח מוזהר עליהן למעוטי מאי לאו למעוטי עכו״ם שעשה ע״ז ולא השתחוה לה

אמר רב פפא לא למעוטי גיפוף ונישוק

גיפוף ונישוק דמאי אילימא כדרכה בר קטלא הוא אלא למעוטי שלא כדרכה

דינין בני נח איפקוד והתניא עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם

דינין דכתיב (שמות טו, כה) שם שם לו חוק ומשפט שבת וכיבוד אב ואם דכתיב (דברים ה, יא) כאשר צוך ה׳ אלהיך ואמר רב יהודה כאשר צוך במרה

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא נצרכה אלא לעדה ועדים והתראה

אי הכי מאי והוסיפו עליהן דינין

אלא אמר רבא לא נצרכה אלא לדיני קנסות אכתי והוסיפו בדינין מיבעי ליה

אלא אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא להושיב בית דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר והא בני נח לא איפקוד והתניא כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר

אלא אמר רבא האי תנא תנא דבי מנשה הוא דמפיק ד״ך ועייל ס״ך

דתנא דבי מנשה שבע מצות נצטוו בני נח ע״ז וגילוי עריות ושפיכות דמים גזל ואבר מן החי סירוס וכלאים

רבי יהודה אומר אדם הראשון לא נצטווה אלא על ע״ז בלבד שנאמר ויצו ה׳ אלהים על האדם רבי יהודה בן בתירה אומר אף על ברכת השם ויש אומרים אף על הדינים

כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב אלהים אני לא תקללוני אלהים אני לא תמירוני אלהים אני יהא מוראי עליכם כמאן כיש אומרים

תנא דבי מנשה אי דריש ויצו אפילו הנך נמי אי לא דריש ויצו הני מנא ליה

לעולם לא דריש ויצו הני כל חדא וחדא באפי נפשיה כתיבא ע״ז וגילוי עריות

דף נז עמוד א

דכתיב (בראשית ו, יא) ותשחת הארץ לפני האלהים ותנא דבי רבי ישמעאל בכל מקום שנא׳ השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודת כוכבים דבר ערוה שנא׳ (בראשית ו, יב) כי השחית כל בשר את דרכו עבודת כוכבים דכתיב (דברים ד, טז) פן תשחיתון ועשיתם וגו׳

ואידך אורחייהו דקא מגלי

שפיכות דמים דכתיב (בראשית ט, ו) שופך דם האדם וגו׳ ואידך קטלייהו הוא דקמגלי

גזל דכתיב (בראשית ט, ג) כירק עשב נתתי לכם את כל וא״ר לוי כירק עשב ולא כירק גנה ואידך ההוא למישרי בשר הוא דאתא

אבר מן החי דכתיב (בראשית ט, ד) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואידך ההוא למישרי שרצים הוא דאתא

סירוס דכתיב (בראשית ט, ז) שרצו בארץ ורבו בה ואידך לברכה בעלמא

כלאים דכתיב (בראשית ו, כ) מהעוף למינהו ואידך ההוא לצותא בעלמא

אמר רב יוסף אמרי בי רב על שלש מצות בן נח נהרג: גש״ר סימן: על גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל ברכת השם

מתקיף לה רב ששת בשלמא שפיכות דמים דכתיב (בראשית ט, ו) שופך דם האדם וגו׳ אלא הנך מנא להו

אי גמר משפיכות דמים אפילו כולהו נמי אי משום דאיתרבאי מאיש איש עבודת כוכבים נמי איתרבי מאיש איש

אלא אמר רב ששת אמרי בי רב על ארבע מצות בן נח נהרג

ועל עבודת כוכבים בן נח נהרג והתניא בעבודת כוכבים דברים שב״ד של ישראל ממיתין עליהן בן נח מוזהר עליהן אזהרה אין מיתה לא אמר רב נחמן בר יצחק אזהרה שלהן זו היא מיתתן

רב הונא ורב יהודה וכולהו תלמידי דרב אמרי על שבע מצות בן נח נהרג גלי רחמנא בחדא והוא הדין לכולהו

ועל הגזל בן נח נהרג והתניא על הגזל גנב וגזל וכן יפת תואר וכן כיוצא בהן כותי בכותי וכותי בישראל אסור וישראל בכותי מותר ואם איתא ניתני חייב

משום דקבעי למיתני סיפא ישראל בכותי מותר תנא רישא אסור

והא כל היכא דאית ליה חיובא מיתנא קתני דקתני רישא על שפיכות דמים כותי בכותי וכותי בישראל חייב ישראל בכותי פטור

התם היכי ליתני אסור ומותר והתניא כותי ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין

כיוצא בו בגזל מאי היא אמר רב אחא בר יעקב לא נצרכה אלא לפועל בכרם

פועל בכרם אימת אי בשעת גמר מלאכה התירא הוא אי לאו בשעת גמר מלאכה גזל מעליא הוא

אלא אמר רב פפא לא נצרכה אלא לפחות משוה פרוטה אי הכי כותי בישראל אסור הא בר מחילה הוא נהי דבתר הכי מחיל ליה צערא בשעתיה מי לית ליה

כותי בכותי כיוצא בהן כיון דלאו בני מחילה נינהו גזל מעליא הוא

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא לא נצרכה אלא לכובש שכר שכיר כותי בכותי וכותי בישראל אסור ישראל בכותי מותר

כיוצא ביפת תואר מאי היא כי אתא רב דימי א״ר אלעזר א״ר חנינא בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה

כיוצא בו דשפיכות דמים לא תניא אמר אביי אי משכחת דתניא רבי יונתן בן שאול היא דתניא רבי יונתן בן שאול אומר רודף אחר חבירו להורגו ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל

דף נז עמוד ב

נהרג עליו

אשכח ר׳ יעקב בר אחא דהוה כתיב בספר אגדתא דבי רב בן נח נהרג בדיין א׳ ובעד אחד שלא בהתראה מפי איש ולא מפי אשה ואפילו קרוב משום רבי ישמעאל אמרו אף על העוברין

מנהני מילי אמר רב יהודה דאמר קרא (בראשית ט, ה) אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש אפילו בדיין אחד

(בראשית ט, ה) מיד כל חיה אפילו שלא בהתראה (בראשית ט, ה) אדרשנו ומיד האדם אפילו בעד אחד (בראשית ט, ה) מיד איש ולא מיד אשה אחיו אפילו קרוב

משום רבי ישמעאל אמרו אף על העוברין מאי טעמיה דרבי ישמעאל דכתיב (בראשית ט, ו) שופך דם האדם באדם דמו ישפך איזהו אדם שהוא באדם הוי אומר זה עובר שבמעי אמו

ותנא קמא תנא דבי מנשה הוא דאמר כל מיתה האמורה לבני נח אינו אלא חנק ושדי ליה האי באדם אסיפיה דקרא ודרוש ביה הכי באדם דמו ישפך איזהו שפיכות דמים של אדם שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה חנק

מתיב רב המנונא ואשה לא מפקדה והכתיב (בראשית יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו׳

הוא מותיב לה והוא מפרק לה בניו לדין ביתו לצדקה

אמר ליה רב אויא סבא לרב פפא אימא בת נח שהרגה לא תיהרג מיד איש ולא מיד אשה כתיב אמר ליה הכי אמר רב יהודה שופך דם האדם מכל מקום אימא בת נח שזינתה לא תיהרג דכתיב (בראשית ב, כד) על כן יעזב איש ולא אשה א״ל הכי אמר רב יהודה (בראשית ב, כד) והיו לבשר אחד הדר ערבינהו קרא

ת״ר איש מה תלמוד לומר (ויקרא יח, ו) איש איש לרבות את הכותים שמוזהרין על העריות כישראל

והא מהכא נפקא מהתם נפקא לאמר זה גילוי עריות

התם בעריות דידהו והכא בעריות דידן דקתני סיפא בא על עריות ישראל נידון בדיני ישראל

למאי הלכתא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא נצרכה אלא לעדה ועדים והתראה

מגרע גרע

אלא א״ר יוחנן לא נצרכה אלא לנערה המאורסה דלדידהו לית להו דדייניגן להו בדינא דידן

אבל אשת איש בדינא דידהו דייניגן להו והתניא בא על נערה המאורסה נידון בסקילה על אשת איש נידון בחנק ואי בדינא דידהו סייף הוא

אמר רב נחמן בר יצחק מאי אשת איש דקתני כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה דלדידהו לית להו דייניגן להו בדינא דידן

דתני ר׳ חנינא בעולת בעל יש להן נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להן

תניא כוותיה דר׳ יוחנן כל ערוה שב״ד של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה אין ב״ד של ישראל ממיתין עליה אין בן נח מוזהר עליה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים הרבה עריות יש שאין בית דין של ישראל ממיתין עליהן ובן נח מוזהר עליהן

בא על עריות ישראל נידון בדיני ישראל בא על עריות בן נח נידון בדיני בן נח ואנו אין לנו אלא נערה המאורסה בלבד

ונחשוב נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה האי תנא תנא דבי מנשה הוא דאמר כל מיתה האמורה לבני נח אינו אלא חנק אידי ואידי חנק הוא

וסבר רבי מאיר כל ערוה שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה והא תניא גר

דף נח עמוד א

שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יש לו שאר האם ואין לו שאר האב

הא כיצד נשא אחותו מן האם יוציא מן האב יקיים אחות האב מן האם יוציא מן האב יקיים

אחות האם מן האם יוציא אחות האם מן האב ר״מ אומר יוציא וחכ״א יקיים שהיה ר״מ אומר כל ערוה שהיא משום שאר אם יוציא משום שאר האב יקיים

ומותר באשת אחיו ובאשת אחי אביו ושאר כל עריות מותרות לו לאתויי אשת אביו

נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת ולכתחילה לא יכנוס מתה אשתו מותר בחמותו ואיכא דאמרי אסור בחמותו

אמר רב יהודה לא קשיא הא ר״מ אליבא דר׳ אליעזר והא ר״מ אליבא דר״ע

דתניא (בראשית ב, כד) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו רבי אליעזר אומר אביו אחות אביו אמו אחות אמו ר״ע אומר אביו אשת אביו אמו אמו ממש (בראשית ב, כד) ודבק ולא בזכר (בראשית ב, כד) באשתו ולא באשת חבירו (בראשית ב, כד) והיו לבשר אחד מי שנעשים בשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין נעשין בשר אחד

אמר מר רבי אליעזר אומר אביו אחות אביו אימא אביו ממש היינו ודבק ולא בזכר

אימא אשת אביו היינו באשתו ולא באשת חבירו אימא לאחר מיתה דומיא דאמו מה אמו דלאו אישות אף אביו דלאו אישות

אמו אחות אמו ואימא אמו ממש היינו באשתו ולא באשת חברו ואימא לאחר מיתה דומיא דאביו מה אביו דלאו ממש אף אמו דלאו ממש

רע״א אביו אשת אביו ואימא אביו ממש היינו ודבק ולא בזכר א״ה אשת אביו נמי היינו באשתו ולא באשת חברו לאחר מיתה

אמו אמו ממש היינו באשתו ולא באשת חברו אמו מאנוסתו

במאי קא מיפלגי ר״א סבר

דף נח עמוד ב

אביו דומיא דאמו ואמו דומיא דאביו לא משכחת לה אלא באחווה

ורבי עקיבא מוטב לאוקמיה באשת אביו דאיקרי ערות אביו לאפוקי אחות אביו דשאר אביו איקרי ערות אביו לא איקרי

ת״ש (שמות ו, כ) ויקח עמרם את יוכבד דודתו מאי לאו דודתו מן האם

לא דודתו מן האב

ת״ש (בראשית כ, יב) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי מכלל דבת האם אסורה

ותסברא אחותו הואי בת אחיו הואי וכיון דהכי הוא לא שנא מן האב ולא שנא מן האם שריא אלא התם הכי קאמר ליה קורבא דאחות אית לי בהדה מאבא ולא מאמא

ת״ש מפני מה לא נשא אדם את בתו כדי שישא קין את אחותו שנאמר (תהלים פט, ג) כי אמרתי עולם חסד יבנה הא לאו הכי אסירא

כיון דאשתרי אשתרי

אמר רב הונא כותי מותר בבתו וא״ת מפני מה לא נשא אדם את בתו כדי שישא קין את אחותו משום עולם חסד יבנה

ואיכא דאמרי אמר רב הונא כותי אסור בבתו תדע שלא נשא אדם את בתו ולא היא התם היינו טעמא כדי שישא קין את אחותו משום דעולם חסד יבנה

אמר רב חסדא עבד מותר באמו ומותר בבתו יצא מכלל כותי ולכלל ישראל לא בא

כי אתא רב דימי אמר ר׳ אלעזר אמר ר׳ חנינא בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה

מאימת אמר רב נחמן מדקראו לה רביתא דפלניא מאימת התרתה אמר רב הונא משפרעה ראשה בשוק

א״ר אלעזר א״ר חנינא בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה חייב שנאמר (בראשית ב, כד) ודבק ולא שלא כדרכה

אמר רבא מי איכא מידי דישראל לא מיחייב וכותי מיחייב

אלא אמר רבא בן נח שבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור מאי טעמא באשתו ולא באשת חבירו ודבק ולא שלא כדרכה

א״ר חנינא עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר (שמות ב, יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש [ויך את המצרי] וגו׳

וא״ר חנינא הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה שנאמר (משלי כ, כה) מוקש אדם ילע קודש:

מגביה עבדו שבת סימן: אמר ריש לקיש המגביה ידו על חבירו אע״פ שלא הכהו נקרא רשע שנאמר (שמות ב, יג) ויאמר לרשע למה תכה רעך למה הכית לא נאמר אלא למה תכה אף על פי שלא הכהו נקרא רשע

(אמר) זעירי א״ר חנינא נקרא חוטא שנאמר (שמואל א ב, טז) ואם לא לקחתי בחזקה וכתיב (שמואל א ב, יז) ותהי חטאת הנערים גדולה מאד

רב הונא אמר תיקצץ ידו שנאמר (איוב לח, טו) וזרוע רמה תשבר רב הונא קץ ידא

ר״א אומר אין לו תקנה אלא קבורה: שנאמר (איוב כב, ח) ואיש זרוע לו הארץ

וא״ר אלעזר לא נתנה קרקע אלא לבעלי זרועות שנאמר ואיש זרוע לו הארץ

וא״ל מאי דכתיב (משלי יב, יא) עובד אדמתו ישבע לחם אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה ישבע לחם ואם לאו לא ישבע לחם

וא״ל עובד כוכבים ששבת חייב מיתה שנא׳ (בראשית ח, כב) ויום ולילה לא ישבותו ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן אמר רבינא אפי׳ שני בשבת

וליחשבה גבי ז׳ מצות כי קא חשיב שב ואל תעשה קום עשה לא קא חשיב

דף נט עמוד א

והא דינין קום עשה הוא וקא חשיב קום עשה ושב אל תעשה נינהו

ואמר ר׳ יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא להם

וליחשבה גבי שבע מצות מ״ד מורשה מיגזל קא גזיל לה מאן דאמר מאורסה דינו כנערה המאורסה דבסקילה

מיתיבי היה ר״מ אומר מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנאמר (ויקרא יח, ה) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול

התם בשבע מצות דידהו:

ר׳ חנינא בן גמליאל אומר אף הדם מן החי: ת״ר (בראשית ט, ד) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו זה אבר מן החי רבי חנינא בן גמליאל אומר אף הדם מן החי

מ״ט דרבי חנינא בן גמליאל קרי ביה בשר בנפשו לא תאכל דמו בנפשו לא תאכל ורבנן ההוא למישרי שרצים הוא דאתא

כיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב, כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש וגו׳ (רק חזק לבלתי אכל הדם זה אבר מן החי כי הדם הוא הנפש זה דם מן החי)

ורבנן ההוא לדם הקזה שהנשמה יוצאה בו הוא דאתא

למה לי למיכתב לבני נח ולמה לי למשני בסיני

כדר׳ יוסי בר׳ חנינא דא״ר יוסי בר׳ חנינא כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה

לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליבא דר׳ יהודה

אמר מר כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה אדרבה מדנשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח

מדאיתני עבודת כוכבים בסיני ואשכחן דענש עובדי כוכבים עילווה ש״מ לזה ולזה נאמרה:

לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח: אדרבה מדלא נישנית בסיני לבני נח נאמרה ולא לישראל ליכא מידעם דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור

ולא והרי יפת תואר התם משום דלאו בני כיבוש נינהו

והרי פחות משוה פרוטה התם משום דלאו בני מחילה נינהו:

כל מצוה שנאמרה לבני נח ונישנית בסיני לזה ולזה נאמרה

דף נט עמוד ב

והרי מילה שנאמרה לבני נח דכתיב (בראשית יז, ט) ואתה את בריתי תשמור ונשנית בסיני (ויקרא יב, ג) וביום השמיני ימול לישראל נאמרה ולא לבני נח

ההוא למישרי שבת הוא דאתא ביום ואפילו בשבת

והרי פריה ורביה שנאמרה לבני נח דכתיב (בראשית ט, ז) ואתם פרו ורבו ונשנית בסיני (דברים ה, כו) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם לישראל נאמרה ולא לבני נח

ההוא לכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו הוא דאתא

אי הכי כל חדא וחדא נמי נימא משום מילתא איתני

הכי קאמר אזהרה מיהדר ומיתנא בה למה לי

ואין לנו אלא גיד הנשה בלבד ואליבא דר׳ יהודה הני נמי לא איתני

הני איתני לשום מילתא בעלמא הא לא איתני כלל

אי בעית אימא מילה מעיקר׳ לאברהם הוא דקא מזהר ליה רחמנא ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם אתה וזרעך אין איניש אחרינא לא

אלא מעתה בני ישמעאל לחייבו (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע

בני עשו לחייבו ביצחק ולא כל יצחק

מתקיף לה רב אושעיא אלא מעתה בני קטורה לא לחייבו האמר ר׳ יוסי בר אבין ואיתימא ר׳ יוסי בר חנינא (בראשית יז, יד) את בריתי הפר לרבות בני קטורה

אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב (בראשית א, כט) לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם

וכשבאו בני נח התיר להם שנאמר (בראשית ט, ג) כירק עשב נתתי לכם את כל יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו ת״ל (בראשית ט, ד) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו יכול אף לשרצים ת״ל אך

ומאי תלמודא א״ר הונא דמו מי שדמו חלוק מבשרו יצאו שרצים שאין דמם חלוק מבשרם

מיתיבי (בראשית א, כו) ורדו בדגת הים מאי לאו לאכילה לא למלאכה

ודגים בני מלאכה נינהו אין כדרחבה דבעי רחבה הנהיג בעיזא ושיבוטא מאי

ת״ש (בראשית א, כו) ובעוף השמים מאי לאו לאכילה לא למלאכה

ועופות בני מלאכה נינהו אין כדבעי רבה בר רב הונא דש באווזין ותרנגולין לר׳ יוסי ברבי יהודה מאי

תא שמע (בראשית א, כח) ובכל חיה הרומשת על הארץ ההוא לאתויי נחש הוא דאתא

דתניא ר״ש בן מנסיא אומר חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא (לא) נתקלל נחש כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים אחד משגרו לצפון ואחד משגרו לדרום להביא לו סנדלבונים טובים ואבנים טובות ומרגליות ולא עוד אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו ומוציא בה עפר לגנתו ולחורבתו

מיתיבי היה ר׳ יהודה בן תימא אומר אדם הראשון מיסב בגן עדן היה והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין הציץ בו נחש וראה בכבודו ונתקנא בו התם בבשר היורד מן השמים

מי איכא בשר היורד מן השמים אין כי הא דר״ש בן חלפתא הוה קאזיל באורחא פגעו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה אמר (תהלים קד, כא) הכפירים שואגים לטרף נחיתו ליה תרתי אטמתא חדא אכלוה וחדא שבקוה אייתיה ואתא לבי מדרשא בעי עלה דבר טמא הוא זה או דבר טהור א״ל אין דבר טמא יורד מן השמים

בעי מיניה ר׳ זירא מר׳ אבהו ירדה לו דמות חמור מהו א״ל יארוד נאלא הא אמרי ליה אין דבר טמא יורד מן השמים:

ר״ש אומר אף על הכישוף: מ״ט דר״ש דכתיב

דף ס עמוד א

(שמות כב, יז) מכשפה לא תחיה וכתיב (שמות כב, יח) כל שוכב עם בהמה מות יומת כל שישנו בכלל כל שוכב עם בהמה ישנו בכלל מכשפה לא תחיה:

ר״א אומר אף הכלאים: מנה״מ אמר שמואל דאמר קרא (ויקרא יט, יט) את חקתי תשמרו חוקים שחקקתי לך כבר (ויקרא יט, יט) בהמתך לא תרביע כלאים ושדך לא תזרע כלאים

מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה מה בהמתך בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ

אלא מעתה (ויקרא יח, ה) ושמרתם את חקתי ואת משפטי חקים שחקקתי לך כבר

התם ושמרתם את חקותי דהשתא הכא את חקותי תשמרו חקים דמעיקרא תשמרו:

א״ר יהושע בן קרחה כו׳:

אמר רב אחא בר יעקב אינו חייב עד שיברך שם בן ארבע אותיות לאפוקי בן שתי אותיות דלא

פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן מהו דתימא מילתא בעלמא הוא דנקט קמ״ל

איכא דאמרי אמר רב אחא בר יעקב ש״מ שם בן ארבע אותיות נמי שם הוא

פשיטא יכה יוסי את יוסי תנן מהו דתימא עד דאיכא שם רבה ומילתא בעלמא הוא דנקט קמ״ל:

נגמר הדין כו׳:

עומדין מנלן א״ר יצחק בר אמי דאמר קרא (שופטים ג, כ) ואהוד בא אליו והוא יושב בעליית המקרה אשר לו לבדו ויאמר אהוד דבר אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא והלא דברים קל וחומר ומה עגלון מלך מואב שהוא נכרי ולא ידע אלא בכינוי עמד ישראל ושם המפורש על אחת כמה וכמה

קורעין מנלן דכתיב (מלכים ב יח, לז) ויבא אליקים בן חלקיהו [וגו׳] ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים ויגידו לו את דברי רבשקה:

לא מאחין: מנלן

א״ר אבהו אתיא קריעה קריעה כתיב הכא קרועי בגדים וכתיב התם (מלכים ב ב, יב) ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע שנאמר ויקרעם לשנים איני יודע שהן קרעים ומה ת״ל קרעים מלמד שהן קרועים לעולם

ת״ר אחד השומע ואחד שומע מפי שומע חייב לקרוע והעדים אין חייבין לקרוע שכבר קרעו בשעה ששמעו

וכי קרעו בשעה ששמעו מאי הוי הא קא שמעי השתא לא ס״ד דכתיב (מלכים ב יט, א) ויהי כשמוע המלך חזקיהו (את דברי רבשקה) ויקרע את בגדיו המלך חזקיהו קרע והם לא קרעו

אמר רב יהודה אמר שמואל השומע אזכרה מפי העובד כוכבים אינו חייב לקרוע וא״ת רבשקה ישראל מומר היה

ואמר רב יהודה אמר שמואל אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד לאפוקי כינוי דלא

ופליגי דרבי חייא בתרוייהו דאמר רבי חייא השומע אזכרה בזמן הזה אינו חייב לקרוע שאם אי אתה אומר כן נתמלא כל הבגד קרעים

ממאן אילימא מישראל מי פקירי כולי האי אלא פשיטא מעובד כוכבים ואי שם המיוחד מי גמירי אלא לאו בכינוי

ושמע מינה בזמן הזה הוא דלא הא מעיקרא חייב שמע מינה:

השני אומר אף אני כמוהו: אמר ר״ל שמע מינה אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות ומעלה הוא דעביד רבנן והכא כיון דלא אפשר אוקמוה רבנן אדאורייתא

דאי ס״ד פסול הכא משום דלא אפשר קטלינן לגברא:

והשלישי אומר אף אני כמוהו: סתמא כר״ע דמקיש ג׳ לשנים:

דף ס עמוד ב

מתני׳ העובד עבודת כוכבים אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה ואחד המקבלו עליו לאלוה והאומר לו אלי אתה

אבל המגפף והמנשק והמכבד והמרבץ והמרחץ והסך והמלביש והמנעיל עובר בלא תעשה הנודר בשמו והמקיים בשמו עובר בלא תעשה

הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתה הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתה:

גמ׳ מאי אחד העובד

אמר רבי ירמיה הכי קאמר אחד העובד כדרכה ואחד המזבח ואחד המקטר ואחד המנסך ואחד המשתחוה ואפילו שלא כדרכה

וליחשוב נמי זורק אמר אביי זורק היינו מנסך דכתיב (תהלים טז, ד) בל אסיך נסכיהם מדם

מנהני מילי

דתנו רבנן אילו נאמר (שמות כב, יט) זובח יחרם הייתי אומר בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר תלמוד לומר לאלהים בזובח לעבודת כוכבים הכתוב מדבר

אין לי אלא בזובח מקטר ומנסך מניין ת״ל (שמות כב, יט) בלתי לה׳ לבדו ריקן העבודות כולן לשם המיוחד

לפי שיצאה זביחה לידון בעבודות פנים מניין לרבות השתחואה

ת״ל (דברים יז, ג) וילך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו להם וסמיך ליה (דברים יז, ה) והוצאת את האיש ההוא וגו׳

עונש שמענו אזהרה מניין ת״ל (שמות לד, יד) כי לא תשתחוה לאל אחר

יכול שאני מרבה המגפף והמנשק והמנעיל ת״ל זובח

זביחה בכלל היתה ולמה יצאה להקיש אליה ולומר לך מה זביחה מיוחדת שהיא עבודת פנים וחייבין עליה מיתה אף כל שהיא עבודת פנים וחייבין עליה מיתה

יצאה השתחואה לידון בעצמה יצאה זביחה לידון על הכלל כולו

אמר מר הייתי אומר בזובח קדשים בחוץ הכתוב מדבר זובח קדשים בחוץ כרת הוא

סלקא דעתך אמינא כי אתרו ביה קטלא כי לא אתרו ביה כרת קמ״ל

אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אימא יצאה השתחואה ללמד על הכלל כולו

וכי תימא זובח למה לי לגופיה דמחשבין מעבודה לעבודה

דאיתמר השוחט בהמה לזרוק דמה לעבודת כוכבים ולהקטיר חלבה לעבודת כוכבים רבי יוחנן אמר

דף סא עמוד א

אסורה וריש לקיש אמר מותרת

הניחא לר׳ יוחנן אלא לריש לקיש בעי קרא

מתקיף לה רב פפא ולרבי יוחנן לא בעי קרא עד כאן לא קא אסר רבי יוחנן אלא בהמה אבל גברא לא בר קטלא הוא ואתא קרא לחיובי גברא לקטלא

מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא ולר״ל מי בעי קרא עד כאן לא קא שרי ר״ל אלא בהמה אבל גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתחוה להר דהר מותר ועובדה בסייף

א״ל רב אחא מדפתי לרבינא למאי דקאמר ליה רבא בר רב חנן לאביי אימא יצאה השתחואה ללמד על הכלל כולו (דברים יב, ל) איכה יעבדו למעוטי מאי

וכי תימא למעוטי הפוער עצמו לזובחים מהשתחואה נפקא מה השתחואה דרך כיבוד אף כל דרך כיבוד

אלא למעוטי הפוער עצמו למרקוליס ס״ד אמינא הואיל ועבודתו בזיון הוא אף כל בזיון קמ״ל

אלא הא דאמר רבי אליעזר מנין לזובח בהמה למרקוליס שהוא חייב שנאמר (ויקרא יז, ז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים

אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו תניהו ענין לשלא כדרכה

שלא כדרכה מהשתחואה נפקא

התם בזובח להכעיס

רב המנונא אירכסו ליה תורי פגע ביה רבה רמא ליה מתני׳ אהדדי תנן העובד עבודת כוכבים עובד אין אומר לא והאנן תנן האומר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד

א״ל באומר איני מקבלו עלי אלא בעבודה

רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתניא האומר בואו ועבדוני רבי מאיר מחייב ור׳ יהודה פוטר

היכא דפלחו כולי עלמא לא פליגי דכתיב (שמות כ, ג) לא תעשה לך פסל כי פליגי בדיבורא בעלמא רבי מאיר סבר דיבורא מילתא היא ורבי יהודה סבר דיבורא לאו מילתא היא

הדר אמר רב יוסף לאו מילתא היא דאמרי דאפילו לר׳ יהודה בדיבורא נמי חיובי מחייב (דתנן) רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד

במאי קמיפלגי במסית לעצמו ואמרי ליה אין קמפלגי מר סבר מסית לעצמו שמעי ליה ואין דקאמרי ליה קושטא הוא ומ״ס מסית לעצמו לא שמעי ליה מימר אמרי

דף סא עמוד ב

מ״ש איהו מינן דידן ואין דקאמרי אחוכי עליה

ומתני׳ כאן ביחיד הניסת כאן ברבים הניסתים יחיד לא מימלך וטעי בתריה רבים מימלכי ולא טעו בתריה

אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתיב (דברים יג, ט) לא תאבה לו ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב

איתיביה אביי מי שאני בין ניסת דרבים לניסת יחיד והתניא (דברים יג, ז) כי יסיתך אחיך בן אמך אחד יחיד הניסת ואחר רבים הניסתים והוציא הכתוב יחיד מכלל רבים ורבים מכלל יחיד

יחיד מכלל רבים להחמיר על גופו ולהקל על ממונו

רבים מכלל יחיד להקל על גופם ולהחמיר על ממונם

בהא מילתא הוא דשאני אבל בכל מילי כי הדדי נינהו

אלא אמר אביי כאן בניסת מפי עצמו כאן בניסת מפי אחרים מפי עצמו מימלך מפי אחרים גריר בתרייהו

אמר אביי מנא אמינא לה דכתיב לא תאבה לו ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב

רבא אמר אידי ואידי בניסת מפי אחרים הא דא״ל כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה הא דלא א״ל כך אוכלת כך שותה כו׳

אמר רבא מנא אמינא לה דכתיב (דברים יג, ח) מאלהי העמים אשר סביבותיכם הקרובים אליך וגו׳ מה לי קרובים ומה לי רחוקים הכי קא״ל מטיבותן של קרובים אתה למד מה טיבותן של רחוקים

מאי לאו דאמר ליה כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה ש״מ

רב אשי אמר סיפא בישראל מומר

רבינא אמר לא זו אף זו קתני

איתמר העובד עבודת כוכבים מאהבה ומיראה אביי אמר חייב רבא אמר פטור

אביי אמר חייב דהא פלחה רבא אמר פטור אי קבליה עליה באלוה אין אי לא לא:

סימן עב״ד ישתחו״ה למשי״ח:

ואמר אביי מנא אמינא לה דתנן העובד עבודת כוכבים אחד העובד כו׳ מאי לאו אחד העובד מאהבה ומיראה

ורבא אמר לך לא כדמתרץ רבי ירמיה

אמר אביי מנא אמינא לה דתניא (שמות כ, ד) לא תשתחוה להם להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפילו נעבד כהמן ת״ל (שמות כ, ד) ולא תעבדם והא המן מיראה הוה נעבד

ורבא כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופיה עבודת כוכבים ולא כהמן דאילו המן מיראה והכא לאו מיראה

ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא כהן משיח בעבודת כוכבים רבי אומר בשגגת מעשה וחכמים אומרים בהעלם דבר

ושוין שבשעירה כיחיד ושוין שאין מביא אשם תלוי

האי שגגת מעשה דעבודת כוכבים ה״ד אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים אלא דחזא אנדרטא והשתחוה לו

אי קבליה עליה באלוה מזיד הוא

דף סב עמוד א

ואי לא קבליה עליה באלוה לא כלום הוא אלא לאו מאהבה ומיראה

ורבא אמר לך לא באומר מותר

אומר מותר היינו העלם דבר

באומר מותר לגמרי העלם דבר קיום מקצת וביטול מקצת

תני רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן זיבח וקיטר וניסך והשתחוה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת

אמר ליה פוק תני לברא

אמר רבי אבא הא דאמר ר׳ זכאי מחלוקת ר׳ יוסי ורבי נתן דתניא הבערה ללאו יצאה דברי רבי יוסי

ורבי נתן אומר לחלק יצאה

למאן דאמר הבערה ללאו יצאה השתחואה נמי ללאו יצאה

למ״ד הבערה לחלק יצאה השתחואה נמי לחלק יצאה

מתקיף לה רב יוסף דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי התם הבערה ללאו יצאה דנפקא ליה חילוק מלאכות (ויקרא ד, ב) מאחת מהנה

דתניא ר׳ יוסי אומר ועשה מאחת מהנה פעמים שחייב אחת על כולן פעמים שחייב על כל אחת ואחת

וא״ר יונתן מאי טעמא דרבי יוסי דכתיב ועשה מאחת מהנה אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת

אחת שמעון מאחת שם משמעון

הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגות מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות

אבל הכא דלא נפקא ליה חילוק מלאכות מדוכתא אחריתי דכולי עלמא השתחואה לחלק יצאה

חילוק מלאכות דעבודת כוכבים נמי תיפוק ליה מאחת מהנה אחת זביחה מאחת סימן אחד

הנה אבות זיבוח קיטור ניסוך והשתחואה מהנה תולדות שבר מקל לפניה

אחת שהיא הנה זדון עבודת כוכבים ושגגת עבודות הנה שהיא אחת שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות

האי שגגת עבודת כוכבים היכי דמי אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים

אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה אי קבליה עליה מזיד הוא אי לא קבליה עליה לא כלום הוא

אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר

אלא באומר מותר תפשוט דבעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו

תיפשוט דאינו חייב אלא אחת הא לא קשיא ותפשוט

ומי מצית מוקמת להני קראי בעבודת כוכבים דאילו הכא כתיב במשיח פר ובנשיא שעיר וביחיד כשבה ושעירה

ואילו בעבודת כוכבים תנן ושוין שבשעירה כיחיד

ותו לא מידי

כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר

דף סב עמוד ב

הכי תנא קמיה חומר בשבת משאר מצות חומר בשאר מצות מבשבת חומר בשבת שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות חומר בשאר מצות שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת

אמר מר חומר בשבת שהשבת עשה שתים כו׳ היכי דמי אילימא דעבד קצירה וטחינה דכוותה גבי שאר מצות דאכל חלב ודם הכא תרתי מיחייב והכא תרתי מיחייב

אלא גבי שאר מצות דאינו חייב אלא אחת היכי דמי דאכל חלב וחלב דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב והכא חדא מיחייב

והיינו דאמר ליה פוק תני לברא

מאי קושיא דילמא לעולם אימא לך דעבד קצירה וטחינה מה שאין כן בשאר מצות אתאן לעבודת כוכבים כדרבי אמי דאמר ר׳ אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת

לא מיתוקמא ליה בעבודת כוכבים דקתני סיפא חומר בשאר מצות שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב

שוגג בלא מתכוין בעבודת כוכבים היכי דמי אי דקסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו הרי לבו לשמים אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה אי קבליה עליה באלוה מזיד הוא ואי לא קבליה עליה לא כלום היא

אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר

אלא באומר מותר מה שאין כן בשבת דפטור לגמרי

עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה אלא אי לחיובי חדא אי לחיובי תרתי פטור לגמרי ליכא למאן דאמר

מאי קושיא דלמא לעולם אימא לך רישא בעבודת כוכבים וסיפא בשאר מצות

ושגג בלא מתכוין דקסבר רוק הוא ובולעו מה שאין כן בשבת דפטור שנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור

וכדרב נחמן אמר שמואל דאמר המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה

ר׳ יוחנן לטעמיה דלא מוקים מתניתא רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא

דא״ר יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא

גופא

דף סג עמוד א

אמר ר׳ אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת אמר אביי מ״ט דר׳ אמי אמר קרא (שמות כ, ה) לא תעבדם הכתוב עשאן כולן עבודה אחת

ומי אמר אביי הכי והאמר אביי שלש השתחואות בעבודת כוכבים למה

אחת לכדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת לחלק

לדבריו דרבי אמי קאמר וליה לא סבירא ליה

גופא אמר אביי שלש השתחואות בעבודת כוכבים למה אחת לכדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת לחלק

לכדרכה (דברים יב, ל) מאיכה יעבדו הגוים האלה נפקא

אלא אחת כדרכה ושלא כדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת לחלק:

המקבלו עליו באלוה האומר לו אלי אתה: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כיון שאמר לו אלי אתה חייב

למאי אי לקטלא מתניתין היא אלא לקרבן

ואפילו לרבנן והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח וקיטור וניסוך והשתחואה ואמר ריש לקיש מאן תנא השתחואה ר׳ עקיבא היא דאמר לא בעינן מעשה מכלל דרבנן סברי בעינן מעשה

כי קאמר רב נמי לר׳ עקיבא קאמר

לר׳ עקיבא פשיטא היינו מגדף

מהו דתימא עד כאן לא מחייב ר״ע קרבן אלא במגדף דכתיב ביה כרת אבל הכא דלא כתיב ביה כרת אימא לא

קמ״ל דאתקושי אתקוש דכתיב (שמות לב, ח) וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו וגו׳

א״ר יוחנן אלמלא וי״ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה

כתנאי אחרים אומרים אלמלא וי״ו שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כלייה

אמר לו ר״ש בן יוחאי והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר (שמות כב, יט) בלתי לה׳ לבדו אלא מה תלמוד לומר (שמות לב, ד) אשר העלוך שאיוו אלוהות הרבה:

אבל המגפף והמנשק המכבד והמרבץ כו׳: כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר על כולם לוקה חוץ מהנודר בשמו והמקיים בשמו

מאי שנא הנודר בשמו והמקיים בשמו דלא לקי משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה הני נמי לאו שבכללות הוא ואין לוקין על לאו שבכללות

דתניא מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא בלא תעשה תלמוד לומר (ויקרא יט, כו) לא תאכלו על הדם

דבר אחר לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק

רבי דוסא אומר מניין שאין מברין על הרוגי ב״ד ת״ל לא תאכלו על הדם

ר׳ עקיבא אומר מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום ת״ל לא תאכלו על הדם

(אמר רבי יוחנן) אזהרה לבן סורר ומורה מנין ת״ל לא תאכלו על הדם

וא״ר אבין בר חייא ואיתימא ר׳ אבין בר כהנא על כולם אינו לוקה משום דהוה ליה לאו שבכללות

אלא כי אתא רבין א״ר אלעזר על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו

מאי שנא אהנך דלא לקי דהוה ליה לאו שבכללות הני נמי לאו שאין בו מעשה נינהו

ההוא כר׳ יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו

דתניא (שמות יב, י) לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה

דף סג עמוד ב

לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה

רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו

מכלל דרבי יהודה סבר לוקין עליו:

הנודר בשמו והמקיים בשמו הרי זה בל״ת: הנודר בשמו והמקיים בשמו מנלן

דתניא (שמות כג, יג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית (שמות כג, יג) לא ישמע על פיך שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו

דבר אחר לא ישמע על פיך אזהרה למסית ולמדיח

מסית בהדיא כתיב ביה (דברים יג, יב) וכל ישראל ישמעו ויראו וגו׳ אלא אזהרה למדיח

ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ושיקיימו בשמו מסייעא ליה לאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בעבודת כוכבים שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך

כי אתא עולא בת בקלנבו אמר ליה רבא והיכא בת מר אמר ליה בקלנבו אמר ליה והכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו אמר ליה הכי אמר ר׳ יוחנן כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה והא היכא כתיבא דכתיב (ישעיהו מו, א) כרע בל קרס נבו

ואי לא כתיבא לא מתיב רב משרשיא ראה אחת מרובה כשלש שהיא כמגדיון לשילה שהן שתי טבילות ושני ספוגין הרי זה זב גמור אמר רבינא גד נמי מכתב כתיב דכתיב (ישעיהו סה, יא) העורכים לגד שלחן

אמר רב נחמן כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא דכתיב כרע בל קרס נבו קרסו כרעו יחדו לא יכלו מלט משא

וכתיב (הושע י, ה) דברו לעגלות בית און יגורו שכן שומרון כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבידו

אמר רבי יצחק מאי דכתיב (הושע יג, ב) ועתה יוסיפו לחטא ויעשו להם מסכה מכספם כתבונם עצבים וגו׳ מאי כתבונם עצבים מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו ומניחה בכיסו בשעה שזוכרה מוציאה מתוך חיקו ומחבקה ומנשקה

מאי (הושע יג, ב) זובחי אדם עגלים ישקון א״ר יצחק דבי רבי אמי שהיו משרתי עבודת כוכבים נותנים עיניהם בבעלי ממון ומרעיבים את העגלים ועושין דמות עצבים ומעמידין בצד אבוסיהן ומוציאין אותן לחוץ כיון שראו אותן רצין אחריהן וממשמשין בהן אומרים לו עבודת כוכבים חפץ בך

יבא ויזבח עצמו לו

אמר רבא האי זובחי אדם עגלים ישקון עגלים ישקון לזבוח אדם מיבעי ליה אלא אמר רבא כל הזובח את בנו לעבודת כוכבים אמר לו דורון גדול הקריב לו יבא וישק לו

אמר רב יהודה אמר רב (מלכים ב יז, ל) ואנשי בבל עשו את סכות בנות ומאי ניהו תרנגולת (מלכים ב יז, ל) ואנשי כות עשו את נרגל ומאי ניהו תרנגול (מלכים ב יז, ל) ואנשי חמת עשו את אשימה ומאי ניהו ברחא קרחא (מלכים ב יז, לא) והעוים עשו (את) נבחן ואת תרתק ומאי ניהו כלב וחמור

(מלכים ב יז, לא) והספרוים שורפים את בניהם (ואת בנותיהם) באש לאדרמלך וענמלך אלהי ספרוים ומאי ניהו הפרד והסוס אדרמלך דאדר ליה למריה בטעינה וענמלך דעני ליה למריה בקרבא

אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן אלא שסכתו אמו סלמנדרא

אמר רב יהודה אמר רב יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם ערוית בפרהסיא

מתיב רב משרשיא (ירמיהו יז, ב) כזכור בניהם מזבחותם וגו׳ וא״ר אלעזר כאדם שיש לו געגועין על בנו

בתר דאביקו ביה

ת״ש (ויקרא כו, ד) ונתתי פגריכם על פגרי גלוליכם אמר אליהו הצדיק היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה

אמר לו מאיזה משפחה אתה אמר לו ממשפחה פלונית אני אמר לו כלום נשתייר מאותה משפחה אמר לו לאו חוץ ממני אמר לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד אמר לו הן אמר לו אמור בכל יום שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד אמר לו

דף סד עמוד א

הס שלא להזכיר בשם ה׳ שלא לימדו אביו ואמו

מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה עד שנבקעה כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה לקיים מה שנאמר (ויקרא כו, ד) ונתתי פגריכם על פגרי גלוליכם בתר דאביקו ביה

ת״ש (נחמיה ט, ד) ויזעקו בקול גדול אל ה׳ אלהיהם מאי אמור אמר רב יהודה ואיתימא ר׳ יונתן בייא בייא היינו דאחרביה לביתא וקליא להיכלא וקטלינהו לצדיקי ואגלינהו לישראל מארעייהו ועדיין הוא מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן בתר דאביקו ביה

יתבו תלתא יומא בתעניתא בעו רחמי נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתיב בה אמת

אמר רבי חנינא שמע מינה חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת

נפק כגוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דע״ז בהדי דקתפסי ליה אישתמיט ביניתא מיניה ואזל קליה בארבע מאה פרסי אמרו היכי ניעבד דילמא משמיא מרחמי עליה

א״ל נביא שדיוהו בדודא דאברא וכסיוה באברא דשייף קליה דכתיב (זכריה ה, ח) ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את האבן העופרת אל פיה

אמרי הואיל ועת רצון הוא ניבעי רחמי איצרא דעבירה בעו רחמי אימסר בידייהו

חבשוהו תלתא יומי איבעו ביעתא בת יומא לחולה ולא אשכחו אמרו היכי נעביד ניבעי פלגא פלגא מרקיעא לא יהבי כחלינהו לעיניה אהני ביה דלא איגרי איניש בקרובתיה

אמר רב יהודה אמר רב מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר אמרה תעמוד ההיא אשה מחוליה תלך ותעבוד לכל ע״ז שבעולם עמדה (ועבדה) לכל ע״ז שבעולם כיון שהגיע לפעור שאלה לכומרים במה עובדין לזו אמרו לה אוכלין תרדין ושותין שכר ומתריזין בפניה אמרה מוטב שתחזור ההוא אשה לחוליה ולא תעבוד ע״ז בכך

אתם בית ישראל אינן כן (במדבר כה, ה) הנצמדים לבעל פעור כצמיד פתיל (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם כשתי תמרות הדבוקות זו בזו

במתניתא תנא הנצמדים לבעל פעור כצמיד ע״י אשה ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם דבוקים ממש

ת״ר מעשה בסבטא בן אלס שהשכיר חמורו לנכרית אחת כיון שהגיעה לפעור אמרה לו המתן עד שאכנס ואצא לאחר שיצאה אמר לה אף את המתיני עד שאכנס ואצא אמרה לו ולא יהודי אתה אמר לה ומאי איכפת ליך נכנס פער בפניו וקינח בחוטמו והיו משרתי ע״ז מקלסין לו ואומרים מעולם לא היה אדם שעבדו לזו בכך

הפוער עצמו לבעל פעור הרי זה עבודתו אע״ג דמיכוין לביזוי הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו אע״ג דמיכוין למירגמיה

רב מנשה הוה קאזיל לבי תורתא אמרו לו ע״ז היא דקאי הכא שקל פיסא שדא ביה אמרו לו מרקוליס היא אמר להו הזורק אבן למרקוליס תנן

אתא שאל בי מדרשא א״ל הזורק אבן במרקוליס תנן אף על גב דמיכוין למירגמיה אמר להו איזיל אישקלה א״ל אחד הנוטלה ואחד הנותנה חייב כל חדא וחדא רווחא לחבירתה שביק:

מתני׳ הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש מסר למולך ולא העביר באש העביר באש ולא מסר למולך אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש:

גמ׳ קתני ע״ז וקתני מולך אמר רבי אבין תנן כמאן דאמר מולך לאו ע״ז היא דתניא אחד למולך ואחד לשאר ע״ז חייב רבי אלעזר ברבי שמעון אומר למולך חייב שלא למולך פטור

אמר אביי רבי אלעזר בר׳ שמעון ור׳ חנינא בן אנטיגנוס אמרו דבר אחד רבי אלעזר בר׳ שמעון הא דאמרן רבי חנינא בן אנטיגנוס דתניא רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר מפני מה תפסה תורה לשון מולך כל שהמליכוהו עליהם אפי׳ צרור ואפי׳ קיסם

רבא אמר מולך עראי איכא בינייהו

דף סד עמוד ב

א״ר ינאי אינו חייב עד שימסרנו למשרתי ע״ז שנאמר (ויקרא יח, כא) ומזרעך לא תתן להעביר למולך

תניא נמי הכי יכול העביר ולא מסר יהא חייב ת״ל לא תתן מסר למולך ולא העביר יכול יהא חייב ת״ל להעביר מסר והעביר שלא למולך יכול יהא חייב ת״ל למולך

מסר והעביר למולך ולא באש יכול יהא חייב נאמר כאן להעביר ונאמר להלן (דברים יח, י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש מה להלן באש אף כאן באש ומה כאן מולך אף להלן מולך

אמר רב אחא בריה דרבא העביר כל זרעו פטור שנאמר מזרעך ולא כל זרעך

בעי רב אשי העבירו סומא מהו ישן מהו בן בנו ובן בתו מהו

תפשוט מיהא חדא דתניא (ויקרא כ, ג) כי מזרעו נתן למולך מה ת״ל לפי שנאמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש אין לי אלא בנו ובתו בן בנו ובן בתו מנין ת״ל (ויקרא כ, ד) בתתו מזרעו

תנא פתח בכי מזרעו וסליק בתתו מזרעו

דרשה אחרינא הוא זרעו אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת״ל בתתו מזרעו

אמר רב יהודה אינו חייב עד שיעבירנו דרך העברה היכי דמי אמר אביי שרגא דליבני במיצעי נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא

רבא אמר כמשוורתא דפוריא

תניא כוותיה דרבא אינו חייב עד שיעבירנו דרך עברה העבירה ברגל פטור

ואינו חייב אלא על יוצאי יריכו הא כיצד בנו ובתו חייב אביו ואמו אחיו ואחותו פטור העביר עצמו פטור ורבי אלעזר בר׳ שמעון מחייב

אחד למולך ואחד לשאר ע״ז חייב רבי אלעזר ברבי שמעון אומר למולך חייב שלא למולך פטור

אמר עולא מאי טעמא דרבי אלעזר בר׳ שמעון אמר קרא (דברים יח, י) לא ימצא בך בך בעצמך

ורבנן לא דרשי בך והתנן אבידתו ואבידת אביו שלו קודמת ואמרינן מאי טעמא ואמר רב יהודה אמר קרא (דברים טו, ד) אפס כי לא יהיה בך אביון שלו קודמת לשל כל אדם

והתם מאפס

אמר רבי יוסי בר׳ חנינא שלש כריתות בע״ז למה

אחת לכדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת למולך

ולמאן דאמר מולך ע״ז היא כרת במולך למה לי למעביר בנו שלא כדרכה

ולמאן דאמר מגדף ע״ז היא כרת במגדף למה לי

לכדתניא (במדבר טו, לא) הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא דברי רבי עקיבא

אמר לו רבי ישמעאל והלא כבר נאמר ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעולם הבא תכרת דברה תורה כלשון בני אדם:

דף סה עמוד א

מתני׳ בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו וידעוני זה המדבר בפיו הרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה:

גמ׳ מאי שנא הכא דקתני בעל אוב וידעוני ומאי שנא גבי כריתות דקתני בעל אוב ושייריה לידעוני

ר׳ יוחנן אמר הואיל ושניהן בלאו אחד נאמרו

ר״ל אמר ידעוני לפי שאין בו מעשה

ור׳ יוחנן מאי שנא בעל אוב דנקט משום דפתח ביה קרא

וריש לקיש מ״ט לא אמר כר׳ יוחנן אמר רב פפא חלוקין הן במיתה

ור׳ יוחנן חלוקה דלאו שמה חלוקה דמיתה לא שמה חלוקה

ורבי יוחנן מ״ט לא אמר כריש לקיש אמר לך מתני׳ דכריתות ר׳ עקיבא היא דאמר לא בעינן מעשה

וריש לקיש נהי דלא בעי ר׳ עקיבא מעשה רבה מעשה זוטא בעי

מגדף מאי מעשה איכא עקימת שפתיו הוי מעשה

בעל אוב מאי מעשה איכא הקשת זרועותיו הוי מעשה

ואפילו לרבנן והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה כגון זיבוח קיטור וניסוך והשתחואה

ואמר ר״ל מאן תנא השתחואה ר״ע היא דאמר לא בעינן מעשה ור׳ יוחנן אמר אפילו תימא רבנן כפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה

השתא לריש לקיש כפיפת קומתו לרבנן לא הוי מעשה הקשת זרועותיו דבעל אוב הוי מעשה

כי קאמר ר״ל נמי לר״ע אבל לרבנן לא

אי הכי יצא מגדף ובעל אוב מיבעי ליה

אלא אמר עולא במקטר לשד

א״ל רבא מקטר לשד עובד עבודת כוכבים הוא אלא אמר רבא במקטר לחבר

אמר ליה אביי המקטר לחבר חובר חבר הוא

אין והתורה אמרה חובר זה בסקילה

ת״ר (דברים יח, יא) חובר חבר אחד חבר גדול ואחד חבר קטן ואפי׳ נחשים ועקרבים

אמר אביי הלכך האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אע״ג דקא מיכוין דלא ליזקו אסור

ורבי יוחנן מאי שנא דכפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה ועקימת שפתיו לא הוי מעשה

אמר רבא שאני מגדף הואיל וישנו בלב

דף סה עמוד ב

מתיב ר׳ זירא יצאו עדים זוממין שאין בהן מעשה ואמאי הא ליתנהו בלב

אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנו בקול

וקול לרבי יוחנן לאו מעשה הוא והא איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול רבי יוחנן אמר חייב ור״ל אמר פטור

רבי יוחנן אמר חייב עקימת פיו הוי מעשה ר״ל אמר פטור עקימת פיו לא הוי מעשה

אלא אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראיה

ת״ר בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו

מיתיבי (ישעיהו כט, ד) והיה כאוב מארץ קולך מאי לאו דמשתעי כי אורחיה לא דסליק ויתיב בין הפרקים ומשתעי

תא שמע (שמואל א כח, יג) ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים מן הארץ מאי לאו דמשתעי כי אורחיה לא דיתיב בין הפרקים ומשתעי

ת״ר בעל אוב אחד המעלה בזכורו ואחד הנשאל בגולגולת מה בין זה לזה מעלה בזכורו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת נשאל בגולגולת עולה כדרכו ועולה בשבת

עולה להיכא סליק הא קמיה מנח אלא אימא עונה כדרכו ועונה בשבת

ואף שאלה זו שאל טורנוסרופוס את ר״ע אמר לו ומה יום מיומים אמר לו ומה גבר מגוברין א״ל דמרי צבי שבת נמי דמרי צבי

א״ל הכי קאמינא לך מי יימר דהאידנא שבתא אמר לו נהר סבטיון יוכיח בעל אוב יוכיח קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת אמר לו ביזיתו ביישתו וקיללתו

שואל אוב היינו ודורש אל המתים

דורש למתים כדתניא (דברים יח, יא) ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבה״ק כדי שתשרה עליו רוח טומאה

וכשהיה ר״ע מגיע למקרא זה היה בוכה ומה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה שורה עליו רוח טומאה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה על אחת כמה וכמה אבל מה אעשה שעונותינו גרמו לנו שנאמר (ישעיהו נט, ב) כי [אם] עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם

אמר רבא אי בעו צדיקי ברו עלמא שנאמר כי עונותיכם היו מבדילים וגו׳

רבא ברא גברא שדריה לקמיה דר׳ זירא הוה קא משתעי בהדיה ולא הוה קא מהדר ליה אמר ליה מן חבריא את הדר לעפריך

רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי ליה

תנו רבנן מעונן ר׳ שמעון אומר זה המעביר שבעה מיני זכור על העין וחכ״א זה האוחז את העינים ר״ע אומר זה המחשב עתים ושעות ואומר היום יפה לצאת למחר יפה ליקח לימודי ערבי שביעיות חיטין יפות עיקורי קטניות מהיות רעות

תנו רבנן מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו בנו קורא לו מאחריו עורב קורא לו צבי הפסיקו בדרך נחש מימינו ושועל משמאלו

דף סו עמוד א

אל תתחיל בי שחרית הוא ראש חודש הוא מוצאי שבת הוא

תנו רבנן (ויקרא יט, כו) לא תנחשו ולא תעוננו כגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים:

מתני׳ המחלל את השבת בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת:

גמ׳ מכלל דאיכא מידי דחילול שבת הוי ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו כרת מאי

היא תחומין ואליבא דרבי עקיבא הבערה ואליבא דר׳ יוסי:

מתני׳ המקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקללם בשם קללם בכנוי ר׳ מאיר מחייב וחכמים פוטרין:

גמ׳ מאן חכמים ר׳ מנחם בר׳ יוסי הוא דתניא ר׳ מנחם בר׳ יוסי אומר (ויקרא כד, טז) בנקבו שם יומת מה ת״ל שם לימד על מקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם

תנו רבנן איש מה ת״ל (ויקרא כ, ב) איש איש לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס

אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו שלא אמו אמו שלא אביו מניין ת״ל אביו ואמו קילל דמיו בו אביו קילל אמו קילל דברי רבי יאשיה

רבי יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו

מות יומת בסקילה אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה נאמר כאן דמיו בו ונאמר להלן (ויקרא כ, יא) דמיהם בם מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

עונש שמענו אזהרה מניין ת״ל (שמות כב, כז) אלהים לא תקלל וגו׳ אם היה אביו דיין הרי הוא בכלל אלהים לא תקלל ואם היה אביו נשיא הרי הוא בכלל (שמות כב, כז) ונשיא בעמך לא תאור

אינו לא דיין ולא נשיא מניין אמרת הרי אתה דן בנין אב משניהן לא ראי נשיא כראי דיין ולא ראי דיין כראי נשיא

לא ראי דיין כראי נשיא שהרי דיין אתה מצווה על הוראתו כראי נשיא שאי אתה מצווה על הוראתו ולא ראי נשיא כראי דיין שהנשיא אתה מצווה על המראתו כראי דיין שאי אתה מצווה על המראתו

הצד השוה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אני אביא אביך שבעמך ואתה מוזהר על קללתו

מה להצד השוה שבהן שכן גדולתן גרמה להן

ת״ל (ויקרא יט, יד) לא תקלל חרש באומללים שבעמך הכתוב מדבר

מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו

נשיא ודיין יוכיחו מה לנשיא ודיין שכן גדולתן גרמה להן חרש יוכיח

וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן אף אני אביא אביך שבעמך ואתה מוזהר על קללתו

מה לצד השוה שבהן שכן משונין

אלא א״כ נכתוב קרא או אלהים וחרש או נשיא וחרש אלהים למה לי אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לאביו

הניחא למאן דאמר אלהים חול אלא למאן דאמר קודש מאי איכא למימר

דתניא אלהים חול דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אלהים קודש ותניא רבי אליעזר בן יעקב אומר אזהרה למברך את השם מניין תלמוד לומר אלהים לא תקלל

למ״ד אלהים חול גמר קודש מחול למ״ד אלהים קודש גמרינן חול מקודש

בשלמא למ״ד אלהים חול גמר קודש מחול אלא למ״ד אלהים קודש גמר חול מקודש דילמא אקודש אזהר אחול לא אזהר

א״כ לכתוב קרא לא תקל

דף סו עמוד ב

מאי לא תקלל ש״מ תרתי:

מתני׳ הבא על נערה המאורסה אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה והיא בבית אביה באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק:

גמ׳ תנו רבנן (דברים כב, כג) נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה בבית אביה פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל

אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר״מ אבל חכמים אומרים נערה המאורסה אפי׳ קטנה במשמע

א״ל רב אחא מדפתי לרבינא ממאי דמתני׳ ר״מ היא ולמעוטי קטנה נמי דילמא רבנן היא ולמעוטי בוגרת ותו לא

א״ל האי אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה אינו חייב אלא על נערה בתולה מאורסה מיבעי ליה ותו לא מידי

בעא מיניה ר׳ יעקב בר אדא מרב בא על הקטנה מאורסה לר״מ מהו לגמרי ממעיט ליה או מסקילה ממעיט ליה א״ל מסתברא מסקילה ממעט ליה

והכתיב (דברים כב, כב) ומתו גם שניהם עד שיהו שניהן שוין שתיק רב

אמר שמואל מאי טעמא שתיק רב ונימא ליה (דברים כב, כה) ומת האיש אשר שכב עמה לבדו

כתנאי ומתו גם שניהם עד שיהו שניהן שוין דברי ר׳ יאשיה רבי יונתן אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו

ואידך ההיא ומתו גם שניהם מאי דריש ביה אמר רבא למעוטי מעשה חידודים ואידך מעשה חידודים לאו כלום היא

ואידך האי לבדו מאי דריש ביה

כדתניא באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם בסקילה ר׳ אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק

תנו רבנן (ויקרא כא, ט) ובת איש כהן כי תחל לזנות רבי אומר תחילה וכן הוא אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו

מאי קאמר אמר רב הונא בריה דרב יהושע רבי כר׳ ישמעאל סבירא ליה דאמר ארוסה יצאה לשריפה ולא נשואה והכי קאמר אם תחילת ביאה בזנות בשריפה אידך בחנק

מאי וכן כי התם מה התם בתחילת ביאה קמשתעי קרא הכא נמי בתחילת ביאה קמשתעי קרא

אמר ליה רב ביבי בר אביי מר לא הכי אמר ומנו רב יוסף

ר׳ כר׳ מאיר ס״ל דאמר נשאת לאחד מן הפסולין מיתתה בחנק

והכי קאמר אם תחילת אחלתה בזנות בשריפה ואידך בחנק ומאי וכן

דף סז עמוד א

סימנא בעלמא:

מתני׳ המסית זה הדיוט והמסית את ההדיוט אמר יש יראה במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה

כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהם חוץ מזו

אמר לשנים הן עדיו ומביאין אותו לב״ד וסוקלין אותו אמר לאחד הוא אומר יש לי חבירים רוצים בכך

אם היה ערום ואינו יכול לדבר בפניהם מכמינין לו עדים אחורי הגדר והוא אומר לו אמור מה שאמרת ביחוד והלה אומר לו והוא אומר לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים אם חוזר בו הרי זה מוטב ואם אמר כך היא חובתנו כך יפה לנו העומדין מאחורי הגדר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו

האומר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד אזבח אלך ואזבח נלך ונזבח אקטיר אלך ואקטיר נלך ונקטיר אנסך אלך ואנסך נלך וננסך אשתחוה אלך ואשתחוה נלך ונשתחוה:

גמ׳ המסית זה הדיוט טעמא דהדיוט הא נביא בחנק והמסית את ההדיוט טעמא דיחיד הא רבים בחנק

מתני׳ מני ר״ש היא דתניא נביא שהדיח בסקילה ר׳ שמעון אומר בחנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה ר״ש אומר בחנק

אימא סיפא המדיח זה האומר נלך ונעבוד עבודת כוכבים ואמר רב יהודה אמר רב מדיחי עיר הנדחת שנו אתאן לרבנן ריישא ר״ש וסיפא רבנן

רבינא אמר כולה רבנן היא ולא זו אף זו קתני

רב פפא אמר כי קתני מסית זה הדיוט להכמנה

דתניא ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן חוץ מזו

כיצד עושין לו מדליקין לו את הנר בבית הפנימי ומושיבין לו עדים בבית החיצון כדי שיהו הן רואין אותו ושומעין את קולו והוא אינו רואה אותן והלה אומר לו אמור מה שאמרת לי ביחוד והוא אומר לו והלה אומר לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונעבוד עבודת כוכבים אם חוזר בו מוטב ואם אמר כך היא חובתנו וכך יפה לנו העדים ששומעין מבחוץ מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו:

[הוספה מחסרונות הש״ס: וכן עשו לבן סטדא בלוד ותלאוהו בערב הפסח

בן סטדא בן פנדירא הוא אמר רב חסדא בעל — סטדא בועל — פנדירא בעל פפוס בן יהודה הוא אלא אֵימא אמו מרים מגדלא נשיא הואי כדאמרי בפומדיתא סטת דא מבעלה:]

מתני׳ המדיח זה האומר נלך ונעבוד עבודת כוכבים

המכשף העושה מעשה חייב ולא האוחז את העינים ר״ע אומר משום ר׳ יהושע שנים לוקטין קשואין אחד לוקט פטור ואחד לוקט חייב העושה מעשה חייב האוחז את העינים פטור:

גמ׳ אמר רב יהודה אמר רב מדיחי עיר הנדחת שנו כאן:

המכשף זה העושה מעשה וכו׳: תנו רבנן מכשפה אחד האיש ואחד האשה א״כ מה ת״ל מכשפה מפני שרוב נשים מצויות בכשפים

מיתתן במה רבי יוסי הגלילי אומר נאמר כאן (שמות כב, יז) מכשפה לא תחיה ונאמר להלן (דברים כ, טז) לא תחיה כל נשמה מה להלן בסייף אף כאן בסייף

ר׳ עקיבא אומר נאמר כאן מכשפה לא תחיה ונאמר להלן (שמות יט, יג) אם בהמה אם איש לא יחיה מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

אמר לו ר׳ יוסי אני דנתי לא תחיה מלא תחיה ואתה דנת לא תחיה מלא יחיה

אמר לו רבי עקיבא אני דנתי ישראל מישראל שריבה בהן הכתוב מיתות הרבה ואתה דנת ישראל מעובדי כוכבים שלא ריבה בהן הכתוב אלא

דף סז עמוד ב

מיתה אחת

בן עזאי אומר נאמר (שמות כב, יז) מכשפה לא תחיה ונאמר (שמות כב, יח) כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשף בסקילה

אמר לו רבי יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה בסקילה אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ולמה יצאו להקיש עליהן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשף בסקילה

לרבי יהודה נמי ליהוו אוב וידעוני שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין

אמר רבי זכריה עדא אמרה קסבר ר׳ יהודה שני כתובין הבאין כאחד מלמדין

אמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה:

(דברים ד, לה) אין עוד מלבדו אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים

ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא אמר לה אי מסתייעת זילי עבידי אין עוד מלבדו כתיב

איני והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן מכשפים שמכחישין פמליא של מעלה שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה

אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא בלטיהם אלו מעשה שדים בלהטיהם אלו מעשה כשפים וכן הוא אומר (בראשית ג, כד) ואת להט החרב המתהפכת

אמר אביי דקפיד אמנא שד דלא קפיד אמנא כשפים

אמר אביי הלכות כשפים כהלכות שבת יש מהן בסקילה ויש מהן פטור אבל אסור ויש מהן מותר לכתחלה

העושה מעשה בסקילה האוחז את העינים פטור אבל אסור מותר לכתחלה כדרב חנינא ורב אושעיא כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלי ליה

אמר רב אשי חזינא ליה לאבוה דקרנא דנפיץ ושדי כריכי דשיראי מנחיריה

(שמות ח, טו) ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא אמר ר׳ אליעזר מיכן שאין השד יכול לבראות בריה פחות מכשעורה

רב פפא אמר האלהים אפילו כגמלא נמי לא מצי ברי האי מיכניף ליה והאי לא מיכניף ליה

א״ל רב לרבי חייא לדידי חזי לי ההוא טייעא דשקליה לספסירא וגיידיה לגמלא וטרף ליה בטבלא וקם אמר ליה לבתר הכי דם ופרתא מי הואי אלא ההיא אחיזת עינים הוה

זעירי איקלע לאלכסנדריא של מצרים זבן חמרא כי מטא לאשקוייה מיא פשר וקם גמלא דוסקניתא אמרו ליה אי לאו זעירי את לא הוה מהדרינן לך מי איכא דזבין מידי הכא ולא בדיק ליה אמיא:

ינאי איקלע להההוא אושפיזא אמר להו אשקין מיא קריבו שתיתא חזא דקא מרחשן שפוותה שדא פורתא מיניה הוו עקרבי אמר להו אנא שתאי מדידכו אתון נמי שתו מדידי אשקייה הואי חמרא רכבה סליק לשוקא אתא חברתה פשרה לה חזייה דרכיב וקאי אאיתתא בשוקא

(שמות ח, ב) ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים אמר ר׳ אלעזר צפרדע אחת היתה השריצה ומלאה כל ארץ מצרים

כתנאי רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים אמר לו רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות צפרדע אחת היתה שרקה להם והם באו:

אמר ר׳ עקיבא כו׳:

דף סח עמוד א

והא ר׳ עקיבא מר׳ יהושע גמיר לה והתניא כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו ר׳ עקיבא וחביריו לבקרו הוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטרקלין שלו

ואותו היום ע״ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפליו גער בו ויצא בנזיפה אמר להן לחביריו כמדומה אני שדעתו של אבא נטרפה אמר להן דעתו ודעת אמו נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות

כיון שראו חכמים שדעתו מיושבת עליו נכנסו וישבו לפניו מרחוק ד׳ אמות

א״ל למה באתם א״ל ללמוד תורה באנו א״ל ועד עכשיו למה לא באתם א״ל לא היה לנו פנאי אמר להן תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן אמר לו ר׳ עקיבא שלי מהו אמר לו שלך קשה משלהן

נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבותי אפילו ככלב המלקק מן הים הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת

ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת עזה ולא היה אדם ששואלני בהן דבר מעולם ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות ואמרי לה שלשת אלפים הלכות בנטיעת קשואין ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם חוץ מעקיבא בן יוסף

פעם אחת אני והוא מהלכין היינו בדרך אמר לי רבי למדני בנטיעת קשואין אמרתי דבר אחד נתמלאה כל השדה קשואין אמר לי רבי למדתני נטיעתן למדני עקירתן אמרתי דבר אחד נתקבצו כולן למקום אחד

אמרו לו הכדור והאמוס והקמיע וצרור המרגליות ומשקולת קטנה מהו אמר להן הן טמאין וטהרתן במה שהן

מנעל שעל גבי האמוס מהו אמר להן הוא טהור ויצאה נשמתו בטהרה עמד רבי יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר הותר הנדר

למוצאי שבת פגע בו רבי עקיבא מן קיסרי ללוד היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ פתח עליו בשורה ואמר (מלכים ב ב, יב) אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן

אלמא מרבי אליעזר גמרה גמרה מרבי אליעזר ולא סברה הדר גמרה מרבי יהושע ואסברה ניהליה

היכי עביד הכי והאנן תנן העושה מעשה חייב להתלמד שאני דאמר מר (דברים יח, ט) לא תלמד לעשות לעשות אי אתה למד אבל אתה למד להבין ולהורות:

הדרן עלך ארבע מיתות

דף סח עמוד ב

מתני׳ בן סורר ומורה מאימתי נעשה בן סורר ומורה

משיביא שתי שערות ועד שיקיף זקן התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקיה שנאמר (דברים כא, יח) כי יהיה לאיש בן בן ולא בת בן ולא איש קטן פטור שלא בא לכלל מצות:

גמ׳ קטן מנלן דפטור מנלן כדקתני טעמא שלא בא לכלל מצות ותו היכא אשכחן דענש הכתוב דהכא ליבעי קרא למיפטריה

אנן הכי קאמרינן אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג על שם סופו נהרג וכיון דעל שם סופו נהרג אפילו קטן נמי ועוד בן ולא איש קטן משמע

אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא וכי יהיה לאיש בן בן הסמוך לגבורתו של איש:

ועד שיקיף זקן התחתון כו': תני רבי חייא עד שיקיף עטרה כי אתא רב דימי אמר הקפת גיד ולא הקפת ביצים

אמר רב חסדא קטן שהוליד אין בנו נעשה בן סורר ומורה שנא' כי יהיה לאיש בן לאיש בן ולא לבן בן האי מיבעי ליה לכדרב יהודה אמר רב א"כ לימא קרא כי יהיה בן לאיש מאי כי יהיה לאיש בן ש"מ לכדרב חסדא

ואימא כוליה להכי הוא דאתא אם כן נימא קרא בן איש מאי לאיש בן שמע מינה תרתי

ופליגא דרבה דאמר רבה קטן אינו מוליד שנא' (במדבר ה, ח) אם אין לאיש גואל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל

אלא בגזל הגר הכתוב מדבר

דף סט עמוד א

ואמר רחמנא איש איש אתה צריך לחזור עליו אם יש לו גואלין ואם לאו קטן אי אתה צריך לחזור עליו בידוע שאין לו גואלין

איתיביה אביי איש אין לי אלא איש בן ט' שנים ויום אחד שראוי לביאה מניין ת"ל ואיש

א"ל יש לו ואינו מוליד כתבואה שלא הביאה שליש דמי

דבי חזקיה תנא (שמות כא, יד) וכי יזיד איש איש מזיד ומזריע ואין קטן מזיד ומזריע א"ל רב מרדכי לרב אשי מאי משמע דהאי מזיד לישנא דבשולי הוא דכתיב (בראשית כה, כט) ויזד יעקב נזיד

והא תנא דבי ר' ישמעאל בן ולא אב

היכי דמי אילימא דאיעבר בתר דאייתי שתי שערות ואוליד מקמי דלקיף זקן מי איכא שהות כולי האי והא א"ר כרוספדאי כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא ג' חדשים בלבד אלא לאו דאיעבר מקמי דלייתי שתי שערות ואוליד מקמיה דלקיף זקן וש"מ קטן מוליד

לא לעולם דאיעבר בתר דאייתי שתי שערות ואוליד בתר דאקיף זקן ודקא קשיא דרבי כרוספדאי כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא בן ולא הראוי לקרותו אב

גופא אמר ר' כרוספדאי א"ר שבתי כל ימיו של בן סורר ומורה אינן אלא ג' חדשים בלבד והאנן תנן משביא שתי שערות ועד שיקיף זקן הקיף זקן אע"ג דלא מלו ג' חדשים מלו ג' חדשים אע"ג דלא הקיף

יתיב רבי יעקב מנהר פקוד קמיה דרבינא ויתיב וקאמר משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע ש"מ מדרבי כרוספדאי א"ר שבתי יולדת לשבעה אין עוברה ניכר לשליש ימיה

דאי ס"ד עוברה ניכר לשליש ימיה למה לי ג' בתרי ותילתא סגיא

א"ל לעולם אימא לך עוברה ניכר לשליש ימיה זיל בתר רובא

אמרוה קמיה דרב הונא בריה דרב יהושע אמר ליה ובדיני נפשות מי אזלינן בתר רובא התורה אמרה (במדבר לה, כד) ושפטו העדה והצילו העדה ואת אמרת זיל בתר רובא

אהדרוה קמיה דרבינא א"ל ובדיני נפשות לא אזלינן בתר רובא והתנן אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בג' עדותן קיימת שזה יודע בעיבורו של חדש וזה אינו יודע

ואי ס"ד לא אמרינן זיל בתר רובא נימא הני דוקא קא מסהדי ואכחושי הוא דקא מכחשי אהדדי אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא ורובא דאינשי עבדי דטעו בעיבורא דירחא

אמר רבי ירמיה מדפתי אף אנן נמי תנינא בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה ואם בא עליה יבם קנאה וחייבין עליה משום אשת איש

ומטמא את בועלה לטמא משכב התחתון כעליון נישאת לכהן אוכלת בתרומה בא עליה אחד מן הפסולין פסלה מן הכהונה ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין עליה והיא פטורה

דף סט עמוד ב

ואמאי אימא איילונית היא ואדעתא דהכי לא קדיש אלא לאו דאמרינן זיל בתר רובא ורוב נשים לאו איילונית נינהו

לא מאי חייב עליה דקתני קרבן

והא מומתין על ידה קתני בבא עליה אביה

והא אם בא עליה אחד מכל העריות קתני אלא הכא במאי עסקינן דקבלה עילויה

ת״ר המסוללת בבנה קטן והערה בה בית שמאי אומרים פסלה מן הכהונה ובית הלל מכשירין

אמר רבי חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי הכל מודים בבן תשע שנים ויום אחד שביאתו ביאה פחות מבן שמנה שאין ביאתו ביאה לא נחלקו אלא בבן שמנה דב״ש סברי גמרינן מדורות הראשונים ובית הלל סברי לא גמרינן מדורות הראשונים

ודורות הראשונים מנלן דאוליד אילימא מדכתיב (שמואל ב יא, ג) הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וכתיב ((שמואל ב כג, לד) (ו)אליעם בן אחיתופל הגילוני וכתיב (שמואל ב יב, כה) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה

בעבור (כי) ה׳ (אהבו) וכתיב (שמואל ב יג, כג) ויהי לשנתים ימים ויהיו גוזזים לאבשלום וכתיב (שמואל ב יג, לח) ואבשלום ברח וילך גשורה

ויהי שם שלש שנים וכתיב (שמואל ב יד, כח) וישב אבשלום בירושלים שנתים ימים ופני המלך לא ראה וכתיב (שמואל ב טו, ז) ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא (ואשלמה) את נדרי אשר נדרתי לה׳ בחברון וכתיב (שמואל ב יז, כג) ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור ויקם וילך אל ביתו (ו)אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק

וכתיב (תהלים נה, כד) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ותניא כל שנותיו של דואג אינן אלא שלשים וארבע ושל אחיתופל אינן אלא שלשים ושלש כמה הויא להו תלתין ותלת דל שבע דהוה שלמה פש להו עשרים ושית דל תרתי שני לתלתא עבורי אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד

ממאי דלמא תרוייהו בתשע אוליד ובת שבע אולידא בשית משום דאתתא בריא תדע דהא הוי לה ולד מעיקרא

אלא מהכא (בראשית יא, כז) אלה תולדות תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן ואברהם גדול מנחור שנה ונחור גדול מהרן שנה נמצא אברהם גדול שתי שנים מהרן וכתיב (בראשית יא, כט) ויקח אברם ונחור להם נשים וגו׳

ואמר רבי יצחק יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה שסוכה ברוח הקדש והיינו דכתיב (בראשית כא, יב) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה דבר אחר יסכה שהכל סכים ביופיה וכתיב (בראשית יז, יז) ויפל על פניו ויצחק ויאמר בלבו וגו׳ כמה קשיש אברהם משרה עשר שנין וקשיש מאבוה תרתין שנין אשתכח כי אולדה הרן לשרה בתמני אולידה

ממאי דלמא אברהם זוטא דאחוה הוה ודרך חכמתן קא חשיב להו

תדע דקא חשיב להו קרא דרך חכמתן דכתיב (בראשית ה, לב) ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת שם גדול מחם שנה וחם גדול מיפת שנה נמצא שם גדול מיפת שתי שנים וכתיב (בראשית ז, ו) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ וכתיב (בראשית יא, י) (ו)אלה תולדות שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול בן מאה שנה בר מאה ותרתין שנין הוה

אלא דרך חכמתן קא חשיב להו הכא נמי דרך חכמתן קא חשיב להו

אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר לי אתון מהכא מתניתו ואנן מהכא מתנינן לה (בראשית י, כא) ולשם יולד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול יפת הגדול שבאחיו הוה

אלא מנלן מהכא (שמות לח, כב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וכתיב (דברי הימים א ב, יט) ותמת עזובה (אשת כלב) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכי עבד בצלאל משכן בר כמה הוי בר תליסר דכתיב (שמות לו, ד) איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ותניא שנה ראשונה עשה משה משכן שניה הקים משכן ושלח מרגלים

וכתיב (יהושע יד, ז) בן ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד ה׳ וגו׳ ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמנים שנה כמה הויא להו ארבעין דל ארביסר דהוה בצלאל פשא להו עשרים ושית דל תרתי שני דתלתא עיבורי אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד:

בן ולא בת: תניא אמר רבי שמעון בדין הוא שתהא בת ראויה להיות כבן סורר ומורה

דף ע עמוד א

שהכל מצויין אצלה בעבירה אלא גזירת הכתוב היא בן ולא בת:

מתני׳ מאימתי חייב משיאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין האיטלקי ר׳ יוסי אומר מנה בשר ולוג יין

אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלים אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים (אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו)

אכל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנאמר (דברים כא, כ) זולל וסובא ואע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו:

גמ׳ אמר רבי זירא תרטימר זה איני יודע מהו אלא מתוך שכפל ר׳ יוסי ביין נמצא כופל אף בבשר ונמצא תרטימר חצי מנה

אמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיקח בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה דכתיב זולל וסובא

ואמר רב חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי איני והא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר חי ושתה יין חי אינו נעשה בן סורר ומורה אמר רבינא יין חי מזיג ולא מזיג בשר חי בשיל ולא בשיל כבשר כיבא דאכלי גנבי

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר מליח ושתה יין מגיתו אין נעשה בן סורר ומורה תנן התם ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ותנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו

בשר מליח עד כמה אמר רבי חנינא בר כהנא כל זמן שהוא כשלמים

ויין מגיתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס והתניא יין תוסס אין בו משום גילוי וכמה תסיסתו שלשה ימים

הכא מאי התם משום שמחה הוא כל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה הכא משום אימשוכי הוא ובכל שהוא לא מימשיך ויין עד מ׳ יום

א״ר חנן לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא׳ (משלי לא, ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש

א״ר יצחק מאי דכתיב (משלי כג, לא) אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שמאדים פניהם של רשעים בעוה״ז ומלבין פניהם לעוה״ב רבא אמר אל תרא יין כי יתאדם אל תרא יין שאחריתו דם

רב כהנא רמי כתיב תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש

רבא רמי כתיב (תהלים קד, לא) ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משממהו והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין

אמר רב עמרם בריה דר״ש בר אבא אמר ר׳ חנינא מאי דכתיב (משלי כג, כט) למי אוי למי אבוי למי מדנים למי שיח למי פצעים חנם למי חכלילות עינים (וגו׳) למאחרים על היין לבאים לחקור ממסך כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא האי קרא מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה מדריש ומסיפיה לרישיה מדריש

דריש עובר גלילאה י״ג ווי״ן נאמרו ביין (בראשית ט, כ) ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלו וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם וגו׳ וייקץ נח מיינו

וידע את אשר עשה לו בנו הקטן

רב ושמואל חד אמר סרסו וח״א רבעו

מאן דאמר סרסו מתוך שקלקלו ברביעי קללו ברביעי ומאן דאמר רבעו גמר וירא וירא כתיב הכא וירא חם אבי כנען את ערות אביו וכתיב התם (בראשית לד, ב) וירא אותה שכם בן חמור וגו׳

בשלמא למ״ד סרסו משום הכי קללו ברביעי אלא למ״ד רבעו מאי שנא רביעי נלטייה בהדיא הא והא הואי

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם אמר רב חסדא אמר רב עוקבא ואמרי לה מר עוקבא א״ר זכאי א״ל הקב״ה לנח נח לא היה לך ללמד מאדם הראשון שלא גרם לו אלא יין כמאן דאמר אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה

דתניא ר״מ אומר אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה

דף ע עמוד ב

שאין לך דבר שמביא יללה לאדם אלא יין ר׳ יהודה אומר חטה היה שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן רבי נחמיה אומר תאנה היה שבדבר שקלקלו בו נתקנו שנאמר (בראשית ג, ז) ויתפרו עלה תאנה

(משלי לא, א) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו אמר ר׳ יוחנן משום ר״ש בן יוחי מלמד שכפאתו אמו על העמוד ואמרה לו מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי מה ברי הכל יודעים שאביך ירא שמים הוה עכשיו יאמרו אמו גרמה לו

ומה בר בטני כל הנשים של בית אביך כיון שמתעברות שוב אינן רואות פני המלך ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן מזורז ומלובן

ומה בר נדרי כל נשים של בית אביך היו נודרות יהא לי בן הגון למלכות ואני נדרתי ואמרתי יהא לי בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות

אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין אל למלכים אמרה לו מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים ואומרים למה לנו אל ולרוזנים אי שכר מי שכל רזי עולם גלויים לו ישתה יין וישתכר איכא דאמרי מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו ישתה יין וישתכר

אמר ר׳ יצחק מניין שחזר שלמה והודה לאמו דכתיב (משלי ל, ב) כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי כי בער אנכי מאיש מנח דכתיב (בראשית ט, כ) ויחל נח איש האדמה ולא בינת אדם לי זה אדם הראשון:

אכל בחבורת מצוה: אמר רבי אבהו אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין

והאנן תנן אכל בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה טעמא דמצוה הא לאו מצוה אע״ג דלאו כולה סריקין הא קמ״ל דאע״ג דכולה סריקין כיון דבמצוה קא עסיק לא מימשך:

אכל בעיבור החודש: למימרא דבשר ויין מסקו והתניא אין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד הא קמ״ל אע״ג דאין עולין לה אלא בפת וקטנית ואיהו אסיק בשר ויין ואכל כיון דבמצוה קא עסיק לא ממשך

תנו רבנן אין עולין בעיבור החודש פחות מעשרה בני אדם ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית ואין עולין לה אלא לאור עיבורו ואין עולין לה ביום אלא בלילה והתניא אין עולין לה בלילה אלא ביום כדאמר רבי חייא בר אבא לבניה אחריפו ועולו אחריפו ופוקו כי היכי דלישמעו בכו אינשי:

אכל מעשר שני בירושלים: כיון דכי אורחיה הוא קא אכיל ליה לא ממשך:

אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים: אמר רבא אכל בשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה

והא אנן תנן אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים אינו נעשה בן סורר ומורה הא טהורין נעשה בן סורר ומורה כי תנן נמי מתני׳ להשלים:

אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה: דבר מצוה תנחומי אבלים דבר עבירה תענית ציבור

וטעמא מאי אמר קרא (דברים כא, כ) איננו שומע בקולנו בקולנו ולא בקולו של מקום:

אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין וכו׳: אכל כל מאכל ולא אכל בשר לאיתויי דבילה קעילית שתה כל משקה ולא שתה יין לאיתויי דבש וחלב

דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש

דף עא עמוד א

חייב:

אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין: תנו רבנן אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנאמר זולל וסובא

ואע״פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו ואומר (משלי כג, כא) כי סובא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה אמר ר׳ זירא כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים קרעים שנאמר וקרעים תלביש נומה:

מתני׳ גנב משל אביו ואכל ברשות אביו משל אחרים ואכל ברשות אחרים משל אחרים ואכל ברשות אביו אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים רבי יוסי בר׳ יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו:

גמ׳ גנב משל אביו ואכל ברשות אביו אע״ג דשכיח ליה בעית

משל אחרים ואכל ברשות אחרים אע״ג דלא בעית לא שכיח ליה וכל שכן משל אחרים ואכל ברשות אביו דלא שכיח ליה ובעית

עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים דשכיח ליה ולא בעית:

רבי יוסי בר׳ יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו: אמו מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה אמר רבי יוסי בר׳ חנינא מסעודה המוכנת לאביו ולאמו

והאמר רבי חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיקנה בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה אלא אימא מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו

איבעית אימא דאקני לה אחר ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן:

מתני׳ היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אביו אינו רוצה ואמו רוצה אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהו שניהם רוצין רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן סורר ומורה:

גמ׳ מאי אינה ראויה אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות ב״ד סוף סוף אבוה אבוה נינהו ואמיה אמיה נינהו

אלא בשוה לאביו קאמר תניא נמי הכי רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה מאי טעמא דאמר קרא איננו שומע בקלנו מדקול בעינן שוין מראה וקומה נמי בעינן שוין

כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כרבי יהודה

איבעית אימא ר׳ שמעון היא דתניא אמר רבי שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו אלא לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר אמר ר׳ יונתן אני ראיתיו וישבתי על קברו

כמאן אזלא הא דתניא עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר כמאן כר׳ אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת

מאי טעמא אמר קרא (דברים יג, יז) ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה ושרפת באש וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר דכתיב (דברים יב, ד) לא תעשון כן לה׳ אלהיכם אמר רבי יונתן אני ראיתיה וישבתי על תילה

כמאן אזלא הא דתניא בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כר׳ אלעזר בר׳ שמעון דתנן ר׳ אלעזר ברבי שמעון אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס

מאי טעמא דר׳ אלעזר ברבי שמעון כתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית

תניא אמר רבי אליעזר בר׳ צדוק מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא אמר רבי שמעון איש כפר עכו פעם אחת הלכתי לגליל וראיתי מקום שמציינין אותו ואמרו אבנים מנוגעות פינו לשם:

מתני׳ היה אחד מהם גידם או חיגר או אלם או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר (דברים כא, יט) ותפשו בו אביו ואמו ולא גדמין והוציאו אותו ולא חגרין ואמרו ולא אלמין בננו זה ולא סומין איננו שומע בקולנו ולא חרשין

מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו חזר וקלקל נדון בעשרים ושלשה ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים שנאמר בננו זה זהו שלקה בפניכם:

גמ׳ שמעת מינה בעינן קרא כדכתיב שאני הכא

דף עא עמוד ב

דכוליה קרא יתירא הוא:

ומתרין בפני שלשה: למה לי בתרי סגיא אמר אביי הכי קאמר מתרין בו בפני שנים ומלקין אותו בפני שלשה

מלקות בבן סורר ומורה היכא כתיבא כדר׳ אבהו דאמר ר׳ אבהו למדנו (דברים כב, יח) ויסרו (דברים כא, יח) מויסרו ויסרו (דברים כא, יח) מבן ובן (דברים כה, ב) מבן והיה אם בן הכות הרשע:

חזר וקלקל נידון בכ״ג [וכו׳]: האי מבעי ליה זה ולא סומין אם כן לכתוב בננו הוא מאי בננו זה שמע מינה תרתי:

מתני׳ ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור ואם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב:

גמ׳ אמר ר׳ חנינא בן נח שבירך את השם ואחר כך נתגייר פטור הואיל ונשתנה דינו (נשתנה) מיתתו

נימא מסייעא ליה ברח עד שלא נגמר דינו ואח״כ הקיף זקן התחתון פטור מאי טעמא לאו משום דאמרינן הואיל ואישתני אישתני

לא שאני הכא דאי עבד השתא לאו בר קטלא הוא

ת״ש אם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב נגמר דינו קאמרת נגמר דינו גברא קטילא הוא

תא שמע בן נח שהכה את חבירו ובא על אשת חבירו ונתגייר פטור עשה כן בישראל ונתגייר חייב ואמאי נימא הואיל ואישתני אישתני

דינו ומיתתו בעינן והאי דינו אישתני מיתתו לא אישתני

בשלמא רוצח מעיקרא סייף והשתא סייף אלא אשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק

בנערה המאורסה דאידי ואידי בסקילה

והא עשה כן בישראל דומיא דאשת חבירו קתני

אלא קלה בחמורה מישך שייכא

הניחא לרבנן דאמרי סייף חמור אלא לרבי שמעון דאמר חנק חמור מאי איכא למימר

רבי שמעון סבר לה כתנא דבי מנשה דאמר כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא חנק

בשלמא אשת איש מעיקרא חנק והשתא חנק אלא רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף קלה בחמורה מישך שייכא

לימא מסייעא ליה סרחה ואחר כך בגרה תידון בחנק בסקילה מ״ט לא לאו משום דהואיל ואישתני אישתני וכ״ש הכא דאישתני לגמרי האמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תידון בסקילה:

מתני׳ בן סורר ומורה נידון על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להן והנאה לעולם לצדיקים רע להן ורע לעולם

יין ושינה לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם

פיזור לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם שקט לרשעים רע להן ורע לעולם לצדיקים הנאה להן והנאה לעולם:

דף עב עמוד א

גמ׳ תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות

אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שינה ויין לרשעים הנאה להם והנאה לעולם לצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם:

מתני׳ הבא במחתרת נידון על שם סופו היה בא במחתרת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור:

גמ׳ אמר רבא מאי טעמא דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו

אמר רב הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מאי טעמא בדמים קננהו אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בששיבר דליתנהו אבל נטל לא

והאלהים אמר רב אפילו נטל דהא יש לו דמים ונאנסו חייב אלמא ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי

ולא היא כי אוקמינא רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי מידי דהוה אשואל

תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא

הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ״ל דכי יש לו דמים אע״ג דשיבר נמי חייב

פשיטא מזיק הוא הא קמ״ל דאפילו שלא בכוונה מאי קמ״ל אדם מועד לעולם תנינא אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון קשיא

מתיב רב ביבי בר אביי הגונב כיס בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת

היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה ואיסור סקילה באין כאחד

והלכתא דשדנהו בנהרא

רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב

ת״ר (שמות כב, א) אין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו

תניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשיא סתמא אסתמא

לא קשיא

דף עב עמוד ב

כאן באב על הבן כאן בבן על האב

אמר רב כל דאתי עלאי במחתרתא קטילנא ליה לבר מרב חנינא בר שילא מאי טעמא אילימא משום דצדיק הוא הא קאתי במחתרתא אלא משום דקים לי בגוויה דמרחם עלי כרחם אב על הבן

תנו רבנן (שמות כב, ב) דמים לו בין בחול בין בשבת אין לו דמים בין בחול בין בשבת

בשלמא אין לו דמים בין בחול בין בשבת איצטריך סלקא דעתך אמינא מידי דהוה אהרוגי בית דין דבשבת לא קטלינן קמ״ל דקטלינן אלא דמים לו בין בחול בין בשבת השתא בחול לא קטלינן ליה בשבת מבעיא

אמר רב ששת לא נצרכא אלא לפקח עליו את הגל

תנו רבנן (שמות כב, א) והוכה בכל אדם ומת בכל מיתה שאתה יכול להמיתו בשלמא והוכה בכל אדם איצטריך סד״א בעל הבית הוא דקים (להו) דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אבל אחר לא

קמ״ל דרודף הוא ואפילו אחר נמי אלא ומת בכל מיתה שאתה יכול להמיתו למה לי

מרוצח נפקא דתניא (במדבר לה, כא) מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה האמורה בו ומנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת״ל מות יומת מ״מ

שאני התם דאמר קרא מות יומת

וניגמר מיניה משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין

תנו רבנן (שמות כב, א) מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מנין ת״ל (שמות כב, א) ימצא הגנב מ״מ אם כן מה ת״ל מחתרת מפני שרוב גנבים מצויין במחתרת

תניא אידך מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מנין תלמוד לומר ימצא הגנב מ״מ א״כ מה תלמוד לומר מחתרת מחתרתו זו היא התראתו

אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו קסבר רודף אינו צריך התראה לא שנא גדול ולא שנא קטן

איתיביה רב חסדא לרב הונא יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש ואמאי רודף הוא שאני התם דמשמיא קא רדפי לה

נימא מסייעא ליה רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אומר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה (בראשית ט, ו) שופך דם האדם באדם דמו ישפך אמרה תורה הצל דמו של זה בדמו של זה

ההיא רבי יוסי ברבי יהודה היא דתניא רבי יוסי בר׳ יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד

ת״ש רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אמר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך אם אמר יודע אני שהוא כן פטור ע״מ כן אני עושה חייב

לא צריכא דקאי בתרי עיברי דנהרא דלא מצי אצוליה מאי איכא דבעי איתויי לבי דינא בי דינא בעי התראה

איבעית אימא אמר לך רב הונא אנא דאמרי כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו:

דף עג עמוד א

מתני׳ ואלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חבירו להרגו ואחר הזכר ואחר הנערה המאורסה אבל הרודף אחר בהמה והמחלל את השבת ועובד עבודת כוכבים אין מצילין אותן בנפשן:

גמ׳ ת״ר מניין לרודף אחר חבירו להרגו שניתן להצילו בנפשו ת״ל (ויקרא יט, טז) לא תעמוד על דם רעך והא להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו ת״ל לא תעמוד על דם רעך אין ה״נ

ואלא ניתן להצילו בנפשו מנלן אתיא בקל וחומר מנערה המאורסה מה נערה המאורסה שלא בא אלא לפוגמה אמרה תורה ניתן להצילה בנפשו רודף אחר חבירו להרגו על אחת כמה וכמה

וכי עונשין מן הדין דבי רבי תנא הקישא הוא (דברים כב, כו) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וכי מה למדנו מרוצח

מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו

ונערה מאורסה גופה מנלן כדתנא דבי ר׳ ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל (דברים כב, כז) ואין מושיע לה הא יש מושיע לה בכל דבר שיכול להושיע

גופא מניין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטין באין עליו שהוא חייב להצילו ת״ל לא תעמוד על דם רעך והא מהכא נפקא מהתם נפקא אבדת גופו מניין ת״ל והשבותו לו

אי מהתם הוה אמינא ה״מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ״ל

תנו רבנן אחד הרודף אחר חבירו להרגו ואחר הזכר ואחר נערה המאורסה ואחר חייבי מיתות ב״ד ואחר חייבי כריתות מצילין אותן בנפשו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אין מצילין אותן בנפשו

נעבדה בה עבירה אין מצילין אותה בנפשו יש לה מושיע אין מצילין אותה בנפשו רבי יהודה אומר אף האומרת הניחו לו שלא יהרגנה

מנה״מ אמר קרא (דברים כב, כו) ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות נער זה זכור נערה זו נערה המאורסה חטא אלו חייבי כריתות מות אלו חייבי מיתות ב״ד

כל הני למה לי צריכי דאי כתב רחמנא נער משום דלאו אורחיה אבל נערה דאורחה אימא לא

ואי כתב רחמנא נערה משום דקא פגים לה אבל נער דלא קא פגים ליה אימא לא

ואי כתב רחמנא הני

דף עג עמוד ב

משום דהאי לאו אורחיה הוא והא קא פגים לה אבל שאר עריות דאורחייהו ולא נפיש פיגמייהו אימא לא כתב רחמנא חטא

ואי כתב רחמנא חטא הוה אמינא אפילו חייבי לאוין כתב רחמנא מות

ואי כתב רחמנא מות הוה אמינא חייבי מיתות בית דין אין חייבי כריתות לא כתב רחמנא חטא

ולכתוב רחמנא חטא מות ולא בעי נער ונערה אין ה״נ ואלא נער נערה חד למעוטי עובד עבודת כוכבים וחד למעוטי בהמה ושבת

ולר״ש בן יוחי דאמר עובד עבודת כוכבים ניתן להצילו בנפשו למה לי חד למעוטי בהמה וחד למעוטי שבת

סד״א תיתי שבת מחילול חילול מעבודת כוכבים

ולרבי אלעזר ברבי שמעון דאמר מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו דאתיא שבת מחילול חילול מעבודת כוכבים מאי איכא למימר חד מיעוט למעוטי בהמה ואידך איידי דכתב רחמנא נער כתב נמי נערה:

רבי יהודה אומר אף האומרת הניחו לו שלא יהרגנה: במאי קמיפלגי

אמר רבא במקפדת על פיגמה ומניחתו שלא יהרגנה רבנן סברי אפיגמה קפיד רחמנא והרי מקפדת על פיגמה ורבי יהודה האי דקאמר רחמנא קטליה משום דמסרה נפשה לקטלא הא לא מסרה נפשה לקטלא

אמר ליה רב פפא לאביי אלמנה לכהן גדול נמי קא פגים לה אמר ליה אפיגמה רבה קפיד רחמנא אפיגמה זוטא לא קפיד רחמנא:

חטא אלו חייבי כריתות: ורמינהו ואלו נערות שיש להן קנס הבא על אחותו

אמרוה רבנן קמיה דרב חסדא משעת העראה דפגמה איפטר לה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה

הניחא למאן דאמר העראה זו נשיקה אלא למ״ד העראה זו הכנסת עטרה מאי איכא למימר

אלא אמר רב חסדא כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה

רבא אמר במניחתו שלא יהרגנה ור׳ יהודה היא

דף עד עמוד א

רב פפא אמר במפותה ודברי הכל

אביי אמר ביכול להציל באחד מאבריו ורבי יונתן בן שאול היא דתניא רבי יונתן בן שאול אומר רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג עליו

מאי טעמא דרבי יונתן בן שאול דכתיב (שמות כא, כב) וכי ינצו אנשים (יחדו) וגו׳ וא״ר אלעזר במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב (שמות כא, כג) ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ואפ״ה אמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש

אי אמרת בשלמא יכול להציל באחד מאבריו לא ניתן להצילו בנפשו היינו דמשכחת לה דיענש כגון שיכול להציל באחד מאבריו

אלא אי אמרת יכול להציל באחד מאבריו נמי ניתן להצילו בנפשו היכי משכחת לה דיענש

דילמא שאני הכא דמיתה לזה ותשלומין לזה

לא שנא דאמר רבא רודף שהיה רודף אחר חבירו ושיבר את הכלים בין של נרדף ובין של כל אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא

ונרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור של כל אדם חייב של רודף פטור שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו של כל אדם חייב שמציל עצמו בממון חבירו

ורודף שהיה רודף אחר רודף להצילו ושיבר את הכלים בין של רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא מן הדין שאם אי אתה אומר כן נמצא אין לך כל אדם שמציל את חבירו מיד הרודף:

אבל הרודף אחר בהמה: תניא רשב״י אומר העובד עבודת כוכבים ניתן להצילו בנפשו מק״ו ומה פגם הדיוט ניתן להצילו בנפשו פגם גבוה לא כל שכן וכי עונשין מן הדין קא סבר עונשין מן הדין

תניא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו סבר לה כאבוה דאמר עונשין מן הדין ואתיא שבת בחילול חילול מעבודת כוכבים

א״ר יוחנן משום ר״ש בן יהוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים

ועבודת כוכבים לא והא תניא א״ר ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג מנין שיעבוד ואל יהרג ת״ל (ויקרא יח, ה) וחי בהם ולא שימות בהם

יכול אפילו בפרהסיא תלמוד לומר (ויקרא כב, לב) ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי

אינהו דאמור כר״א דתניא ר״א אומר (דברים ו, ה) ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך

אם יש לך אדם שגופו חביב עליו ממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך

גילוי עריות ושפיכות דמים כדרבי דתניא רבי אומר (דברים כב, כו) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצח

מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו

ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור

רוצח גופיה מנא לן סברא הוא דההוא דאתא לקמיה דרבה ואמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא ואי לא קטלינא לך אמר ליה לקטלוך ולא תיקטול מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי

כי אתא רב דימי א״ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרת המלכות) אבל בשעת גזרת המלכות אפי׳ מצוה קלה יהרג ואל יעבור

כי אתא רבין א״ר יוחנן אפי׳ שלא בשעת גזרת מלכות לא אמרו אלא בצינעא אבל בפרהסיא אפי׳ מצוה קלה יהרג ואל יעבור

מאי מצוה קלה אמר רבא בר רב יצחק אמר רב

דף עד עמוד ב

אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא

וכמה פרהסיא אמר ר׳ יעקב אמר רבי יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם פשיטא ישראלים בעינן דכתיב (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל בעי רבי ירמיה תשעה ישראל ונכרי אחד מהו

תא שמע דתני רב ינאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם (במדבר טז, כא) הבדלו מתוך העדה הזאת מה להלן עשרה וכולהו ישראל אף כאן עשרה וכולהו ישראל

והא אסתר פרהסיא הואי אמר אביי אסתר קרקע עולם היתה

רבא אמר הנאת עצמן שאני

דאי לא תימא הכי הני קוואקי ודימוניקי היכי יהבינן להּ אלא הנאת עצמן שאני הכא נמי הנאת עצמן שאני

ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא עכו״ם דאמר ליה להאי ישראל קטול אספסתא בשבתא ושדי לחיותא ואי לא קטילנא לך ליקטיל ולא לקטליה שדי לנהרא ליקטליה ולא ליקטול מ״ט לעבורי מילתא קא בעי

בעו מיניה מר׳ אמי בן נח מצווה על קדושת השם או אין מצווה על קדושת השם

אמר אביי ת״ש שבע מצות נצטוו בני נח ואם איתא תמני הויין א״ל רבא אינהו וכל אבזרייהו

מאי הוי עלה אמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב כתיב (מלכים ב ה, יח) לדבר הזה יסלח ה׳ לעבדך בבא אדני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי וכתיב (מלכים ב ה, יט) ויאמר לו לך לשלום

דף עה עמוד א

ואם איתא לא לימא ליה הא בצנעה הא בפרהסיא

אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ובאו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שתבעל אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר

פליגי בה ר׳ יעקב בר אידי ור׳ שמואל בר נחמני חד אמר אשת איש היתה וחד אמר פנויה היתה בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה שפיר אלא למ״ד פנויה היתה מאי כולי האי

רב פפא אמר משום פגם משפחה רב אחא בריה דרב איקא אמר כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות

ולינסבה מינסב לא מייתבה דעתיה כדר׳ יצחק דא״ר יצחק מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה שנאמר (משלי ט, יז) מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם:

מתני׳ **ואלו** הן הנשרפין הבא על אשה ובתה ובת כהן שזנתה

יש בכלל אשה ובתה בתו ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת בתה ובת בנה חמותו ואם חמותו ואם חמיו:

גמ׳ הבא על אשה שנשא בתה לא קתני אלא הבא על אשה ובתה מכלל דתרוייהו לאיסורא ומאן נינהו חמותו ואם חמותו

וקתני יש בכלל אשה ובתה מכלל דתרוייהו כתיבי בהדיא והנך מדרשא אתיא

הניחא לאביי דאמר משמעות דורשין איכא בינייהו מתניתין מני רבי עקיבא היא

אלא לרבא דאמר חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו מתניתין מני אמר לך רבא תני הבא על אשה שנשא בתה:

יש בכלל אשה ובתה חמותו ואם חמותו ואם חמיו: לאביי איידי דקא בעי למיתנא אם חמיו תני נמי חמותו ואם חמותו

לרבא איידי דקא בעי למיתנא אם חמיו ואם חמותו תני נמי חמותו

מנהני מילי דת״ר (ויקרא כ, יד) איש אשר יקח את אשה ואת אמה אין לי אלא אשה ואמה בת אשה ובת בתה ובת בנה מנין

נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה

מנין לעשות זכרים כנקבות נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה להלן זכרים כנקבות אף כאן זכרים כנקבות

מנין לעשות למטה כלמעלה נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה מה להלן למטה כלמעלה אף כאן למטה כלמעלה ומה כאן למעלה כלמטה אף להלן למעלה כלמטה

אמר מר מנין לעשות זכרים כנקבות מאי זכרים כנקבות אילימא בת בנה כבת בתה בהדי הדדי קאתיאן

אלא אם חמיו כאם חמותו השתא אם חמותו לא קמה לן אם חמיו מיהדר עלה

דף עה עמוד ב

אמר אביי הכי קאמר מנין לעשות שאר הבא ממנו כשאר הבא ממנה נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה וכו׳ והא בשאר דידיה לא כתיבא ביה זמה

אמר רבא אמר לי רב יצחק בר אבודימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה

אמר מר מנין לעשות למטה כלמעלה מאי למטה כלמעלה אילימא בת בנה ובת בתה כבתה בהדי הדדי קאתיין

אלא אם חמיו ואם חמותו כחמותו האי למטה כלמעלה למעלה כלמטה הואי תני למעלה כלמטה

אי הכי נאמר כאן זמה ונאמר להלן זמה ומה השתא אינהי לא כתיבה זמה דידהו כתיבא

אמר אביי הכי קאמר מנין לעשות שלשה דורות למעלה כשלשה דורות למטה נאמר למטה זמה ונאמר למעלה זמה מה למטה שלשה דורות אף למעלה שלשה דורות

ומה בעונש עשה למטה כלמעלה אף באזהרה נמי עשה למעלה כלמטה

רב אשי אמר לעולם כדקתני ומאי למטה למטה באיסור

אי מה היא אם אמה אסורה אף הוא אם אמו אסורה

אמר אביי אמר קרא אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אם אמו

רבא אמר בין למאן דאמר דון מינה ומינה ובין למאן דאמר דון מינה ואוקי באתרה לא אתיא

למ״ד דון מינה ומינה מה היא אם אמה אסורה אף הוא נמי אם אמו אסורה ומינה מה היא בשריפה אף הוא נמי בשריפה

למ״ד שריפה חמורה איכא למיפרך מה להיא שכן אמה בשריפה תאמר בהוא שאמו בסקילה

ועוד אמו בסקילה אם אמו בשריפה

ועוד מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה אף הוא נמי לא תחלוק בו בין אמו לאם אמו

ולמ״ד סקילה חמורה מהאי קושיא לא נידונה

ולמ״ד דון מינה ואוקי באתרה מה היא אם אמה אסורה אף הוא נמי אם אמו אסורה ואוקי באתרה התם הוא דבשריפה אבל הכא בסקילה כדאשכחן באמו

למ״ד שריפה חמורה איכא למיפרך

דף עו עמוד א

מה להיא שכן אמה בשרפה תאמר בהוא שאמו בסקילה

ועוד הוא כהיא מה היא לא חלקתה בה בין בתה לאם אמה אף הוא לא תחלוק בו בין בתו לאם אמו

ולמאן דאמר סקילה חמורה מהאי קושיא לא נידונה

אי מה הוא כלתו אסורה אף היא כלתה אסורה

אמר אביי אמר קרא אשת בנך היא משום אשת בנך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת בנה

רבא אמר בין למ״ד דון מינה ומינה בין למאן דאמר דון מינה ואוקי באתרה לא אתיא

למאן דאמר דון מינה ומינה מה הוא כלתו אסורה אף היא נמי כלתה אסורה ומינה מה הוא בסקילה אף היא נמי בסקילה

למ״ד סקילה חמורה איכא למיפרך מה להוא שכן אמו בסקילה תאמר בהיא שאמה בשרפה

ועוד בתה בשרפה וכלתה בסקילה הוא בעצמו יוכיח דבתו בשרפה וכלתו בסקילה

אלא מה הוא לא חלקת בו בין אמו לכלתו אף היא לא תחלוק בה בין אמה לכלתה ולמ״ד שרפה חמורה מהאי קושיא לא נידונין

ולמ״ד דון מינה ואוקי באתרה מה הוא כלתו אסורה אף היא כלתה אסורה ואוקי באתרה התם הוא דבסקילה אבל הכא בשרפה כדאשכחן באמה

למ״ד סקילה חמורה איכא למיפרך מה להוא שכן אמו בסקילה תאמר בהיא שאמה בשרפה

ועוד מה הוא חלקת בו בין בתו לכלתו אף היא תחלוק בה בין בתה לכלתה ולמ״ד נמי שרפה חמורה מהאי קושיא לא נידונין

בתו מאנוסתו מנין האמר אביי ק״ו על בת בתו ענוש על בתו לא כל שכן

וכי עונשין מן הדין גלויי מילתא בעלמא הוא

רבא אמר אמר לי ר׳ יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה

תני אבוה דרבי אבין לפי שלא למדנו לבתו מאנוסתו הוצרך הכתוב לומר (ויקרא כא, ט) ובת איש כהן

אי מה בת כהן היא בשרפה ואין בועלה בשרפה אף בתו מאנוסתו היא בשרפה ואין בועלה בשרפה

אמר אביי אמר קרא (ויקרא כא, ט) את אביה היא מחללת מי שמחללת את אביה יצתה זו שאביה מחללה

רבא אמר בשלמא התם אפיקתיה מדינא דבת כהן ואוקימתה אדינא דבת ישראל הכא אדינא דמאן מוקמת ליה אדינא דפנוייה מוקמת ליה

אזהרה לבתו מאנוסתו מניין בשלמא לאביי ורבא מהיכא דנפקא להו עונש מהתם נפקא להו אזהרה

אלא לדתני אבוה דרבי אבין מאי אמר רבי אילעא אמר קרא (ויקרא יט, כט) אל תחלל את בתך להזנותה

מתקיף לה רבי יעקב אחוה דרב אחא בר יעקב האי אל תחלל את בתך להזנותה להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא אל תחלל את בתך להזנותה יכול בכהן המשיא את בתו ללוי וישראל הכתוב מדבר ת"ל להזנותה בחילול שבזנות הכתוב מדבר במוסר את בתו שלא לשם אישות

אם כן לימא קרא אל תחל מאי אל תחלל שמע מינה תרתי ואביי ורבא האי אל תחלל את בתך להזנותה מאי עבדי ליה אמר רבי מני זה המשיא את בתו לזקן

כדתניא אל תחלל את בתך להזנותה רבי אליעזר אומר זה המשיא את בתו לזקן ר"ע אומר זה המשהא בתו בוגרת

אמר רב כהנא משום רבי עקיבא אין לך עני בישראל אלא רשע ערום והמשהא בתו בוגרת אטו המשהא בתו בוגרת לאו רשע ערום הוא

אמר אביי

דף עו עמוד ב

הכי קאמר איזהו עני רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת ואמר רב כהנא משום ר"ע הוי זהיר מן היועצך לפי דרכו

אמר רב יהודה אמר רב המשיא את בתו לזקן והמשיא אשה לבנו קטן והמחזיר אבידה לכותי עליו הכתוב אומר (דברים כט, יח) למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו

מיתיבי האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא סמוך לפירקן שאני

תנו רבנן האוהב את שכיניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר (ישעיהו נח, ט) אז תקרא וה' יענה

תנו רבנן (ויקרא כ, יד) אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אותו ואת שתיהן

מאי בינייהו אמר אביי משמעות דורשים איכא בינייהו

רבי ישמעאל סבר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ואם חמותו מדרשה אתיא רבי עקיבא סבר אותו ואתהן אותו ואת שתיהן ואם חמותו הכא כתיבא

רבא אמר חמותו לאחר מיתה איכא בינייהו ר' ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשרפה ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא:

מתני' ואלו הנהרגין הרוצח ואנשי עיר הנדחת

רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב

דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול לעלות משם ומת פטור שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין:

גמ' אמר שמואל מפני מה לא נאמרה יד בברזל שהברזל ממית בכל שהוא

תניא נמי הכי רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהברזל ממית בכל שהוא לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור והני מילי דברזיה מיברז:

וכבש עליו לתוך המים: רישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל אף על גב דלאו איהו דחפו כיון דאין יכול לעלות משם ומת חייב סיפא רבותא קמ"ל אע"ג דדחפו כיון דיכול לעלות משם ומת פטור

כבש מנלן אמר שמואל דאמר קרא (במדבר לה, כא) או באיבה לרבות את המצמצם

ההוא גברא דמצמצמא לחיותה דחבריה בשימשא ומתה רבינא מחייב רב אחא בר רב פטר

רבינא מחייב קל וחומר ומה רוצח שלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון חייב בו את המצמצם

דף עז עמוד א

נזקין שעשה בהן שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שחייב בהן את המצמצם

רב אחא בר רב פוטר אמר רב משרשיא מ״ט דאבוה דאבא דפוטר אמר קרא (במדבר לה, כא) מות יומת המכה רוצח הוא ברוצח הוא דחייב לן מצמצם בנזקין לא חייב לן מצמצם

אמר רבא כפתו ומת ברעב פטור ואמר רבא כפתו בחמה ומת בצינה ומת חייב סוף חמה לבא סוף צינה לבא פטור

ואמר רבא כפתו לפני ארי פטור לפני יתושין חייב רב אשי אמר אפילו לפני יתושין נמי פטור הני אזלי והני אתו

איתמר כפה עליו גיגית ופרע עליו מעזיבה רבא ורבי זירא חד אמר חייב וחד אמר פטור

תסתיים דרבא הוא דאמר פטור דאמר רבא כפתו ומת ברעב פטור

אדרבה תסתיים דרבי זירא הוא דאמר פטור דא״ר זירא האי מאן דעייליה לחבריה בביתא דשישא ואדליק ליה שרגא ומת חייב טעמא דאדליק ליה שרגא הא לא אדליק ליה שרגא לא

אמרי התם בלא שרגא לא מתחיל הבלא

דף עז עמוד ב

בשעתיה הכא בלא שרגא נמי מתחיל הבלא בשעתיה:

(סימן סול״ם תרי״ס סמני״ן בכות״ל)

אמר רבא דחפו לבור וסולם בבור ובא אחר וסילקו ואפילו הוא קדם וסילקו פטור דבעידנא דשדייה יכול לעלות הוא

ואמר רבא זרק חץ ותריס בידו ובא אחר ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדייה ביה מיפסק פיסקיה גיריה

ואמר רבא זרק בו חץ וסמנין בידו ובא אחר ופיזרן ואפי׳ הוא קדם ופיזרן פטור דבעידנא דשדא ביה יכול להתרפאות הוה

א״ר אשי הלכך אפילו סמנין בשוק א״ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי נזדמנו לו סמנין מהו אמר ליה הרי יצא מבית דין זכאי

ואמר רבא זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה חייב ותנא תונא כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו במזיד נהרגין בשוגג גולין

בשוגג גולין פשיטא במזיד נהרגין איצטריך ליה מהו דתימא התראת ספק היא מי יימר דהדרה קמ״ל

תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו כגון אלו המשחקין בכדור שהרגו תוך ארבע אמות פטור חוץ לארבע אמות חייב

אמר ליה רבינא לרב אשי היכי דמי אי דקא ניחא ליה אפילו פורתא נמי אי דלא ניחא ליה אפילו טובא נמי לא אמר ליה סתם משחקין בכדור כמה (דעיילי טפי) מינח ניחא ליה

למימרא דכה״ג כחו הוא ורמינהי המקדש ונפל קידוש על ידו או על הצד ואחר כך נפל לשוקת פסול

הכא במאי עסקינן בשותת

תא שמע מחט שהיה נתונה על החרס והזה עליה ספק על המחט הזה ספק על החרס הזה ומיצה עליה הזאתו פסול

אמר רב חיננא בר יהודה משמיה דרב מצא איתמר

אמר רב פפא האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא גירי דידיה הוא ומיחייב הני מילי בכח ראשון אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא

ואמר רב פפא זרק צרור למעלה והלכה לצדדין והרגה חייב אמר ליה מר בר רב אשי לרב פפא מ״ט משום דכחו הוא אי כחו תיזיל לעיל

דף עח עמוד א

ואי לאו כחו הוא תיזיל לתחת אלא כח כחוש הוא

ת״ר הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין רבי יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו

אמר ר׳ יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו (ויקרא כד, יז) ואיש כי יכה כל נפש אדם רבנן סברי כל נפש עד דאיכא כל נפש ור׳ יהודה בן בתירא סבר כל נפש כל דהוא נפש

אמר רבא הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור בגוסס בידי שמים שהוא חייב לא נחלקו אלא בגוסס בידי אדם מר מדמי ליה לטריפה ומר מדמי ליה לגוסס בידי שמים

מאן דמדמי ליה לטריפה מאי טעמא לא מדמי ליה לגוסס בידי שמים גוסס בידי שמים לא איתעביד ביה מעשה האי איתעביד ביה מעשה

ומאן דמדמי ליה לגוסס בידי שמים מ״ט לא מדמי ליה לטריפה טריפה מחתכי סימנים הא לא מחתכי סימנים

תני תנא קמיה דרב ששת ואיש כי יכה כל נפש אדם להביא המכה את חבירו ואין בו כדי להמית ובא אחר והמיתו שהוא חייב

אין בו כדי להמית פשיטא אלא יש בו כדי להמית ובא אחר והמיתו שהוא חייב וסתמא כרבי יהודה בן בתירא

אמר רבא ההורג את הטריפה פטור וטריפה שהרג בפני ב״ד חייב שלא בפני ב״ד פטור

בפני ב״ד (מאי טעמא) חייב דכתי׳ (דברים יג, ו) ובערת הרע מקרבך שלא בפני ב״ד פטור דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות

ואמר רבא הרובע את הטריפה חייב טריפה שרבע בפני ב״ד חייב שלא בפני ב״ד פטור בפני ב״ד חייב דכתיב ובערת הרע מקרבך שלא בפני ב״ד פטור דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה

הא תו למה לי היינו הך הרובע את הטריפה איצטריכא ליה מהו דתימא ליהוי כמאן דמשמש מת וליפטר קמ״ל דמשום הנאה הוא והא אית ליה הנאה

ואמר רבא עדים שהעידו בטריפה והוזמו אין נהרגין עדי טריפה שהוזמו נהרגין רב אשי אמר אפילו עדי טריפה שהוזמו אין נהרגין לפי שאינן בזוממי זוממין

ואמר רבא שור טריפה שהרג חייב ושור של אדם טריפה שהרג פטור מאי טעמא אמר קרא (שמות כא, כט) השור יסקל וגם בעליו יומת כל היכא דקרינא ביה וגם בעליו יומת קרינן ביה השור יסקל וכל היכא דלא קרינן ביה וגם בעליו יומת לא קרינן ביה השור יסקל

רב אשי אמר אפילו שור טריפה נמי שהרג פטור מאי טעמא כיון דאילו בעלים הוו פטירי שור נמי פטור:

שיסה בו את הכלב וכו׳: אמר רב אחא בר יעקב כשתמצא לומר לדברי ר׳ יהודה ארס נחש בין שיניו הוא עומד לפיכך מכיש בסייף ונחש פטור

לדברי חכמים ארס נחש מעצמו הוא מקיא לפיכך נחש בסקילה והמכיש פטור:

מתני׳ המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת חייב ר׳ נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר:

גמ׳ תנו רבנן את זו דרש רבי נחמיה (שמות כא, יט) אם יקום והתהלך בחוץ

דף עח עמוד ב

על משענתו ונקה המכה וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג אלא זה שאמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר כך הכביד ומת שהוא פטור

ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה מלמד שחובשין אותו

ורבי נחמיה חבישה מנא ליה יליף ממקושש

ורבנן נמי לילפי ממקושש מקושש בר קטלא הוא ומשה לא הוה ידע קטליה במאי לאפוקי האי דלא ידעינן אי בר קטלא הוא אי לאו בר קטלא הוא

ורבי נחמיה יליף ממגדף דלא הוה ידע אי בר קטלא הוא וחבשוהו

ורבנן מגדף הוראת שעה היתה

כדתניא יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שנאמר (שמות לא, יד) מחלליה מות יומת אלא לא היה יודע באיזו מיתה נהרג שנאמר (במדבר טו, לד) כי לא פורש וגו׳ אבל מגדף לא נאמר בו אלא לפרש להם על פי ה׳ שלא היה משה יודע אם הוא בן מיתה כל עיקר אם לאו

בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיבי תרי אומדני חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אלא לרבנן תרי אומדני למה לי

חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו לחיים ומת

ורבי נחמיה אמדוהו לחיים ומת לא צריך קרא שהרי יצא מבית דין זכאי

תנו רבנן המכה את חבירו ואמדוהו למיתה וחיה פוטרין אותו אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אומדין אותו אומד שני לממון ואם לאחר כן הכביד ומת הלך אחר אומד האמצעי דברי רבי נחמיה וחכמים אומרים אין אומד אחר אומד

תניא אידך אמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים אין אומדין אותו למיתה אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה אומדין אותו אומד שני לממון ואם לאחר כן הכביד ומת משלם נזק וצער ליורשים

מאימתי משלם משעה שהכהו וסתמא כרבי נחמיה:

מתני׳ נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לעובד כוכבים והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימא פטור

נתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמיתו על מתניו והלכה לה על לבו והיה בה כדי להמיתו על לבו ומת פטור נתכוין להכותו על לבו

דף עט עמוד א

והיה בה כדי להמית על לבו והלכה לה על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו ומת פטור

נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן ומת פטור נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת פטור

אבל נתכוון להכות על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו והלכה לה על לבו ומת חייב נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב ר׳ שמעון אומר אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור:

גמ׳ ר״ש אהייא אילימא אסיפא ר״ש פוטר מיבעי ליה

אלא אריש נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לעובד כוכבים והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימא פטור הא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב ר״ש אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור

פשיטא קאי ראובן ושמעון ואמר אנא לראובן קא מיכוונא לשמעון לא קא מיכוונא היינו פלוגתייהו אמר לחד מינייהו מאי א״נ כסבור ראובן ונמצא שמעון מאי תא שמע דתניא ר״ש אומר עד שיאמר לפלוני אני מתכוון

מאי טעמא דר״ש אמר קרא (דברים יט, יא) וארב לו וקם עליו עד שיתכוון לו ורבנן אמרי דבי רבי ינאי פרט לזורק אבן לגו

היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כותים ואחד ישראל ביניהן תיפוק ליה דרובא כותים נינהו אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל

לא צריכא דאיכא תשעה ישראל וכותי אחד ביניהן דהוה ליה כותי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי

בשלמא לרבנן דאמרי נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב דכתיב (שמות כא, כב) וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ואמר רבי אלעזר במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב (שמות כא, כג) אם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש

אלא לר״ש האי ונתתה נפש תחת נפש מאי עביד ליה ממון וכדרבי דתניא רבי אומר ונתתה נפש תחת נפש ממון אתה אומר ממון או אינו אלא נפש ממש נאמרה נתינה למטה ונאמרה

דף עט עמוד ב

נתינה למעלה מה להלן ממון אף כאן ממון

אמר רבא האי דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא מדרבנן דתנא דבי חזקיה (ויקרא כד, כא) מכה אדם ומכה בהמה

מה מכה בהמה לא חלקת בה בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון

מאי שאין מתכוין אילימא שאין מתכוין כלל היינו שוגג אלא פשיטא שאין מתכוין לזה אלא לזה וקתני לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון ואי בר קטלא הוא מאי איצטריך למיפטריה ממון

אלא לאו שמע מינה לאו בר קטלא הוא ולאו בר ממונא הוא:

מתני׳ רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין ר׳ יהודה אומר כונסין אותן לכיפה

כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה הנסקלין בנשרפין ר׳ שמעון אומר נידונין בסקילה שהשריפה חמורה וחכמים אומרים נידונין בשריפה שהסקילה חמורה

אמר להן ר״ש אילו לא היתה שריפה חמורה לא נתנה לבת כהן שזנתה אמרו לו אילו לא היתה סקילה חמורה לא נתנה למגדף ולעובד עבודת כוכבים

הנהרגין בנחנקין ר״ש אומר בסייף וחכ״א בחנק:

גמ׳ מאן אחרים אילימא אחרים כשרים פשיטא ותו בהא לימא רבי יהודה כונסין אותן לכיפה

(סימן בשר״ק)

א״ר אבהו אמר שמואל הכא ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן עסקינן רבנן סברי אין גומרין דינו של אדם אלא בפניו הלכך כולן פטורין ור׳ יהודה מיפטרינהו לגמרי נמי לא כיון דרוצחין נינהו הלכך כונסין אותן לכיפה

ריש לקיש אמר באדם דכולי עלמא לא פליגי דפטירי אבל הכא בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים שנגמר דינן קמיפלגי רבנן סברי כמיתת בעלים כך מיתת השור ואין גומרין דינו של שור אלא בפניו הלכך כולן פטורין ור׳ יהודה סבר כונסין אותן לכיפה

אמר רבא

דף פ עמוד א

אי הכי היינו דקתני עלה אמר ר׳ יוסי אפילו אבא חלפתא ביניהן

אלא אמר רבא הכי קאמר שנים שהיו עומדין ויצא חץ מביניהם והרג שניהם פטורין וא״ר יוסי אפילו אבא חלפתא ביניהן

ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורין אחרים מעלייא סוקלין אותן ר׳ יהודה אומר כונסין אותן לכיפה

והתניא פרה שהמיתה ואחר כך ילדה אם עד שלא נגמר דינה ילדה וולדה מותר אם משנגמר דינה ילדה וולדה אסור נתערב באחרים ואחרים באחרים כונסין אותן לכיפה ר׳ אלעזר בר׳ שמעון אומר מביאין אותן לב״ד וסוקלין אותן

אמר מר אם עד שלא נגמר דינה ילדה וולדה מותרת ואף על גב דכי נגחה הות מיעברה והאמר רבא ולד הנוגחת אסור היא וולדה נגחו ולד הנרבעת אסור היא וולדה נרבעו

אימא אם עד שלא נגמר דינה עיברה וילדה וולדה מותר אם משנגמר דינה עיברה וילדה וולדה אסור

הניחא למאן דאמר זה וזה גורם אסור

דף פ עמוד ב

אלא למ״ד זה וזה גורם מותר מאי איכא למימר

אלא אמר רבינא אימא אם עד שלא נגמר דינה עיברה וילדה ולדה מותר ואם עד שלא נגמר דינה עיברה ומשנגמר דינה ילדה ולדה אסור עובר ירך אמו הוא:

כל חייבי מיתות: ש״מ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל

א״ר ירמיה הכא במאי עסקינן כגון שהתרו בו סתם והאי תנא הוא דתניא ושאר חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותן אלא בעדה ועדים והתראה ועד שיודיעוהו שהוא חייב מיתת ב״ד רבי יהודה אומר עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג

ת״ק יליף ממקושש ורבי יהודה אומר מקושש הוראת שעה היתה:

הנסקלין בנשרפין: מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפין בנסקלין ר״ש אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה

אמר ליה רב יהודה אבא לא תיתנייה הכי מאי איריא דשריפה חמורה תיפוק ליה דרובה נסקלין נינהו אלא היכי אתנייה

הנסקלין בנשרפין ר״ש אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה אי הכי אימא סיפא וחכ״א ידונו בשריפה שהסקילה חמורה תיפוק ליה דרובה נשרפין נינהו

התם רבנן הוא דקאמרו ליה לר״ש לדידך דאמרת שריפה חמורה לא סקילה חמורה

אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא

דף פא עמוד א

לא תימא ליה לאבוך הכי דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו אבא כך כתיב בתורה סוף סוף היינו הך אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך (הוא):

מתני׳ מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין נידון בחמורה עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה ר׳ יוסי אומר נידון בזיקה הראשונה שבאה עליו:

גמ׳ פשיטא אלא איתגורי איתגור

אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו על עבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה סלקא דעתא אמינא כיון דנגמר דינו לעבירה קלה האי גברא קטילא הוא קמ״ל

בעא מניה (אבוה) דרב יוסף בר חמא מרבה בר נתן מנא הא מילתא דאמור רבנן מי שנתחייב שתי מיתות ב״ד נידון בחמורה דכתיב (יחזקאל יח, י) והוליד בן פריץ שופך דם [וגו׳] אל ההרים אכל ואת אשת רעהו טמא ואל הגלולים נשא עיניו

והוליד בן פריץ שופך דם בסייף את אשת רעהו טימא זו אשת איש בחנק ואל הגלולים נשא עיניו זו עבודת כוכבים בסקילה וכתיב (יחזקאל יח, יג) מות יומת דמיו בו יהיה בסקילה

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימא כולהו בסקילה והוליד בן פריץ שופך דם זה בן סורר ומורה דבסקילה אשת רעהו טמא זו נערה המאורסה דבסקילה ואל הגלולים נשא עיניו זו עבודת כוכבים דבסקילה

א״כ מאי קמ״ל יחזקאל דילמא תורה קא מהדר א״כ איבעי ליה לאהדורה כי היכי דאהדרה משה רבינו

דרש רב אחא בר׳ חנינא מאי דכתיב (יחזקאל יח, ו) אל ההרים לא אכל שלא אכל בזכות אבותיו ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל שלא הלך בקומה זקופה

ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חבירו ואל אשה נדה לא קירב שלא נהנה מקופה של צדקה וכתיב (יחזקאל יח, ט) צדיק הוא חיה יחיה כשהיה רבן גמליאל מגיע למקרא הזה היה בוכה ואמר מאן דעביד לכולהו הוא דחיי בחדא מינייהו לא

א״ל ר״ע אלא מעתה (ויקרא יח, כד) אל תטמאו בכל אלה הכי נמי בכולהו אין בחדא מינייהו לא אלא באחת מכל אלה הכי נמי באחת מכל אלה:

עבר עבירה: תניא כיצד אמר רבי יוסי נידון בזיקה ראשונה הבאה עליו חמותו ונעשית אשת איש נידון בחמותו אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש

אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא חמותו ונעשית אשת איש נידון בחמותו

לידון נמי מאיסור אשת איש דהא אמר ר׳ אבהו מודה ר׳ יוסי באיסור מוסיף

דף פא עמוד ב

אמר ליה אדא ברי בתרי קטלי קטלת ליה:

מתני׳ מי שלקה ושנה ב״ד מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת:

גמ׳ משום דלקה ושנה ב״ד כונסין אותו לכיפה אמר ר׳ ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש הכא במלקיות של כריתות עסקינן דגברא בר קטלא הוא וקרובי הוא דלא מיקרב קטליה וכיון דקא מוותר לה נפשיה מקרבינן ליה לקטליה עילויה

א״ל רבי יעקב לר׳ ירמיה בר תחליפא תא אסברא לך במלקיות של כרת אחת אבל של שתים ושל שלש כריתות איסורי הוא דקא טעים ולא מוותר כולי האי:

מי שלקה ושנה: שנה אע״ג דלא שילש לימא מתני׳ דלא כרשב״ג דאי רשב״ג הא אמר עד תלת זימני לא הויא חזקה

אמר רבינא אפילו תימא רשב״ג קסבר עבירות מחזיקות

מיתיבי עבר עבירה שיש בה מלקות פעם ראשונה ושניה מלקין אותו ושלישית כונסין אותו לכיפה אבא שאול אומר אף בשלישית מלקין אותו ברביעית כונסין אותו לכיפה מאי לאו דכולי עלמא מלקיות מחזיקות ובפלוגתא דרבי ורשב״ג קמיפלגי

לא דכולי עלמא אית להו דרשב״ג והכא בהא קא מיפלגי דמר סבר עבירות מחזיקות ומר סבר מלקיות מחזיקות

והדתניא התרו בו ושתק התרו בו והרכין ראשו פעם ראשונה ושניה מתרין בו שלישית כונסין אותו לכיפה אבא שאול אומר אף בשלישית מתרין בו ברביעית כונסין אותו לכיפה

והתם מלקות ליכא במאי קמיפלגי אמר רבינא בכיפה צריכה התראה קמיפלגי

ומאי כיפה אמר רב יהודה מלא קומתו והיכא רמיזא אמר ריש לקיש (תהלים לד, כב) תמותת רשע רעה

ואמר ריש לקיש מאי דכתיב (קהלת ט, יב) כי [גם] לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה מאי מצודה רעה אמר ר״ל חכה:

מתני׳ ההורג נפש שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו (ישעיהו ל, כ) לחם צר ומים לחץ:

גמ׳ מנא ידעינן אמר רב בעדות מיוחדת ושמואל אמר שלא בהתראה

ורב חסדא אמר אבימי כגון דאיתכחוש בבדיקות ולא איתכחוש בחקירות כדתנן מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים:

ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ: מאי שנא הכא דקתני נותנין לו לחם צר ומים לחץ ומאי שנא התם דקתני מאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת אמר רב ששת אידי ואידי נותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיוקטן מעיינו והדר מאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת:

מתני׳ הגונב את הקסוה והמקלל בקוסם והבועל ארמית קנאין פוגעין בו כהן ששמש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב״ד אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגזירין זר ששמש במקדש רבי עקיבא אומר בחנק וחכ״א בידי שמים:

גמ׳ מאי קסוה אמר רב יהודה כלי שרת וכן הוא אומר (במדבר ד, ז) ואת קשות הנסך והיכא רמיזא (במדבר ד, כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו:

והמקלל בקוסם: תני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו רבנן ואיתימא רבה בר מרי אמרי יכהו קוסם לו ולקונו ולמקנו:

והבועל ארמית: בעא מיניה רב כהנא מרב

דף פב עמוד א

לא פגעו בו קנאין מהו אינשייה רב לגמריה אקריוהו לרב כהנא בחלמיה (מלאכי ב, יא) בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה׳ אשר אהב ובעל בת אל נכר אתא א״ל הכי אקריון

אדכריה רב לגמריה בגדה יהודה זו עבודת כוכבים וכן הוא אומר (ירמיהו ג, כ) [כן] בגדתם בי בית ישראל נאום ה׳ ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים זה משכב זכור וכן הוא אומר (ויקרא יח, כב) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא כי חלל יהודה קדש ה׳ זו זונה וכן הוא אומר (דברים כג, יח) לא (יהיה קדש) ובעל בת אל נכר זה הבא על הכותית

וכתיב בתריה (מלאכי ב, יב) יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה ער ועונה (מאלהי) יעקב ומגיש מנחה לה׳ צבאות אם ת״ח הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה׳ צבאות

א״ר חייא בר אבויה כל הבא על הכותית כאילו מתחתן בעבודת כוכבים דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על הכותית

וא״ר חייא בר אבויה כתוב על גלגלתו של יהויקים זאת ועוד אחרת זקינו דרבי פרידא אשכח ההוא גולגלתא דהות שדיא בשערי ירושלים והוה כתוב עילויה זאת ועוד אחרת קברה והדר נבוג קברה והדר נבוג אמר האי גולגלתא של יהויקים דכתיב ביה (ירמיהו כב, יט) קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים

אמר מלכא הוא ולאו אורח ארעא לבזויי שקלה כרכה בשיראי ואותביה בסיפטא אתאי דביתהו חזיתה נפקת אמרה להו לשיבבתהא אמרי לה האי דאיתתא קמייתא היא דלא קא מנשי לה שגרתא לתנורא וקלתה כי אתא אמר היינו דכתיב עילויה זאת ועוד אחרת

כי אתא רב דימי אמר בית דינו של חשמונאי גזרו הבא על הכותית חייב עליה משום נשג״א

כי אתא רבין אמר משום נשג״ז נדה שפחה גויה זונה אבל משום אישות לית להו ואידך נשייהו ודאי לא מיפקרי

א״ר חסדא הבא לימלך אין מורין לו איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן הבא לימלך אין מורין לו

ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס נהרג עליו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא

(במדבר כה, ה) ויאמר משה אל שופטי ישראל וגו׳ הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא אמרו לו הן דנין דיני נפשות ואתה יושב ושותק מה עשה עמד וקיבץ כ״ד אלף מישראל והלך אצל כזבי אמר לה השמיעי לי אמרה לו בת מלך אני וכן צוה לי אבי לא תשמעי אלא לגדול שבהם אמר לה אף הוא נשיא שבט הוא ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו שהוא שני לבטן והוא שלישי לבטן

תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה אמר לו בן עמרם זו אסורה או מותרת ואם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך נתעלמה ממנו הלכה געו כולם בבכיה והיינו דכתיב (במדבר כה, ו) והמה בוכים פתח אהל מועד וכתיב (במדבר כה, ז) וירא פנחס בן אלעזר

מה ראה אמר רב ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו אחי אבי אבא לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני הבועל את כותית קנאין פוגעין בו אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא

ושמואל אמר ראה שאין (משלי כא, ל) חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה׳ כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב ר׳ יצחק אמר ר״א ראה שבא מלאך והשחית בעם

ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו מיכן שאין נכנסין בכלי זיין לבית המדרש שלף שננה והניחה באונקלו והיה

דף פב עמוד ב

נשען והולך על מקלו וכיון שהגיע אצל שבטו של שמעון אמר היכן מצינו ששבטו של לוי גדול משל שמעון אמרו הניחו לו אף הוא לעשות צרכיו נכנס התירו פרושין את הדבר

א״ר יוחנן ששה נסים נעשו לו לפנחס אחד שהיה לו לזמרי לפרוש ולא פירש ואחד שהיה לו לדבר ולא דבר ואחד שכוון בזכרותו של איש ובנקבותה של אשה ואחד שלא נשמטו מן הרומח ואחד שבא מלאך והגביה את המשקוף ואחד שבא מלאך והשחית בעם

בא וחבטן לפני המקום אמר לפניו רבש״ע על אלו יפלו כ״ד אלף מישראל שנאמר (במדבר כה, ט) ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף והיינו דכתיב (תהלים קו, ל) ויעמד פנחס ויפלל

אמר רבי אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל מלמד כביכול שעשה פלילות עם קונו בקשו מלאכי השרת לדחפו אמר להן הניחו לו קנאי בן קנאי הוא משיב חימה בן משיב חימה הוא

התחילו שבטים מבזין אותו ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודת כוכבים והרג נשיא שבט מישראל בא הכתוב ויחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן

א״ל הקב״ה למשה הקדם לו שלום שנאמר (במדבר כה, יב) לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם

אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב (משלי ל, לא) זרזיר מתנים או תיש ומלך אלקום עמו ד׳ מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו רשע אותו היום והמתין לו פנחס עד שתשש כחו והוא אינו יודע שמלך אלקום עמו

במתניתא תנא ששים עד שנעשה כביצה המוזרת והיא היתה כערוגה מליאה מים אמר רב כהנא ומושבה בית סאה תני רב יוסף קבר שלה אמה

אמר רב ששת לא כזבי שמה אלא שוילנאי בת צור שמה ולמה נקרא שמה כזבי שכזבה באביה ד״א כזבי שאמרה לאביה כוס בי עם זה

והיינו דאמרי אינשי בין קני לאורבני שוילנאי מאי בעיא בהדי קלפי דקני שוילנאי מאי בעיא גפתה לאמה

א״ר יוחנן חמשה שמות יש לו זמרי ובן סלוא ושאול ובן הכנענית ושלומיאל בן צורי שדי זמרי על שנעשה כביצה המוזרת בן סלוא על שהסליא עונות של משפחתו שאול על שהשאיל עצמו לדבר עבירה בן הכנענית על שעשה מעשה כנען ומה שמו שלומיאל בן צורי שדי שמו:

כהן ששימש בטומאה: בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת כהן ששימש בטומאה חייב מיתה בידי שמים או אין חייב מיתה בידי שמים

א״ל תניתוה כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב״ד אלא פירחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין ואי ס״ד מחייב בידי שמים לישבקיה דליקטול בידי שמים אלא מאי אינו חייב

מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן ניקום וניקטול ליה ולא והתנן מי שלקה ושנה ב״ד מכניסין אותו לכיפה רחמנא פטריה ואנן קטלינן ליה האמר ר׳ ירמיה אמר ר״ל במלקות של כריתות עסקינן דגברא בר קטלא הוא

והא גונב הקסוה האמר רב יהודה בכלי שרת עסקינן ורמיזא (במדבר ד, כ) לא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו

והא המקלל את הקוסם הא תני רב יוסף יכה קוסם את קוסמו דמיחזי כמברך את השם

והא בועל את הכותית הא אקריוה לרב כהנא בחלמיה ואדכריה רב לגמריה

איתיביה היוצק והבולל והפותת המולח המניף המגיש והמסדר את השולחן המטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים בחוץ פטור

ואין חייבין עליהן

דף פג עמוד א

לא משום זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדים ולא משום רחוץ ידים ורגלים

הא מקטר חייב מאי לאו מיתה לא באזהרה

אלא זר נמי לאזהרה והכתיב (במדבר יח, ז) והזר הקרב יומת הא כדאיתא והא כדאיתא

מכלל דיוצק ובולל לאו נמי לא והתניא אזהרה ליוצק ובולל מניין ת״ל (ויקרא כא, ו) קדושים יהיו ולא יחללו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא

מיתיבי ואלו הן שבמיתה טמא ששימש תיובתא:

גופא ואלו שבמיתה האוכל את הטבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה וזר ששימש וטמא ששימש וטבול יום ששימש ומחוסר בגדים ומחוסר כפרה ושלא רחץ ידים ורגלים ושתויי יין ופרועי ראש

אבל ערל ואונן ויושב אינן במיתה אלא באזהרה בעל מום רבי אומר במיתה וחכ״א באזהרה

הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכ״א באזהרה

האוכל את הטבל מנלן דאמר שמואל משום ר״א מניין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתיב (ויקרא כב, טו) ולא יחללו את קדשי בני ישראל [את] אשר ירימו לה׳ בעתידים לתרום הכתוב מדבר

ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה

ונילוף חילול חילול מנותר מה להלן בכרת אף כאן בכרת

מסתברא מתרומה הוה ליה למילף שכן תרומה חוצה לארץ הותרה ברבים פירות פיגול ונותר

אדרבה מנותר הוה ליה למילף שכן פסול אוכל אין לו היתר במקוה הנך נפישין רבינא אמר חילול דרבים מחילול דרבים עדיף

וכהן טמא שאכל תרומה טהורה מנלן דאמר שמואל מניין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים דכתיב (ויקרא כב, ט) ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא וגו׳

טהורה אין טמאה לא דאמר שמואל א״ר אליעזר מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו

דף פג עמוד ב

פרט לזו שמחוללת ועומדת:

וזר שאכל את התרומה: אמר רב זר שאכל את התרומה לוקה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לימא מר במיתה דכתיב (ויקרא כב, י) וכל זר לא יאכל קדש

אני ה׳ מקדשם הפסיק הענין מיתיבי ואלו הן שבמיתה זר האוכל את התרומה מתניתא אדרב קא רמית רב תנא הוא ופליג:

וזר ששימש דכתיב (במדבר ג, י) והזר הקרב יומת:

וטמא ששימש כדבעא מיניה רב חייא בר אבין מרב יוסף מניין לטמא ששימש שהוא במיתה דכתיב (ויקרא כב, ב) דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי

ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה

ונילף חילול חילול מנותר מה להלן כרת אף כאן כרת

מסתברא מתרומה הוה ליה למילף שכן גוף טמא מקוה ברבים

אדרבה מנותר ה״ל למילף שכן קדש פנים פיגול ונותר חילול דרבים מחילול דרבים עדיף:

טבול יום ששימש: מנלן דתניא ר׳ סימאי אומר רמז לטבול יום שאם עבד חילל מניין ת״ל (ויקרא כא, ו) קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו

אם אינו ענין לטמא ששימש דנפקא לן מוינזרו תניהו ענין לטבול יום ששימש

ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה:

ומחוסר בגדים מנלן אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן ומטו בה משמיה דרבי אלעזר בר׳ שמעון (שמות כט, ט) וחגרת אותם אבנט

בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוו להו זרים ואמר מר זר ששימש במיתה:

ומחוסר כפרה מנלן אמר רב הונא דאמר קרא (ויקרא יב, ח) וכפר עליה הכהן וטהרה טהרה מכלל שהיא טמאה ואמר מר טמא ששימש במיתה:

ושלא רחוץ ידים ורגלים מנלן דכתיב (שמות ל, כ) בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו:

ושתויי יין דכתיב (ויקרא י, ט) יין ושכר אל תשת וגו׳:

ופרועי ראש דכתיב (יחזקאל מד, כ) ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו וכתיב בתריה ויין לא ישתו איתקש פרוע ראש לשתויי יין מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה:

אבל ערל אונן יושב באזהרה ערל מנלן אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו (יחזקאל מד, ט) כל בן נכר ערל לב

דף פד עמוד א

וערל בשר לא יבא אל מקדשי (לשרתני)

אונן מנלן דכתיב (ויקרא כא, יב) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו הא אחר שלא יצא חילל

א״ל רב אדא לרבא ונילף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה

מי כתיב ביה בגופיה מכללא קאתי הוי דבר הבא מן הכלל וכל דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזרה שוה

ישב מנלן אמר רבא אמר רב נחמן אמר קרא (דברים יח, ה) כי בו בחר ה׳ אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת לעמידה בחרתיו ולא לישיבה

בעל מום ר׳ אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה מ״ט דרבי דכתיב (ויקרא כא, כג) אך אל הפרוכת לא יבא וגו׳ ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה

ונילף חילול חילול מנותר מה להלן בכרת אף כאן בכרת

מסתברא מתרומה הוה ליה למילף שכן פסול הגוף מפסול הגוף אדרבה מנותר הוה ליה למילף שכן קודש פנים פיגול ונותר

אלא מטמא ששימש גמר פסול הגוף מפסול הגוף קודש פנים פיגול ונותר מקודש פנים פיגול ונותר

ורבנן אמר קרא בו ולא בבעל מום

הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה מאי טעמא דרבי אמר ר׳ אבהו גמר חטא חטא מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה

ורבנן אמרי אמר קרא בו בו ולא במעילה:

זר ששימש במקדש: תניא רבי ישמעאל אומר נאמר כאן (במדבר יח, ז) והזר הקרב יומת ונאמר להלן (במדבר יז, כח) כל הקרב הקרב אל משכן ה׳ ימות מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים

ר״ע אומר נאמר כאן והזר הקרב יומת ונאמר להלן (דברים יג, ו) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה רבי יוחנן בן נורי אומר מה להלן בחנק אף כאן בחנק

במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא רבי עקיבא סבר דנין יומת מיומת ואין דנין יומת מימות ורבי ישמעאל סבר דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא ורבי עקיבא כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה

במאי קמיפלגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן דתניא נביא שהדיח בסקילה ר״ש אומר בחנק הא אנן תנן רבי עקיבא אומר בחנק

תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא מתניתין ר׳ שמעון ואליבא דר׳ עקיבא ברייתא רבנן ואליבא דרבי עקיבא:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

דף פד עמוד ב

מתני׳ אלו הן הנחנקין המכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ע״פ ב״ד ונביא השקר והמתנבא בשם עבודת כוכבים והבא על אשת איש וזוממי בת כהן ובועלה:

גמ׳ מכה אביו ואמו מנלן דכתיב (שמות כא, טו) מכה אביו ואמו מות יומת וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק

אימא עד דקטיל ליה מיקטל ס״ד קטל חד בסייף ואביו בחנק

הניחא למ״ד חנק קל אלא למאן דאמר חנק חמור מאי איכא למימר

אלא מדכתיב (שמות כא, יב) מכה איש ומת מות יומת וכתיב (במדבר לה, כא) או באיבה הכהו בידו וימות שמע מינה כל היכא דאיכא הכאה סתם לאו מיתה הוא

ואצטריך למיכתב מכה איש ואיצטריך למכתב כל מכה נפש דאי כתב רחמנא מכה איש ומת הוה אמינא איש דבר מצוה אין קטן לא כתב רחמנא כל מכה נפש ואי כתב רחמנא כל מכה נפש הוה אמינא אפילו נפלים אפילו בן שמונה צריכי

ואימא אע״ג דלא עביד ביה חבורה אלמה תנן המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה

אמר קרא (ויקרא כד, כא) מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה עד דעביד בה חבורה דכתיב בה נפש אף מכה אדם עד דעביד חבורה

מתקיף לה רב ירמיה אלא מעתה הכחישה באבנים הכי נמי דלא מיחייב אלא אם אינו ענין לנפש בהמה דהא אי נמי הכחישה באבנים חייב תניהו ענין לנפש אדם

אלא הקישא למה לי לכדתניא דבי חזקיה

הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה היקישא למה לי

מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור

דאיבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו רב מתנא אמר (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך רב דימי בר חיננא אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור

רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה כוותא דילמא חביל והוה ליה שגגת איסור

אי הכי אחר נמי אחר שיגגת לאו בנו שגגת חנק

והדתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל והויא לה שגגת סקילה

התם מקלקל הוא

הניחא למאן דאמר מקלקל פטור אלא למ״ד חייב מאי איכא למימר

מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר׳ שמעון היא

דף פה עמוד א

ורבי שמעון האמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה

בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו

א״ל ואחר מי התירו אלא כבוד שמים עדיף הכא נמי כבוד שמים עדיף

מיתיבי ומה מי שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו מי שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו

מאי לאו אידי ואידי במקום מצוה הא בבנו הא באחר

לא אידי ואידי לא שנא בנו ולא שנא אחר ולא קשיא כאן במקום מצוה כאן שלא במקום מצוה

והכי קתני ומה במקום מצוה שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו שלא במקום מצוה שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו

תא שמע היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקיללו חייב בא אחר והכהו וקיללו פטור והוינן בה מאי שנא בנו ומאי שנא אחר ואמר רב חסדא במסרבין בו לצאת ואינו יוצא

רב ששת מוקי לה בשאין מסרבין בו לצאת

אי הכי אחר נמי אחר גברא קטילא הוא

והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב הכא במאי עסקינן בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה

והאמר רבי אמי אמר ר׳ יוחנן הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה מאי פטור דקאמר פטור מממון

מכלל דבנו חייב בממון אלא בדינו הכא נמי בדינו

אלא אחר היינו טעמא דפטור דאמר קרא (שמות כב, כז) ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך

התינח קללה הכאה מנלן דמקשינן הכאה לקללה

אי הכי בנו נמי כדאמר רב פינחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעשה תשובה

אי הכי אחר נמי אמר רב מרי בעמך במקום שבעמך

אי הכי בנו נמי

דף פה עמוד ב

מידי דהוה לאחר מיתה

מאי הוה עלה אמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו חוץ ממסית שהרי אמרה תורה (דברים יג, ט) לא תחמול ולא תכסה עליו:

מתני׳ המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה זה חומר במקלל מבמכה שהמקלל לאחר מיתה חייב והמכה לאחר מיתה פטור:

גמ׳ ת״ר (ויקרא כ, ט) אביו ואמו קלל לאחר מיתה שיכול הואיל וחייב במכה וחייב במקלל מה מכה אינו חייב אלא מחיים אף המקלל אינו חייב אלא מחיים

ועוד ק״ו ומה מכה שעשה בו שלא בעמך כבעמך לא חייב בו לאחר מיתה מקלל שלא עשה בו שלא בעמך כבעמך אינו דין שלא חייב בו לאחר מיתה

ת״ל אביו ואמו קלל לאחר מיתה

הניחא לר׳ יונתן דמייתר ליה קרא אביו ואמו אלא לר׳ יאשיה מאי איכא למימר

דתניא (ויקרא כ, ב) איש איש מה ת״ל איש איש לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו שלא אמו אמו שלא אביו מניין ת״ל אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי ר׳ יאשיה

ר׳ יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו עד שיפרט לך הכתוב יחדיו

מנא ליה נפקא ליה מומקלל אביו ואמו מות יומת

ואידך ההוא מיבעי ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגינוס

ותיפוק ליה מאיש איש דברה תורה כלשון בני אדם

וליתני חומר במכה מבמקלל שהמכה עשה בו שלא בעמך כבעמך משא״כ במקלל קסבר מקשינן הכאה לקללה

לימא הני תנאי כהני תנאי דתני חדא כותי אתה מצווה על הכאתו ואי אתה מצווה על קללתו ותניא אידך אי אתה מצווה לא על קללתו ולא על הכאתו

סברוה דכולי עלמא כותים גירי אמת הן מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מקשינן הכאה לקללה ומר סבר לא מקשינן הכאה לקללה

לא דכ״ע לא מקשינן הכאה לקללה והכא בהא קמיפלגי מר סבר כותים גירי אמת הן ומר סבר כותים גירי אריות הן

אי הכי היינו דקתני עלה ושורו כישראל אלא שמע מינה בהיקישא פליגי ש״מ:

מתני׳ הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו רבי יהודה אומר עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו שנאמר (דברים כד, ז) והתעמר בו ומכרו הגונב את בנו רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה מחייב וחכמים פוטרין גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר׳ יהודה מחייב וחכמים פוטרין:

גמ׳ ותנא קמא לא בעי עימור א״ר אחא בריה דרבא עימור פחות משוה פרוטה איכא בינייהו

בעי ר׳ ירמיה גנבו ומכרו ישן מהו מכר אשה לעוברה מהו יש דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך

ותיפוק ליה דליכא עימור כלל לא צריכא ישן דזגא עליה אשה דאוקמא באפי זיקא דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך מאי תיקו

ת״ר (דברים כד, ז) כי ימצא איש גונב נפש מאחיו אין לי אלא איש שגנב אשה מניין ת״ל וגונב איש

אין לי אלא איש שגנב בין אשה ובין איש ואשה שגנבה איש אשה שגנבה אשה מניין ת״ל ומת הגנב ההוא מכל מקום

תניא אידך כי ימצא איש גונב נפש מאחיו אחד הגונב את האיש ואחד הגונב את האשה ואחד גר ואחד עבד משוחרר וקטן חייב גנבו ולא מכרו מכרו ועדיין ישנו ברשותו פטור מכרו לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים חייב הגונב את העבדים פטור

דף פו עמוד א

תני תנא קמיה דרב ששת א״ל אני שונה רבי שמעון אומר מאחיו עד שיוציאנו מרשות אחיו ואת אמרת חייב תני פטור

מאי קושיא דילמא הא ר״ש הא רבנן

לא ס״ד דאמר ר׳ יוחנן סתם מתני׳ ר׳ מאיר סתם תוספתא ר׳ נחמיה סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי ר״ש וכולהו אליבא דר״ע:

הגונב בנו: מאי טעמא דרבנן

אמר אביי דאמר קרא (דברים כד, ז) כי ימצא פרט למצוי

א״ל רב פפא לאביי אלא מעתה (דברים כב, כב) כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל הכי נמי כי ימצא פרט למצוי כגון של בית פלוני דשכיחן גבייהו הכי נמי דפטירי

א״ל אנא מונמצא בידו קאמינא

אמר רבא הלכך הני מיקרי דרדקי ומתנו רבנן כמצויין בידן דמו ופטירי:

גנב מי שחציו וכו׳: תנן התם רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת

מאי טעמא דר׳ יהודה אמר קרא (דברים כה, יא) כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו מי שיש לו אחוה יצא עבד שאין לו אחוה

ורבנן אחיו הוא במצות

והכא היכי דריש ר׳ יהודה

סבר מאחיו לאפוקי עבדים בני ישראל למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין מבני ישראל למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות

ורבנן מאחיו לאפוקי עבדים לא משמע להו דהא אחיו הוא במצות בני ישראל מבני ישראל חד למעוטי עבד וחד למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין

אזהרה לגונב נפש מנין רבי יאשיה אמר (שמות כ, יב) מלא תגנב רבי יוחנן אמר (ויקרא כה, מב) מלא ימכרו ממכרת עבד ולא פליגי מר קא חשיב לאו דגניבה ומר קא חשיב לאו דמכירה

ת״ר (שמות כ, יב) לא תגנוב בגונב נפשות הכתוב מדבר אתה אומר בגונב נפשות או אינו אלא בגונב ממון אמרת צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מעניינו במה הכתוב מדבר בנפשות אף כאן בנפשות

תניא אידך (ויקרא יט, יא) לא תגנובו בגונב ממון הכתוב מדבר אתה אומר בגונב ממון או אינו אלא בגונב נפשות אמרת צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מעניינו במה הכתוב מדבר בממון אף כאן בממון

איתמר עידי גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו חזקיה אמר אין נהרגין רבי יוחנן אמר נהרגין

חזקיה דאמר כר״ע דאמר דבר ולא חצי דבר ורבי יוחנן אמר כרבנן דאמרי דבר ואפי׳ חצי דבר

ומודה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה שהוזמו שנהרגין מתוך שיכולים לומר הראשונים

דף פו עמוד ב

להלקותו באנו והני אחריני כולי דבר קא עבדי ליה

מתקיף לה רב פפא אי הכי עידי מכירה נמי ליקטליה מתוך שיכולין עידי גניבה לומר להלקותו באנו וכי תימא דקסבר חזקיה דלא לקי

והא איתמר עידי גניבה בנפש שהוזמו חזקיה ורבי יוחנן חד אמר לוקין וחד אמר אין לוקין ואמרינן תסתיים דחזקיה דאמר לוקין מדאמר חזקיה אין נהרגין

דאי ר׳ יוחנן כיון דאמר נהרגין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד אין לוקין עליו איהו לא לקי אינהו היכי לקו

אלא אמר רב פפא בעידי מכירה דכולי עלמא לא פליגי דנהרגין כי פליגי בעידי גניבה חזקיה אמר אין נהרגין גניבה לחודה קיימא ומכירה לחודה קיימא ר׳ יוחנן אמר נהרגין גניבה אתחלתא דמכירה היא

ומודה רבי יוחנן בעדים הראשונים של בן סורר ומורה שהוזמו שאין נהרגין מתוך שיכולין לומר להלקותו באנו

אמר אביי הכל מודים בבן סורר ומורה והכל מודים בבן סורר ומורה ומחלוקת בבן סורר ומורה

הכל מודים בבן סורר ומורה בעדים הראשונים שאין נהרגין מתוך שיכולין לומר להלקותו באנו

והכל מודים בבן סורר ומורה בעדים אחרונים שנהרגים מתוך שעדים הראשונים יכולין לומר להלקותו באנו והני כוליה דבר קא עבדי ליה

ומחלוקת בבן סורר ומורה שנים אומרים בפנינו גנב ושנים אומרים בפנינו אכל

אמר רב אסי עידי מכירה בנפש שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכול לומר עבדי מכרתי

אמר רב יוסף כמאן אזלא הא שמעתא דרב אסי כר״ע דאמר דבר ולא חצי דבר א״ל אביי דאי כרבנן נהרגין הא מתוך קאמר

אלא אפילו תימא רבנן ובדלא אתו עידי גניבה אי הכי מאי למימרא לא צריכא דאע״ג דאתו לבסוף

ואכתי מאי למימרא לא צריכא דקא מרמזי רמוזי מהו דתימא רמיזא מילתא היא קמ״ל רמיזא לאו כלום הוא:

מתני׳ זקן ממרא על פי ב״ד שנאמר (דברים יז, ח) כי יפלא ממך דבר למשפט שלשה בתי דינין היו שם אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית

באין לזה שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימדתי וכך לימדו חבירי אם שמעו אמר להם

ואם לאו באין להן לאותן שעל פתח עזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימדתי וכך לימדו חבירי אם שמעו אמר להם

ואם לאו אלו ואלו באין לב״ד הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצא תורה לכל ישראל שנאמר (דברים יז, י) מן המקום ההוא אשר יבחר ה׳ חזר לעירו שנה ולמד בדרך שהיה למד פטור ואם הורה לעשות חייב שנאמר (דברים יז, יב) והאיש אשר יעשה בזדון אינו חייב עד שיורה לעשות

תלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חומרו קולו:

גמ׳ תנו רבנן כי יפלא ממך דבר

דף פז עמוד א

במופלא שבב״ד הכתוב מדבר ממך זה יועץ וכן הוא אומר (נחום א, יא) ממך יצא חושב על ה׳ רעה יועץ בליעל דבר זו הלכה למשפט זה הדין

בין דם לדם בין דם נדה דם לידה דם זיבה בין דין לדין בין דיני נפשות דיני ממונות דיני מכות בין נגע לנגע בין נגעי אדם נגעי בתים נגעי בגדים

דברי אלו החרמים והערכין וההקדשות ריבות זו השקאת סוטה ועריפת עגלה וטהרת מצורע בשעריך זו לקט שכחה ופאה

וקמת מב״ד ועלית מלמד שבית המקדש גבוה מא״י וא״י גבוה מכל הארצות אל המקום מלמד שהמקום גורם

בשלמא בית המקדש גבוה מא״י דכתיב ועלית אלא א״י גבוה מכל הארצות מנא ליה דכתיב (ירמיהו כג, ז) לכן הנה ימים באים נאם ה׳ (לא יאמר) חי ה׳ אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה׳ אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם

תנו רבנן זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דברי ר״מ רבי יהודה אומר על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ר״ש אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים

מאי טעמא דר״מ גמר דבר דבר כתיב הכא (דברים יז, ח) כי יפלא ממך דבר למשפט וכתיב התם (ויקרא ד, יג) ונעלם דבר מעיני הקהל מה להלן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת

ור׳ יהודה (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך עד דאיכא תורה ויורוך

ור״ש אשר יגידו לך מן המקום ההוא אפילו כל דהו

א״ל רב הונא בר חיננא לרבא תרגמא לי להא מתניתא אליבא דר״מ א״ל רבא לרב פפא פוק תרגמא ליה

כי יפלא במופלא שבב״ד הכתוב מדבר ממך זה יועץ שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים כדתנן הן העידו שמעברים את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים

דאי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח ואי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח

דבר זה הלכה זו הלכות אחד עשר דאיתמר עשירי ר׳ יוחנן אמר עשירי כתשיעי ור״ש בן לקיש אמר עשירי כאחד עשר

רבי יוחנן אמר עשירי כתשיעי מה תשיעי בעי שימור אף עשירי בעי שימור

ר״ל אמר עשירי כאחד עשר מה אחד עשר לא בעי שימור אף עשירי לא בעי שימור

משפט זה הדין

דף פז עמוד ב

דין בתו מאנוסתו

דאמר רבא א״ל רב יצחק בר אבודימי אתיא הנה הנה

אתיא זימה זימה

בין דם לדם בין דם נדה דם לידה דם זיבה דם נדה בפלוגתא עקביא בן מהללאל ורבנן דתנן דם הירוק עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין

דם לידה בפלוגתא דרב ולוי דאתמר רב אמר מעין אחד הוא התורה טימאתו והתורה טיהרתו

ולוי אמר שני מעיינות הן נסתם הטמא נפתח הטהור נסתם הטהור נפתח הטמא:

דם זיבה בפלוגתא דר״א ורבי יהושע דתנן קישתה שלשה ימים בתוך אחד עשר יום אם שפתה מעת לעת וילדה הרי זו יולדת בזוב דברי ר״א

ור׳ יהושע אומר לילה ויום כלילי שבת ויומו ששפתה מן הצער ולא מן הדם

בין דין לדין בין דיני ממונות דיני נפשות דיני מכות דיני ממונות בפלוגתא דשמואל ורבי אבהו דאמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראין בית דין חצוף ורבי אבהו אמר לדברי הכל אין דיניהן דין

דיני נפשות בפלוגתא דרבי ורבנן דתניא רבי אומר (שמות כא, כג) ונתת נפש תחת נפש ממון

אתה אומר ממון או אינו אלא נפש ממש נאמר נתינה למעלה ונאמר נתינה למטה מה להלן ממון אף כאן ממון

דיני מכות בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן דתנן מכות בג׳ משום רבי ישמעאל אמרו בכ״ג

בין נגע לנגע בין נגעי אדם נגעי בתים נגעי בגדים

נגעי אדם בפלוגתא דרבי יהושע ורבנן דתנן אם בהרת קדם לשער הלבן טמא אם שער לבן קדם לבהרת טהור ספק טמא רבי יהושע אומר כהה מאי כהה אמר רבא כהה טהור

נגעי בתים בפלוגתא דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן דתנן רבי אליעזר ברבי שמעון אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס

מאי טעמא דר׳ אלעזר בר״ש כתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית

נגעי בגדים בפלוגתא דר׳ (יונתן) בן אבטולמוס ורבנן דתניא ר׳ (יונתן) בן אבטולמוס אומר מנין

דף פח עמוד א

לפריחה בבגדים שהיא טהורה

נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור

דברי אלו הערכין והחרמים והקדישות הערכין בפלוגתא דר״מ ורבנן דתנן המעריך פחות מבן חדש ר״מ אומר נותן דמיו וחכמים אומרים לא אמר כלום

החרמים בפלוגתא דרבי יהודה בן בתירה ורבנן דתנן ר׳ יהודה בן בתירה אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר (ויקרא כז, כח) כל חרם קדש קדשים הוא לה׳

וחכמים אומרים סתם חרמים לכהן שנאמר (ויקרא כז, כא) כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אם כן מה תלמוד לומר קדש קדשים הוא לה׳ שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים

הקדשות בפלוגתא דרבי אליעזר בן יעקב ורבנן דתניא ר׳ אליעזר בן יעקב אומר אפילו צינורא של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה

ריבות זה השקאת סוטה ועריפת העגלה וטהרת מצורע השקאת סוטה בפלוגתא דרבי אליעזר ור׳ יהושע דתנן המקנא לאשתו ר״א אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו

ר׳ יהושע אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי שנים

עריפת עגלה בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי עקיבא דתנן מאין היו מודדין רבי אליעזר אומר מטיבורו ר׳ עקיבא אומר מחוטמו ר׳ אליעזר בן יעקב אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו

טהרת מצורע בפלוגתא דר׳ שמעון ורבנן דתנן אין לו בהן יד בהן רגל אוזן ימנית אין לו טהרה עולמית ר׳ אליעזר אומר נותן לו על מקומו ויוצא רבי שמעון אומר נותן על של שמאל ויוצא

בשעריך זה לקט שכחה פיאה לקט דתנן שני שבלין לקט שלשה אינן לקט שכחה שני עומרין שכחה שלשה אינן שכחה

ועל כולן ב״ש אומרים שלש לעני וארבע לבעל הבית

פיאה בפלוגתא דר׳ ישמעאל ורבנן דתנן מצות פיאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרין לא הפריש מן העומרין יפריש מן הכרי עד שלא מירחו מירחו מעשר ונותן לו

משום רבי ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה:

ג׳ בתי דינין וכו׳: אמר רב כהנא הוא אומר מפי השמועה והן אומרין מפי השמועה אינו נהרג

הוא אומר כך הוא בעיני והן אומרין כך הוא בעינינו אינו נהרג וכל שכן הוא אומר מפי השמועה והן אומרין כך הוא בעינינו אינו נהרג עד שיאמר כך הוא בעיני והן אומרים מפי השמועה תדע שהרי לא הרגו את עקביא בן מהללאל

ור׳ אלעזר אומר אפילו הוא אומר מפי השמועה והן אומרין כך הוא בעינינו נהרג כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל ואם תאמר מפני מה לא הרגו את עקביא בן מהללאל מפני שלא הורה הלכה למעשה

תנן כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך למדתי וכך למדו חבירי מאי לאו דהוא אמר מפי השמועה והם אומרין כך הוא בעינינו לא הוא אומר כך הוא בעיני והם אומרים מפי השמועה

ת״ש דאמר רבי יאשיה שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים בעל שמחל על קינויו קינויו מחול

דף פח עמוד ב

בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו

זקן ממרא שרצו בית דינו למחול לו מוחלין לו וכשבאתי אצל חבירי שבדרום על שנים הודו לי על זקן ממרא לא הודו לי כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל תיובתא

תניא אמר רבי יוסי מתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ושני בתי דינין של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בכל עיירות ישראל

הוצרך הדבר לשאול שואלין מבית דין שבעירן אם שמעו אמרו להן ואם לאו באין לזה שסמוך לעירן אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח הר הבית אם שמעו אמרו להם ואם לאו באין לזה שעל פתח העזרה

ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך למדתי וכך למדו חבירי אם שמעו אמרו להם ואם לאו אלו ואלו באין ללשכת הגזית ששם יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים

ובשבתות ובימים טובים יושבין בחיל נשאלה שאלה בפניהם אם שמעו אמרו להם ואם לאו עומדין למנין רבו המטמאים טמאו רבו המטהרין טהרו

משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות

משם כותבין ושולחין בכל מקומות כל מי שהוא חכם ושפל ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו משם מעלין אותו להר הבית משם לעזרה משם ללשכת הגזית

שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה יהבו ביה רבנן עינייהון ברב עולא בר אבא:

חזר לעירו ושנה: ת״ר אינו חייב עד שיעשה כהוראתו או שיורה לאחרים ויעשו כהוראתו

בשלמא יורה לאחרים ויעשו כהוראתו מעיקרא לאו בר קטלא הוא והשתא בר קטלא הוא אלא שיעשה כהוראתו מעיקרא נמי בר קטלא הוא התינח היכא דאורי בחלב ודם דמעיקרא לאו בר קטלא הוא והשתא בר קטלא הוא אלא היכא דאורי בחייבי מיתות ב״ד מעיקרא נמי בר קטלא הוא

מעיקרא בעי התראה השתא לא בעי התראה

מסית דלא בעי התראה מאי איכא למימר מעיקרא אי אמר טעמא מקבלינן מיניה השתא אי אמר טעמא לא מקבלינן מיניה:

מתני׳ חומר בדברי סופרים מבדברי תורה האומר אין תפילין כדי לעבור על ד״ת פטור חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב:

גמ׳ אמר ר׳ אלעזר אמר ר׳ אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין אליבא דרבי יהודה

והאיכא לולב דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע

בלולב מאי סבירא לן אי סבירא לן דלולב אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי סבירא לן דצריך אגד גרוע ועומד הוא

והאיכא ציצית דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע

בציצית מאי סבירא לן אי סבירא לן דקשר העליון לאו דאורייתא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי סבירא לן

דף פט עמוד א

דקשר העליון דאורייתא גרוע ועומד

אי הכי תפילין נמי אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחרינא ואנח גבייהו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי עביד חמשה בתי גרוע ועומד הוא האמר ר׳ זירא בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול:

מתני׳ אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בבית דין שביבנה אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנאמר (דברים יז, יג) וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד דברי ר׳ עקיבא ר׳ יהודה אומר אין מענין את דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין שלוחין בכל המקומות איש פלוני מתחייב מיתה בבית דין:

גמ׳ תנו רבנן אין ממיתין אותו לא בבית דין שבעירו ולא בבית דין שביבנה אלא מעלין אותו לב״ד הגדול שבירושלים ומשמרין אותו עד הרגל וממיתין אותו ברגל שנאמר וכל העם ישמעו ויראו דברי רבי עקיבא

אמר לו ר׳ יהודה וכי נאמר יראו וייראו והלא לא נאמר אלא ישמעו וייראו למה מענין דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין בכל מקום איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין

ת״ר ארבעה צריכין הכרזה המסית ובן סורר ומורה וזקן ממרא ועדים זוממין בכולהו כתיב בהו וכל העם וכל ישראל בעדים זוממין כתיב והנשארי׳ דלא כולי עלמא חזו לסהדותא:

מתני׳ נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו מיתתו בידי אדם

אבל הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתו בידי שמים שנאמר (דברים יח, יט) אנכי אדרש מעמו

המתנבא בשם עבודת כוכבים ואומר כך אמרה עבודת כוכבים אפי׳ כוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור

הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין אע״פ שלא נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק

וזוממי בת כהן ובועלה שכל המוזמין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה:

גמ׳ תנו רבנן שלשה מיתתן בידי אדם ושלשה מיתתן בידי שמים המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא בשם עבודת כוכבים מיתתן בידי אדם הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים

מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא (דברים יח, כ) אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי זה המתנבא מה שלא שמע ואשר לא צויתיו הא לחבירו צויתיו זה המתנבא מה שלא נאמר לו ואשר ידבר בשם אלהים אחרים זה המתנבא בשם עבודת כוכבים וכתיב ומת הנביא ההוא וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק

הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים דכתיב (דברים יח, יט) והאיש אשר לא ישמע קרי ביה לא ישמיע וקרי ביה לא ישמע אל דברי וכתיב אנכי אדרש מעמו בידי שמים:

המתנבא מה שלא שמע: כגון צדקיה בן כנענה דכתיב (דברי הימים ב יח, י) ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל מאי הוה ליה למיעבד רוח נבות אטעיתיה דכתיב (מלכים א כב, כ) ויאמר ה׳ מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויצא הרוח ויעמד לפני ה׳ ויאמר אני אפתנו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן

אמר רב יהודה מאי צא צא ממחיצתי מאי רוח אמר רבי יוחנן רוחו של נבות היזרעאלי

הוה ליה למידק כדרבי יצחק דאמר רבי יצחק סיגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאין בסיגנון אחד

עובדיה אמר (עובדיה א, ג) זדון לבך השיאך ירמיה אמר (ירמיהו מט, טז) תפלצתך השיא אותך זדון לבך והני מדקאמרי כולהו כהדדי שמע מינה לא כלום קאמרי

דילמא לא הוה ידע ליה להא דרבי יצחק יהושפט הוה התם וקאמר להו דכתיב (מלכים א כב, ז) ויאמר יהושפט האין פה נביא (עוד לה׳) אמר ליה הא איכא כל הני אמר ליה כך מקובלני מבית אבי אבא סיגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד

המתנבא מה שלא נאמר לו כגון חנניה בן עזור דקאי ירמיה בשוק העליון וקאמר (ירמיהו מט, א) כה אמר ה׳ [צבאות] הנני שובר את קשת עילם נשא חנניה ק״ו בעצמו מה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל אמר הקב״ה הנני שובר את קשת עילם כשדים עצמן על אחת כמה וכמה אתא איהו בשוק התחתון אמר (ירמיהו כח, ב) כה אמר ה׳ וגו׳ שברתי את עול מלך בבל

א״ל רב פפא לאביי האי לחבירו נמי לא נאמר א״ל כיון דאיתיהיב ק״ו למידרש כמאן דאיתמר ליה דמי הוא ניהו דלא נאמר לו

המתנבא בשם עבודת כוכבים כגון נביאי הבעל

הכובש את נבואתו כגון יונה בן אמיתי והמוותר על דברי נביא כגון

דף פט עמוד ב

חבריה דמיכה דכתיב (מלכים א כ, לה) ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה׳ הכני נא וימאן האיש להכותו וכתיב (מלכים א כ, לו) ויאמר לו יען אשר לא שמעת [וגו׳]

ונביא שעבר על דברי עצמו כגון עדו הנביא דכתיב (מלכים א יג, ט) כי כן צוה אותי וכתיב (מלכים א יג, יח) ויאמר לו גם אני נביא כמוך וכתיב (מלכים א יג, יט) וישב אתו וכתיב (מלכים א יג, כד) וילך וימצאהו אריה

תני תנא קמיה דרב חסדא הכובש את נבואתו לוקה אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי מאן מתרי ביה אמר אביי חבריה נביאי

מנא ידעי אמר אביי דכתיב (עמוס ג, ז) כי לא יעשה ה׳ [אלהים] דבר כי אם גלה סודו ודילמא הדרי ביה אם איתא דהדרי ביה אודועי הוו מודעי לכלהו נביאי

והא יונה דהדרי ביה ולא אודעוהו יונה מעיקרא נינוה נהפכת אמרי ליה איהו לא ידע אי לטובה אי לרעה

המוותר על דברי נביא מנא ידע דאיענש דיהב ליה אות והא מיכה דלא יהיב ליה אות ואיענש היכא דמוחזק שאני

דאי לא תימא הכי אברהם בהר המוריה היכי שמע ליה יצחק אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ אלא היכא דמוחזק שאני

(בראשית כב, א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם (אחר מאי)

א״ר יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא אחר דבריו של שטן דכתיב (בראשית כא, ח) ויגדל הילד ויגמל וגו׳ אמר שטן לפני הקב״ה רבונו של עולם זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך אמר לו כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו מיד והאלהים נסה את אברהם

ויאמר קח נא את בנך אמר רבי שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה והיה לו גבור אחד ונצחן לימים עמדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש אף הקב״ה אמר לאברהם ניסיתיך בכמה נסיונות ועמדת בכלן עכשיו עמוד לי בנסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים

את בנך ב׳ בנים יש לי את יחידך זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אשר אהבת תרוייהו רחימנא להו את יצחק וכל כך למה כדי שלא תטרף דעתו עליו

קדמו שטן לדרך אמר לו (איוב ד, ב) הנסה דבר אליך תלאה הנה יסרת רבים וידים רפות תחזק כושל יקימון מליך כי עתה תבא אליך ותלא אמר לו (תהלים כו, יא) אני בתומי אלך

אמר לו הלא יראתך כסלתך אמר לו זכר נא מי הוא נקי אבד כיון דחזא דלא קא שמיע ליה אמר ליה ואלי דבר יגונב כך שמעתי מאחורי הפרגוד השה לעולה ואין יצחק לעולה אמר לו כך עונשו של בדאי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו

ר׳ לוי אמר אחר דבריו של ישמעאל ליצחק אמר לו ישמעאל ליצחק אני גדול ממך במצות שאתה מלת בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה אמר לו ובאבר אחד אתה מגרה בי אם אומר לי הקב״ה זבח עצמך לפני אני זובח מיד והאלהים נסה את אברהם

תנו רבנן נביא שהדיח בסקילה רבי שמעון אומר בחנק מדיחי עיר הנדחת בסקילה רבי שמעון אומר בחנק

נביא שהדיח בסקילה מ״ט דרבנן אתיא הדחה הדחה ממסית מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה

ור״ש מיתה כתיבא ביה וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק

מדיחי עיר הנדחת בסקילה מ״ט דרבנן גמרי הדחה הדחה או ממסית או מנביא שהדיח

ור״ש גמר הדחה הדחה מנביא

וליגמר ממסית דנין מסית רבים ממסית רבים ואין דנין מסית רבים ממסית יחיד אדרבה דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא

ור״ש כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה

אמר רב חסדא

דף צ עמוד א

מחלוקת בעוקר הגוף דעבודת כוכבים וקיום מקצת וביטול מקצת דעבודת כוכבים דרחמנא אמר (דברים יג, ו) מן הדרך אפילו מקצת הדרך

אבל עוקר הגוף דשאר מצות דברי הכל בחנק וקיום מקצת וביטול מקצת דבשאר מצות דברי הכל פטור

מתיב רב המנונא (דברים יג, ו) ללכת זו מצות עשה בה זו מצות לא תעשה ואי סלקא דעתך בעבודת כוכבים עשה בעבודת כוכבים היכי משכחת לה תרגמה רב חסדא (דברים יב, ג) ונתצתם

רב המנונא אמר מחלוקת בעוקר הגוף בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות וקיום מקצת וביטול מקצת דעבודת כוכבים דרחמנא אמר מן הדרך אפילו מקצת הדרך

אבל קיום מקצת וביטול מקצת דבשאר מצות דברי הכל פטור

ת״ר המתנבא לעקור דבר מן התורה חייב לקיים מקצת ולבטל מקצת ר״ש פוטר ובעבודת כוכבים אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר בטלוה דברי הכל חייב

אביי סבר לה כרב חסדא ומתרץ לה כרב חסדא רבא סבר לה כרב המנונא ומתרץ לה כרב המנונא

אביי סבר לה כרב חסדא ומתרץ לה כרב חסדא המתנבא לעקור דבר מן התורה דברי הכל בחנק לקיים מקצת ולבטל מקצת ר״ש פוטר והוא הדין לרבנן ובעבודת כוכבים אפילו אמר היום עיבדוה ולמחר בטלוה חייב מר כדאית ליה ומר כדאית ליה

רבא סבר לה כרב המנונא ומתרץ לה כרב המנונא המתנבא לעקור דבר מן התורה בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות חייב מר כדאית ליה ומר כדאית ליה לקיים מקצת ולבטל מקצת בשאר מצות ר״ש פוטר והוא הדין לרבנן ובעבודת כוכבים אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר בטלוה חייב מר כדאית ליה ומר כדאית ליה

א״ר אבהו א״ר יוחנן בכל אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה שמע לו חוץ מעבודת כוכבים שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו תניא רבי יוסי הגלילי אומר הגיע תורה לסוף דעתה של עבודת כוכבים לפיכך נתנה תורה ממשלה בה שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו

תניא א״ר עקיבא חס ושלום שהקדוש ב״ה מעמיד חמה לעוברי רצונו אלא כגון חנניה בן עזור שמתחלתו נביא אמת ולבסוף נביא שקר:

וזוממי בת כהן: מנהני מילי אמר רב אחא בריה דרב איקא דתניא ר׳ יוסי אומר מה ת״ל (דברים יט, יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו לפי שכל המזוממין שבתורה זוממיהן ובועליהן כיוצא בהן

בת כהן היא בשריפה ואין בועלה בשריפה זוממין איני יודע אם לו הוקשו אם לה הוקשו כשהוא אומר לעשות לאחיו לאחיו ולא לאחותו:

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

מתני׳ כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיהו ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס

ר״ע אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה ואומר (שמות טו, כו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאך אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה ר׳ יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעולם הבא שנאמר (דברי הימים ב לג, יג) ויתפלל אליו וישמע תחנתו וישיבהו ירושלים למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי׃

גמ׳ וכל כך למה תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים שכל מדותיו של הקב״ה מדה כנגד מדה

דאמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן מניין שכל מדותיו של הקב״ה מדה כנגד מדה שנאמר (מלכים ב ז, א) ויאמר אלישע שמעו דבר ה׳ [וגו׳] כעת מחר סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל בשער שומרון וכתיב (מלכים ב ז, ב) ויען השליש אשר (המלך) נשען על ידו את איש האלהים ויאמר הנה ה׳ עושה ארובות בשמים היהיה הדבר הזה ויאמר הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל

דף צ עמוד ב

וכתיב (מלכים ב ז, כ) ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער וימות ודילמא קללת אלישע גרמה ליה דאמר רב יהודה אמר רב קללת חכם אפי׳ על חנם היא באה אם כן לכתוב קרא וירמסוהו וימות מאי בשער על עסקי שער

(אמר ר׳ יוחנן) מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (במדבר יח, כח) ונתתם ממנו [את] תרומת ה׳ לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו תרומה אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה מכאן לתחיית המתים מן התורה

דבי רבי ישמעאל תנא לאהרן כאהרן מה אהרן חבר אף בניו חברים

א״ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מניין שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ שנאמר (דברי הימים ב לא, ד) ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת (לכהנים ולוים) למען יחזקו בתורת ה׳ כל המחזיק בתורת ה׳ יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה׳ אין לו מנת

אמר רב אחא בר אדא אמר רב יהודה כל הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה לפני ארי מה ארי ספק דורס ואוכל ספק אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק אוכלה בטהרה ספק אוכלה בטומאה

ר׳ יוחנן אמר אף גורם לו מיתה שנאמר (ויקרא כב, ט) ומתו בו כי יחללוהו דבי ר״א בן יעקב תנא אף משיאו עון אשמה שנאמר (ויקרא כב, טז) והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם

תניא ר׳ סימאי אומר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (שמות ו, ד) וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען לכם לא נאמר אלא להם מכאן לתחיית המתים מן התורה׃

(צד״ק ג״ם גש״ם ק״ם סימן)׃ שאלו מינין את רבן גמליאל מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים אמר להם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים ולא קיבלו ממנו

מן התורה דכתיב (דברים לא, טז) ויאמר ה׳ אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם אמרו לו ודילמא וקם העם הזה וזנה

מן הנביאים דכתיב (ישעיהו כו, יט) יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל ודילמא מתים שהחיה יחזקאל

מן הכתובים דכתיב (שיר השירים ז, י) וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ודילמא רחושי מרחשן שפוותיה בעלמא כר׳ יוחנן דאמר ר׳ יוחנן משום ר״ש בן יהוצדק כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר שנאמר דובב שפתי ישנים

עד שאמר להם מקרא זה (דברים יא, כא) אשר נשבע ה׳ לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר אלא להם מיכן לתחיית המתים מן התורה

וי״א מן המקרא הזה אמר להם (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כלכם היום (פשיטא דחיים כולכם היום אלא אפילו ביום שכל העולם כולם מתים אתם חיים) מה היום כולכם קיימין אף לעוה״ב כולכם קיימין

שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה מניין שהקב״ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות אמר להו תרווייהו מן המקרא הזה שנאמר (דברים לא, טז) ויאמר ה׳ אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה

ודילמא וקם העם הזה וזנה אמר להו נקוטו מיהא פלגא בידייכו דיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי א״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות שנאמר הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו׳

תניא א״ר אליעזר בר׳ יוסי בדבר זה זייפתי ספרי מינים שהיו אומרים אין תחיית המתים מן התורה אמרתי להן זייפתם תורתכם ולא העליתם בידכם כלום שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה הרי הוא אומר (במדבר טו, לא) הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה הכרת תכרת בעולם הזה עונה בה לאימת לאו לעולם הבא

א״ל רב פפא לאביי ולימא להו תרווייהו מהכרת תכרת אינהו הוו אמרי ליה דברה תורה כלשון בני אדם

כתנאי הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא דברי ר״ע אמר לו ר׳ ישמעאל והלא כבר נאמר (במדבר טו, ל) את ה׳ הוא מגדף ונכרתה וכי שלשה עולמים יש אלא ונכרתה בעולם הזה הכרת לעולם הבא הכרת תכרת דברה תורה כלשון בני אדם

בין ר׳ ישמעאל ובין ר״ע עונה בה מאי עבדי ביה לכדתניא יכול אפילו עשה תשובה ת״ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה

שאלה קליאופטרא מלכתא את ר״מ אמרה ידענא דחיי שכבי דכתיב (תהלים עב, טז) ויציצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהן עומדין עומדין ערומין או בלבושיהן עומדין אמר לה ק״ו מחיטה ומה חיטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים בלבושיהן על אחת כמה וכמה

א״ל קיסר לרבן גמליאל אמריתו דשכבי חיי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי

דף צא עמוד א

אמרה ליה ברתיה שבקיה ואנא מהדרנא ליה שני יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובח א״ל זה שיוצר מן המים א״ל מן המים צר מן הטיט לא כל שכן

דבי ר׳ ישמעאל תנא ק״ו מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוחו של הקב״ה על אחת כמה וכמה

א״ל ההוא מינא לר׳ אמי אמריתו דשכבי חיי והא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי א״ל אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר הלכו ובנו אותו לימים נפלו אמר להם חזרו ובנו אותו במקום שיש עפר ומים אמרו לו אין אנו יכולין

כעס עליהם ואמר להן במקום שאין מים ועפר בניתם עכשיו שיש מים ועפר על אחת כמה וכמה ואם אי אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה למחר השריץ ונעשה כלו בשר שמא תאמר לזמן מרובה עלה להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחד למחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות

א״ל ההוא מינא לגביהא בן פסיסא ווי לכון חייביא דאמריתון מיתי חיין דחיין מיתי דמיתי חיין א״ל ווי לכון חייביא דאמריתון מיתי לא חיין דלא הוו חיי דהוי חיי לא כ״ש א״ל חייביא קרית לי אי קאימנא בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך א״ל אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא ושכר הרבה תטול

ת״ר בעשרים וארבעה בניסן איתנטילו דימוסנאי מיהודה ומירושלים כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב (במדבר לד, ב) ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבוהון דהנהו אינשי הוה

אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם נתנו לו רשות והלך ודן עמהם

אמר להם מהיכן אתם מביאים ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר (בראשית ט, כה) ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו

אמר להם אלכסנדרוס מלכא החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד ברחו והניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה

שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר (שמות יב, לו) וה׳ נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו

אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות והלך ודן עמהן

אמר להן מהיכן אתם מביאין ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר (שמות יב, מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה

אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה שביעית היתה

ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם דכתיב (בראשית כה, יב) ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב (בראשית כה, יט) אלה תולדות יצחק בן אברהם

אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודן עמהן

אמר להם מהיכן אתם מביאין ראייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראייה אלא מן התורה שנאמר (בראשית כה, ה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות אב שנתן אגטין לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה על זה כלום מאי מתנות אמר ר׳ ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם טומאה

אמר ליה אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חטאת שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו

דף צא עמוד ב

בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא אמר לו חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום

לימים בא בעל פרדס אמר להן בכורות נאות היכן הן אמר לו חיגר כלום יש לי רגלים להלך בהן אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות מה עשה הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד

אף הקב״ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד שנאמר (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו יקרא אל השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף:

א״ל אנטונינוס לרבי מפני מה חמה יוצאה במזרח ושוקעת במערב א״ל אי הוה איפכא נמי הכי הוה אמרת לי א״ל הכי קאמינא לך מפני מה שוקעת במערב

א״ל כדי ליתן שלום לקונה שנאמר (נחמיה ט, ו) וצבא השמים לך משתחוים א״ל ותיתי עד פלגא דרקיע ותתן שלמא ותיעול משום פועלים ומשום עוברי דרכים

וא״ל אנטונינוס לרבי נשמה מאימתי ניתנה באדם משעת פקידה או משעת יצירה א״ל משעת יצירה א״ל אפשר חתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת אלא משעת פקידה אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר (איוב י, יב) ופקודתך שמרה רוחי

ואמר ליה אנטונינוס לרבי מאימתי יצה״ר שולט באדם משעת יצירה או משעת יציאה א״ל משעת יצירה א״ל א״כ בועט במעי אמו ויוצא אלא משעת יציאה אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר (בראשית ד, ז) לפתח חטאת רובץ

ר״ל רמי כתיב (ירמיהו לא, ח) בם עור ופסח הרה ויולדת יחדו וכתיב (ישעיהו לה, ו) אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה הא כיצד עומדין במומן ומתרפאין

עולא רמי כתיב (ישעיהו כה, ח) בלע המות לנצח ומחה ה׳ דמעה מעל כל פנים וכתיב (ישעיהו סה, כ) כי הנער בן מאה שנה ימות לא יהיה משם עוד עול ימים לא קשיא כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים ועובדי כוכבים מאי בעו התם הנך דכתיב בהו (ישעיהו סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכורמיכם

רב חסדא רמי כתיב (ישעיהו כד, כג) וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה׳ צבאות וכתיב (ישעיהו ל, כו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים לא קשיא כאן לימות המשיח כאן לעוה״ב

ולשמואל דאמר אין בין העוה״ז לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד לא קשיא כאן במחנה צדיקים כאן במחנה שכינה

רבא רמי כתיב (דברים לב, לט) אני אמית ואחיה וכתיב (דברים לב, לט) מחצתי ואני ארפא אמר הקב״ה מה שאני ממית אני מחיה והדר מה שמחצתי ואני ארפא

ת״ר אני אמית ואחיה יכול שתהא מיתה באחד וחיים באחד כדרך שהעולם נוהג ת״ל מחצתי ואני ארפא מה מחיצה ורפואה באחד אף מיתה וחיים באחד מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה

תניא אמר רבי מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (שמות טו, א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה׳ שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה כיוצא בדבר אתה אומר (יהושע ח, ל) אז יבנה יהושע מזבח לה׳ בנה לא נאמר אלא יבנה מכאן לתחיית המתים מן התורה

אלא מעתה (מלכים א יא, ז) אז יבנה שלמה במה לכמוש שקוץ מואב הכי נמי דיבנה אלא מעלה עליו הכתוב כאילו בנה

א״ר יהושע בן לוי מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (תהלים פד, ה) אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה הילולך לא נאמר אלא יהללוך מכאן לתחיית המתים מן התורה וא״ר יהושע בן לוי כל האומר שירה בעוה״ז זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה

א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (ישעיהו נב, ח) קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו וגו׳ ריננו לא נאמר אלא ירננו מכאן לתחיית המתים מן התורה וא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן עתידין כל הנביאים כולן אומרים שירה בקול אחד שנאמר קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו

אמר רב יהודה אמר רב כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת אבותיו שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב מורשה היא לכל ישראל משמת ימי בראשית אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבמעי אמו מקללין אותו שנאמר (משלי יא, כו) מונע בר

דף צב עמוד א

יקבוהו לאום ואין לאום אלא עוברין שנאמר (בראשית כה, כג) ולאום מלאום יאמץ ואין קבה אלא קללה שנאמר (במדבר כג, ח) מה אקב לא קבה אל ואין בר אלא תורה שנאמר (תהלים ב, יב) נשקו בר פן יאנף

עולא בר ישמעאל אומר מנקבין אותו ככברה כתיב הכא (משלי יא, כו) יקבוהו לאום וכתיב התם (מלכים ב יב, י) ויקב חור בדלתו ואמר אביי כי אוכלא דקצרי

ואם למדו מה שכרו אמר רבא אמר רב ששת זוכה לברכות כיוסף שנאמר (משלי יא, כו) וברכה לראש משביר ואין משביר אלא יוסף שנאמר (בראשית מב, ו) ויוסף הוא [השליט על הארץ הוא] המשביר לכל עם הארץ

אמר רב ששת כל המלמד תורה בעוה״ז זוכה ומלמדה לעולם הבא שנאמר (משלי יא, כה) ומרוה גם הוא יורה

אמר רבא מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (דברים לג, ו) יחי ראובן ואל ימות יחי ראובן בעולם הזה ואל ימות לעולם הבא רבינא אמר מהכא (דניאל יב, ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם רב אשי אמר מהכא (דניאל יב, יג) ואתה לך [לקץ] ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין

אמר רבי אלעזר כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת זוכה ומנהיגם לעוה״ב שנאמר (ישעיהו מט, י) כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם

וא״ר אלעזר גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות שנאמר (שמואל א ב, ג) כי אל דעות ה׳

וא״ר אלעזר גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות שנאמר (שמות טו, יז) פעלת ה׳ מקדש ה׳ כוננו ידיך מתקיף לה רב אדא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות דכתיב (תהלים צד, א) אל נקמות ה׳ אל נקמות הופיע

אמר ליה למילתיה הכי נמי כדעולא דאמר עולא שתי הופעיות הללו למה אחת למדת טובה ואחת למדת פורענות

ואמר ר׳ אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו שזה ניתן בין שתי אותיות וזה ניתן בין שתי אותיות

ואמר ר׳ אלעזר כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר שנאמר (משלי כד, ד) ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים

ואמר ר׳ אלעזר כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר (ישעיהו כז, יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו

וא״ר אלעזר כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה יסורין באין עליו שנאמר (עובדיה א, ז) לחמך ישימו מזור תחתיך אין תבונה בו ואין מזור אלא יסורין שנאמר (הושע ה, יג) וירא אפרים את חליו ויהודה את מזורו

ואמר ר׳ אלעזר כל אדם שאין בו דעה לסוף גולה שנאמר (ישעיהו ה, יג) לכן גלה עמי מבלי דעת

ואמר ר״א כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו שנאמר (איוב כ, כו) כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו אין שריד אלא ת״ח שנאמר (יואל ג, ה) ובשרידים אשר ה׳ קורא

ואמר ר׳ אלעזר כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר (איוב כ, כא) אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו אין שריד אלא תלמידי חכמים שנאמר ובשרידים אשר ה׳ קורא

ואמר רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו

והאמר רבי אלעזר כל המשייר פתיתים על שלחנו כאילו עובד ע״ז שנאמר (ישעיהו סה, יא) העורכים לגד שלחן והממלאים למני ממסך לא קשיא הא דאיכא שלימה בהדיה הא דליכא שלימה בהדיה

ואמר רבי אלעזר כל המחליף בדבורו כאילו עובד ע״ז כתיב הכא (בראשית כז, יב) והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב התם (ירמיהו י, טו) הבל המה מעשה תעתועים

ואמר רבי אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו ננערת שנאמר (חבקוק ג, ט) עריה תעור קשתך

ואמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקיים אמר רבי זירא אף אנן נמי תנינא בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו ש״מ

אמר ר׳ טבי אמר ר׳ יאשיה מאי דכתיב (משלי ל, טז) שאול ועוצר רחם ארץ לא שבעה מים וכי מה ענין שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכניס ומוציא אף שאול מכניס ומוציא

והלא דברים קל וחומר ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכניסין בו בקולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה

תנא דבי אליהו צדיקים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיותן אינן חוזרין לעפרן שנאמר (ישעיהו ד, ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין

דף צב עמוד ב

ואם תאמר אותן שנים שעתיד הקב״ה לחדש בהן את עולמו שנאמר (ישעיהו ב, יא) ונשגב ה׳ לבדו ביום ההוא צדיקים מה הן עושין הקב״ה עושה להם כנפים כנשרים ושטין על פני המים שנאמר (תהלים מו, ג) על כן לא נירא בהמיר ארץ במוט הרים בלב ימים ושמא תאמר יש להם צער ת״ל (ישעיהו מ, לא) וקווי ה׳ יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו

ונילף ממתים שהחיה יחזקאל סבר לה כמאן דאמר באמת משל היה

דתניא ר״א אומר מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו מה שירה אמרו ה׳ ממית בצדק ומחיה ברחמים ר׳ יהושע אומר שירה זו אמרו (שמואל א ב, ו) ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל ר׳ יהודה אומר אמת משל היה

אמר לו רבי נחמיה אם אמת למה משל ואם משל למה אמת אלא באמת משל היה ר״א בנו של ר׳ יוסי הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות עמד ר״י בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם

ומאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל

אמר רב אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו שנאמר (דברי הימים א ז, כ) ובני אפרים שותלח וברד בנו ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו וזבד בנו ושותלח בנו ועזר (ואלעזר) [ואלעד] והרגום אנשי גת הנולדים בארץ וגו׳ וכתיב (דברי הימים א ז, כב) ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו

ושמואל אמר אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים שנאמר (יחזקאל לז, יא) ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו

ר׳ ירמיה בר אבא אמר אלו בני אדם שאין בהן לחלוחית של מצוה שנאמר (יחזקאל לז, ד) העצמות היבשות שמעו דבר ה׳

ר׳ יצחק נפחא אמר אלו בני אדם שחיפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים שנאמר (יחזקאל ח, י) ואבוא ואראה והנה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל מחוקה על הקיר סביב וגו׳ וכתיב התם (יחזקאל לז, ב) והעבירני עליהם סביב סביב

ר׳ יוחנן אמר אלו מתים שבבקעת דורא וא״ר יוחנן מנהר אשל עד רבת בקעת דורא שבשעה שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל היו בהן בחורים שהיו מגנין את החמה ביופיין והיו כשדיות רואות אותן ושופעות זבות אמרו לבעליהן ובעליהן למלך צוה המלך והרגום ועדיין היו שופעות זבות צוה המלך ורמסום

תנו רבנן בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר לו הקב״ה ליחזקאל לך והחייה מתים בבקעת דורא כיון שהחייה אותן באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע על פניו אמר מה טיבן של אלו אמרו לו חבריהן של אלו מחיה מתים בבקעת דורא פתח ואמר (דניאל ג, לג) אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר וגו׳

א״ר יצחק יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע שאילמלא (לא) בא מלאך וסטרו על פיו ביקש לגנות כל שירות ותושבחות שאמר דוד בספר תהלים

ת״ר ששה נסים נעשו באותו היום ואלו הן צף הכבשן ונפרץ הכבשן והומק סודו ונהפך צלם על פניו ונשרפו ארבע מלכיות והחייה יחזקאל את המתים בבקעת דורא

וכולהו גמרא וארבע מלכיות קרא דכתיב (דניאל ג, ב) ונבוכדנצר מלכא שלח למכנש לאחשדרפניא סגניא ופחוותא אדרגזריא גדבריא דתבריא תפתיא וכל שלטוני מדינתא וגו׳ וכתיב איתי גוברין יהודאין וכתיב ומתכנשין אחשדרפניא סגניא ופחוותא והדברי מלכא חזיין לגבריא אלך וגו׳

תני דבי רבי אליעזר בן יעקב אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו שנאמר (דניאל ג, כא) באדין גבריא אלך כפתו בסרבליהון פטשיהון וכרבלתהון וגו׳

אמר רבי יוחנן

דף צג עמוד א

גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת שנאמר (דניאל ג, כה) ענה ואמר הא אנא חזי גוברין ארבעה שריין מהלכין בגו נורא וחבל לא איתי בהון ורויה די רביעאה דמה לבר אלהין

אמר ר׳ תנחום בר חנילאי בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש באו כל אומות העולם וטפחו לשונאיהן של ישראל על פניהם אמרו להם יש לכם אלוה כזה ואתם משתחוים לצלם מיד פתחו ואמרו (דניאל ט, ז) לך ה׳ הצדקה ולנו בושת הפנים כיום הזה

אמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן מאי דכתיב (שיר השירים ז, ט) אמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסניו אמרתי אעלה בתמר אלו ישראל ועכשיו לא עלה בידי אלא סנסן אחד של חנניה מישאל ועזריה

אמר רבי יוחנן מאי דכתיב (זכריה א, ח) ראיתי הלילה והנה איש רוכב על סוס אדום והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה [וגו׳] מאי ראיתי הלילה ביקש הקב״ה להפוך את כל העולם כולו ללילה והנה איש רוכב אין איש אלא הקב״ה שנאמר (שמות טו, ג) ה׳ איש מלחמה ה׳ שמו על סוס אדום ביקש הקב״ה להפוך את העולם כולו לדם

כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקררה דעתו שנאמר (זכריה א, ח) והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה ואין הדסים אלא צדיקים שנאמר (אסתר ב, ז) ויהי אומן את הדסה ואין מצולה אלא בבל שנאמר (ישעיהו מד, כז) האומר לצולה חרבי ונהרותיך אוביש מיד מלאים רוגז נעשים שרוקים ואדומים נעשו לבנים אמר רב פפא שמע מינה סוסיא חיורא מעלי לחלמא:

ורבנן להיכא (אזול) [אזלו] אמר רב בעין [הרע] מתו ושמואל אמר ברוק טבעו ור׳ יוחנן אמר עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות

כתנאי ר׳ אליעזר אומר בעין [הרע] מתו ר׳ יהושע אומר ברוק טבעו וחכ״א עלו לא״י ונשאו נשים והולידו בנים ובנות שנאמר (זכריה ג, ח) שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה איזו הם אנשים שנעשה להן מופת הוי אומר זה חנניה מישאל ועזריה

ודניאל להיכן אזל אמר רב למיכרא נהרא רבא בטבריא ושמואל אמר לאתויי ביזרא דאספסתא ור׳ יוחנן אמר לאתויי חזירי דאלכסנדריא של מצרים איני והתניא תודוס הרופא אמר אין פרה וחזירה יוצא מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא תלד זוטרי אייתי בלא דעתייהו

ת״ר שלשה היו באותה עצה הקב״ה ודניאל ונבוכדנצר הקב״ה אמר ניזיל דניאל מהכא דלא לימרו בזכותיה איתנצל

ודניאל אמר איזיל מהכא דלא ליקיים בי (דברים ז, כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש

ונבוכדנצר אמר יזיל דניאל מהכא דלא לימרו קלייה לאלהיה בנורא ומניין דסגיד ליה דכתיב (דניאל ב, מו) באדין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפוהי ולדניאל סגיד וגו׳:

(ירמיהו כט, כא) כה אמר ה׳ צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיה בן מעשיה הנבאים לכם בשמי לשקר וגו׳ וכתיב (ירמיהו כט, כב) ולוקח מהם קללה לכל גלות יהודה אשר בבבל לאמר ישימך ה׳ כצדקיהו וכאחאב אשר קלם מלך בבל באש אשר שרפם לא נאמר אלא אשר קלם אמר רבי יוחנן משום ר׳ שמעון בן יוחי מלמד שעשאן כקליות

(ירמיהו כט, כג) יען אשר עשו נבלה בישראל וינאפו את נשי רעיהם מאי עבוד אזול לגבי ברתיה דנבוכדנצר אחאב אמר לה כה אמר ה׳ השמיעי אל צדקיה וצדקיה אמר כה אמר ה׳ השמיעי אל אחאב אזלה ואמרה ליה לאבוה אמר לה אלהיהם של אלו שונא זימה הוא כי אתו לגבך שדרינהו לגבאי

כי אתו לגבה שדרתנהו לגבי אבוה אמר להו מאן אמר לכון אמרו הקדוש ברוך הוא והא חנניה מישאל ועזריה שאלתינהו ואמרו לי אסור אמרו ליה אנן נמי נביאי כוותייהו לדידהו לא אמר להו לדידן אמר לן אמר להו אנא בעינא דאיבדקינכו כי היכי דבדקתינהו לחנניה מישאל ועזריה

אמרו ליה אינון תלתא הוו ואנן תרין אמר להו בחרו לכון מאן דבעיתו בהדייכו אמרו יהושע כהן גדול סברי ליתי יהושע דנפיש זכותיה ומגנא עלן

אחתיוהו שדינהו אינהו איקלו יהושע כהן גדול איחרוכי מאניה שנאמר (זכריה ג, א) ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה׳ וגו׳ וכתיב (זכריה ג, ב) ויאמר ה׳ אל השטן יגער ה׳ בך וגו׳

א״ל ידענא דצדיקא את אלא מאי טעמא אהניא בך פורתא נורא חנניה מישאל ועזריה לא אהניא בהו כלל א״ל אינהו תלתא הוו ואנא חד א״ל והא אברהם יחיד הוה התם לא הוו רשעים בהדיה ולא אתיהיב רשותא לנורא הכא הוו רשעים בהדי ואתיהיב רשותא לנורא היינו דאמרי אינשי תרי אודי יבישי וחד רטיבא אוקדן יבישי לרטיבא

מאי טעמא אינש אמר רב פפא שהיו בניו נושאין נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן שנאמר (זכריה ג, ג) ויהושע היה לבוש בגדים צואים וכי דרכו של יהושע ללבוש בגדים צואים אלא מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהן

אמר רבי תנחום דרש בר קפרא בציפורי מאי דכתיב (רות ג, יז) שש השעורים האלה נתן לי מאי שש השעורים אילימא שש שעורים ממש וכי דרכו של בועז ליתן מתנה שש שעורים

דף צג עמוד ב

אלא שש סאין

וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין אלא רמז [רמז] לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין בשש [שש] ברכות ואלו הן דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה דוד דכתיב (שמואל א טז, יח) ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה׳ עמו וגו׳

ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיודע לישאל גבור שיודע להשיב איש מלחמה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה (איש תואר שמראה פנים בהלכה ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר) וה׳ עמו שהלכה כמותו בכל מקום

בכולהו אמר להו יהונתן בני כמוהו כיון דאמר ליה [וה׳ עמו] מילתא דבדידיה נמי לא הוה ביה חלש דעתיה ואיקניא ביה דבשאול כתיב (שמואל א יד, מז) ובכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב ובכל אשר יפנה יצליח

מנלן דדואג הוה כתיב הכא (שמואל א טז, יח) ויען אחד מהנערים מיוחד שבנערים וכתיב התם (שמואל א כא, ח) ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה׳ ושמו דואג האדומי אביר הרועים אשר לשאול

משיח דכתיב (ישעיהו יא, ב) ונחה עליו רוח ה׳ רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה׳ וגו׳ וכתיב (ישעיהו יא, ג) והריחו ביראת ה׳

אמר רבי אלכסנדרי מלמד שהטעינו מצות ויסורין כריחיים רבא אמר דמורח ודאין דכתיב (ישעיהו יא, ג) ולא למראה עיניו ישפוט (ישעיהו יא, ד) ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ

בר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין נחזי אנן אי מורח ודאין כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין קטלוהו

דניאל חנניה מישאל ועזריה דכתיב בהו (דניאל א, ד) אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים

מאי אשר אין בהם כל מום אמר רבי חמא (בר חנניא) אפילו כריבדא דכוסילתא לא הוה בהו מאי ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך אמר רבי חמא ברבי חנינא מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק ומן השיחה ומן השינה ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכין לנקביהם מפני אימת מלכות

(דניאל א, ו) ויהיו בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה אמר רבי (אליעזר) כולן מבני יהודה הם ורבי שמואל בר נחמני אמר דניאל מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים

(ישעיהו לט, ז) ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל מאי סריסים רב אמר סריסים ממש ורבי חנינא אמר שנסתרסה ע״ז בימיהם

בשלמא למאן דאמר שנסתרסה ע״ז בימיהם היינו דכתיב (דניאל ג, כה) וחבל לא איתי בהון אלא למאן דאמר סריסים ממש מאי וחבל לא איתי בהון חבלא דנורא והכתיב (דניאל ג, כז) וריח נור לא עדת בהן לא חבלא ולא ריחא

בשלמא למאן דאמר שנסתרסה ע״ז בימיהם היינו דכתיב (ישעיהו נו, ד) כה אמר ה׳ לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו׳ אלא למאן דאמר סריסים ממש משתעי קרא בגנותא דצדיקי הא והא הוה בהו

בשלמא למאן דאמר סריסים ממש היינו דכתיב (ישעיהו נו, ה) בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות אלא למאן דאמר שנסתרסה ע״ז בימיהם מאי טוב מבנים ומבנות אמר רב נחמן בר יצחק מבנים שהיו להם כבר ומתו מאי שם עולם אתן לו אשר לא יכרת אמר ר׳ תנחום דרש בר קפרא בצפורי זה ספר דניאל שנקרא על שמו

מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו ונחמיה בן חכליה מ״ט לא איקרי סיפרא על שמיה אמר רבי ירמיה בר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שנאמר (נחמיה ה, יט) זכרה לי אלהי לטובה דוד נמי מימר אמר (תהלים קו, ד) זכרני ה׳ ברצון עמך פקדני בישועתך דוד רחמי הוא דקבעי

רב יוסף אמר מפני שסיפר בגנותן של ראשונים שנאמר (נחמיה ה, טו) והפחות הראשונים אשר לפני הכבידו על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחד כסף שקלים ארבעים וגו׳ ואף על דניאל שגדול ממנו סיפר

ומנלן דגדול ממנו דכתיב (דניאל י, ז) וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה ומאן נינהו אנשים אמר רבי ירמיה ואיתימא ר׳ חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי

דף צד עמוד א

אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מנייהו אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא ואיהו עדיף מנייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו

וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעות אע״ג דאינהו לא חזו מידי מזלייהו חזי אמר רבינא ש״מ האי מאן דמבעית אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי

מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבעה גרמידי אי נמי ליקרי קרית שמע ואי קאי במקום הטנופת לימא הכי עיזא דבי טבחא שמינא מינאי

(ישעיהו ט, ו) למרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו׳ א״ר תנחום דרש בר קפרא בציפורי מפני מה כל מ״ם שבאמצע תיבה פתוח וזה סתום ביקש הקב״ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג

אמרה מדת הדין לפני הקב״ה רבש״ע ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח חזקיה שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח לכך נסתתם

מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו רבש״ע אני אומרת לפניך שירה תחת צדיק זה ועשהו משיח פתחה ואמרה שירה לפניו שנאמר (ישעיהו כד, טז) מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק וגו׳

אמר שר העולם לפניו רבש״ע צביונו עשה לצדיק זה יצאה בת קול ואמרה רזי לי רזי לי אמר נביא אוי לי אוי לי עד מתי יצאה בת קול ואמרה (ישעיהו כד, טז) בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו ואמר רבא ואיתימא ר׳ יצחק עד דאתו בזוזי ובזוזי דבזוזי

(ישעיהו כא, יא) משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל וגו׳ א״ר יוחנן אותו מלאך הממונה על הרוחות דומה שמו נתקבצו כל הרוחות אצל דומה אמרו לו שומר מה מלילה שומר מה מליל אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו

תנא משום רבי פפייס גנאי הוא לחזקיה וסייעתו שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה שירה שנא׳ מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק וגו׳ כיוצא בדבר אתה אומר (שמות יח, י) ויאמר יתרו ברוך ה׳ אשר הציל אתכם תנא משום רבי פפייס גנאי הוא למשה וששים ריבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה׳

ויחד יתרו רב ושמואל רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו ושמואל אמר שנעשה חדודים חדודים כל בשרו אמר רב היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאי קמיה

(ישעיהו י, טז) לכן ישלח האדון ה׳ צבאות במשמניו רזון מאי במשמניו רזון אמר הקב״ה יבא חזקיהו שיש לו שמונה שמות ויפרע מסנחריב שיש לו שמונה שמות חזקיה דכתיב (ישעיהו ט, ה) כי ילד יולד לנו בן ניתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום והאיכא חזקיה שחזקו יה דבר אחר חזקיה שחיזק את ישראל לאביהם שבשמים

סנחריב דכתיב ביה (מלכים ב טו, כט) תגלת פלאסר (דברי הימים ב כח, כ) פלנאסר (מלכים ב יז, ג) שלמנאסר (מלכים ב טו, יט) פול (ישעיהו כ, א) סרגון (סרגין) (עזרא ד, י) אסנפר רבא ויקירא והאיכא סנחריב שסיחתו ריב דבר אחר שסח וניחר דברים כלפי מעלה

א״ר יוחנן מפני מה זכה אותו רשע לקרותו אסנפר רבא ויקירא מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל שנאמר (מלכים ב יח, לב) עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם

רב ושמואל חד אמר מלך פקח היה וחד אמר מלך טיפש היה למאן דאמר מלך פקח היה אי אמינא להו עדיפא מארעייכו אמרו קא משקרת ומאן דאמר מלך טיפש היה אם כן מאי רבותיה

להיכא אגלי להו מר זוטרא אמר לאפריקי ורבי חנינא אמר להרי סלוג אבל ישראל ספרו בגנותה של ארץ ישראל כי מטו שוש אמרי שויא כי ארעין כי מטו עלמין אמרו כעלמין כי מטו שוש תרי אמרי על חד תרין

(ישעיהו י, טז) ותחת כבודו [יקד] יקוד כיקוד אש א״ר יוחנן תחת כבודו ולא כבודו ממש כי הא דרבי יוחנן קרי ליה למאני מכבדותי רבי אלעזר אמר תחת כבודו ממש כשריפת בני אהרן מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים

תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה פרעה שחירף בעצמו נפרע הקב״ה ממנו בעצמו סנחריב שחירף

דף צד עמוד ב

ע״י שליח נפרע הקב״ה ממנו ע״י שליח

פרעה דכתיב ביה (שמות ה, ב) מי ה׳ אשר אשמע בקולו נפרע הקב״ה ממנו בעצמו דכתיב (שמות יד, כז) וינער ה׳ את מצרים בתוך הים וכתיב (חבקוק ג, טו) דרכת בים סוסיך וגו׳ סנחריב דכתיב (מלכים ב יט, כג) ביד מלאכיך חרפת ה׳ נפרע הקב״ה ממנו ע״י שליח דכתיב (מלכים ב יט, לה) ויצא מלאך ה׳ ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וגו׳

ר׳ חנינא בר פפא רמי כתיב (ישעיהו לז, כד) מרום קיצו וכתיב (מלכים ב יט, כג) מלון קיצו אמר אותו רשע בתחלה אחריב דירה של מטה ואחר כך אחריב דירה של מעלה

א״ר יהושע בן לוי מאי דכתיב (מלכים ב יח, כה) עתה המבלעדי ה׳ עליתי על המקום הזה להשחיתו ה׳ אמר אלי עלה אל הארץ הזאת והשחיתה מאי היא דשמע לנביא דקאמר (ישעיהו ח, ו) יען כי מאס העם הזה את מי השילוח ההולכים לאט ומשוש את רצין ובן רמליהו

אמר רב יוסף אלמלא תרגומא דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר חלף דקץ עמא הדין במלכותא דבית דוד דמדבר להון בנייח כמי שילוחא דנגדין בנייח ואיתרעיאו ברצין ובר רמליה

א״ר יוחנן מאי דכתיב (משלי ג, לג) מארת ה׳ בבית רשע ונוה צדיקים יבורך מארת ה׳ בבית רשע זה פקח בן רמליהו שהיה אוכל מ׳ סאה גוזלות בקינוח סעודה ונוה צדיקים יבורך זה חזקיה מלך יהודה שהיה אוכל ליטרא ירק בסעודה

(ישעיהו ח, ז) ולכן הנה ה׳ מעלה עליהם את מי הנהר העצומים והרבים את מלך אשור וכתיב (ישעיהו ח, ח) וחלף ביהודה שטף ועבר עד צואר יגיע

אלא מ״ט איעניש נביא אעשרת השבטים איתנבי איהו יהיב דעתיה על כולה ירושלים בא נביא וא״ל (ישעיהו ח, כג) כי לא מועף לאשר מוצק לה א״ר אלעזר בר ברכיה אין נמסר עם עייף בתורה ביד מי המציק לו

מאי (ישעיהו ח, כג) כעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל הגוים לא כראשונים שהקלו מעליהם עול תורה אבל אחרונים שהכבידו עליהן עול תורה וראויין הללו לעשות להם נס כעוברי הים וכדורכי הירדן אם חוזר בו מוטב ואם לאו אני אעשה לו גליל בגוים

(דברי הימים ב לב, א) אחרי הדברים והאמת האלה בא סנחריב מלך אשור ויבא ביהודה ויחן על הערים הבצורות ויאמר לבקעם אליו האי רישנא להאי פרדשנא

אחרי הדברים והאמת (אחר מאי) אמר רבינא לאחר שקפץ הקב״ה ונשבע ואמר אי אמינא ליה לחזקיה מייתינא ליה לסנחריב ומסרנא ליה בידך השתא אמר לא הוא בעינא ולא ביעתותיה בעינא

מיד קפץ הקב״ה ונשבע דמייתינא ליה שנאמר (ישעיהו יד, כד) נשבע ה׳ צבאות לאמר אם לא כאשר דמיתי כן היתה וכאשר יעצתי היא תקום לשבור אשור בארצי ועל הרי אבוסנו וסר מעליהם עולו וסבלו מעל שכמו יסור א״ר יוחנן אמר הקב״ה יבא סנחריב וסיעתו ויעשה אבוס לחזקיהו ולסיעתו

(ישעיהו י, כז) והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועולו מעל צוארך וחובל עול מפני שמן א״ר יצחק נפחא חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה

ועל אותו הדור הוא אומר (ישעיהו ז, כא) והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן וגו׳ ואומר (ישעיהו ז, כג) והיה ביום ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה אע״פ שאלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה

(ישעיהו לג, ד) ואוסף שללכם אוסף החסיל אמר להם נביא לישראל אספו שללכם אמרו לו לבזוז או לחלוק אמר להם כאוסף החסיל מה אוסף החסיל כל אחד ואחד לעצמו אף שללכם כל אחד ואחד לעצמו

אמרו לו והלא ממון עשרת השבטים מעורב בו אמר להם (ישעיהו לג, ד) כמשק גבים שוקק בו מה גבים הללו מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף ממונם של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים מיד טיהר (כדרב פפא דאמר רב פפא) עמון ומואב טהרו בסיחון

אמר רב הונא עשר מסעות נסע אותו רשע באותו היום שנאמר (ישעיהו י, כח) בא על עית עבר במגרון למכמש יפקיד כליו עברו מעברה גבע מלון לנו חרדה הרמה גבעת שאול נסה (ישעיהו י, ל) צהלי קולך בת גלים הקשיבה לישה עניה ענתות נדדה מדמנה יושבי הגבים העיזו ((ישעיהו י, לב) עוד היום בנוב לעמוד ינופף ידו הר בת ציון גבעת ירושלם)

הני טובא הויין צהלי קולך בת גלים נביא הוא דקאמר לה לכנסת ישראל צהלי קולך בת גלים בתו של אברהם יצחק ויעקב שעשו מצות כגלי הים הקשיבה לישה מהאי לא תסתפי אלא איסתפי מנבוכדנצר הרשע דמתיל כאריה שנא׳ (ירמיהו ד, ז) עלה אריה מסובכו וגו׳

מאי

דף צה עמוד א

(ישעיהו י, ל) עניה ענתות עתיד ירמיה בן חלקיה ומתנבא עלה מענתות דכתיב (ירמיהו א, א) דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין

מי דמי התם ארי הכא ליש אמר רבי יוחנן ששה שמות יש לארי אלו הן (בראשית מט, ט) ארי (שופטים יד, ה) כפיר (בראשית מט, ט) לביא (ישעיהו ל, ו) ליש (תהלים צא, יג) שחל (איוב כח, ח) שחץ אי הכי בצרו להו עברו מעברה תרתי נינהו

מאי (ישעיהו י, לב) עוד היום בנוב לעמוד אמר רב הונא אותו היום נשתייר מעונה של נוב אמרי ליה כלדאי אי אזלת האידנא יכלת לה ואי לא לא יכלת לה אורחא דבעא לסגויי בעשרה יומא סגא בחד יומא

כי מטו לירושלם שדי ליה ביסתרקי עד דסליק ויתיב מעילוי שורה עד דחזיוה לכולה ירושלם כי חזייה איזוטר בעיניה אמר הלא דא היא קרתא דירושלם דעלה ארגישית כל משיריתי ועלה כבשית כל מדינתא הלא היא זעירא וחלשא מכל כרכי עממיא דכבשית בתקוף ידי עלה וקם ומניד ברישיה מוביל ומייתי בידיה על טור בית מקדשא דבציון ועל עזרתא דבירושלם

אמרי נישדי ביה ידא האידנא אמר להו תמהיתו למחר אייתי לי כל חד וחד מינייכו גולמו הרג מיניה מיד (מלכים ב יט, לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה׳ ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי בת דינא בטל דינא

(שמואל ב כא, טז) וישבי בנוב אשר בילידי הרפה ומשקל קינו שלש מאות משקל נחשת והוא חגור חדשה ויאמר להכות את דוד מאי וישבי בנוב אמר רב יהודה אמר רב איש שבא על עסקי נוב א״ל הקב״ה לדוד עד מתי יהיה עון זה טמון בידך על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים ועל ידך נטרד דואג האדומי ועל ידך נהרגו שאול ושלשת בניו

רצונך יכלו זרעך או תמסר ביד אויב אמר לפניו רבונו של עולם מוטב אמסר ביד אויב ולא יכלה זרעי

יומא חד נפק לשכור בזאי אתא שטן ואדמי ליה כטביא פתק ביה גירא ולא מטייה משכיה עד דאמטייה לארץ פלשתים כדחזייה ישבי בנוב אמר היינו האי דקטליה לגלית אחי כפתיה קמטיה אותביה ושדייה תותי בי בדייא אתעביד ליה ניסא מכא ליה ארעא מתותיה היינו דכתיב (תהלים יח, לז) תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסולי

ההוא יומא אפניא דמעלי שבתא הוה אבישי בן צרויה הוה קא חייך רישיה בד׳ גרבי דמיא חזינהו כתמי דמא איכא דאמרי אתא יונה איטריף קמיה אמר כנסת ישראל ליונה אימתילא שנאמר (תהלים סח, יד) כנפי יונה נחפה בכסף שמע מינה דוד מלכא דישראל בצערא שרי אתא לביתיה ולא אשכחיה אמר תנן אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו בשעת הסכנה מאי אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה בשעת הסכנה שפיר דמי

רכביה לפרדיה וקם ואזל קפצה ליה ארעא בהדי דקא מסגי חזייה לערפה אמיה דהוות נוולא כי חזיתיה פסקתה לפילכה שדתיה עילויה סברא למקטליה אמרה ליה עלם אייתי לי פלך פתקיה בריש מוחה וקטלה

כד חזייה ישבי בנוב אמר השתא הוו בי תרין וקטלין לי פתקיה לדוד לעילא ודץ ליה לרומחיה אמר ניפול עלה ונקטל אמר אבישי שם אוקמיה לדוד בין שמיא לארעא

ונימא ליה איהו אין חבוש מוציא עצמו מבית האסורין

א״ל מאי בעית הכא א״ל הכי אמר לי קודשא בריך הוא והכי אהדרי ליה א״ל אפיך צלותיך בר ברך קירא ליזבון ואת לא תצטער

א״ל אי הכי סייע בהדן היינו דכתיב (שמואל ב כא, יז) ויעזור לו אבישי בן צרויה אמר רב יהודה אמר רב שעזרו בתפלה אמר אבישי שם ואחתיה

הוה קא רדיף בתרייהו כי מטא קובי אמרי קום ביה כי מטא בי תרי אמרי בתרי גוריין קטלוה לאריא אמרי ליה זיל אשתכח לערפה אימיך בקיברא כי אדכרו ליה שמא דאימיה כחש חיליה וקטליה היינו דכתיב (שמואל ב כא, יז) אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא תצא עוד אתנו למלחמה ולא תכבה את נר ישראל

ת״ר שלשה קפצה להם הארץ אליעזר עבד אברהם ויעקב אבינו ואבישי בן צרויה אבישי בן צרויה הא דאמרן אליעזר עבד אברהם דכתיב (בראשית כד, מב) ואבוא היום אל העין למימרא דההוא יומא נפק יעקב אבינו

דף צה עמוד ב

דכתיב (בראשית כח, י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתיב ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו בעי למיהדר כיון דהרהר בדעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום

דבר אחר אין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיהו ז, טז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי

וילן שם כי בא השמש בתר דצלי בעי למיהדר אמר הקב״ה צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה מיד בא השמש והיינו דכתיב ויזרח לו השמש וכי לו בלבד זרחה והלא לכל העולם כולו זרחה אלא א״ר יצחק שמש שבא בעבורו זרחה בעבורו

ומנלן דכלה זרעיה דדוד דכתי׳ (מלכים ב יא, א) ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה והא אשתייר ליה יואש התם נמי אשתייר אביתר דכתיב (שמואל א כב, כ) וימלט בן אחד לאחימלך בן אחיטוב ושמו אביתר אמר רב יהודה אמר רב אלמלא (לא) נשתייר אביתר לאחימלך בן אחיטוב לא נשתייר מזרעו של דוד שריד ופליט

אמר רב יהודה אמר רב בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של זהב ועמהן שגלונות וזונות ובשמנים אלף גבורים לבושי שריון קליפה ובששים אלף אחוזי חרב רצים לפניו והשאר פרשים וכן באו על אברהם וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג

במתניתא תנא אורך מחנהו ארבע מאות פרסי רחב צואר סוסיו ארבעים פרסי סך מחנהו מאתים ושש ריבוא אלפים חסר חד בעי אביי חסר חד ריבויא או חסר חד אלפא או חסר מאה או חסר חד תיקו

תנא ראשונים עברו בשחי שנאמר (ישעיהו ח, ח) וחלף ביהודה שטף ועבר אמצעיים עברו בקומה שנאמר (ישעיהו ח, ח) עד צואר יגיע אחרונים העלו עפר ברגליהם ולא מצאו מים בנהר לשתות עד שהביאו מים ממקום אחר ושתו שנאמר (ישעיהו לז, כה) אני קרתי ושתיתי מים וגו׳

והכתיב (ישעיהו לז, לו) ויצא מלאך ה׳ ויכה במחנה אשור מאה ושמנים וחמשה אלף (ויקומו) [וישכימו] בבקר והנה כלם פגרים מתים אמר ר׳ אבהו הללו ראשי גייסות הן

אמר רב אשי דיקא נמי דכתיב (ישעיהו י, טז) במשמניו רזון בשמינים דאית בהו אמר רבינא דיקא נמי דכתיב (דברי הימים ב לב, כא) וישלח ה׳ מלאך ויכחד כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה וגו׳ ויבא בית אלהיו ומיציאי מעיו שם הפילוהו בחרב שמע מינה

במה הכם רבי אליעזר אומר ביד הכם שנאמר (שמות יד, לא) וירא ישראל את היד הגדולה היד שעתידה ליפרע מסנחריב רבי יהושע אומר באצבע הכם שנאמר (שמות ח, טו) ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים היא היא אצבע שעתידה ליפרע מסנחריב ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי אומר אמר לו הקב״ה לגבריאל מגלך נטושה אמר לפניו רבונו של עולם נטושה ועומדת מששת ימי בראשית שנאמר (ישעיהו כא, טו) מפני חרבות נדדו וגו׳

ר׳ שמעון בן יוחי אומר אותו הפרק זמן בישול פירות היה אמר לו הקב״ה לגבריאל כשאתה יוצא לבשל פירות הזקק להם שנאמר (ישעיהו כח, יט) מידי עברו יקח אתכם כי בבקר בבקר יעבור ביום ובלילה והיה רק זועה הבין שמועה וגו׳ אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי אגב אורחך לבעל דבבך אישתמע

ויש אומרים בחוטמן נשף בהן ומתו שנאמר (ישעיהו מ, כד) וגם נשף בהם ויבשו ר׳ ירמיה בר אבא אמר כפיים ספק להם ומתו שנאמר (יחזקאל כא, כב) וגם אני (הכתי) [אכה] כפי אל כפי והניחותי חמתי ר׳ יצחק נפחא אמר אזנים גלה להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו שנאמר (ישעיהו לג, ג) מרוממתך נפצו גוים

וכמה נשתייר מהם רב אמר עשרה שנאמר (ישעיהו י, יט) ושאר עץ יערו מספר יהיו ונער יכתבם כמה נער יכול לכתוב עשרה ושמואל אמר תשעה שנאמר (ישעיהו יז, ו) ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה

ר׳ יהושע בן לוי אמר ארבעה עשר שנאמר שנים שלשה [וכו׳] ארבעה וחמשה רבי יוחנן אמר חמשה סנחריב ושני בניו נבוכדנצר ונבוזר אדן נבוזר אדן גמרא נבוכדנצר דכתיב (דניאל ג, כה) ורוה דרביעאה דמי לבר אלהין ואי לאו דחזייה מנא הוה ידע סנחריב ושני בניו דכתיב (מלכים ב יט, לז) ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב

אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו דכתיב (ישעיהו ז, כ) ביום ההוא יגלח ה׳ בתער השכירה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן תספה

אתא קודשא בריך הוא ואדמי ליה כגברא סבא א״ל כי אזלת לגבי מלכי מזרח ומערב דאייתיתינהו לבנייהו וקטלתינהו מאי אמרת להו אמר להו ההוא גברא בההוא פחדא נמי יתיב אמר ליה היכי נעביד א״ל זיל

דף צו עמוד א

ושני נפשך במאי אישני אמר ליה זיל אייתי לי מספרא ואיגזייך אנא מהיכא אייתי א״ל עול להההוא ביתא ואייתי אזל אשכחינהו אתו מלאכי שרת ואידמו ליה כגברי והוו קא טחני קשייתא

א״ל הבו לי מספרא א״ל טחון חד גריוא דקשייתא וניתן לך טחן חד גריוא דקשייתא ויהבו ליה מספרתא עד דאתא איחשך א״ל זיל אייתי נורא אזל ואייתי נורא בהדי דקא נפח ליה אתלי ביה נורא בדיקניה אזל גזייה לרישיה ודיקניה אמרו היינו דכתיב (ישעיהו ז, כ) וגם את הזקן תספה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גרירתיה לארמאה שפיר ליה איתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבעת חוכא מיניה

אזל אשכח דפא מתיבותא דנח אמר היינו אלהא רבא דשיזביה לנח מטופנא אמר אי אזיל ההוא גברא ומצלח מקרב להו לתרין בנוהי קמך שמעו בנוהי וקטלוהו היינו דכתיב (מלכים ב יט, לז) ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב וגו׳

(בראשית יד, טו) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וגו׳ אמר רבי יוחנן אותו מלאך שנזדמן לו לאברהם לילה שמו שנאמר (איוב ג, ג) והלילה אמר הורה גבר ור׳ יצחק נפחא אמר שעשה עמו מעשה לילה שנאמר (שופטים ה, כ) מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא אמר ריש לקיש טבא דנפחא מדבר נפחא

וירדף עד דן אמר רבי יוחנן כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כחו ראה בני בניו שעתידין לעבוד ע״ז בדן שנאמר (מלכים א יב, כט) וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן ואף אותו רשע לא נתגבר עד שהגיע לדן שנאמר (ירמיהו ח, טז) מדן נשמע נחרת סוסיו

אמר רבי זירא אע״ג דשלח ר׳ (יהודה בן בתירא מנציבין) הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו והזהרו בוורידין כר׳ יהודה והזהרו בבני עמי הארץ שמהן תצא תורה כי הא מילתא מודעינן להו

(ירמיהו יב, א) צדיק אתה ה׳ כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד נטעתם גם שורשו ילכו גם עשו פרי מאי אהדרו ליה (ירמיהו יב, ה) כי את רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה בוטח ואיך תעשה בגאון הירדן

משל לאדם אחד שאמר יכול אני לרוץ ג׳ פרסאות לפני הסוסים בין בצעי המים נזדמן לו רגלי אחד רץ לפניו ג׳ מילין ביבשה ונלאה א״ל ומה לפני רגלי כך לפני הסוסים עאכ״ו ומה שלשת מילין כך ג׳ פרסאות על אחת כמה וכמה ומה ביבשה כך בין בצעי המים על אחת כמה וכמה

אף אתה ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי אתה תמיה כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים עאכ״ו היינו דכתיב (ירמיהו כג, ט) לנביאים נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה׳ ומפני דברי קדשו

הני ד׳ פסיעות מאי היא דכתיב (ישעיהו לט, א) בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים וגו׳ משום כי חלה חזקיהו ויחזק שדר ליה ספרים ומנחה (אין) (דברי הימים ב לב, לא) לדרוש (את) המופת אשר היה בארץ דאמר רבי יוחנן אותו היום שמת בו אחז שתי שעות היה

וכי חלה חזקיהו ואיתפח אהדרינהו קודשא בריך הוא להנך עשר שעי ניהליה דכתב (ישעיהו לח, ח) הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחורנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה א״ל מאי האי א״ל חזקיהו חלש ואיתפח אמר איכא גברא כי האי ולא בעינא לשדורי ליה שלמא כתבו ליה שלמא למלכא חזקיה שלם לקרתא דירושלם שלם לאלהא רבא

נבוכדנאצר ספריה דבלאדן הוה ההיא שעתא לא הוה התם כי אתא אמר להו היכי כתביתו אמרו ליה הכי כתבינן אמר להו קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו ליה לבסוף אמר אלא הכי כתובו שלם לאלהא רבא שלם לקרתא דירושלם שלם למלכא חזקיה אמרי ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא

רהט בתריה כדרהיט ארבע פסיעות אתא גבריאל ואוקמיה אמר ר׳ יוחנן אילמלא (לא) בא גבריאל והעמידו לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל

מאי בלאדן בן בלאדן אמרי בלאדן מלכא הוה ואישתני אפיה והוה כי דכלבא הוה יתיב בריה על מלכותא כי הוה כתיב הוה כתיב שמיה ושמיה דאבוה בלאדן מלכא היינו דכתיב (מלאכי א, ו) בן יכבד אב ועבד אדניו

בן יכבד אב הא דאמרן ועבד אדוניו דכתי׳ (ירמיהו נב, יב) ובחודש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם וישרף את בית ה׳ ואת בית המלך

דף צו עמוד ב

ומי סליק נבוכד נצר לירושלים והכתיב (מלכים ב כה, ו) ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה ואמר ר׳ אבהו זו אנטוכיא רב חסדא ורב יצחק בר אבודימי חד אמר דמות דיוקנו היתה חקוקה לו על מרכבתו וחד אמר אימה יתירה היתה לו ממנו ודומה כמי שעומד לפניו

אמר רבא טעין תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכדנצר לנבוזראדן כולהו בלעתינהו חד דשא דירושלם שנאמר (תהלים עד, ו) פתוחיה יחד בכשיל וכילפות יהלומון בעי למיהדר אמר מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב

נפקא קלא ואמר שוור בר שוור נבוזראדן שוור דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי פש ליה חד נרגא אתא מחייה בקופא ואיפתח שנאמר (תהלים עד, ה) יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות

הוה קטיל ואזל עד דמטא להיכלא אדליק ביה נורא גבה היכלא דרכו ביה מן שמיא שנאמר (איכה א, טו) גת דרך ה׳ לבתולת בת יהודה קא זיחא דעתיה נפקא בת קלא ואמרה ליה עמא קטילא קטלת היכלא קליא קלית קימחא טחינא טחינת שנאמר (ישעיהו מז, ב) קחי רחים וטחני קמח גלי צמתך חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות חטים לא נאמר אלא קמח

חזא דמיה דזכריה דהוה קא רתח אמר להו מאי האי אמרו ליה דם זבחים הוא דאישתפיך אמר להו אייתי ואנסי אי מדמו כסי ולא אידמו אמר להו גלו לי ואי לא סריקנא לכו לבשרייכו במסריקא דפרזלא

אמרו ליה האי כהן ונביא הוא דאינבי להו לישראל בחורבנא דירושלם וקטלוהו אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי רבנן קטיל עילויה ולא נח אייתי דרדקי דבי רב קטיל עילויה ולא נח אייתי פרחי כהונה קטיל עילויה ולא נח עד די קטל עילויה תשעין וארבעה ריבוא ולא נח

קרב לגביה אמר זכריה זכריה טובים שבהן איבדתים ניחא לך דאיקטלינהו לכולהו מיד נח הרהר תשובה בדעתיה אמר מה הם שלא איבדו אלא נפש אחת כך ההוא גברא מה תיהוי עליה ערק שדר פורטיתא לביתיה ואיתגייר

תנו רבנן נעמן גר תושב היה נבוזר אדן גר צדק היה מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים ומאן נינהו שמעיה ואבטליון

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש הקב״ה להכניסן תחת כנפי השכינה אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבונו של עולם מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניס תחת כנפי השכינה היינו דכתיב (ירמיהו נא, ט) רפינו את בבל ולא נרפתה עולא אמר זה נבוכדנצר רבי שמואל בר נחמני אמר אלו נהרות בבל ותרגמה דציניייתא (צרידתא) דבבלאי

אמר עולא עמון ומואב שיבבי בישי דירושלם הוו כיון דשמעינהו לנביאי דקא מיתנבאי לחורבנא דירושלם שלחו לנבוכדנצר פוק ותא אמר מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעבדו בקמאי

שלחו ליה (משלי ז, יט) כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (שמות טו, ג) ה׳ איש מלחמה שלח להו בקריבא הוא ואתי שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח להו אית להו צדיקי דבעו רחמי ומייתו ליה

שלחו ליה (משלי ז, כ) צרור הכסף לקח בידו ואין כסף אלא צדיקים שנאמר (הושע ג, ב) ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים

שלח להו הדרי רשיעי בתשובה ובעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה כבר קבע להן זמן שנאמר (משלי ז, כ) ליום הכסא יבא (לביתו אין כסא אלא זמן שנאמר (תהלים פא, ד) בכסה ליום חגנו שלח להו סיתווא הוא ולא מצינא דאתי מתלגא וממיטרא

שלחו ליה תא אשינא דטורא שנאמר (ישעיהו טז, א) שלחו כר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת ציון שלח להו אי אתינא לית לי דוכתא דיתיבנא ביה שלחו ליה קברות שלהם מעולין מפלטירין שלך דכתיב (ירמיהו ח, א) בעת ההיא נאום ה׳ יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם

אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי אמר ליה מאן בר נפלי א״ל משיח משיח בר נפלי קרית ליה א״ל אין דכתיב (עמוס ט, יא) ביום ההוא אקים

דף צז עמוד א

את סוכת דוד הנופלת א״ל הכי אמר רבי יוחנן דור שבן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטים והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה שניה ממהרת לבא

ת״ר שבוע שבן דוד בא בו שנה ראשונה מתקיים מקרא זה (עמוס ד, ז) והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר שניה חיצי רעב משתלחים שלישית רעב גדול ומתים אנשים ונשים וטף חסידים ואנשי מעשה ותורה משתכחת מלומדיה ברביעית שובע ואינו שובע בחמישית שובע גדול

ואוכלין ושותין ושמחין ותורה חוזרת ללומדיה בששית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא

אמר רב יוסף הא כמה שביעית דהוה כן ולא אתא אמר אביי בששית קולות בשביעית מלחמות מי הוה ועוד כסדרן מי הוה

(תהלים פט, נב) (אשר חרפו אויביך ה׳ אשר חרפו עקבות משיחך) תניא ר׳ יהודה אומר דור שבן דוד בא בו בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן יאשם ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח ויראי חטא ימאסו ופני הדור כפני כלב

והאמת נעדרת שנאמר (ישעיהו נט, טו) ותהי האמת נעדרת (וסר מרע משתולל) מאי ותהי האמת נעדרת אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה מאי וסר מרע משתולל אמרי דבי ר׳ שילא כל מי שסר מרע משתולל על הבריות

אמר רבא מריש הוה אמינא ליכא קושטא בעלמא אמר לי ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה רב טביומי שמיה דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה זימנא חדא איקלעי להההוא אתרא וקושטא שמיה ולא הוו משני בדיבורייהו ולא הוה מיית איניש מהתם בלא זימניה נסיבי איתתא מינהון והוו לי תרתין בנין מינה

יומא חד הוה יתבא דביתהו וקא חייפא רישה אתאי שיבבתה טרפא אדשא סבר לאו אורח ארעא אמר לה ליתא הכא שכיבו ליה תרתין בנין אתו אינשי דאתרא לקמיה אמרו ליה מאי האי אמר להו הכי הוה מעשה א״ל במטותא מינך פוק מאתרין ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי

תניא ר׳ נהוראי אומר דור שבן דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים וזקנים יעמדו לפני נערים ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני כלב ואין הבן מתבייש מאביו

תניא ר׳ נחמיה אומר דור שבן דוד בא בו העזות תרבה והיוקר יעות והגפן יתן פריו והיין ביוקר ונהפכה כל המלכות למינות ואין תוכחה מסייע ליה לר׳ יצחק דא״ר יצחק אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות אמר רבא מאי קרא (ויקרא יג, יג) כולו הפך לבן טהור הוא

ת״ר (דברים לב, לו) כי ידין ה׳ עמו [וגו׳] כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב אין בן דוד בא עד שירבו המסורות ד״א עד שיתמעטו התלמידים ד״א עד שתכלה פרוטה מן הכיס ד״א עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר ואפס עצור ועזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל

כי הא דר׳ זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה אמר להו במטותא בעינא מנייכו לא תרחקוה דתנינא ג׳ באין בהיסח הדעת אלו הן משיח מציאה ועקרב

אמר רב קטינא שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב שנאמר (ישעיהו ב, יא) ונשגב ה׳ לבדו ביום ההוא אביי אמר תרי חרוב שנאמר (הושע ו, ב) יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו

תניא כותיה דרב קטינא כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לז׳ שנים כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה שנאמר ונשגב ה׳ לבדו ביום ההוא ואומר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת יום שכולו שבת ואומר (תהלים צ, ד) כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור

תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח

דף צז עמוד ב

ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו

אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אין העולם פחות משמונים וחמשה יובלות וביובל האחרון בן דוד בא אמר ליה בתחילתו או בסופו אמר ליה איני יודע כלה או אינו כלה אמר ליה איני יודע רב אשי אמר הכי א״ל עד הכא לא תיסתכי ליה מכאן ואילך איסתכי ליה

שלח ליה רב חנן בר תחליפא לרב יוסף מצאתי אדם אחד ובידו מגילה אחת כתובה אשורית ולשון קדש אמרתי לו זו מניין לך אמר לי לחיילות של רומי נשכרתי ובין גינזי רומי מצאתיה וכתוב בה לאחר ד׳ אלפים ומאתים ותשעים ואחד שנה לבריאתו של עולם העולם יתום מהן מלחמות תנינים מהן מלחמות גוג ומגוג ושאר ימות המשיח ואין הקב״ה מחדש את עולמו אלא לאחר שבעת אלפים שנה רב אחא בריה דרבא אמר לאחר חמשת אלפים שנה איתמר

תניא רבי נתן אומר מקרא זה נוקב ויורד עד תהום (חבקוק ב, ג) כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר

לא כרבותינו שהיו דורשין (דניאל ז, כה) עד עידן עידנין ופלג עידן

ולא כר׳ שמלאי שהיה דורש (תהלים פ, ו) האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש

ולא כרבי עקיבא שהיה דורש (חגי ב, ו) עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ

אלא מלכות ראשון שבעים שנה מלכות שניה חמשים ושתים ומלכות בן כוזיבא שתי שנים ומחצה

מאי ויפח לקץ ולא יכזב א״ר שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן תיפח עצמן של מחשבי קיצין שהיו אומרים כיון שהגיע את הקץ ולא בא שוב אינו בא אלא חכה לו שנאמר אם יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו מחכין והוא אינו מחכה ת״ל (ישעיהו ל, יח) לכן יחכה ה׳ לחננכם ולכן ירום לרחמכם

וכי מאחר שאנו מחכים והוא מחכה מי מעכב מדת הדין מעכבת וכי מאחר שמדת הדין מעכבת אנו למה מחכין לקבל שכר שנאמר (ישעיהו ל, יח) אשרי כל חוכי לו

אמר אביי לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל דרא שנאמר אשרי כל חוכי לו לו בגימטריא תלתין ושיתא הוו איני והאמר רבא דרא דקמי קודשא בריך הוא תמני סרי אלפי [פרסא] הואי שנאמר (יחזקאל מח, לה) סביב שמנה עשר אלף לא קשיא הא דמסתכלי באיספקלריא המאירה הא דמסתכלי באיספקלריא שאינה מאירה

ומי נפישי כולי האי והאמר חזקיה א״ר ירמיה משום רשב״י ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הם אני ובני מהם אם מאה הם אני ובני מהם אם שנים הם אני ובני הם

לא קשיא הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר

אמר רב כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו כתנאי ר׳ אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר ליה רבי יהושע אם אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקב״ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב

תניא אידך ר׳ אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין שנאמר (ירמיהו ג, כב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (ישעיהו נב, ג) חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם נמכרתם בעבודת כוכבים ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים

אמר לו רבי אליעזר לר׳ יהושע והלא כבר נאמר (מלאכי ג, ז) שובו אלי ואשובה אליכם אמר ליה רבי יהושע והלא כבר נאמר (ירמיהו ג, יד) כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון

אמר לו ר׳ אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו ל, טו) בשובה ונחת תושעון אמר לו ר׳ יהושע לרבי אליעזר והלא כבר נאמר (ישעיהו מט, ז) כה אמר ה׳ גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים

דף צח עמוד א

מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו

אמר לו רבי אליעזר והלא כבר נאמר (ירמיהו ד, א) אם תשוב ישראל נאום ה׳ אלי תשוב אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר (דניאל יב, ז) ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה וגו׳ ושתק רבי אליעזר

ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לו, ח) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו׳ רבי (אליעזר) אומר אף מזה שנאמר (זכריה ח, י) כי לפני הימים (האלה) [ההם] שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר

מאי ליוצא ולבא אין שלום מן הצר רב אמר אף תלמידי חכמים שכתוב בהם שלום דכתיב (תהלים קיט, קסה) שלום רב לאהבי תורתך אין שלום מפני צר ושמואל אמר עד שיהיו כל השערים כולן שקולין

אמר רבי חנינא אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא שנאמר (יחזקאל לב, יד) אז אשקיע מימיהם ונהרותם כשמן אוליך וכתב (בתריה) (יחזקאל כט, כא) ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל

אמר רבי חמא בר חנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל שנאמר (ישעיהו יח, ה) וכרת הזלזלים במזמרות וכתיב בתריה בעת ההיא יובל שי לה׳ צבאות עם ממשך ומורט

אמר זעירי אמר רבי חנינא אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל שנאמר (צפניה ג, יא) כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך וכתיב (צפניה ג, יב) והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה׳

אמר רבי שמלאי משום רבי אלעזר בר״ש אין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל שנאמר (ישעיהו א, כה) ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך וגו׳ ואשיבה שופטיך

אמר עולא אין ירושלים נפדית אלא בצדקה שנאמר (ישעיהו א, כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב (ישעיהו א, כה) ואצרוף כבור סיגיך ואסירה כל בדיליך ואי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתיב (צפניה ג, טו) הסיר ה׳ משפטיך פנה אויבך

אמר ר׳ יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו שנאמר (שמואל ב כב, כח) ואת עם עני תושיע וגו׳ אמר רבי יוחנן אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו שנאמר (ישעיהו נט, יט) כי יבא כנהר צר (ו) רוח ה׳ נוססה בו וסמיך ליה ובא לציון גואל

ואמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב בדור שכולו זכאי דכתיב (ישעיהו ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ בדור שכולו חייב דכתיב (ישעיהו נט, טז) וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתיב (ישעיהו מח, יא) למעני אעשה

אמר רבי אלכסנדרי רבי יהושע בן לוי רמי כתיב (ישעיהו ס, כב) בעתה וכתיב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה

אמר רבי אלכסנדרי רבי יהושע בן לוי רמי כתיב (דניאל ז, יג) וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתיב (זכריה ט, ט) עני ורוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא זכו עני רוכב על חמור

אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו משיח על חמרא אתי אישדר ליה סוסיא ברקא דאית לי אמר ליה מי אית לך בר חיור גווני

ר׳ יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי אמר ליה אתינא לעלמא דאתי אמר ליה אם ירצה אדון הזה אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול ג׳ שמעתי

אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שייליה לדידיה והיכא יתיב אפיתחא דקרתא ומאי סימניה יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד אמר דילמא מבעינא דלא איעכב

אזל לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי אמר ליה שלום עליך בר ליואי א״ל לאימת אתי מר א״ל היום אתא לגבי אליהו א״ל מאי אמר לך א״ל שלום עליך בר ליואי א״ל אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי א״ל שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא ולא אתא א״ל הכי אמר לך (תהלים צה, ז) היום אם בקולו תשמעו

שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא אמר מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות אמרו לו אין אנו מבקשין ממך אות

א״ל לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול ויבנה ויפול ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו לו רבינו תן לנו אות אמר להם ולא כך אמרתם לי שאין אתם מבקשין ממני אות

אמרו לו ואף על פי כן אמר להם אם כך יהפכו מי מערת פמייס לדם ונהפכו לדם

בשעת פטירתו אמר להן העמיקו לי ארוני

דף צח עמוד ב

שאין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים נקשר בו ואין לך כל ארון וארון שבארץ ישראל שאין סוס מדי אוכל בו תבן

אמר רב אין בן דוד בא עד שתתפשט המלכות על ישראל תשעה חדשים שנאמר (מיכה ה, ב) לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל

אמר עולא ייתי ולא איחמיניה וכן אמר [רבה] ייתי ולא איחמיניה רב יוסף אמר ייתי ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה

אמר ליה אביי (לרבא) [לרבה] מאי טעמא אילימא משום חבלו של משיח והתניא שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים ומר הא תורה והא גמילות חסדים

אמר [ליה] שמא יגרום החטא כדר׳ יעקב בר אידי דר׳ יעקב בר אידי רמי כתיב (בראשית כח, טו) הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב (בראשית לב, ח) ויירא יעקב מאד וייצר לו

שהיה מתיירא שמא יגרום החטא כדתניא (שמות טו, טז) עד יעבור עמך ה׳ זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה

אמור מעתה ראויים היו ישראל לעשות להם נס בביאה שניה כביאה ראשונה אלא שגרם החטא

וכן אמר ר׳ יוחנן ייתי ולא איחמיניה א״ל ריש לקיש מ״ט אילימא משום דכתיב (עמוס ה, יט) כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב [ובא הבית] וסמך ידו אל הקיר ונשכו נחש בא וארך דוגמתו בעולם הזה בזמן שאדם יוצא לשדה ופגע בו סנטר דומה כמי שפגע בו ארי נכנס לעיר פגע בו גבאי דומה כמי שפגעו דוב נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב דומה כמי שנשכו נחש

אלא משום דכתיב (ירמיהו ל, ו) שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון

מאי ראיתי כל גבר אמר רבא בר יצחק אמר רב מי שכל גבורה שלו ומאי ונהפכו כל פנים לירקון אמר רבי יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה בשעה שאמר הקב״ה הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני אלו

אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי רהיט ונפל תורא ואזיל ושדי ליה סוסיא באורייה

אמר רב גידל אמר רב עתידין ישראל דאכלי שני משיח אמר רב יוסף פשיטא ואלא מאן אכיל להו חילק ובילק אכלי להו לאפוקי מדרבי הילל דאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה

אמר רב לא אברי עלמא אלא לדוד ושמואל אמר למשה ורבי יוחנן אמר למשיח

מה שמו דבי רבי שילא אמרי שילה שמו שנאמר (בראשית מט, י) עד כי יבא שילה דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו שנאמר (תהלים עב, יז) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו דבי רבי חנינה אמר חנינה שמו שנאמר (ירמיהו טז, יג) אשר לא אתן לכם חנינה ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו שנאמר (איכה א, טז) כי רחק ממני מנחם משיב נפשי ורבנן אמרי חיוורא דבי רבי שמו שנאמר (ישעיהו נג, ד) אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה

אמר רב נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא שנאמר (ירמיהו ל, כא) והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש אי מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות

אמר רב יהודה אמר רב עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד להם דוד אחר שנאמר (ירמיהו ל, ט) ועבדו את ה׳ אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים א״ל רב פפא לאביי והכתיב (יחזקאל לז, כה) ודוד עבדי נשיא להם לעולם כגון קיסר ופלגי קיסר

דרש רבי שמלאי מאי דכתיב (עמוס ה, יח) הוי המתאוים את יום ה׳ למה זה לכם יום ה׳ הוא חשך ולא אור משל לתרנגול ועטלף שהיו מצפין לאור א״ל תרנגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי היא ואתה למה לך אורה

דף צט עמוד א

והיינו דא״ל ההוא מינא לרבי אבהו אימתי אתי משיח א״ל לכי חפי להו חשוכא להנהו אינשי א״ל מילט קא לייטת לי א״ל קרא כתיב (ישעיהו ס, ב) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה׳ וכבודו עליך יראה

תניא ר׳ אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה שנאמר (תהלים צה, י) ארבעים שנה אקוט בדור רבי אלעזר בן עזריה אומר שבעים שנה שנאמר והיה ביום ההוא ונשכחת צור שבעים שנה כימי מלך אחד איזהו מלך מיוחד הוי אומר זה משיח

רבי אומר שלשה דורות שנאמר (תהלים עב, ה) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים ר׳ הילל אומר אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה

אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרבי הילל חזקיה אימת הוה בבית ראשון ואילו זכריה קא מתנבי בבית שני ואמר (זכריה ט, ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות

תניא אידך ר׳ אליעזר אומר ימות המשיח ארבעים שנה כתיב הכא (דברים ח, ג) ויענך וירעיבך ויאכילך וכתיב התם (תהלים צ, טו) שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה

רבי דוסא אומר ד׳ מאות שנה כתיב הכא (בראשית טו, יג) ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וכתיב התם שמחנו כימות עניתנו

רבי אומר ג׳ מאות וששים וחמש שנה כמנין ימות החמה שנאמר (ישעיהו סג, ד) כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה

מאי יום נקם בלבי א״ר יוחנן ללבי גליתי לאבריי לא גליתי ר״ש בן לקיש אמר ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי

תני אבימי בריה דרבי אבהו ימות המשיח לישראל שבעת אלפים שנה שנאמר (ישעיהו סב, ה) ומשוש חתן על כלה (כן) ישיש עליך (ה׳) אלהיך

אמר רב יהודה אמר שמואל ימות המשיח כמיום שנברא העולם ועד עכשיו שנאמר (דברים יא, כא) כימי השמים על הארץ

רב נחמן בר יצחק אמר כימי נח עד עכשיו שנאמר (ישעיהו נד, ט) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי

אמר רבי חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא (ישעיהו סד, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך (אלהים) יעשה למחכה לו ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד

ואמר רבי חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך ופליגא דרבי אבהו דא״ר אבהו (א״ר) מקום שבעלי תשובה עומדין שם צדיקים אינן עומדין שם שנאמר (ישעיהו נז, יט) שלום שלום לרחוק ולקרוב ברישא רחוק והדר קרוב מאי רחוק רחוק דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דמעיקרא ודהשתא

ורבי יוחנן אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה קרוב שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה

וא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלהים זולתך

מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית ר״ל אמר זה עדן לא ראתה עין מעולם וא״ת אדם היכן דר בגן ואם תאמר גן הוא עדן תלמוד לומר (בראשית ב, י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן:

והאומר אין תורה מן השמים וכו׳: תנו רבנן (במדבר טו, לא) כי דבר ה׳ בזה ומצותו הפר הכרת תכרת זה האומר אין תורה מן השמים ד״א כי דבר ה׳ בזה זה אפיקורוס

ד״א כי דבר ה׳ בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר הכרת תכרת הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא מכאן אמר רבי אליעזר המודעי המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמפר בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה והמלבין פני חבירו ברבים אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא

תניא אידך כי דבר ה׳ בזה זה האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה׳ בזה ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה מקל וחומר זה מגזרה שוה זו זה הוא כי דבר ה׳ בזה

תניא היה רבי מאיר אומר הלומד תורה ואינו מלמדה זה הוא דבר ה׳ בזה רבי נתן אומר כל מי שאינו משגיח על המשנה ר׳ נהוראי אומר כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק

רבי ישמעאל אומר זה העובד עבודת כוכבים מאי משמעה דתנא דבי ר׳ ישמעאל כי דבר ה׳ בזה זה המבזה דבור שנאמר לו למשה מסיני (שמות כ, ב) אנכי ה׳ אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים וגו׳

רבי יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר רבי יהושע אומר כל הלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיולדת וקוברת

רבי עקיבא אומר

דף צט עמוד ב

זמר בכל יום זמר בכל יום אמר רב יצחק בר אבודימי מאי קרא שנאמר (משלי טז, כו) נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר

אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה, ז) כי אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא והיינו דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא

(משלי ו, לב) ונואף אשה חסר לב אמר ריש לקיש זה הלומד תורה לפרקים שנאמר (משלי כב, יח) כי נעים כי תשמרם בבטנך יכונו יחדיו על שפתיך

ת״ר (במדבר טו, ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה זה מנשה בן חזקיה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי

אמר וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא (בראשית לו, כב) ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה פלגש לאליפז (בראשית ל, יד) וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה יצאה ב״ק ואמרה לו (תהלים נ, כ-כא) תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי דמית היות אהיה כמוך אוכיחך ואערכה לעיניך

ועליו מפורש בקבלה (ישעיהו ה, יח) הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה מאי כעבות העגלה א״ר אסי יצר הרע בתחלה דומה לחוט של כוביא ולבסוף דומה לעבות העגלה

דאתן עלה מיהת אחות לוטן תמנע מאי היא תמנע בת מלכים הואי דכתיב (בראשית לו, כט) אלוף לוטן אלוף תמנע וכל אלוף מלכותא בלא תאגא היא

בעיא לאיגיורי באתה אצל אברהם יצחק ויעקב ולא קבלוה הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו אמרה מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת נפק מינה עמלק דצערינהו לישראל מאי טעמא דלא איבעי להו לרחקה

וילך ראובן בימי קציר חטים אמר רבא בר׳ יצחק אמר רב מכאן לצדיקים שאין פושטין ידיהן בגזל וימצא דודאים בשדה מאי דודאים אמר רב יברוחי לוי אמר סיגלי ר׳ יונתן אמר (סיבסוך) [סביסקי]:

א״ר אלכסנדרי כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר (ישעיהו כז, ה) או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי:

רב אמר כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה שנאמר (ישעיהו נא, טז) ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטוע שמים וליסד ארץ (אמר ריש לקיש) [רבי יוחנן אמר] אף מגין על כל העולם כולו שנאמר ובצל ידי כסיתיך ולוי אמר אף מקרב את הגאולה שנאמר (ישעיהו נא, טז) ולאמר לציון עמי אתה

אמר ריש לקיש כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר (בראשית יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן ר׳ (אליעזר) אומר כאילו עשאן לדברי תורה שנאמר (דברים כט, ח) ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם רבא אמר כאילו עשאו לעצמו שנאמר ועשיתם אותם אל תקרי אותם אלא אתם

אמר רבי אבהו כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה שנאמר (שמות יז, ה) ומטך אשר הכית בו את היאר וכי משה הכהו והלא אהרן הכהו אלא לומר לך כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה:

אפיקורוס: רב ור׳ חנינא אמרי תרוייהו זה המבזה ת״ח רבי יוחנן ור׳ יהושע בן לוי אמרי זה המבזה חבירו בפני ת״ח

בשלמא למ״ד המבזה חבירו בפני ת״ח אפיקורוס הוי מבזה תלמיד חכם עצמו מגלה פנים בתורה שלא כהלכה הוי אלא למ״ד מבזה תלמיד חכם עצמו אפיקורוס הוי מגלה פנים בתורה כגון מאי כגון מנשה בן חזקיה

ואיכא דמתני לה אסיפא מגלה פנים בתורה רב ור׳ חנינא אמרי זה המבזה ת״ח רבי יוחנן וריב״ל אמרי זה המבזה את חבירו בפני תלמיד חכם

בשלמא למ״ד המבזה תלמיד חכם עצמו מגלה פנים בתורה הוי מבזה חבירו בפני ת״ח אפיקורוס הוי אלא למ״ד מבזה חבירו בפני תלמיד חכם מגלה פנים בתורה הוי אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו

אמר ליה אביי האי מגלה פנים בתורה נמי הוא דכתיב (ירמיהו לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי אמר רב נחמן בר יצחק מהכא נמי שמע מינה שנאמר (בראשית יח, כו) ונשאתי לכל המקום בעבורם

אלא כגון דיתיב קמיה רביה ונפלה ליה שמעתא בדוכתא אחריתי ואמר הכי אמרינן התם ולא אמר הכי אמר מר רבא אמר כגון הני דבי בנימין אסיא דאמרי מאי אהני לן רבנן מעולם

דף ק עמוד א

לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה

רבא כי הוו מייתי טריפתא דבי בנימין קמיה כי הוה חזי בה טעמא להיתירא אמר להו תחזו דקא שרינא לכו עורבא כי הוה חזי לה טעמא לאיסורא אמר להו תחזו דקא אסרנא לכו יונה

רב פפא אמר כגון דאמר הני רבנן רב פפא אישתלי ואמר כגון הני רבנן ואיתיב בתעניתא

לוי בר שמואל ורב הונא בר חייא הוו קא מתקני מטפחות ספרי דבי רב יהודה כי מטו מגילת אסתר אמרי הא [מגילת אסתר] לא בעי מטפחת אמר להו כי האי גוונא נמי מיחזי כי אפקירותא

רב נחמן אמר זה הקורא רבו בשמו דאמר רבי יוחנן מפני מה נענש גיחזי מפני שקרא לרבו בשמו שנאמר (מלכים ב ח, ה) ויאמר גחזי אדני המלך זאת האשה וזה בנה אשר החיה אלישע

יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי זירא ויתיב וקאמר עתיד הקב״ה להוציא נחל מבית קדשי הקדשים ועליו כל מיני מגדים שנאמר (יחזקאל מז, יב) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתם פריו לחדשיו יבכר כי מימיו מן המקדש [המה] יוצאים והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה א״ל ההוא סבא יישר וכן אמר ר׳ יוחנן (יישר) אמר ליה ר׳ ירמיה לרבי זירא כי האי גונא מיחזי אפקרותא

אמר ליה הא [האי] סיועי קא מסייע (ליה) [לך] אלא אי שמיע לך הא שמיע לך כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב״ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהן שלשים על שלשים אמות וחוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידן בשערי ירושלים שנאמר (ישעיהו נד, יב) ושמתי כדכוד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וגו׳ לגלג עליו אותו תלמיד אמר השתא כביעתא דצילצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן

לימים הפליגה ספינתו בים חזינהו למלאכי השרת דקא מנסרי אבנים טובות ומרגליות אמר להו הני למאן אמרי עתיד הקב״ה להעמידן בשערי ירושלים כי הדר אשכחיה לר׳ יוחנן דיתיב וקא דריש א״ל רבי דרוש ולך נאה לדרוש כשם שאמרת כך ראיתי אמר לו ריקה אם לא ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה יהב ביה עיניה ועשאו גל של עצמות

מיתבי (ויקרא כו, יג) ואולך אתכם קוממיות ר״מ אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר ק׳ אמה כנגד היכל וכותליו שנאמר (תהלים קמד, יב) אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל וגו׳

כי קאמר ר׳ יוחנן לכוי דבי זיקא

מאי ועלהו לתרופה ר׳ יצחק בר אבודימי ורב חסדא חד אמר להתיר פה של מעלה וחד אמר להתיר פה של מטה

איתמר (נמי) חזקיה אמר להתיר פה אילמין בר קפרא אמר להתיר פה עקרות ר׳ יוחנן אמר לתרופה ממש מאי לתרופה ר׳ שמואל בר נחמני אמר לתואר פנים של בעלי הפה

דרש ר׳ יהודה ברבי סימון כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה הקב״ה מבהיק זיויו לעולם הבא שנאמר (שיר השירים ה, טו) מראהו כלבנון בחור כארזים

אמר ר׳ תנחום בר׳ חנילאי כל המרעיב עצמו על דברי תורה בעולם הזה הקב״ה משביעו לעולם הבא שנאמר (תהלים לו, ט) ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם

כי אתא רב דימי אמר עתיד הקב״ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו שנאמר (תהלים סח, כ) ברוך ה׳ יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה א״ל אביי וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר (ישעיהו מ, יב) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן

אמר מאי טעמא לא שכיחת באגדתא דאמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי עתיד הקב״ה ליתן לכל צדיק וצדיק ג׳ מאות ועשרה עולמות שנא׳ (משלי ח, כא) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא יש בגימטריא תלת מאה ועשרה הוי

תניא ר׳ מאיר אומר במדה שאדם מודד מודדין לו דכתיב (ישעיהו כז, ח) בסאסאה בשלחה תריבנה

אמר ר׳ יהושע וכי אפשר לומר כן אדם נותן מלא עומסו לעני בעולם הזה הקב״ה נותן לו מלא עומסו לעולם הבא והכתיב (ישעיהו מ, יב) שמים בזרת תכן ואתה אי אומר כן איזו היא מדה מרובה מדת טובה מרובה או מדת פורענות

דף ק עמוד ב

הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורענות במדה טובה כתיב (תהלים עח, כג) ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול ובמידת פורענות הוא אומר (בראשית ז, יא) וארובות השמים נפתחו

במידת פורענות כתיב (ישעיהו סו, כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר והלא אדם מושיט אצבעו באור בעולם הזה מיד נכוה אלא כשם שנותן הקב״ה כח ברשעים לקבל פורענותם כך נותן הקב״ה כח בצדיקים לקבל טובתן:

רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים וכו׳: תנא בספרי מינים רב יוסף אמר בספר בן סירא נמי אסור למיקרי א״ל אביי מאי טעמא אילימא משום דכתב [ביה] לא תינטוש גילדנא מאודניה דלא ליזיל משכיה לחבלא אלא צלי יתיה בנורא ואיכול ביה תרתין גריצים

אי מפשטיה באורייתא נמי כתב (דברים כ, יט) לא תשחית את עצה אי מדרשא אורח ארעא קמ״ל דלא ליבעול שלא כדרכה

ואלא משום דכתיב בת לאביה מטמונת שוא מפחדה לא יישן בלילה בקטנותה שמא תתפתה בנערותה שמא תזנה בגרה שמא לא תינשא נישאת שמא לא יהיו לה בנים הזקינה שמא תעשה כשפים הא רבנן נמי אמרוה אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות

אלא משום דכתיב לא תעיל דויא בלבך דגברי גיברין קטל דויא הא שלמה אמרה (משלי יב, כה) דאגה בלב איש ישחנה ר׳ אמי ור׳ אסי חד אמר ישיחנה מדעתו וחד אמר ישיחנה לאחרים

ואלא משום דכתיב מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך והא רבי נמי אמרה דתניא רבי אומר לעולם לא ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנאמר (משלי יח, כד) איש רעים להתרועע

אלא משום דכתיב זלדקן קורטמן עבדקן סכסן דנפח בכסיה לא צחי אמר במאי איכול לחמא לחמא סב מיניה מאן דאית ליה מעברתא בדיקני׳ כולי עלמא לא יכלי ליה

אמר רב יוסף מילי מעלייתא דאית ביה דרשינן להו אשה טובה מתנה טובה בחיק ירא אלהים תנתן אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה מביתו ויתרפא מצרעתו אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים

העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפיה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה רבים היו פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ מבעיר גחלת (ירמיהו ה, כז) ככלוב מלא עוף כן בתיהם מלאים מרמה מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא

ביתך רבים יהיו דורשי שלומך גלה סודך לאחד מאלף משוכבת חיקך שמור פתחי פיך אל תצר צרת מחר (משלי כז, א) כי לא תדע מה ילד יום שמא למחר איננו ונמצא מצטער על עולם שאינו שלו

(משלי טו, טו) כל ימי עני רעים בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו ממטר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים

[סימן זיר״א רב״א משרשי״א חנינ״א טובי״ה ינא״י יפ״ה יוחנ״ן מרח״ם יהוש״ע מקצ״ר]

אמר ר׳ זירא אמר רב מאי דכתיב (משלי טו, טו) כל ימי עני רעים אלו בעלי תלמוד וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי משנה

רבא אמר איפכא והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא מאי דכתיב (קהלת י, ט) מסיע אבנים יעצב בהם אלו בעלי משנה (קהלת י, ט) ובוקע עצים יסכן בם אלו בעלי תלמוד

רבי חנינא אומר כל ימי עני רעים זה מי שיש לו אשה רעה וטוב לב משתה תמיד זה שיש לו אשה טובה רבי ינאי אומר כל ימי עני רעים זה אסטניס וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו יפה רבי יוחנן אמר כל ימי עני רעים זה רחמני וטוב לב משתה תמיד זה אכזרי רבי יהושע בן לוי אמר כל ימי עני רעים זה

דף קא עמוד א

שדעתו קצרה וטוב לב משתה תמיד זה שדעתו רחבה ואמר ר׳ יהושע בן לוי כל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעיים

תנו רבנן הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקב״ה ואומרת לפניו רבונו של עולם עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים

אמר לה בתי בשעה שאוכלין ושותין במה יתעסקו אמרה לפניו רבונו של עולם אם בעלי מקרא הן יעסקו בתורה ובנביאים ובכתובים אם בעלי משנה הן יעסקו במשנה בהלכות ובהגדות ואם בעלי תלמוד הן יעסקו בהלכות פסח בפסח בהלכות עצרת בעצרת בהלכות חג בחג העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר (משלי טו, כג) ודבר בעתו מה טוב:

והלוחש על המכה וכו׳: אמר ר׳ יוחנן וברוקק בה לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה איתמר רב אמר אפילו נגע צרעת ר׳ חנינא אמר אפילו ויקרא אל משה

תנו רבנן סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין כלי על גב העין בשבת אמר רשב״ג במה דברים אמורים בכלי הניטל אבל בכלי שאינו ניטל אסור ואין שואלין בדבר שדים בשבת רבי יוסי אומר אף בחול אסור

אמר רב הונא (אין) הלכה כר׳ יוסי ואף רבי יוסי לא אמרה אלא משום סכנה כי הא דרב יצחק בר יוסף דאיבלע בארזא ואתעביד ליה ניסא פקע ארזא ופלטיה

ת״ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד רבי חמא ברבי חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש רבי יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת

תנו רבנן שרי שמן ושרי ביצים מותרין לשאול בהן אלא מפני שמכזבין לוחשין על שמן שבכלי ואין לוחשין על שמן שביד לפיכך סכין משמן שביד ואין סכין משמן שבכלי

רב יצחק בר שמואל בר מרתא איקלע להההוא אושפיזא אייתי ליה מישחא במנא שף נפקן ליה צימחי באפיה נפק לשוק חזיתיה ההיא איתתא אמרה זיקא דחמת קא חזינא הכא עבדא ליה מלתא ואיתסי

אמר ליה ר׳ אבא לרבה בר מרי כתיב (שמות טו, כו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאך וכי מאחר שלא שם רפואה למה אמר ליה הכי אמר ר׳ יוחנן מקרא זה מעצמו נדרש שנאמר (שמות טו, כו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה׳ אלהיך אם תשמע לא אשים ואם לא תשמע אשים אעפ״כ כי אני ה׳ רופאך

אמר רבה בר בר חנה כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להן חמה עזה יש בעולם התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו למה אתה משחק אמר להן וכי מפני מה אתם בוכים אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה

אמר להן לכך אני משחק כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה אמר לו לימדתנו רבינו (קהלת ז, כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא

ת״ר כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו ר׳ טרפון ור׳ יהושע ור׳ אלעזר בן עזריה ור׳ עקיבא

נענה ר׳ טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים שטיפה של גשמים בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא

נענה ר׳ יהושע ואמר טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה שגלגל חמה בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא

נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר טוב אתה לישראל יותר מאב ואם שאב ואם בעולם הזה ורבי בעולם הזה ובעולם הבא

נענה רבי עקיבא ואמר חביבין יסורין אמר להם סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבין יסורין אמר לו עקיבא זו מנין לך אמר מקרא אני דורש (מלכים ב כא, א) בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים ושנה מלך בירושלים [וגו׳] ויעש הרע בעיני ה׳ וכתיב

דף קא עמוד ב

(משלי כה, א) גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה וכי חזקיה מלך יהודה לכל העולם כולו לימד תורה ולמנשה בנו לא לימד תורה אלא מכל טורח שטרח בו ומכל עמל שעמל בו לא העלהו למוטב אלא יסורין שנאמר (דברי הימים ב לג, י) וידבר ה׳ אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה׳ עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחוחים ויאסרוהו בנחשתים ויוליכהו בבלה

וכתיב (דברי הימים ב לג, יב) ובהיצר לו חילה את פני ה׳ אלהיו ויכנע מאד מלפני (ה׳) אלהי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה׳ הוא האלהים הא למדת שחביבין יסורין

ת״ר שלשה באו בעלילה אלו הן קין עשו ומנשה קין דכתיב (בראשית ד, יג) גדול עוני מנשוא אמר לפניו רבונו של עולם כלום גדול עוני מששים ריבוא שעתידין לחטוא לפניך ואתה סולח להם עשו דכתיב (בראשית כז, לח) הברכה אחת היא לך אבי מנשה בתחילה קרא לאלוהות הרבה ולבסוף קרא לאלהי אבותיו:

אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו וכו׳: תנא ובגבולין ובלשון עגה:

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות וכו׳: ת״ר ירבעם שריבע עם ד״א ירבעם שעשה מריבה בעם דבר אחר ירבעם שעשה מריבה בין ישראל לאביהם שבשמים בן נבט בן שניבט ולא ראה

תנא הוא נבט הוא מיכה הוא שבע בן בכרי נבט שניבט ולא ראה מיכה שנתמכמך בבנין ומה שמו שבע בן בכרי שמו

תנו רבנן שלשה ניבטו ולא ראו ואלו הן נבט ואחיתופל ואיצטגניני פרעה

נבט ראה אש שיוצאת מאמתו הוא סבר איהו מליך ולא היא ירבעם הוא דנפק מיניה

אחיתופל ראה צרעת שזרחה לו על אמתו הוא סבר איהו מלך ולא היא בת שבע בתו הוא דנפקא מינה שלמה

איצטגניני פרעה דאמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב (במדבר כ, יג) המה מי מריבה המה שראו איצטגניני פרעה וטעו ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה אמר (שמות א, כב) כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו והן לא ידעו שעל עסקי מי מריבה לוקה

ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי דכתיב (מלכים א יג, לד) ויהי בדבר הזה לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל פני אדמה להכחיד בעולם הזה ולהשמיד לעולם הבא

אמר רבי יוחנן מפני מה זכה ירבעם למלכות מפני שהוכיח את שלמה ומפני מה נענש מפני שהוכיחו ברבים שנאמר (מלכים א יא, כז) וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המלוא סגר את פרץ עיר דוד אביו אמר לו דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל ואתה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא לבת פרעה

ומאי וזה אשר הרים יד במלך אמר רב נחמן שחלץ תפיליו בפניו אמר רב נחמן גסות הרוח שהיה בו בירבעם טרדתו מן העולם שנאמר (מלכים א יב, כו) ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית ה׳ בירושלים ושב לב העם הזה אל אדוניהם אל רחבעם מלך יהודה והרגוני ושבו אל רחבעם מלך יהודה

אמר גמירי דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה בלבד כיון דחזו ליה לרחבעם דיתיב ואנא קאימנא סברי הא מלכא והא עבדא ואי יתיבנא מורד במלכות הואי וקטלין לי ואזלו בתריה מיד (מלכים א יב, כח) ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן

מאי ויועץ אמר רבי יהודה שהושיב רשע אצל צדיק אמר להו חתמיתו על כל דעבידנא אמרו ליה הין אמר להו מלכא בעינא למיהוי אמרו ליה הין כל דאמינא לכו עבידתו אמרו ליה הין אפילו למפלח לעבודת כוכבים אמר ליה צדיק ח״ו אמר ליה רשע לצדיק ס״ד דגברא כירבעם פלח לעבודת כוכבים אלא למינסינהו הוא דקא בעי אי קבליתו למימריה

דף קב עמוד א

ואף אחיה השילוני טעה וחתם דהא יהוא צדיקא רבה הוה שנאמר (מלכים ב י, ל) ויאמר ה׳ אל יהוא יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בני רביעים ישבו לך על כסא ישראל וכתיב (מלכים ב י, לא) ויהוא לא שמר ללכת בתורת ה׳ אלהי ישראל בכל לבבו לא סר מעל חטאת ירבעם אשר החטיא את ישראל

מאי גרמא ליה אמר אביי ברית כרותה לשפתים שנאמר (מלכים ב י, יח) אחאב עבד הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה רבא אמר חותמו של אחיה השילוני ראה וטעה

דכתיב (הושע ה, ב) ושחטה שטים העמיקו ואני מוסר לכולם אמר רבי יוחנן אמר הקב״ה הם העמיקו משלי אני אמרתי כל שאינו עולה לרגל עובר בעשה והם אמרו כל העולה לרגל ידקר בחרב

(מלכים א יא, כט) ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלם וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה תנא משום רבי יוסי עת היא מזומנת לפורענות

(ירמיהו נא, יח) בעת פקודתם יאבדו תנא משום רבי יוסי עת מזומנת לפורענות (ישעיהו מט, ח) בעת רצון עניתיך תנא משום ר׳ יוסי עת מזומנת לטובה (שמות לב, לד) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם תנא משום רבי יוסי עת היא מזומנת לפורענות (בראשית לח, א) ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו תנא משום ר׳ יוסי עת מזומנת לפורענות

(מלכים א יב, א) וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל ישראל להמליך אותו תנא משום ר׳ יוסי מקום מזומן לפורענות בשכם עינו את דינה בשכם מכרו אחיו את יוסף בשכם נחלקה מלכות בית דוד

(מלכים א יא, כט) וירבעם יצא מירושלים אמר ר׳ חנינא בר פפא שיצא מפיתקה של ירושלים

(מלכים א יא, כט) וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם בשדה מאי בשלמה חדשה אמר רב נחמן כשלמה חדשה מה שלמה חדשה אין בה שום דופי אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי ד״א שלמה חדשה שחידשו דברים שלא שמעה אזן מעולם

מאי ושניהם לבדם בשדה אמר רב יהודה אמר רב שכל תלמידי חכמים דומין לפניהם כעשבי השדה ואיכא דאמר שכל טעמי תורה מגולין להם כשדה

(מיכה א, יד) לכן תתני שלוחים על מורשת גת בתי אכזיב לאכזב למלכי ישראל אמר ר׳ חנינא בר פפא יצאה בת קול ואמרה להן מי שהרג את הפלשתי והוריש אתכם גת תתנו שילוחים לבניו בתי אכזיב לאכזב למלכי ישראל

אמר רב חיננא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב״ה וכנסת ישראל שנאמר (משלי כח, כד) גוזל אביו ואמו ואומר אין פושע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב״ה שנאמר (דברים לב, ו) הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר (משלי א, ח) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך

מאי חבר הוא לאיש משחית חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית ישראל לאביהם שבשמים

(מלכים ב יז, כא) וידח ירבעם (בן נבט) את ישראל מאחרי ה׳ והחטיאם חטאה גדולה אמר רבי חנין כשתי מקלות המתיזות זו את זו

(דברים א, א) ודי זהב אמרו דבי ר׳ ינאי אמר משה לפני הקב״ה רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו דיי גרם להם לעשות להם אלהי זהב משל אין ארי דורס ונוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר

אמר ר׳ אושעיא עד ירבעם היו ישראל יונקים מעגל אחד מכאן ואילך משנים ושלשה עגלים אמר ר׳ יצחק אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון שנאמר (שמות לב, לד) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם

אמר רבי חנינא לאחר עשרים וארבעה דורות נגבה פסוק זה שנאמר (יחזקאל ט, א) ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש כלי משחתו בידו

(מלכים א יג, לג) אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה מאי אחר אמר ר׳ אבא אחר שתפשו הקב״ה לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן אמר לו מי בראש בן ישי בראש אי הכי לא בעינא

ר׳ אבהו הוה רגיל דהוה קא דריש בשלשה מלכים חלש קביל עליה דלא דריש כיון

דף קב עמוד ב

דאיתפח הדר קא דריש אמרי לא קבילת עלך דלא דרשת בהו אמר אינהו מי הדרו בהו דאנא אהדר בי

רב אשי אוקי אשלשה מלכים אמר למחר נפתח בחברין אתא מנשה איתחזי ליה בחלמיה אמר חברך וחבירי דאבוך קרית לן

מהיכא בעית למישרא המוציא אמר ליה לא ידענא א״ל מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת וחברך קרית לן א״ל אגמריה לי ולמחר דרישנא ליה משמך בפירקא א״ל מהיכא דקרים בישולא

א״ל מאחר דחכימתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודת כוכבים א״ל אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי למחר אמר להו לרבנן נפתח ברבוותא

אחאב אח לשמים אב לעבודת כוכבים אח לשמים דכתיב (משלי יז, יז) אח לצרה יולד אב לעבודת כוכבים דכתיב (תהלים קג, יג) כרחם אב על בנים

(מלכים א טז, לא) ויהי הנקל לכתו בחטאת ירבעם בן נבט אמר ר׳ יוחנן קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם ומפני מה תלה הכתוב בירבעם מפני שהוא היה תחילה לקלקלה (הושע יב, יב) גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי א״ר יוחנן אין לך כל תלם ותלם בא״י שלא העמיד עליו אחאב עבודת כוכבים והשתחוה לו

ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי דכתיב (מלכים א כא, כא) והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל עצור בעוה״ז ועזוב לעוה״ב

א״ר יוחנן מפני מה זכה עמרי למלכות מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל שנאמר (מלכים א טז, כד) ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף ויבן את ההר ויקרא [את] שם העיר אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמרון

א״ר יוחנן מפני מה זכה אחאב למלכות כ״ב שנה

מפני שכיבד את התורה שניתנה בכ״ב אותיות שנאמר (מלכים א כ, ב) וישלח מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמר לו כה אמר בן הדד כספך וזהבך לי הוא ונשיך ובניך הטובים לי הם כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך וחפשו את ביתך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו ויאמר למלאכי בן הדד אמרו לאדוני המלך כל אשר שלחת (לעבדך) [אל עבדך] בראשונה אעשה והדבר הזה לא אוכל לעשות

מאי מחמד עיניך לאו ס״ת

דילמא עבודת כוכבים לא ס״ד דכתיב (מלכים א כ, ח) ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם (לא תאבה ולא תשמע) ודילמא סבי דבהתא הוו מי לא כתיב (שמואל ב יז, ד) ויישר הדבר בעיני אבשלום (והזקנים) [ובעיני כל זקני ישראל] ואמר רב יוסף סבי דבהתא

התם לא כתיב וכל העם הכא כתיב וכל העם דאי אפשר דלא הוו בהון צדיקי וכתיב (מלכים א יט, יח) והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו

אמר ר״נ אחאב שקול היה שנאמר (מלכים א כב, כ) ויאמר ה׳ מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אומר בכה מתקיף לה רב יוסף מאן דכתב ביה (מלכים א כא, כה) רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה׳ אשר הסתה אותו איזבל אשתו ותנינא בכל יום היתה שוקלת שקלי זהב לעבודת כוכבים ואת אמרת שקול היה אלא אחאב ווותרן בממונו היה ומתוך שההנה תלמידי חכמים מנכסיו כיפרו לו מחצה

(מלכים א כב, כא) ויצא הרוח ויעמד לפני ה׳ ויאמר אני אפתנו ויאמר ה׳ אליו במה ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן מאי רוח א״ר יוחנן רוחו של נבות היזרעאלי

מאי צא אמר רבינא צא ממחיצתי שכן כתיב (תהלים קא, ז) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי דפרע קיניה מחריב ביתיה

(מלכים א טז, לג) ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה׳ אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו א״ר יוחנן שכתב על דלתות שמרון אחאב כפר באלהי ישראל לפיכך אין לו חלק באלהי ישראל

(דברי הימים ב כב, ט) ויבקש את אחזיהו וילכדהו והוא מתחבא בשמרון א״ר לוי שהיה קודר אזכרות וכותב עבודת כוכבים תחתיהן

מנשה שנשה יה ד״א מנשה שהנשי את ישראל לאביהם שבשמים ומנלן דלא אתי לעלמא דאתי דכתיב (דברי הימים ב לג, א) בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים ושמש שנה מלך בירושלים (מלכים ב כא, ג) ויעש (הרע) [אשרה] (בעיני ה׳) כאשר עשה אחאב מלך ישראל מה אחאב אין לו חלק לעוה״ב אף מנשה אין לו חלק לעוה״ב:

רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעוה״ב שנאמר (דברי הימים ב לג, יג) ויתפלל מנשה אל ה׳ ויעתר לו וכו׳: א״ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו שנאמר (ירמיהו טו, ד) ונתתים לזעוה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו מר סבר בגלל מנשה שעשה תשובה ואינהו לא עבוד ומר סבר

דף קג עמוד א

בגלל מנשה דלא עבד תשובה

א״ר יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה״ב מרפה ידיהן של בעלי תשובה דתני תנא קמיה דר׳ יוחנן מנשה עשה תשובה (ל) שלשים ושלש שנים דכתיב (מלכים ב כא, א) בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים ויעש (הרע) [אשרה] כאשר עשה אחאב מלך ישראל כמה מלך אחאב עשרין ותרתין שנין מנשה כמה מלך חמשים וחמש דל מינייהו עשרים ותרתין פשו להו תלתין ותלת

א״ר יוחנן משום רשב״י מאי דכתי׳ (דברי הימים ב לג, יג) וישמע אליו ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמד שעשה לו הקב״ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין

וא״ר יוחנן משום רשב״י מאי דכתיב (ירמיהו כו, א) בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו וכתיב (ירמיהו כח, א) בראשית ממלכת צדקיה וכי עד האידנא לא הוו מלכי

אלא בקש הקב״ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים נסתכל בדורו ונתקררה דעתו

בקש הקב״ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה נסתכל בצדקיה ונתקררה דעתו בצדקיה נמי כתיב (מלכים ב כד, ט) ויעש הרע בעיני ה׳ שהיה בידו למחות ולא מיחה

וא״ר יוחנן משום רשב״י מאי דכתיב (משלי כט, ט) איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת אמר הקב״ה כעסתי על אחז ונתתיו ביד מלכי דמשק זיבח וקיטר [לאלהיהם] שנאמר (דברי הימים ב כח, כג) ויזבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר [כי] אלהי מלכי ארם הם מעזרים אותם להם

אזבח ויעזרוני והם היו [לו] להכשילו ולכל ישראל

שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר (דברי הימים ב כה, יד) ויהי אחרי (כן) בא אמציה מהכות את אדומים ויבא את אלהי בני שעיר ויעמידם [לו] לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם יקטר אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי בכיי ליה למר דלא ידע חייכי למר דלא ידע ווי ליה למר דלא ידע בין טב לביש

(ירמיהו לט, ג) ויבאו כל [שרי] מלך בבל (ויבאו) [וישבו] בשער התוך א״ר יוחנן משום רשב״י מקום שמחתכין בו הלכות אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי באתרא דמריה תלא ליה זייניה תמן קולבא רעיא קולתיה תלא

(סימן על שדה בתים לא תאונה)

אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא מאי דכתיב (משלי כד, ל) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה על שדה איש עצל עברתי זה אחז ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה והנה עלה כולו קמשונים זה אמון כסו פניו חרולים זה יהויקים וגדר אבניו נהרסה זה צדקיהו שנחרב בית המקדש בימיו

ואמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה כת לצים כת שקרנים כת חניפים כת מספרי לשון הרע כת לצים דכתיב (הושע ז, ה) משך ידו את לוצצים כת שקרנים דכתיב (תהלים קא, ז) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת חניפים דכתיב (איוב יג, טז) כי לא לפניו חנף יבוא כת מספרי לשון הרע דכתיב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע צדיק אתה ולא יהיה במגורך רע

ואמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא מאי דכתיב (תהלים צא, י) לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך לא תאונה אליך רעה שלא ישלוט) בהן יצר הרע ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שתבא מן הדרך

דבר אחר לא תאונה אליך רעה שלא יבעתוך חלומות רעים והרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים [כגון ישו הנוצרי]

עד כאן ברכו אביו מכאן ואילך ברכתו אמו (תהלים צא, יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך על כפים ישאונך וגו׳ על שחל ופתן תדרוך וגו׳

עד כאן ברכתו אמו מכאן ואילך ברכתו שמים

דף קג עמוד ב

(תהלים צא, יד) כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי

אמר ר״ש בן לקיש מאי דכתיב (איוב לח, טו) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר מפני מה עי״ן של רשעים תלויה כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש מלמעלה

ולא נכתביה כלל ר׳ יוחנן ור״א חד אמר מפני כבודו של דוד וחד אמר משום כבודו של נחמיה בן חכליה

תנו רבנן מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כהנים כנגד שני מלכותו אחאב שמנים וחמשה ירבעם מאה ושלשה

תניא היה ר״מ אומר אבשלום אין לו חלק לעוה״ב שנאמר (שמואל ב יח, טו) ויכו את אבשלום וימיתוהו ויכוהו בעוה״ז וימיתוהו לעוה״ב תניא ר״ש בן אלעזר אומר משום ר״מ אחז ואחזיה וכל מלכי ישראל שכתוב בהן ויעש הרע בעיני ה׳ לא חיין ולא נידונין

(מלכים ב כא, טז) וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה׳ הכא תרגימו שהרג ישעיה במערבא אמרי שעשה צלם משאוי אלף בני אדם ובכל יום ויום הורג (את) כולם כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו כמ״ד ישעיה הרג

כתיב (דברי הימים ב לג, ז) פסל וכתיב (דברי הימים ב לג, כב) פסילים א״ר יוחנן בתחלה עשה לו פרצוף אחד ולבסוף עשה לו ארבעה פרצופים כדי שתראה שכינה ותכעוס

אחז העמידו בעלייה שנאמר (מלכים ב כג, יב) ואת המזבחות אשר על הגג עליית אחז וגו׳ מנשה העמידו בהיכל שנאמר (מלכים ב כא, ז) וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית אשר אמר ה׳ אל דוד ואל שלמה [בנו] בבית הזה ובירושלים אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי לעולם אמון הכניסו לבית קדשי הקדשים שנאמר (ישעיהו כח, כ) כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס

מאי כי קצר המצע מהשתרע אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [כי] קצר המצע זה מלהשתרר עליו שני רעים כאחד מאי והמסכה צרה וגו׳ אמר רבי שמואל בר נחמני רבי יונתן כי הוה מטי להאי קרא הוה קא בכי מי שכתב בו (תהלים לג, ז) כונס כנד מי הים תעשה לו מסכה צרה

[אחז בטל את העבודה] וחתם את התורה שנאמר (ישעיהו ח, טז) צור תעודה חתום תורה בלמודי מנשה קדר את האזכרות והרס את המזבח אמון [שרף את התורה] והעלה שממית על גבי המזבח אחז התיר את הערוה מנשה בא על אחותו

אמון בא על אמו שנאמר (דברי הימים ב לג, כג) כי הוא אמון הרבה אשמה רבי יוחנן ור״א חד אמר ששרף את התורה וחד אמר שבא על אמו אמרה לו אמו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו א״ל כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי

כי אתא יהויקים אמר קמאי לא ידעי לארגוזי כלום אנו צריכין אלא לאורו יש לנו זהב פרויים שאנו משתמשין בו יטול אורו אמרו לו והלא כסף וזהב שלו הוא שנאמר (חגי ב, ח) לי הכסף ולי הזהב נאם ה׳ צבאות אמר להם כבר נתנו לנו שנאמר (תהלים קטו, טז) השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני האדם

א״ל רבא לרבה בר מרי מפני מה לא מנו את יהויקים משום דכתיב ביה (דברי הימים ב לו, ח) ויתר דברי יהויקים ותועבותיו אשר עשה והנמצא עליו מאי והנמצא עליו רבי יוחנן ור״א חד אמר שחקק שם עבודת כוכבים על אמתו וחד אמר שחקק שם שמים על אמתו

א״ל במלכים לא שמעתי בהדיוטות שמעתי מפני מה לא מנו את מיכה מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים שנאמר כל העובר ושב אל הלוים

(זכריה י, יא) ועבר בים צרה והכה בים גלים א״ר יוחנן זה פסלו של מיכה תניא רבי נתן אומר מגרב לשילה ג׳ מילין והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה

בקשו מלאכי השרת לדוחפו אמר להן הקב״ה הניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים ועל דבר זה נענשו אנשי פלגש בגבעה אמר להן הקב״ה בכבודי לא מחיתם על כבודו של בשר ודם מחיתם

א״ר יוחנן משום רבי יוסי בן קסמא גדולה לגימה שהרחיקה שתי משפחות מישראל שנאמר (דברים כג, ה) על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים ורבי יוחנן דידיה אמר מרחקת את הקרובים ומקרבת את הרחוקים ומעלמת עינים מן הרשעים ומשרה שכינה על נביאי הבעל ושגגתו עולה זדון

מרחקת את הקרובים

דף קד עמוד א

מעמון ומואב

ומקרבת את הרחוקים מיתרו דאמר ר׳ יוחנן בשכר (שמות ב, כ) קראן לו ויאכל לחם זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית שנאמר (דברי הימים א ב, נה) וממשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב וכתיב התם (שופטים א, טז) ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את העם

ומעלמת עינים מן הרשעים ממיכה

ומשרה שכינה על נביאי הבעל מחבירו של עדו הנביא דכתיב (מלכים א יג, כ) ויהי הם יושבים אל השלחן ויהי דבר ה׳ אל הנביא אשר השיבו

ושגגתה עולה זדון דאמר רב יהודה אמר רב אלמלי הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים ולא נטרד דואג האדמי ולא נהרג שאול ושלשת בניו

ומפני מה לא מנו את אחז אמר ר׳ ירמיה בר אבא מפני שמוטל בין שני צדיקים בין יותם לחזקיהו רב יוסף אמר מפני שהיה לו בשת פנים מישעיהו שנאמר (ישעיהו ז, ג) ויאמר ה׳ אל ישעיהו צא נא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנך אל קצה תעלת הברכה העליונה אל מסלת שדה כובס מאי כובס

איכא דאמרי דכבשינהו לאפיה וחלף ואיכא דאמרי אוכלא דקצרי סחף אריש‍יה וחלף

מפני מה לא מנו את אמון מפני כבודו של יאשיהו מנשה נמי לא נמני מפני כבודו של חזקיהו ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא דכתיב (דברים לב, לט) ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל אין יצחק מציל את עשו השתא דאתית להכי אחז נמי לא אימני משום כבודו של חזקיהו

ומפני מה לא מנו את יהויקים משום דר׳ חייא בר׳ אבויה דאמר ר׳ חייא בר׳ אבויה כתיב על גולגלתו [של] יהויקים זאת ועוד אחרת זקינו דרבי פרידא אשכח גולגלתא דהוה קא שדיא בשערי ירושלים וכתיב בה זאת ועוד אחרת קברה ולא איקברא קברה ולא איקברא

אמר גולגלתו של יהויקים היא דכתיב ביה (ירמיהו כב, יט) קבורת חמור יקבר סחוב והשלך וגו׳ אמר מלכא הוא ולא איכשר לזלזולי ביה כרכה בשיראי ואותבה בסיפתא חזיתא דביתהו סברא הא דאיתתא קמייתא הוה דהא לא קא מנשי לה שגרא תנורא וקלתה היינו דכתיב זאת ועוד אחרת

תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר בשביל (מלכים ב כ, ג) הטוב בעיניך עשיתי מה אות בשביל (מלכים ב כ, ח) מה אות נכרים אכלו על שולחנו בשביל שנכרים אכלו על שולחנו גרם גלות לבניו מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה כל המזמן עובד כוכבים לתוך ביתו ומשמש עליו גורם גלות לבניו שנאמר (מלכים ב כ, יח) ובניך אשר יצאו ממך [אשר תוליד] יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל

(ישעיהו לט, ב) וישמח עליהם חזקיה ויראם את (כל) בית נכתה את הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת השמן הטוב וגו׳ אמר רב מאי בית נכתה אשתו השקתה עליהם ושמואל אמר בית גנזיו הראה להם ור׳ יוחנן אמר זין אוכל זין הראה להן

איכה ישבה בדד אמר רבא אמר רבי יוחנן מפני מה לקו ישראל באיכה מפני שעברו על שלשים ושש כריתות שבתורה

אמר רבי יוחנן מפני מה לקו באל״ף בי״ת מפני שעברו על התורה שניתנה באל״ף בי״ת

ישבה בדד אמר רבא אמר רבי יוחנן אמר הקב״ה אני אמרתי (דברים לג, כח) וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל עכשיו יהיה בדד מושבם (איכה א, א) העיר רבתי עם אמר רבא אמר רבי יוחנן שהיו משיאין קטנה לגדול וגדולה לקטן כדי שיהו להם בנים הרבה

(איכה א, א) היתה כאלמנה אמר רב יהודה אמר רב כאלמנה ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה רבתי בגוים שרתי במדינות אמר רבא אמר רבי יוחנן כל מקום שהן הולכין נעשין שרים לאדוניהן

ת״ר מעשה בשני בני אדם שנשבו בהר הכרמל והיה שבאי מהלך אחריהם

דף קד עמוד ב

א״ל אחד מהם לחבירו גמל שמהלכת לפנינו סומא באחת מעיניה וטעונה שתי נודות אחת של יין ואחת של שמן ושני בני אדם המנהיגים אותה אחד ישראל ואחד נכרי אמר להן [שבאי] עם קשה עורף מאין אתם יודעין

אמרו לו גמל מעשבים שלפניה מצד שרואה אוכלת מצד שאינה רואה אינה אוכלת וטעונה שתי נודות אחת של יין ואחת של שמן של יין מטפטף ושוקע ושל שמן מטפטף וצף ושני בני אדם המנהיגים אותה אחד נכרי ואחד ישראל נכרי נפנה לדרך וישראל נפנה לצדדין

רדף אחריהם ומצא כדבריהם בא ונשקן על ראשן והביאן לביתן ועשה להן סעודה גדולה והיה מרקד לפניהם ואמר ברוך שבחר בזרעו של אברהם ונתן להם מחכמתו ובכל מקום שהן הולכים נעשין שרים לאדוניהם ופטרן [והלכו] לבתיהם לשלום

(איכה א, ב) בכה תבכה בלילה שתי בכיות הללו למה אמר רבה אמר רבי יוחנן אחד על מקדש ראשון ואחד על מקדש שני בלילה על עסקי לילה שנאמר (במדבר יד, א) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא

אמר רבה א״ר יוחנן אותו (היום) ליל ט׳ באב היה אמר להן הקב״ה לישראל אתם בכיתם בכיה של חנם ואני אקבע לכם בכיה לדורות

ד״א בלילה שכל הבוכה בלילה קולו נשמע ד״א בלילה שכל הבוכה בלילה כוכבים ומזלות בוכין עמו ד״א בלילה שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה כנגדו מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה והיתה בוכה עליו בלילה שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה עד שנשרו ריסי עיניו למחר הכירו בו תלמידיו והוציאוה משכונתו

(איכה א, ב) ודמעתה על לחיה אמר רבא אמר ר׳ יוחנן כאשה שבוכה על בעל נעוריה שנאמר (יואל א, ח) אלי כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה (איכה א, ה) היו צריה לראש אמר רבא אמר רבי יוחנן כל המיצר לישראל נעשה ראש שנאמר (ישעיהו ח, כג) כי לא מועף לאשר מוצק לה כעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל הגוים אמר רבא אמר ר׳ יוחנן כל המציק לישראל אינו עיף

(איכה א, יב) לא אליכם כל עוברי דרך אמר רבא אמר ר׳ יוחנן מכאן לקובלנא מן התורה כל עוברי דרך אמר רב עמרם אמר רב עשאוני כעוברי על דת דאילו בסדום כתיב (בראשית יט, כד) וה׳ המטיר על סדום ואילו בירושלים כתיב (איכה א, יג) ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה וגו׳ וכתיב (איכה ד, ו) ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום

וכי משוא פנים יש בדבר אמר רבא אמר ר׳ יוחנן מדה יתירה היתה בירושלים שלא היתה בסדום דאילו בסדום כתיב (יחזקאל טז, מט) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה וגו׳ ואילו בירושלים כתיב (איכה ד, י) ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן

(איכה א, טו) סלה כל אבירי ה׳ בקרבי כאדם שאומר לחברו נפסלה מטבע זו

(איכה ב, טז) פצו עליך פיהם אמר רבא אמר רבי יוחנן בשביל מה הקדים פ״א לעי״ן בשביל מרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם

(תהלים יד, ד) אוכלי עמי אכלו לחם ה׳ לא קראו אמר רבא אמר ר׳ יוחנן כל האוכל מלחמן של ישראל טועם טעם לחם ושאינו אוכל מלחמן של ישראל אינו טועם טעם לחם ה׳ לא קראו רב אמר אלו הדיינין ושמואל אמר אלו מלמדי תינוקות

מי מנאן אמר רב אשי אנשי כנסת הגדולה מנאום אמר רב יהודה אמר רב בקשו עוד למנות אחד באה דמות דיוקנו של אביו ונשטחה לפניהם ולא השגיחו עליה באה אש מן השמים ולחכה אש בספסליהם ולא השגיחו עליה

יצאה בת קול ואמרה להם (משלי כב, כט) חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשוכים מי שהקדים ביתי לביתו ולא עוד אלא שביתי בנה בשבע שנים וביתו בנה בשלש עשרה שנה לפני מלכים יתיצב [בל יתיצב] לפני חשוכים ולא השגיח עליה יצאה בת קול ואמרה (איוב לד, לג) המעמך ישלמנה כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני וגו׳

דורשי רשומות היו אומרים כולן באין לעולם הבא שנאמר (תהלים ס, ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי מואב סיר רחצי על אדום אשליך נעלי עלי פלשת התרועעי לי גלעד (ולי מנשה) זה אחאב שנפל ברמות גלעד מנשה כמשמעו אפרים מעוז ראשי זה ירבעם דקאתי מאפרים יהודה מחוקקי זה אחיתופל

דף קה עמוד א

דקאתי מיהודה מואב סיר רחצי זה גחזי שלקה על עסקי רחיצה על אדום אשליך נעלי זה דואג האדומי עלי פלשת התרועעי אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע אם יבא דוד שהרג את הפלשתי והוריש את בניך גת מה אתה עושה לו אמר להן עלי לעשותן ריעים זה לזה

(ירמיהו ח, ה) מדוע שובבה העם הזה ירושלים משובה נצחת וגו׳ אמר רב תשובה נצחת השיבה כנסת ישראל לנביא אמר להן נביא לישראל חזרו בתשובה אבותיכם שחטאו היכן הם אמרו להן ונביאיכם שלא חטאו היכן הם שנאמר (זכריה א, ה) אבותיכם איה הם והנביאים הלעולם יחיו אמר להן (אבותיכם) חזרו והודו שנאמר (זכריה א, ו) אך דברי וחוקי אשר צויתי את עבדי הנביאים וגו׳

שמואל אמר באו עשרה בני אדם וישבו לפניו אמר להן חזרו בתשובה אמרו לו עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום אמר לו הקב״ה לנביא לך אמור להן (ישעיהו נ, א) איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעכם שלחה אמכם

והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב דוד עבדי (ירמיהו מג, י) נבוכדנצר עבדי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כך לפיכך הקדים הקב״ה וקראו עבדו עבד שקנה נכסים עבד למי נכסים למי

(יחזקאל כ, לב) והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה׳ אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם אמר רב נחמן כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרוקינן

(ישעיהו כח, כו) ויסרו למשפט אלהיו יורנו אמר רבה בר בר חנה אמר להן נביא לישראל חזרו בתשובה אמרו לו אין אנו יכולין יצר הרע שולט בנו אמר להם יסרו יצריכם אמרו לו אלהיו יורנו:

ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי: בלעם בלא עם דבר אחר בלעם שבלה עם בן בעור שבא על בעיר

תנא הוא בעור הוא כושן רשעתים הוא לבן הארמי בעור שבא על בעיר כושן רשעתים דעבד שתי רשעיות בישראל אחת בימי יעקב ואחת בימי שפוט השופטים ומה שמו לבן הארמי שמו

כתיב (במדבר כב, ה) בן בעור וכתיב (במדבר כד, ג) בנו בעור אמר רבי יוחנן אביו בנו הוא לו בנביאות

בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי הא אחריני אתו מתניתין מני

רבי יהושע היא דתניא ר״א אומר (תהלים ט, יח) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים ישובו רשעים לשאולה אלו פושעי ישראל כל גוים שכחי אלהים אלו פושעי עובדי כוכבים דברי ר״א אמר לו ר׳ יהושע וכי נאמר בכל גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי אלהים אלא ישובו רשעים לשאולה מאן נינהו כל גוים שכחי אלהים

ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו אמר (במדבר כג, י) תמות נפשי מות ישרים אם תמות נפשי מות ישרים תהא אחריתי כמוהו ואם לאו הנני הולך לעמי

וילכו זקני מואב וזקני מדין תנא מדין ומואב לא היה להם שלום מעולם משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה לזה בא זאב על האחד אמר האחד אם איני עוזרו היום הורג אותו ולמחר בא עלי הלכו שניהם והרגו הזאב אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כרכושתא ושונרא עבדו הלולא מתרבא דביש גדא

(במדבר כב, ח) וישבו שרי מואב עם בלעם ושרי מדין להיכן אזול כיון דאמר להו (במדבר כב, ח) לינו פה הלילה והשבותי אתכם דבר אמרו כלום יש אב ששונא את בנו

אמר רב נחמן חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב לא תלך עמהם ולבסוף כתיב קום לך אתם אמר רב ששת חוצפא מלכותא בלא תאגא היא דכתיב (שמואל ב ג, לט) ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגו׳

א״ר יוחנן בלעם חיגר ברגלו אחת היה שנאמר (במדבר כג, ג) וילך שפי שמשון בשתי רגליו שנאמר (בראשית מט, יז) שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס בלעם סומא באחת מעיניו היה שנאמר (במדבר כד, ג) שתום העין

קוסם באמתו היה כתיב הכא נופל וגלוי עינים וכתיב התם (אסתר ז, ח) והנה המן נופל על המטה וגו׳ איתמר מר זוטרא אמר קוסם באמתו היה מר בריה דרבינא אמר שבא על אתונו מ״ד קוסם באמתו היה כדאמרן ומ״ד בא על אתונו היה כתיב הכא (במדבר כד, ט) כרע שכב וכתיב התם (שופטים ה, כז) בין רגליה

דף קה עמוד ב

כרע נפל שכב וגו׳

(במדבר כד, טז) ויודע דעת עליון השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע מאי דעת בהמתו דאמרי ליה מאי טעמא לא רכבת סוסיא אמר להו שדאי להו ברטיבא

אמרה ליה הלא אנכי אתונך לטעינא בעלמא אשר רכבת עלי אקראי בעלמא מעודך עד היום הזה

ולא עוד אלא שאני עושה [לך] מעשה אישות בלילה כתיב הכא (במדבר כב, ל) ההסכן הסכנתי וכתיב התם (מלכים א א, ב) ותהי לו סוכנת

אלא מאי ויודע דעת עליון שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב״ה כועס בה

והיינו דקאמר להו נביא לישראל (מיכה ו, ה) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל למען דעת צדקות ה׳ מאי למען דעת צדקות ה׳ אמר להן הקב״ה לישראל דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע שאילמלא כעסתי כל אותן הימים לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט

היינו דקאמר ליה בלעם לבלק מה אקב לא קבה אל (וגו׳ אותן היום [הימים] לא זעם ה׳) אל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע שנאמר (תהלים ל, ו) כי רגע באפו חיים ברצונו וגו׳

איבעית אימא (ישעיהו כו, כ) לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור זעם אימת רתח בתלת שעי קמייתא כי חוורא כרבלתא דתרנגולא כל שעתא ושעתא נמי חוורא כל שעתא ושעתא אית ביה סוריקי סומקי ההיא שעתא לית ביה סוריקי סומקי

ההוא מינא דהוה בשיבבותיה דרבי יהושע בן לוי דהוה קא מצער ליה יומא חד נקט תרנגולתא ואסר ליה בכרעיה ואותיב אמר כי מטא ההוא שעתא אילטייה כי מטא ההוא שעתא נמנם אמר שמע מינה לאו אורח ארעא דכתיב (משלי יז, כו) גם ענוש לצדיק לא טוב אפילו במיני לא איבעי ליה למימר הכי

תנא משמיה דרבי מאיר בשעה שהחמה זורחת והמלכים מניחין כתריהן על ראשיהן ומשתחוים לחמה מיד כועס

(במדבר כב, כא) ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו תנא משום רבי שמעון בן אלעזר אהבה מבטלת שורה של גדולה מאברהם דכתיב (בראשית כא, יד) וישכם אברהם בבקר שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו

אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות א״ר יוסי בר הונא רות בתו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב היתה

א״ל רבא לרבה בר מרי כתיב (מלכים א א, מז) ייטב אלהים את שם שלמה משמך ויגדל [את] כסאו מכסאך אורח ארעא למימרא ליה למלכא הכי א״ל מעין קאמרה ליה

דאי לא תימא הכי (שופטים ה, כד) תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך נשים באהל מאן נינהו שרה רבקה רחל ולאה אורח ארעא למימר הכי אלא מעין קאמר הכא נמי מעין קאמר

ופליגא דרב יוסי בר חוני דאמר רב יוסי בר חוני בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו בנו משלמה ותלמידו איבעית אימא (מלכים ב ב, ט) ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ואיבעית אימא (במדבר כז, כג) ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו

(במדבר כג, ה) וישם דבר בפי בלעם ר״א אומר מלאך ר׳ יונתן אמר חכה

א״ר יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות (במדבר כד, ה) מה טובו אהליך יעקב לא תשרה שכינה עליהם ומשכנותיך ישראל לא תהא מלכותן נמשכת כנחלים נטיו לא יהא להם זיתים וכרמים כגנות עלי נהר לא יהא ריחן נודף כאהלים נטע ה׳

לא יהיו להם מלכים בעלי קומה כארזים עלי מים לא יהיה להם מלך בן מלך יזל מים מדליו לא תהא מלכותן שולטת באומות וזרעו במים רבים לא תהא עזה מלכותן וירם מאגג מלכו לא תהא אימת מלכותן ותנשא מלכותו

אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר (דברים כג, ו) ויהפוך ה׳ אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה׳ אלהיך קללה ולא קללות

א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן מאי דכתיב (משלי כז, ו) נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל יותר מברכה שברכם בלעם הרשע אחיה השילוני קילל את ישראל בקנה שנאמר (מלכים א יד, טו) והכה ה׳ את ישראל כאשר ינוד הקנה במים וגו׳ מה קנה זה עומד במקום מים וגיזעו

דף קו עמוד א

מחליף ושרשיו מרובין ואפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו אלא הוא הולך ובא עמהן כיון שדוממו הרוחות עמד קנה במקומו

אבל בלעם הרשע ברכן בארז מה ארז זה אינו עומד במקום מים ושרשיו מועטין ואין גזעו מחליף אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו כיון שנשבה בו רוח דרומית מיד עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול ממנו קולמוס לכתוב ממנו ס״ת נביאים וכתובים

(במדבר כד, כא) וירא את הקיני וישא משלו אמר לו בלעם ליתרו קיני לא היית עמנו באותה עצה מי הושיבך אצל איתני עולם

והיינו דא״ר חייא בר אבא א״ר סימאי שלשה היו באותה עצה אלו הן בלעם איוב ויתרו בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נידון ביסורין ויתרו שברח זכו בני בניו לישב בלשכת הגזית שנאמר (דברי הימים א ב, נה) ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב וכתיב (שופטים א, טז) ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים

(במדבר כד, כג) וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל (אמר רשב״ל אוי מי שמחיה עצמו בשם אל) א״ר יוחנן אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקב״ה עושה פדיון לבניו מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה

(במדבר כד, כד) וצים מיד כתים אמר רב ליבון אספיר (במדבר כד, כד) וענו אשור וענו עבר עד אשור קטלי מיקטל מכאן ואילך משעבדי שיעבודי

(במדבר כד, יד) הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך עמך לעם הזה מיבעי ליה א״ר אבא בר כהנא כאדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו באחרים

אמר להם אלהיהם של אלו שונא זימה הוא והם מתאוים לכלי פשתן בוא ואשיאך עצה עשה להן קלעים והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ וילדה מבפנים וימכרו להן כלי פשתן

עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ וילדה מבפנים ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטייל בשוק אומרת לו הזקינה אי אתה מבקש כלי פשתן זקינה אומרת לו בשוה וילדה אומרת לו בפחות שתים ושלש פעמים

ואח״כ אומרת לו הרי את כבן בית שב ברור לעצמך וצרצורי של יין עמוני מונח אצלה ועדיין לא נאסר (יין של עמוני ולא) יין של נכרים אמרה לו רצונך שתשתה כוס של יין כיון ששתה בער בו

אמר לה השמיעי לי הוציאה יראתה מתוך חיקה אמרה לו עבוד לזה אמר לה הלא יהודי אני אמרה לו ומה איכפת לך כלום מבקשים ממך אלא פיעור [והוא אינו יודע שעבודתה בכך] ולא עוד אלא שאיני מנחתך עד שתכפור בתורת משה רבך שנא׳ (הושע ט, י) המה באו בעל פעור וינזרו לבשת ויהיו שקוצים באהבם

(במדבר כה, א) וישב ישראל בשטים ר״א אומר שטים שמה רבי יהושע אומר שנתעסקו בדברי שטות

ותקראן לעם לזבחי אלהיהן רבי אלעזר אומר ערומות פגעו בהן רבי יהושע אומר שנעשו כולן בעלי קריין

מאי לשון רפידים רבי אליעזר אומר רפידים שמה רבי יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה שנאמר (ירמיהו מז, ג) לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים

אמר רבי יוחנן כל מקום שנאמר וישב אינו אלא לשון צער שנא׳ (במדבר כה, א) וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב (בראשית לז, א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם ונאמר (בראשית מז, כז) וישב ישראל בארץ גשן ויקרבו ימי ישראל למות (מלכים א ה, ה) וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו (מלכים א יא, יד) ויקם ה׳ שטן לשלמה את הדד האדומי מזרע המלך הוא באדום

(במדבר לא, ח) ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וגו׳ את בלעם בן בעור הרגו בחרב בלעם מאי בעי התם א״ר יוחנן שהלך ליטול שכר עשרים וארבעה אלף [שהפיל מישראל] אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב היינו דאמרי אינשי גמלא אזלא למיבעי קרני אודני דהוו ליה גזיזן מיניה

(יהושע יג, כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם קוסם נביא הוא א״ר יוחנן בתחלה נביא ולבסוף קוסם אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי מסגני ושילטי הואי אייזן לגברי נגרי

דף קו עמוד ב

(יהושע יג, כב) הרגו בני ישראל [בחרב] אל חלליהם אמר רב שקיימו בו ארבע מיתות סקילה ושריפה הרג וחנק

א״ל ההוא מינא לר׳ חנינא מי שמיע לך בלעם בר כמה הוה א״ל מיכתב לא כתיב אלא מדכתיב (תהלים נה, כד) אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע א״ל שפיר קאמרת לדידי חזי לי פנקסיה דבלעם והוה כתיב ביה בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קטיל יתיה פנחס ליסטאה

א״ל מר בריה דרבינא לבריה בכולהו לא תפיש למדרש לבר מבלעם הרשע דכמה דמשכחת ביה דרוש ביה

כתיב דואג וכתיב דוייג אמר ר׳ יוחנן בתחילה יושב הקב״ה ודואג שמא יצא זה לתרבות רעה לאחר שיצא אמר ווי שיצא זה

(סימן גבור ורשע וצדיק חיל וסופר)

א״ר יצחק מאי דכתיב (תהלים נב, ג) מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום אמר לו הקב״ה לדואג לא גבור בתורה אתה מה תתהלל ברעה לא חסד אל נטוי עליך כל היום

וא״ר יצחק מאי דכתיב (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי אמר לו הקב״ה לדואג הרשע מה לך לספר חוקי כשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי לשון הרע מה אתה דורש בהם (תהלים נ, טז) ותשא בריתי עלי פיך אמר ר׳ אמי אין תורתו של דואג אלא משפה ולחוץ

ואמר רבי יצחק מאי דכתיב (תהלים נב, ח) ויראו צדיקים וייראו ועליו ישחקו בתחילה ייראו ולבסוף ישחקו

וא״ר יצחק מאי דכתיב (איוב כ, טו) חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע ימות דואג אמר לו חיל בלע ויקיאנו אמר לפניו מבטנו יורישנו אל

וא״ר יצחק מאי דכתיב (תהלים נב, ז) גם אל יתצך לנצח אמר הקב״ה לדוד ניתי דואג לעלמא דאתי אמר לפניו גם אל יתצך לנצח מאי דכתיב (תהלים נב, ז) יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה אמר הקב״ה לימרו שמעתא בי מדרשא משמיה אמר לפניו יחתך ויסחך מאהל ליהוי ליה בנין רבנן ושרשך מארץ חיים סלה

וא״ר יצחק מאי דכתיב (ישעיהו לג, יח) איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים איה סופר כל אותיות שבתורה איה שוקל ששוקל כל קלים וחמורים שבתורה איה סופר את המגדלים שהיה סופר שלש מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר

א״ר ארבע מאה בעיי׳ בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר [ולא איפשט להו חד] אמר רבא רבותא למבעי בעיי בשני דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין

וכי הוה מטי רב יהודה אשה שכובשת ירק בקדירה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין תלת סרי מתיבתא

ורב יהודה שליף מסאני ואתא מטרא ואנן צוחינן וליכא דמשגח בן אלא הקב״ה ליבא בעי דכתיב (שמואל א טז, ז) וה׳ יראה ללבב

אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל לא [הוו] סברי שמעתא מתקיף לה מר זוטרא מאן דכתיב ביה איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים ואת אמרת לא הוו סברי שמעתא אלא דלא הוה סלקא להו שמעתא אליבא דהלכתא דכתיב (תהלים כה, יד) סוד ה׳ ליראיו

א״ר אמי לא מת דואג עד ששכח תלמודו שנא׳ (משלי ה, כג) הוא ימות באין מוסר וברוב אולתו ישגה רב (אשי) אמר נצטרע שנאמר (תהלים עג, כז) הצמתה כל זונה ממך

כתיב התם (ויקרא כה, ל) לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן אין בין מוסגר ומוחלט אלא פריעה ופרימה

(סימן שלשה ראו וחצי וקראו)

א״ר יוחנן שלשה מלאכי חבלה נזדמנו לו לדואג אחד ששכח תלמודו ואחד ששרף נשמתו ואחד שפיזר עפרו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

(א״ר) יוחנן דואג ואחיתופל לא ראו זה את זה דואג בימי שאול ואחיתופל בימי דוד

וא״ר יוחנן דואג ואחיתופל לא חצו ימיהם תניא נמי הכי אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם כל שנותיו של דואג לא היו אלא שלשים וארבע ושל אחיתופל אינן אלא שלשים ושלש

וא״ר יוחנן בתחלה קרא דוד לאחיתופל רבו ולבסוף קראו חבירו ולבסוף קראו תלמידו בתחילה קראו רבו (תהלים נה, יד) ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי ולבסוף קראו חבירו (תהלים נה, טו) אשר יחדו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברגש ולבסוף קראו תלמידו (תהלים מא, י) גם איש שלומי אשר בטחתי בו

דף קז עמוד א

אוכל לחמי הגדיל עלי עקב

אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל אמר לפניו רבש״ע מפני מה אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד אמר אינהו מינסו לי ואת לא מינסית לי אמר לפניו רבש״ע בחנני ונסני שנאמר (תהלים כו, ב) בחנני ה׳ ונסני וגו׳

אמר מינסנא לך ועבידנא מילתא בהדך דלדידהו לא הודעתינהו ואילו אנא קא מודענא לך דמנסינא לך בדבר ערוה מיד (שמואל ב יא, ב) ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו וגו׳

אמר רב יהודה שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונתעלמה ממנו הלכה אבר קטן יש באדם משביעו רעב ומרעיבו שבע

(שמואל ב יא, ב) ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה רוחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד בת שבע הוה קא חייפא רישא תותי חלתא אתא שטן אידמי ליה כציפרתא פתק ביה גירא פתקה לחלתא איגליה וחזייה

מיד (שמואל ב יא, ג) וישלח דוד וידרוש לאשה ויאמר הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וישלח דוד מלאכים ויקחה ותבא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטומאתה ותשב אל ביתה והיינו דכתיב (תהלים יז, ג) בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמותי בל יעבר פי אמר איכו זממא נפל בפומיה דמאן דסני לי ולא אמר כי הא מילתא

דרש רבא מאי דכתיב (תהלים יא, א) למנצח לדוד בה׳ חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפור אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע מחול לי על אותו עון שלא יאמרו הר שבכם צפור נדדתו

דרש רבא מאי דכתיב (תהלים נא, ו) לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך אמר דוד לפני הקב״ה גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי הוה כייפינא אלא אמינא דלא לימרו עבדא זכי למריה

דרש רבא מאי דכתיב (תהלים לח, יח) כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד משמת ימי בראשית אלא שבאה אליו במכאוב וכן תנא דבי רבי ישמעאל ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם אלא שאכלה פגה

דרש רבא מאי דכתיב (תהלים לה, טו) ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נכים [ולא ידעתי] קרעו ולא דמו אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע גלוי וידוע לפניך שאם היו קורעין בשרי לא היה דמי שותת

ולא עוד אלא בשעה שהם עוסקין בארבע מיתות ב״ד פוסקין ממשנתן ואומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה אמרתי להם הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה״ב אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא

אמר רב יהודה אמר רב אפילו בשעת חליו של דוד קיים שמנה עשרה עונות שנאמר (תהלים ו, ז) יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה ואמר רב יהודה אמר רב בקש דוד לעבוד ע״ז שנאמר (שמואל ב טו, לב) ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם לאלהים ואין ראש אלא ע״ז שנאמר (דניאל ב, לב) והוא צלמא רישיה די דהב טב

(שמואל ב טו, לב) והנה לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו אמר לו לדוד יאמרו מלך שכמותך יעבוד ע״ז אמר לו מלך שכמותי יהרגנו בנו מוטב יעבוד ע״ז ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא

אמר מאי טעמא קנסיבת יפת תואר א״ל יפת תואר רחמנא שרייה א״ל לא דרשת סמוכין דסמיך ליה (דברים כא, יח) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה

דרש ר׳ דוסתאי דמן בירי למה דוד דומה לסוחר כותי אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע (תהלים יט, יג) שגיאות מי יבין [א״ל] שביקי לך ומנסתרות נקני שביקי לך גם מזדים חשוך עבדך שביקי לך אל ימשלו בי אז איתם דלא לישתעו בי רבנן שביקי לך

ונקיתי מפשע רב שלא יכתב סרחוני אמר לו א״א ומה יו״ד שנטלתי משרי עומד וצווח כמה שנים עד שבא יהושע והוספתי לו שנאמר (במדבר יג, טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע כל הפרשה כולה עאכ״ו

ונקיתי מפשע רב אמר לפניו רבש״ע מחול לי על אותו עון כולו אמר כבר עתיד שלמה בנך לומר בחכמתו (משלי ו, כז) היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוינה כן הבא על אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה א״ל כל הכי נטרד ההוא גברא א״ל קבל עליך יסורין קבל עליו

אמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ונסתלקה הימנו שכינה ופירשו ממנו סנהדרין נצטרע דכתיב (תהלים נא, ט) תחטאני באזוב ואטהר תכבסני ומשלג אלבין נסתלקה הימנו שכינה דכתיב (תהלים נא, יד) השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני ופרשו ממנו סנהדרין דכתי׳ (תהלים קיט, עט) ישובו לי יראיך וגו׳ ששה חדשים מנלן דכתי׳ (מלכים א ב, יא) והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה

דף קז עמוד ב

בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים וכתיב (שמואל ב ה, ה) בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים וגו׳ והני ששה חדשים לא קחשיב ש״מ נצטרע

אמר לפניו רבש״ע מחול לי על אותו עון מחול לך (תהלים פו, יז) עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה׳ עזרתני ונחמתני א״ל בחייך איני מודיע אבל אני מודיע בחיי שלמה בנך

בשעה שבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר עשרים וארבעה רננות ולא נענה אמר (תהלים כד, ז) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי זה מלך הכבוד ה׳ עזוז וגבור ה׳ גבור מלחמה ונאמר (תהלים כד, ט) שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד וגו׳ ולא נענה

כיון שאמר (דברי הימים ב ו, מב) ה׳ אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל ישראל שמחל לו הקב״ה על אותו העון

גחזי דכתיב וילך אלישע דמשק להיכא אזל א״ר יוחנן שהלך להחזיר גחזי בתשובה ולא חזר אמר לו חזור בך אמר לו כך מקובלני ממך החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה

מאי עבד איכא דאמרי אבן שואבת תלה לחטאת ירבעם והעמידה בין שמים לארץ ואיכא דאמרי שם חקק בפיה והיתה מכרזת ואומרת אנכי ולא יהיה לך

וא״ד רבנן דחה מקמיה שנאמר (מלכים ב ו, א) ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה [נא] המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו מכלל דעד השתא לא הוו (פיישי) [צר]

תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים [ולא כרבי יהושע בן פרחיה שדחפו ליש״ו בשתי ידים]

גחזי דכתיב (מלכים ב ה, כג) ויאמר נעמן הואל וקח ככרים (ויפצר) [ויפרץ] בו ויצר ככרים כסף וגו׳ ויאמר אליו אלישע מאין גחזי ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות ומי שקל כולי האי כסף ובגדים הוא דשקל

אמר רבי יצחק באותה שעה היה אלישע יושב ודורש בשמונה שרצים נעמן שר צבא מלך ארם היה מצורע אמרה ליה ההיא רביתא דאישתבאי מארעא ישראל אי אזלת לגבי אלישע מסי לך כי אתא א״ל זיל טבול בירדן א״ל אחוכי קא מחייכת בי אמרי ליה הנהו דהוו בהדיה מאי נפקא לך מינה זיל נסי

אזל וטבל בירדנא ואיתסי אתא אייתי ליה כל הני דנקיט לא צבי לקבולי מיניה גחזי איפטר מקמיה אלישע אזל שקל מאי דשקל ואפקיד

כי אתא חזייה אלישע לצרעת דהוה פרחא עילויה רישיה א״ל רשע הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך עד עולם ויצא מלפניו מצורע כשלג: (מלכים ב ז, ג) וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער אמר ר׳ יוחנן גחזי ושלשה בניו

[הוספה מחסרונות הש״ס: רבי יהושע בן פרחיה מאי הוא כדקטלינהו ינאי מלכא לרבנן אזל רבי יהושע בן פרחיה ויש״ו לאלכסנדריא של מצרים כי הוה שלמא שלח לי׳ שמעון בן שטח מני ירושלים עיר הקודש ליכי אלכסנדרי׳ של מצרים אחותי בעלי שרוי בתוכך ואנכי יושבת שוממה

קם אתא ואתרמי ליה ההוא אושפיזא עבדו ליה יקרא טובא אמר כמה יפה אכסניא זו אמר ליה רבי עיניה טרוטות אמר ליה רשע בכך אתה עוסק אפיק ארבע מאה שיפורי ושמתיה

אתא לקמיה כמה זמנין אמר ליה קבלן לא הוי קא משגח ביה יומא חד הוה קא קרי קריאת שמע אתא לקמיה סבר לקבולי אחוי ליה בידיה הוא סבר מידחא דחי ליה אזל זקף לבינתא והשתחוה לה אמר ליה הדר בך אמר ליה כך מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ואמר מר יש״ו כישף והסית והדיח את ישראל:]

תניא א״ר שמעון בן אלעזר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת

ת״ר ג׳ חלאים חלה אלישע אחד שגירה דובים בתינוקות ואחד שדחפו לגחזי בשתי ידים ואחד שמת בו [שנא׳ (מלכים ב יג, יד) ואלישע חלה את חליו וגו׳]

עד אברהם לא היה זקנה כל דחזי לאברהם אמר האי יצחק כל דחזי ליצחק אמר האי אברהם בעא אברהם רחמי דליהוי ליה זקנה שנאמר (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא בעא רחמי והוה חולשא שנאמר (בראשית מח, א) ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד אלישע לא הוה איניש חליש דמיתפח ואתא אלישע ובעא רחמי ואיתפח שנא׳ (מלכים ב יג, יד) ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו:

מתני׳ דור המבול אין להם חלק לעוה״ב ואין עומדין בדין שנא׳ (בראשית ו, ג) לא ידון רוחי באדם לעולם לא דין ולא רוח דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (בראשית יא, ח) ויפץ ה׳ אותם משם על פני כל הארץ (וכתיב ומשם הפיצם) ויפץ ה׳ אותם בעוה״ז ומשם הפיצם ה׳ לעולם הבא אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא שנא׳ (בראשית יג, יג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה׳ מאד רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא אבל עומדין בדין

ר׳ נחמיה אומר אלו ואלו אין עומדין בדין שנאמר (תהלים א, ה) על כן לא יקומו

דף קח עמוד א

רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים על כן לא יקומו רשעים במשפט זה דור המבול וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדום אמרו לו אינם עומדין בעדת צדיקים אבל עומדין בעדת רשעים

(מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד, לז) וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה׳ וימותו בעולם הזה במגפה לעולם הבא)

דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין שנאמר (במדבר יד, לה) במדבר הזה יתמו ושם ימותו דברי רבי עקיבא ר׳ אליעזר אומר עליהם הוא אומר (תהלים נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח

עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר (במדבר טז, לג) ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי ר״ע ר״א אומר עליהם הוא אומר (שמואל א ב, ו) ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל:

גמ׳ ת״ר דור המבול אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (בראשית ז, כג) וימח את כל היקום אשר על פני האדמה וימח את כל היקום בעולם הזה וימחו מן הארץ לעולם הבא דברי ר״ע ר״י בן בתירא אומר לא חיין ולא נדונין שנאמר (בראשית ו, ג) לא ידון רוחי באדם לעולם לא דין ולא רוח דבר אחר לא ידון רוחי שלא תהא נשמתן חוזרת לנדנה

ר׳ מנחם בר יוסף אומר אפילו בשעה שהקב״ה מחזיר נשמות לפגרים מתים נשמתן קשה להם בגיהנם שנאמר (ישעיהו לג, יא) תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלכם

ת״ר דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב״ה ומה כתיב בהם (איוב כא, ט) בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם וכתיב (איוב כא, י) שורו עבר ולא יגעיל תפלט פרתו ולא תשכל וכתיב (איוב כא, יא) ישלחו כצאן עוילֵיהם וילדיהם ירקדון וכתיב (איוב כא, יב) ישאו בתוף וכנור וישמחו לקול עוגב וכתיב יבלו ימיהם בטוב ושנותם בנעימים וכתיב וברגע שאול יחתו

והיא גרמה שאמרו לאל (איוב כא, יד) סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו אמרו כלום צריכין אנו לו אלא לטיפה של גשמים יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפקין מהן אמר הקב״ה בטובה שהשפעתי להן בה מכעיסין אותי ובה אני דן אותם שנאמר (בראשית ו, יז) ואני הנני מביא את המבול מים

ר׳ יוסי אמר דור המבול לא נתגאו אלא בשביל גלגל העין שדומה למים [שנאמר (בראשית ו, ב) ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו] לפיכך דן אותן במים שדומה לגלגל העין שנאמר (בראשית ז, יא) נבקעו כל מעינות תהום רבה וארבות השמים נפתחו

א״ר יוחנן דור המבול ברבה קלקלו וברבה נידונו ברבה קלקלו שנאמר (בראשית ו, ה) וירא ה׳ כי רבה רעת האדם וברבה נידונו שנאמר (בראשית ז, יא) כל מעינות תהום רבה א״ר יוחנן שלשה נשתיירו מהם בלועה דגדר וחמי טבריא ועיניא רבתי דבירם

(בראשית ו, יב) כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ א״ר יוחנן מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה על בהמה והכל על אדם ואדם על הכל א״ר אבא בר כהנא וכולם חזרו חוץ מתושלמי

(בראשית ו, ג) ויאמר ה׳ לנח קץ כל בשר בא לפני א״ר יוחנן בא וראה כמה גדול כחה של חמס שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל שנאמר (בראשית ו, יג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ וכתיב (יחזקאל ז, יא) החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם

א״ר אלעזר מלמד שזקף עצמו כמקל ועמד לפני הקב״ה ואמר לפניו רבש״ע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם

(ואף על נח נחתם גזר דין שנא׳ ולא נח בהם) תנא דבי ר׳ ישמעאל אף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה׳ שנאמר (בראשית ו, ז) נחמתי כי עשיתם ונח מצא חן בעיני ה׳

(בראשית ו, ו) וינחם ה׳ כי עשה את האדם בארץ כי אתא רב דימי אמר אמר הקב״ה יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ מאי משמע כתיב הכא וינחם ה׳ וכתיב התם (בראשית נ, כא) וינחם אותם וידבר על לבם

ואיכא דאמרי לא יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ כתיב הכא וינחם וכתיב התם (שמות לב, יד) וינחם ה׳ על הרעה אשר דבר לעשות לעמו

(בראשית ו, ט) אלה תולדות נח [נח איש צדיק תמים היה בדורותיו] א״ר יוחנן בדורותיו ולא בדורות אחרים וריש לקיש אמר בדורותיו כ״ש בדורות אחרים

א״ר חנינא משל דרבי יוחנן למה הדבר דומה לחבית של יין שהיתה מונחת במרתף של חומץ במקומה ריחה נודף שלא במקומה אין ריחה נודף א״ר אושעיא משל דריש לקיש למה הדבר דומה לצלוחית של פלייטון שהיתה מונחת במקום הטנופת במקומה ריחה נודף וכ״ש במקום הבוסם

(בראשית ז, כג) וימח את כל היקום אשר על פני האדמה אם אדם חטא בהמה מה חטאה

תנא משום רבי יהושע בן קרחה משל לאדם שעשה חופה לבנו והתקין מכל מיני סעודה לימים מת בנו עמד (ובלבל) [ופזר] את חופתו אמר כלום עשיתי אלא בשביל בני עכשיו שמת חופה למה לי אף הקב״ה אמר כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל אדם עכשיו שאדם חוטא בהמה וחיה למה לי

(בראשית ז, כב) מכל אשר בחרבה מתו ולא דגים שבים

דרש ר׳ יוסי דמן קסרי מאי דכתיב (איוב כד, יח) קל הוא על פני מים תקולל חלקתם בארץ מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה ואם לאו הקב״ה מביא עליכם את המבול ומקפה נבלתכם על המים כזיקין שנאמר קל הוא על פני מים ולא עוד אלא שלוקחין מהם קללה לכל באי עולם שנאמר (איוב כד, יח) תקולל חלקתם בארץ

לא יפנה דרך כרמים מלמד שהיו מפנים דרך כרמים אמר לו ומי מעכב אמר להם פרידה אחת יש לי להוציא מכם

דף קח עמוד ב

א״כ לא נפנה דרך כרמים

דרש רבא מאי דכתיב (איוב יב, ה) לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח אותם ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים והיו (בוזים) [מבזין] אותו אמרו לו זקן תיבה זו למה אמר להם הקב״ה מביא עליכם את המבול אמרו מבול של מה אם מבול של אש יש לנו דבר אחר ועליתה שמה ואם של מים הוא מביא אם מן הארץ הוא מביא יש לנו עששיות של ברזל שאנו מחפין בהם את הארץ ואם מן השמים הוא מביא יש לנו דבר ועקב שמו ואמרי לה עקש שמו

אמר להם הוא מביא מבין עקבי רגליכם שנאמר (איוב יב, ה) נכון למועדי רגל תניא מימי המבול קשים כשכבת זרע שנאמר נכון למועדי רגל אמר רב חסדא ברותחין קלקלו בעבירה וברותחין נידונו כתיב הכא (בראשית ח, א) וישכו המים וכתיב התם (אסתר ז, י) וחמת המלך שככה

(בראשית ז, י) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ מה טיבם של שבעת הימים

אמר רב אלו ימי אבילות של מתושלח ללמדך שהספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא דבר אחר לשבעת ששינה עליהם הקב״ה סדר בראשית שהיתה חמה יוצאת ממערב ושוקעת במזרח דבר אחר שקבע להם הקב״ה זמן גדול ואח״כ זמן קטן ד״א לשבעת הימים שהטעימם מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו מהן

(בראשית ז, ב) מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו אישות לבהמה מי אית לה א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן מאותם שלא נעבדה בהם עבירה

מנא ידע אמר רב חסדא שהעבירן לפני התיבה כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה וכל שאין התיבה קולטתו בידוע שנעבדה בה עבירה רבי אבהו אמר מאותן הבאין מאיליהן

(בראשית ו, יד) עשה לך תיבת עצי גופר מאי גופר אמר רב אדא אמרי דבי ר׳ שילא זו מבליגה ואמרי לה גולמיש

צוהר תעשה לתיבה א״ר יוחנן אמר לו הקב״ה לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים

(בראשית ו, טז) ואל אמה תכלנה מלמעלה דבהכי [הוא] דקיימא

(בראשית ו, טז) תחתיים שנים ושלישים תעשה תנא תחתיים לזבל אמצעיים לבהמה עליונים לאדם

(בראשית ח, ז) וישלח את העורב אמר ר״ל תשובה ניצחת השיבו עורב לנח אמר לו רבך שונאני ואתה שנאתני רבך שונאני מן הטהורין שבעה מן הטמאים שנים ואתה שנאתני שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים אם פוגע בי שר חמה או שר צנה לא נמצא עולם חסר בריה אחת או שמא לאשתי אתה צריך

אמר לו רשע במותר לי נאסר לי בנאסר לי לא כ״ש

ומנלן דנאסרו דכתיב (בראשית ו, יח) ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך וכתיב (בראשית ח, טז) צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך וא״ר יוחנן מיכן אמרו שנאסרו בתשמיש המטה

ת״ר שלשה שמשו בתיבה וכולם לקו כלב ועורב וחם כלב נקשר עורב רק חם לקה בעורו

(בראשית ח, ח) וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים א״ר ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים

(בראשית ח, יא) והנה עלה זית טרף בפיה א״ר אלעזר אמרה יונה לפני הקב״ה רבש״ע יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם מאי משמע דהאי טרף לישנא דמזוני הוא דכתיב (משלי ל, ח) הטריפני לחם חוקי

(בראשית ח, יט) למשפחותיהם יצאו מן התיבה א״ר יוחנן למשפחותם ולא הם

אמר רב חנא בר ביזנא אמר ליה אליעזר לשם רבא כתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה אתון היכן הויתון א״ל צער גדול היה לנו בתיבה בריה שדרכה להאכילה ביום האכלנוה ביום שדרכה להאכילה בלילה האכלנוה בלילה האי זקיתא לא הוה ידע אבא מה אכלה יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונא נפל תולעתא מינה אכלה מיכן ואילך הוה גביל לה חיזרא כי מתלע אכלה

אריא אישתא זינתיה דאמר רב לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זינא אישתא אורשינה אשכחיניה אבא דגני בספנא דתיבותא א״ל לא בעית מזוני א״ל חזיתיך דהות טרידא אמינא לא אצערך א״ל יהא רעוא דלא תמות שנאמר (איוב כט, יח) ואומר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים

אמר רב חנה בר לואי אמר שם רבא לאליעזר כי אתו עלייכו מלכי מזרח ומערב אתון היכי עבידיתו אמר ליה אייתי הקב״ה לאברהם ואותביה מימיניה והוה שדינן עפרא והוו חרבי גילי והוי גירי שנאמר (תהלים קי, א) מזמור לדוד נאם ה׳ לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך וכתיב (ישעיהו מא, ב) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו

נחום איש גם זו הוה רגיל דכל דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה יומא חד בעו [ישראל] לשדורי דורון לקיסר אמרי בהדי

דף קט עמוד א

מאן נשדר נשדר בהדי נחום איש גם זו דמלומד בנסים הוא

כי מטא להוא דיורא בעא למיבת אמרי ליה מאי איכא בהדך אמר להו קא מובילנא כרגא לקיסר קמו בליליא שרינהו לסיפטיה ושקלו כל דהוה גביה ומלנהו עפרא כי מטא להתם אישתכח עפרא אמר אחוכי קא מחייכי בי יהודאי אפקוהו למקטליה אמר גם זו לטובה אתא אליהו ואידמי להו כחד מינייהו אמר להו דילמא האי עפרא מעפרא דאברהם אבינו הוא דהוה שדי עפרא הוו חרבי גילי הוו גירי בדוק ואשכחו הכי

הוה מחוזא דלא הוו קא יכלי ליה למיכבשיה שדו מההוא עפרא עליה וכבשוה עיילוהו לבי גנזא אמרי שקול דניחא לך מלייה לסיפטא דהבא כי הדר אתא אמרו ליה הנך דיורי מאי אמטית לבי מלכא אמר להו מאי דשקלי מהכא אמטאי להתם שקלי אינהו אמטו להתם קטלינהו להנך דיורי:

דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא וכו׳: מאי עבוד אמרי דבי רבי שילא נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו מחכו עלה במערבא א״כ ליבנו אחד בטורא

(אלא) א״ר ירמיה בר אלעזר נחלקו לג׳ כיתות אחת אומרת נעלה ונשב שם ואחת אומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה זו שאומרת נעלה ונשב שם הפיצם ה׳ וזו שאומרת נעלה ונעשה מלחמה נעשו קופים ורוחות ושידים ולילין וזו שאומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים (בראשית יא, ט) כי שם בלל ה׳ שפת כל הארץ

תניא רבי נתן אומר כולם לשם עבודת כוכבים נתכוונו כתיב הכא (בראשית יא, ד) נעשה לנו שם וכתיב התם (שמות כג, יג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו מה להלן עבודת כוכבים אף כאן עבודת כוכבים

אמר רבי יוחנן מגדל שליש נשרף שליש נבלע שליש קיים אמר רב אויר מגדל משכח אמר רב יוסף בבל ובורסיף סימן רע לתורה מאי בורסיף אמר ר׳ אסי בור שאפי:

אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא וכו׳: ת״ר אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא שנאמר (בראשית יג, יג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה׳ מאד רעים בעוה״ז וחטאים לעולם הבא

אמר רב יהודה רעים בגופן וחטאים בממונם רעים בגופן דכתיב (בראשית לט, ט) ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים וחטאים בממונם דכתיב (דברים טו, ט) והיה בך חטא לה׳ זו ברכת השם מאד שמתכוונים וחוטאים

במתניתא תנא רעים בממונם וחטאים בגופן רעים בממונם דכתיב (דברים טו, ט) ורעה עינך באחיך האביון וחטאים בגופן דכתיב (בראשית לט, ט) וחטאתי לאלהים לה׳ זו ברכת השם מאד זו שפיכות דמים שנאמר (מלכים ב כא, טז) גם דם נקי שפך מנשה (בירושלים) הרבה מאד [וגו׳]

ת״ר אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב״ה ומה כתיב בהם (איוב כח, ה) ארץ ממנה יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה לא הדריכוהו בני שחץ לא עדה עליו שחל

אמרו וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם ועפרות זהב לו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלינו אלא לחסרינו [מממוננו] בואו ונשכח תורת רגל מארצנו שנאמר (איוב כח, ד) פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו

דרש רבא מאי דכתיב (תהלים סב, ד) עד אנה תהותתו על איש תרצחו כולכם כקיר נטוי גדר הדחויה מלמד שהיו נותנין עיניהן בבעלי ממון ומושיבין אותו אצל קיר נטוי ודוחין אותו עליו ובאים ונוטלין את ממונו

דרש רבא מאי דכתיב (איוב כד, טז) חתר בחשך בתים יומם חתמו למו לא (ראו) [ידעו] אור מלמד שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון ומפקידים אצלו אפרסמון ומניחים אותו בבית גנזיהם לערב באים ומריחין אותו ככלב שנא׳ (תהלים נט, ז) ישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר ובאים וחותרים שם ונוטלין אותו ממון

(איוב כד, י) ערום הלכו מבלי לבוש ואין כסות בקרה חמור יתומים ינהגו יחבלו שור אלמנה גבולות ישיגו עדר גזלו וירעו (איוב כא, לב) והוא לקברות יובל ועל גדיש ישקוד

דרש ר׳ יוסי בציפורי אחתרין ההיא ליליא תלת מאה מחתרתא בציפורי אתו וקא מצערי ליה אמרו ליה יהבית אורחיה לגנבי אמר להו מי הוה ידענא דאתו גנבי כי קא נח נפשיה דרבי יוסי שפעי מרזבי דציפורי דמא

אמרי דאית ליה חד תורא מרעי חד יומא דלית ליה לירעי תרי יומי ההוא יתמא בר ארמלתא הבו ליה תורי למרעיה אזל שקלינהו וקטלינהו אמר להו

דף קט עמוד ב

דאית ליה תורא נשקול חד משכא דלית ליה תורא נשקול תרי משכי אמרו ליה מאי האי אמר להו סוף דינא כתחילת דינא מה תחילת דינא דאית ליה תורא מרעי חד יומא דלית ליה תורי מרעי תרי יומי אף סוף דינא דאית ליה חד תורא לשקול חד דלית ליה תורא לשקול תרי

דעבר במברא ניתיב חד זוזא דלא עבר במברא ניתיב תרי דהוה ליה (תורא) [דרא] דלבני אתי כל חד וחד שקל׳ חדא א״ל אנא חדא דשקלי דהוה שדי תומי או שמכי אתו כל חד וחד שקיל חדא א״ל אנא חדא דשקלי

ארבע דייני היו בסדום שקראי ושקרוראי זייפי ומצלי דינא דמחי ליה לאיתתא דחברי׳ ומפלא ליה אמרי ליה יהבה ניהליה דניעברה ניהליך דפסיק ליה לאודנא דחמרא דחבריה אמרו ליה הבה ניהליה עד דקדחא דפדע ליה לחבריה אמרי ליה הב ליה אגרא דשקל לך דמא

דעבר במברא יהיב ארבעה זוזי דעבר במיא יהיב תמני זוזי זימנא חדא אתא ההוא כובס איקלע להתם אמרו ליה הב ד׳ זוזי אמר להו אנא במיא עברי אמרו ליה א״כ הב תמניא דעברת במיא לא יהיב פדיוהו אתא לקמיה דדיינא א״ל הב ליה אגרא דשקיל לך דמא ותמניא זוזי דעברת במיא

אליעזר עבד אברהם איתרמי התם פדיוהי אתא לקמיה דיינא א״ל הב ליה אגרא דשקל לך דמא שקל גללא פדיוהי איהו לדיינא אמר מאי א״ל אגרא דנפק לי מינך הב ניהליה להאי וזוזי דידי כדקיימי קיימי

הויא להו פורייתא דהוו מגני עלה אורחין כי מאריך גייזי ליה כי גוץ מתחין ליה אליעזר עבד אברהם אקלע להתם אמרו ליה קום גני אפוריא אמר להון נדרא נדרי מן יומא דמיתת אמא לא גנינא אפוריא

כי הוה מתרמי להו עניא יהבו ליה כל חד וחד דינרא וכתיב שמיה עליה וריפתא לא הוו ממטי ליה כי הוה מית אתי כל חד וחד שקיל דידיה

הכי אתני ביניהו כל מאן דמזמין גברא לבי הילולא לשלח גלימא הוי האי הילולא אקלע אליעזר להתם ולא יהבו ליה נהמא כי בעי למסעד אתא אליעזר ויתיב לסיפא דכולהו אמרו ליה מאן אזמנך להכא א״ל להההוא [דיתיב] אתה זמנתן [אמר דילמא שמעי בי דאנא אזמינתיה ומשלחי ליה מאניה דהאי גברא] שקל גלימיה ההוא דיתיב גביה ורהט לברא וכן עבד לכולהו עד דנפקי כולהו ואכלא איהו לסעודתא

הויא ההיא רביתא דהות קא מפקא ריפתא לעניא בחצבא איגלאי מלתא שפיוה דובשא ואוקמוה על איגר שורא אתא זיבורי ואכלוה והיינו דכתיב (בראשית יח, כ) ויאמר ה׳ זעקת סדום ועמורה כי רבה ואמר רב יהודה אמר רב על עיסקי ריבה:

מרגלים אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד, לז) וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה וימותו בעולם הזה במגפה לעולם הבא:

עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר טז, לג) ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי ר״ע רבי אליעזר אומר עליהם אמר הכתוב (שמואל א ב, ו) ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל:

ת״ר עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא שנאמר ותכס עליהם הארץ בעולם הזה ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי רבי עקיבא רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת שנאמר (תהלים קיט, קעו) תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי:

ויקח [קרח] אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו קרח שנעשה קרחה בישראל בן יצהר בן שהרתיח עליו את כל העולם כצהרים בן קהת בן שהקהה שיני מולידיו בן לוי בן שנעשה לויה בגיהנם

וליחשוב נמי בן יעקב בן שעקב עצמו לגיהנם אמר רב שמואל בר רב יצחק יעקב ביקש רחמים על עצמו שנאמר (בראשית מט, ו) בסודם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי בסודם אל תבא נפשי אלו מרגלים ובקהלם אל תחד כבודי זה עדת קרח

דתן שעבר על דת אל אבירם שאיבר עצמו מעשות תשובה ואון שישב באנינות פלת שנעשו לו פלאות בן ראובן בן שראה והבין

אמר רב און בן פלת אשתו הצילתו אמרה ליה מאי נפקא לך מינה אי מר רבה אנת תלמידא ואי מר רבה אנת תלמידא אמר לה מאי אעביד הואי בעצה ואשתבעי לי בהדייהו אמרה ליה ידענא דכולה כנישתא קדישתא נינהו דכתיב (במדבר טז, ג) כי כל העדה כולם קדושים אמרה ליה תוב דאנא מצילנא לך אשקיתיה חמרא וארויתיה ואגניתיה גואי אותבה על בבא

דף קי עמוד א

וסתרתה למזיה כל דאתא חזיה הדר אדהכי והכי אבלעו להו

איתתיה דקרח אמרה ליה חזי מאי קעביד משה איהו הוה מלכא לאחוה שוויה כהנא רבא לבני אחוהי שוינהו סגני דכהנא אי אתיא תרומה אמר תיהוי לכהן אי אתו מעשר דשקילתו אתון אמר הבו חד מי׳ לכהן ועוד דגייז ליה למזייכו ומיטלל לכו כי כופתא עינא יהב במזייכו אמר לה הא איהו נמי קא עביד אמרה ליה כיון דכולהו רבותא דידיה אמר איהו נמי (שופטים טז, ל) תמות נפשי עם פלשתים

ועוד דקאמר לכו עבדיתו תכלתא אי ס״ד תכלתא חשיבא [מצוה] אפיק גלימי דתכלתא וכסינהו לכולהו מתיבתך היינו דכתיב (משלי יד, א) חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת ואולת בידה תהרסנה זו אשתו של קרח

(במדבר טז, ב) ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים מיוחדים שבעדה קריאי מועד שהיו יודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים אנשי שם שהיה להם שם בכל העולם

(במדבר טז, ד) וישמע משה ויפול על פניו מה שמועה שמע אמר רבי שמואל בר נחמני א״ר יונתן שחשדוהו מאשת איש שנאמר (תהלים קו, טז) ויקנאו למשה במחנה א״ר שמואל בר יצחק מלמד שכל אחד ואחד קנא את אשתו ממשה שנאמר (שמות לג, ז) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה

(במדבר טז, כה) ויקם משה וילך אל דתן ואבירם אמר ר״ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר (במדבר יז, ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו

רב אשי אמר ראוי ליצטרע כתיב הכא ביד משה לו וכתיב התם (שמות ד, ו) ויאמר ה׳ לו עוד הבא נא ידך בחיקך

אמר ר׳ יוסי כל החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש כתיב הכא (מלכים א א, ט) ויזבח אדוניהו צאן ובקר ומריא עם אבן הזוחלת וכתיב התם (דברים לב, כד) עם חמת זוחלי עפר

אמר רב חסדא כל החולק על רבו כחולק על השכינה שנאמר (במדבר כו, ט) בהצותם על ה׳ א״ר חמא ברבי חנינא כל העושה מריבה עם רבו כעושה עם שכינה שנאמר (במדבר כ, יג) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל (על) [את] ה׳

א״ר חנינא בר פפא כל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה שנאמר (שמות טז, ח) לא עלינו תלונותיכם כי (אם) על ה׳ א״ר אבהו כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה שנאמר (במדבר כא, ה) וידבר העם באלהים ובמשה

(קהלת ה, יב) עושר שמור לבעליו לרעתו אמר ר״ל זה עושרו של קרח (דברים יא, ו) ואת כל היקום אשר ברגליהם א״ר אלעזר זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו ואמר רבי לוי משוי ג׳ מאות פרדות לבנות היו מפתחות של בית גנזיו של קרח וכולהו אקלידי וקילפי דגילדא

א״ר חמא ברבי חנינא ג׳ מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלתה לקרח ואחת נתגלתה לאנטונינוס בן אסוירוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא

וא״ר יוחנן קרח לא מן הבלועים ולא מן השרופין לא מן הבלועין דכתיב (במדבר טז, לב) ואת כל האדם אשר לקרח ולא קרח ולא מן השרופים דכתיב (במדבר כו, י) באכול האש את חמשים ומאתים איש ולא קרח

במתניתא תנא קרח מן השרופין ומן הבלועין מן הבלועים דכתיב (במדבר כו, י) ותבלע אותם ואת קרח מן השרופין דכתיב (במדבר טז, לה) (ותצא אש מלפני ה׳) [ואש יצאה מאת ה׳] ותאכל את חמשים ומאתים איש וקרח בהדייהו

אמר רבא מאי דכתיב (חבקוק ג, יא) שמש ירח עמד זבולה לאור חציך יהלכו מלמד שעלו שמש וירח לזבול אמרו לפניו רבש״ע אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא עד שזרק בהם חצים אמר להן בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם והאידנא לא נפקי עד דמחו להו

דרש רבא מאי דכתיב (במדבר טז, ל) ואם בריאה יברא ה׳ ופצתה האדמה את פיה אמר משה לפני הקב״ה אם בריאה גיהנם מוטב ואם לאו יברא ה׳ למאי אילימא למבריה ממש והא (קהלת א, ט) אין כל חדש תחת השמש אלא לקרובי פיתחא

(במדבר כו, יא) ובני קרח לא מתו תנא משום רבינו אמרו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קאזלינא באורחא אמר לי ההוא טייעא תא ואחוי לך בלועי דקרח אזיל חזא תרי בזעי דהוה קא נפק קיטרא מנייהו שקל גבבא דעמרא אמשיי׳ מיא ואותביה בריש רומחיה ואחלפי׳ התם איחרך א״ל אצית מה שמעת ושמעית דהוו קאמרי הכי משה ותורתו אמת והן בדאים

דף קי עמוד ב

א״ל כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנם כבשר בתוך קלחת ואמרי הכי משה ותורתו אמת והן בדאים:

דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא וכו׳: ת״ר דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד, לה) במדבר הזה יתמו ושם ימותו יתמו בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא ואמר (תהלים צה, יא) אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי דברי ר״ע

ר״א אומר (הן באין) לעולם הבא שנאמר (תהלים נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי נשבעתי וחוזרני בי

רבי יהושע בן קרחה אומר לא נאמר פסוק זה אלא כנגד דורות הבאים אספו לי חסידי אלו צדיקים שבכל דור ודור כורתי בריתי (עלי זבח) אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבש האש עלי זבח [אלו] ר״ע וחביריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה

ר״ש בן מנסיא אומר באים הן לעולם הבא שנא׳ (ישעיהו לה, י) ופדויי ה׳ ישובון ובאו ציון ברנה אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן שבקה ר״ע לחסידותיה שנאמר (ירמיהו ב, ב) הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה ומה אחרים באים בזכותם הם עצמן לא כל שכן:

מתני׳ עשרת השבטים אינן עתידין לחזור שנא׳ (דברים כט, כז) וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הולך ואינו חוזר אף הם הולכים ואינן חוזרים דברי ר״ע ר״א אומר כיום הזה מה יום מאפיל ומאיר אף עשרת השבטים שאפילה להן כך עתידה להאיר להם:

גמ׳ ת״ר עשרת השבטים אין להם חלק לעוה״ב שנאמר (דברים כט, כז) ויתשם ה׳ מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול ויתשם ה׳ מעל אדמתם בעוה״ז וישליכם אל ארץ אחרת לעוה״ב דברי ר״ע ר״ש בן יהודה איש כפר עכו אומר משום ר״ש אם מעשיהם כיום הזה אינן חוזרין ואם לאו חוזרין

רבי אומר באים הם לעוה״ב שנאמר (ישעיהו כז, יג) ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו׳ אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן שבקה ר״ע לחסידותיה שנא׳ (ירמיהו ג, יב) הלוך וקראת את הדברים האלה צפונה ואמרת שובה משובה ישראל נאם ה׳ ולא אפיל פני בכם כי חסיד אני נאם ה׳ לא אטור לעולם

מאי חסידותיה דתניא קטני בני רשעי ישראל אין באין לעוה״ב שנא׳ (מלאכי ג, יט) כי הנה היום בא בוער כתנור והיה כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה׳ צבאות אשר לא יעזוב להם שורש וענף שורש בעוה״ז וענף לעוה״ב דברי רבן גמליאל

ר״ע אומר באים הם לעוה״ב שנא׳ (תהלים קטז, ו) שומר פתאים ה׳ שכן קורין בכרכי הים לינוקא פתיא ואומר (דניאל ד, כ) גודו אילנא וחבלוהי ברם עיקר שרשוהי בארעא שבוקו ואלא מה אני מקיים לא יעזוב להם שורש וענף שלא יניח להם לא מצוה ולא שיורי מצוה ד״א שורש זו נשמה וענף זה הגוף

אבל קטני בני רשעי עובדי כוכבים ד״ה אין באין לעוה״ב ור״ג נפקא ליה (ישעיהו כו, יד) מותאבד כל זכר למו

אתמר קטן מאימתי בא לעוה״ב ר׳ חייא ור״ש בר ר׳ חד אמר משעה שנולד וחד אמר משעה שסיפר מ״ד משעה שנולד שנא׳ (תהלים כב, לב) יבואו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה ומ״ד משעה שסיפר דכתיב (תהלים כב, לא) זרע יעבדנו יסופר לה׳ לדור

אתמר רבינא אמר משעה שנזרע דכתיב זרע יעבדנו ר״נ בר יצחק אמר משעה שנימול דכתיב (תהלים פח, טז) עני אני וגוע מנוער נשאתי אימיך אפונה

תנא משום ר״מ משעה שיאמר אמן שנא׳ (ישעיהו כו, ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמוני׳ אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן

דף קיא עמוד א

מאי אמן א״ר חנינא אל מלך נאמן

(ישעיהו ה, יד) לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק אמר ר״ל למי שמשייר אפי׳ חוק אחד א״ר יוחנן לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי אלא אפי׳ לא למד אלא חוק אחד

(שנאמר) (זכריה יג, ח) והיה בכל הארץ נאם ה׳ פי שנים בה יכרתו ויגועו והשלישית יותר בה אמר ר״ל שלישי של שם א״ל רבי יוחנן לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי אלא אפי׳ שלישי של נח

(ירמיהו ג, יד) כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה אמר ר״ל דברים ככתבן א״ל ר׳ יוחנן לא ניחא ליה למרייהו דאמרת להו הכי אלא אחד מעיר מזכה כל העיר כולה ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה יתיב רב כהנא קמיה דרב ויתיב וקאמר דברים ככתבן א״ל רב לא ניחא ליה למרייהו דאמרת להו הכי אלא אחד מעיר מזכה כל העיר ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה

חזייה דהוה קא חייף רישיה וסליק ויתיב קמיה דרב א״ל (איוב כח, יג) ולא תמצא בארץ החיים א״ל מילט קא לייטת לי א״ל קרא קאמינא לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה

תניא רבי סימאי אומר נאמר (שמות ו, ז) ולקחתי אתכם לי לעם ונאמר והבאתי אתכם מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ מה ביאתן לארץ שנים מס׳ ריבוא אף יציאתן ממצרים שנים מס׳ ריבוא אמר רבא וכן לימות המשיח שנא׳ (הושע ב, יז) וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה מארץ מצרים

תניא אמר ר׳ אלעזר ברבי יוסי פעם אחת נכנסתי לאלכסנדריא של מצרים מצאתי זקן אחד ואמר לי בא ואראך מה עשו אבותי לאבותיך מהם טבעו בים מהם הרגו בחרב מהם מעכו בבנין ועל דבר זה נענש משה רבינו שנא׳ (שמות ה, כג) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה

אמר לו הקב״ה חבל על דאבדין ולא משתכחין הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הרהרו על מדותי ולא אמרו לי מה שמך אמרתי לאברהם (בראשית יג, יז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה בקש מקום לקבור את שרה ולא מצא עד שקנה בד׳ מאות שקל כסף ולא הרהר על מדותי

אמרתי ליצחק (בראשית כו, ג) גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך בקשו עבדיו מים לשתות ולא מצאו עד שעשו מריבה שנאמר (בראשית כו, כ) ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים ולא הרהר אחר מדותי

אמרתי ליעקב (בראשית כח, יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ביקש מקום לנטוע אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה ולא הרהר אחר מדותי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת לי מה שמך בתחלה ועכשיו אתה אומר לי (שמות ה, כג) והצל לא הצלת את עמך (שמות ו, א) עתה תראה (את) אשר אעשה לפרעה במלחמת פרעה אתה רואה ואי אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים

(שמות לד, ח) וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו מה ראה משה

ר׳ חנינא בן גמלא אמר ארך אפים ראה ורבנן אמרי אמת ראה: תניא כמ״ד ארך אפים ראה דתניא כשעלה משה למרום מצאו להקב״ה שיושב וכותב ארך אפים אמר לפניו רבונו של עולם ארך אפים לצדיקים אמר לו אף לרשעים א״ל רשעים יאבדו א״ל השתא חזית מאי דמבעי לך

כשחטאו ישראל אמר לו לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים

דף קיא עמוד ב

אמר לפניו רבש״ע ולא כך אמרת לי אף לרשעים והיינו דכתיב (במדבר יד, יז) ועתה יגדל נא כח ה׳ כאשר דברת לאמר

ר׳ חגא הוה סליק ואזיל בדרגא דבי רבה בר שילא שמעיה להההוא ינוקא דאמר (תהלים צג, ה) עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קדש ה׳ לאורך ימים וסמיך ליה (תהלים צ, א) תפלה למשה וגו׳ אמר ש״מ ארך אפים ראה

א״ר אלעזר א״ר חנינא עתיד הקב״ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר (ישעיהו כח, ה) ביום ההוא יהיה ה׳ צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו וגו׳ מאי לעטרת צבי ולצפירת תפארה לעושים רצונו ומצפים לישועתו יכול לכל ת״ל לשאר עמו למי שמשים עצמו כשירים

(ישעיהו כח, ו) ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה ולרוח משפט זה הרודה את יצרו וליושב על המשפט זה הדן דין אמת לאמיתו ולגבורה זה המתגבר ביצרו משיבי מלחמה זה שנושא ונותן במלחמתה של תורה שערה אלו שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובתי מדרשות

אמרה מדת הדין לפני הקב״ה רבש״ע מה נשתנו אלו מאלו אמר לה (ישעיהו כח, ז) וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו [וגו׳] פקו פליליה ואין פוקה אלא גיהנם שנאמר (שמואל א כה, לא) לא תהיה זאת לך לפוקה ואין פלילה אלא דיינין שנאמר (שמות כא, כב) ונתן בפלילים:

מתני׳ אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה״ב שנאמר (דברים יג, יד) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את (אנשי) [יושבי] עירם ואינן נהרגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר ומאותו השבט ועד שיודח רובה ועד שידיחוה אנשים הדיחוה נשים וקטנים או שהודח מיעוטה או שהיה מדיחיה חוצה לה הרי אלו כיחידים וצריכין ב׳ עדים והתראה לכל אחד ואחד

זה חומר ביחידים מבמרובים שהיחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט והמרובין בסייף לפיכך ממונם אבד

(דברים יג, טז) הכה תכה את יושבי העיר הזאת לפי חרב החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום הרי אלו מצילין אותה

שנא׳ (דברים יג, טז) החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב מכאן אמרו נכסי צדיקים שבתוכה אובדין שבחוצה לה פליטין ושל רשעים בין שבתוכה בין שבחוצה לה הרי אלו אובדין

שנאמר (דברים יג, יז) ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה וגו׳ אם אין לה רחוב עושין לה רחוב היתה רחבה חוצה לה כונסין אותה לתוכה

שנאמר (דברים יג, יז) ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה׳ אלהיך שללה ולא שלל שמים מכאן אמרו ההקדשות שבה יפדו ותרומות ירקבו מעשר שני וכתבי הקדש יגנזו

כליל לה׳ אלהיך אמר ר״ש אמר הקב״ה אם אתם עושין דין בעיר הנדחת מעלה אני עליכם כאילו אתם מעלים עולה כליל לפני

(דברים יג, יז) והיתה תל עולם לא תעשה גנות ופרדסים דברי ר׳ יוסי הגלילי ר״ע אומר לא תבנה עוד לכמות שהיתה אינה נבנית אבל נעשית היא גנות ופרדסים ולא ידבק בידך מאומה מן החרם שכל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם:

גמ׳ ת״ר יצאו הן ולא שלוחין אנשים אין אנשים פחות מב׳ דבר אחר אנשים ולא נשים אנשים ולא קטנים

בני בליעל בנים שפרקו עול שמים מצואריהם מקרבך ולא מן הספר יושבי עירם ולא יושבי עיר אחרת לאמר שצריכין עדים והתראה לכל אחד ואחד

איתמר ר׳ יוחנן אמר חולקין עיר אחת לשני שבטים ור״ל אמר אין חולקין עיר אחת לב׳ שבטים איתיביה ר׳ יוחנן לר״ל עד שיהו מדיחיה מאותה העיר ומאותו שבט מאי לאו אע״ג דמדיחיה מאותה העיר אי איכא מאותו שבט אין אי לא לא ש״מ חולקין עיר אחת לב׳ שבטים

לא דנפלה ליה בירושה א״נ דיהבוה ניהליה במתנה

איתיביה (יהושע כא, טז) ערים תשע מאת שני השבטים האלה מאי לאו ארבע ופלגא מהאי וארבע ופלגא מהאי וש״מ חולקין עיר אחת לב׳ שבטים לא ארבעה מהאי וחמש מהאי

אי הכי לפרוש פרושי

דף קיב עמוד א

קשיא

איבעיא להו הודחו מאליהן מהו וידיחו אמר רחמנא ולא שהודחו מאליהן או דילמא אפילו הודחו מאליהן

ת״ש הדיחוה נשים וקטנים אמאי ליהוי כהודחו מאליהן הנך בתר נפשייהו גרידי הני בתר נשים וקטנים גרידי:

עד שיודח רובה: היכי עבדינן אמר רב יהודה דנין וחובשין דנין וחובשין א״ל עולא נמצא אתה מענה את דינן של אלו אלא אמר עולא דנין וסוקלין דנין וסוקלין

איתמר רבי יוחנן אמר דנין וסוקלין דנין וסוקלין ור״ל אמר מרבין להן בתי דינין

איני והאמר ר׳ חמא בר יוסי א״ר אושעיא (דברים יז, ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך אלא מרבין להן בתי דינין ומעיינין בדיניהן ומסקינן להו לבית דין הגדול וגמרי להו לדינייהו וקטלי להו:

הכה תכה את יושבי העיר וכו׳: תנו רבנן החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום לנו בתוכה והודחו עמה אם נשתהו שם ל׳ יום הן בסייף וממונן אבד פחות מיכן הן בסקילה וממונן פלט

ורמינהי כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר י״ב חדש אמר רבא לא קשיא הא למיהוי מבני מתא הא למיהוי מיתבי מתא

והתניא המודר הנאה מבני העיר אם יש אדם שנשתהא שם י״ב חדש אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מותר ליהנות ממנו ביושבי העיר אם נשתהא ל׳ יום אסור ליהנות ממנו פחות מיכן מותר ליהנות ממנו:

החרם אותה ואת כל אשר בה כו׳: ת״ר (דברים יג, טז) החרם אותה ואת כל אשר בה פרט לנכסי צדיקים שבחוצה לה ואת כל אשר בה לרבות נכסי צדיקים שבתוכה שללה ולא שלל שמים ואת כל שללה לרבות נכסי רשעים שחוצה לה

אמר ר״ש מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם לפיכך ממונם אבד אמר מר (דברים יג, יז) ואת כל שללה תקבץ לרבות נכסי רשעים שבחוצה לה אמר רב חסדא ובנקבצים לתוכה

אמר רב חסדא פקדונות של אנשי עיר הנדחת מותרין ה״ד אי לימא דעיר אחרת ואיתנהו בגוה פשיטא דמותרין לאו שללה הוא ואלא דידהו ואיתנהו בעיר אחרת אי דנקבצין לתוכה אמאי מותרין ואי אין נקבצין לתוכה הא אמרה חדא זימנא

לא לעולם דעיר אחרת דמפקדי בתוכה והכא במאי עסקינן כגון דקביל עליה אחריות מהו דתימא כיון דקביל עליה אחריות כדידיה דמי קא משמע לן

אמר רב חסדא בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת אסורה עיסה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת מותרת מאי טעמא בהמה כמאן דלא פליגא דמיא עיסה כמאן דפליגא דמיא

בעי רב חסדא בהמת עיר הנדחת מהו דתיתהני בה שחיטה לטהרה מידי נבילה לפי חרב אמר רחמנא לא שנא שחטה משחט לא שנא קטלא מקטל או דלמא כיון דשחטה מהניא לה שחיטה מאי תיקו

בעי רב יוסף שיער נשים צדקניות מהו אמר רבא הא דרשעיות אסור (דברים יג, יז) תקבץ ושרפת כתיב מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה

אלא אמר רבא בפיאה נכרית היכי דמי אי דמחובר בגופה כגופה דמיא לא צריכא דתלי בסיבטא כנכסי צדיקים שבתוכה דמי ואבד או דלמא כיון דעיילא ונפקא כלבושה דמי תיקו:

ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה וכו׳: ת״ר אין לה רחוב אינה נעשית עיר הנדחת דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין לה רחוב עושין לה רחוב במאי קמיפלגי מר סבר רחובה מעיקרא משמע ומר סבר רחובה השתא נמי משמע:

דף קיב עמוד ב

וההקדשות שבה יפדו כו׳: ת״ר היו בה (קדשי) קדשים קדשי מזבח ימותו קדשי בדק הבית יפדו ותרומות ירקבו ומעשר שני וכתבי הקדש יגנזו ר״ש אומר בהמתה ולא בהמת בכור ומעשר שללה פרט לכסף הקדש וכסף מעשר

אמר מר היו בה (קדשי) קדשים קדשי מזבח ימותו ואמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה

ר׳ יוחנן אמר (משלי כא, כז) זבח רשעים תועבה ר״ל אמר ממון בעלים הוא והכא בקדשים שחייב באחריותן ור״ש היא דאמר ממון בעלים הוא

הא מדסיפא ר״ש היא רישא לאו ר״ש בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים אבל קדשי קדשים מאי יפדו

אדתני סיפא קדשי בדק הבית יפדו ליפלוג וליתני בדידה בד״א בקדשים קלים אבל קדשי קדשים יפדו כיון דאיכא חטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלא לא פסיקא ליה

בשלמא ר׳ יוחנן לא אמר כר״ל דכתיב זבח רשעים תועבה אלא ר״ל מ״ט לא אמר כר׳ יוחנן אמר לך כי אמרינן זבח רשעים תועבה הני מילי היכא דאתנהו בעינייהו אבל הכא כיון דאישתני אישתני:

ר״ש אומר בהמתך ולא בהמת בכור ומעשר: במאי עסקינן אילימא בתמימין שלל שמים הוא אלא בבעלי מומין שללה נינהו

אמר רבינא לעולם בבעלי מומין ומי שנאכל בתורת בהמתך יצאו אלו שאין נאכלין בתורת בהמתך אלא בתורת בכור ומעשר דשלל שמים נינהו

ופליגא דשמואל דאמר שמואל הכל קרב והכל נפדה מאי קאמר ה״ק כל שקרב כשהוא תם ונפדה כשהוא בעל מום משלל אימעיט וכל שקרב כשהוא תם ואינו נפדה כשהוא בעל מום כגון בכור ומעשר מבהמה נפקא:

תרומות ירקבו: אמר רב חסדא ל״ש אלא תרומה ביד ישראל אבל תרומה ביד כהן כיון דממוניה הוא תשרף

מתיב רב יוסף מעשר שני וכתבי הקדש יגנזו והא מעשר שני ביד ישראל כתרומה ביד כהן דמי וקתני יגנזו אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב חסדא ל״ש אלא תרומה ביד כהן אבל תרומה ביד ישראל תנתן לכהן שבעיר אחרת

תנן התם עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר״מ וחכמים מחייבין אמר רב חסדא מחלוקת במעשר שני בירושלים דר״מ סבר מעשר שני ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי הכל פטור

מתיב רב יוסף מעשר שני וכתבי הקדש יגנזו במאי עסקינן אילימא בירושלים מי הויא עיר הנדחת והתניא עשרה דברים נאמרו בירושלים וזו אחת מהן אינה נעשית עיר הנדחת ואלא בעיר אחרת ואסקוהו לגוה הא קלטוהו מחיצות

אלא לאו בגבולין וקתני יגנזו לא לעולם דעיר אחרת ואסקוהו לגוה והכא במאי עסקינן שנטמא

ולפרקיה דא״ר אלעזר מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים ת״ל (דברים יד, כד) לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר (בראשית מג, לד) וישא משאת מאת פניו הכא במאי עסקינן בלקוח

דף קיג עמוד א

וליפרקיה דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה כר״י דאמר יקבר אי הכי מאי איריא עיר הנדחת אפילו דעלמא נמי

אלא לעולם בטהור וכגון דנפול מחיצות וכדרבא דאמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כי אתנהו למחיצה כי ליתנהו למחיצה לא:

כתבי הקדש יגנזו: מתניתין דלא כר״א דתניא ר״א אומר כל עיר שיש בה אפי׳ מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת שנא׳ (דברים יג, יז) ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל והיכא דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב (דברים יב, ד) לא תעשון כן לה׳ אלהיכם:

ר״ש אומר אמר הקב״ה וכו׳: לימא בדר׳ אבין א״ר אילעא קמיפלגי דא״ר אבין א״ר אילעא כל מקום שאתה מוצא כלל בעשה ופרט בלא תעשה אין דנין אותו בכלל ופרט

דמר אית ליה דרבי אבין ומר לית ליה דרבי אבין

לא דכ״ע אית להו דר׳ אבין והכא בהא קמיפלגי מר סבר עוד לגמרי משמע ומר סבר עוד לכמה שהיתה אינה נבנית אבל נעשית היא גנות ופרדסים:

ת״ר היו בה אילנות תלושין אסורין מחוברין מותרין של עיר אחרת בין תלושין בין מחוברין אסור מאי עיר אחרת אמר רב חסדא יריחו דכתיב (יהושע ו, יז) והיתה העיר חרם לה׳ וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה׳ אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה

תניא לא יריחו על שם עיר אחרת ולא עיר אחרת על שם יריחו דכתיב (מלכים א טז, לד) בנה חיאל בית האלי את יריחו באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה

תניא באבירם בכורו רשע לא היה לו ללמוד בשגוב צעירו היה לו ללמוד

אבירם ושגוב מאי עבוד (מאי קאמר) ה״ק באבירם בכורו היה לו ללמוד לאותו רשע בשגוב צעירו ממשמע שנאמר באבירם בכורו איני יודע ששגוב צעירו מה ת״ל שגוב צעירו מלמד שהיה מקבר והולך מאבירם עד שגוב

אחאב שושביניה הוה אתא איהו ואליהו למשאל בשלמא בי טמיא יתיב וקאמר דילמא כי מילט יהושע הכי לט לא יריחו על שם עיר אחרת ולא עיר אחרת על שם יריחו א״ל אליהו אין אמר ליה השתא לווטתא דמשה לא קא מקיימא דכתיב (דברים יא, טז) וסרתם ועבדתם וגו׳ וכתיב וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים וגו׳ וההוא גברא אוקים ליה עבודת כוכבים על כל תלם ותלם ולא שביק ליה מיטרא דמיזל מיסגד ליה לווטתא דיהושע תלמידיה מקיימא

מיד (מלכים א יז, יג) ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד חי ה׳ אלהי ישראל אם יהיה טל ומטר וגו׳ בעי רחמי והבו ליה אקלידא דמטרא וקם ואזל

(מלכים א יז, ב) ויהי דבר ה׳ אליו לאמר לך מזה ופנית לך קדמה ונסתרת בנחל כרית (מלכים א יז, ו) והעורבים מביאים לו לחם ובשר בבקר וגו׳ מהיכא אמר רב יהודה אמר רב מבי טבחי דאחאב (מלכים א יז, ז) ויהי מקץ ימים וייבש הנחל כי לא היה גשם בארץ כיון דחזא דאיכא צערא בעלמא כתיב (מלכים א יז, ב) ויהי דבר ה׳ אליו לאמר קום לך צרפתה

וכתיב (מלכים א יז, יז) ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית בעא רחמי למיתן ליה אקלידא דתחיית המתים אמרי ליה שלש מפתחות לא נמסרו לשליח של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים יאמרו שתים ביד תלמיד ואחת ביד הרב אייתי הא ושקיל האי דכתיב (מלכים א יח, א) לך הראה אל אחאב [ואתנה] מטר

דרש ההוא גלילאה קמיה דרב חסדא משל דאליהו למה הדבר דומה לגברא דטרקיה לגליה ואבדיה למפתחיה

דרש ר׳ יוסי בצפורי אבא אליהו

דף קיג עמוד ב

קפדן הוה רגיל למיתי גביה איכסי׳ מיניה תלתא יומי ולא אתא כי אתא א״ל אמאי לא אתא מר א״ל קפדן קרית לי א״ל הא דקמן דקא קפיד מר:

(דברים יג, יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם כל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם וכו׳: מאן רשעים אמר רב יוסף גנבי

ת״ר רשע בא לעולם חרון בא לעולם שנא׳ (משלי יח, ג) בבא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה רשע אבד מן העולם טובה באה לעולם שנא׳ (משלי יא, י) ובאבוד רשעים רנה צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם שנאמר (ישעיהו נז, א) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק צדיק בא לעולם טובה באה לעולם שנאמר (בראשית ה, כט) זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו:

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק וסליקא לה מסכת סנהדרין